CUMHURİYET'İN 80. YILI ARMAĞANI

Atatürk'ün Bütün Eserleri

Cilt: 27

(1934-1935)

KAYNAK YAYINLARI

Atatürk'ün Bütün Eserleri

Cilt: 27

(1934-1935)

KAYNAK YAYINLARI

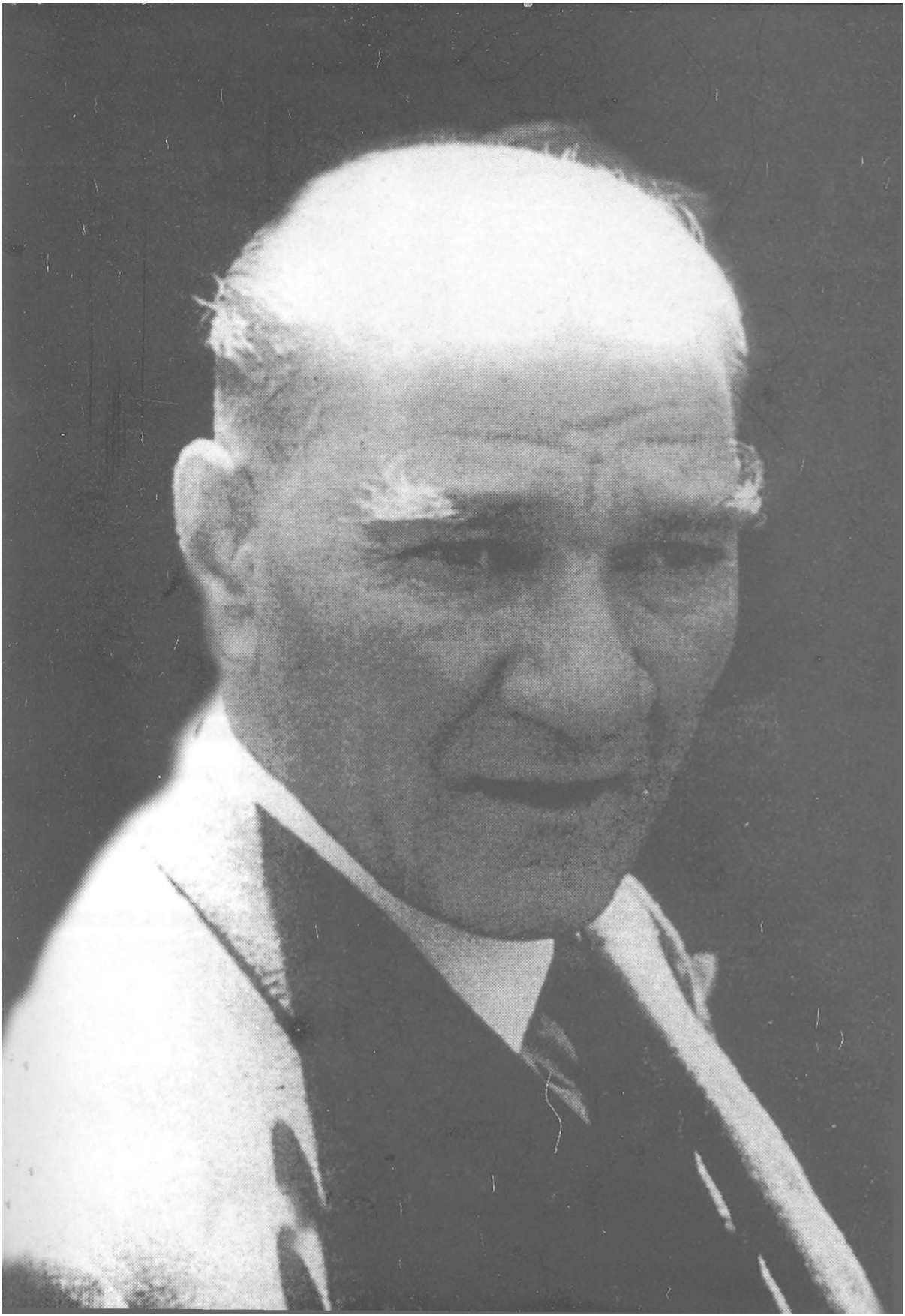

Atatürk'ün
Bütün Eserleri

Analiz Basım Yayın Tasarım Gıda Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti. Adına Sahibi
İsmet Öğütücü

Genel Yayın Yönetmeni
Şule Perinçek

Redaksiyon
Nejat Bayramoğlu, Kurtuluş Güran

Ankara Temsilciliği
Kemal Şenoğlu

Arşiv-Araştırma
Ercan Dolapçı, Hüseyin Gültekin, Musa Sarıkaya, Gökçe Şenoğlu, Hâdiye Yılmaz

Çevrimyazı
Ercüment Hüsnü Baki, Ahmet Hezarfen, Sadık Perinçek

Sayfa Düzeni ve Dizgi
Güler Kızılelma

Kapak Tasarımı
Emre Şenoğlu, Sistem Ofset

Montaj
Analiz

Baskı
Analiz Basım Yayın

Cilt
Cansın Mücellit

Satış ve Pazarlama
Şinasi Gökçe, Nizamettin Şen

Dağıtım
Ali Erkılınç

Abone
Mesut Barış

Muhasebe
Derya Çuhadar, Sevgi Sivaslı
© 2010

Bu eserin yayın hakları
Analiz Basım Yayın Tasarım Gıda Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.nindir

Birinci Basım: Temmuz 2010

Kaynak Yayınları: 567

ISBN: 978-975-343-235-6 (Tk. No)
978-975-343-586-4 (27. Cilt)

KAYNAK YAYINLARI

ANALİZ BASIM YAYIN TASARIM GIDA TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Meşrutiyet Cad. Kardeşler Han No: 12/3-4 34430 Galatasaray-İstanbul
Telefon: (0212) 252 21 56 - 252 21 99 - 292 21 08 Faks: 249 28 92
Ankara: (0312) 231 56 64 Web: www.kaynakyayinlari.com
E. Posta: iletisim@kaynakyayinlari.com

Atatürk'ün Bütün Eserleri Danışma Kurulu

(Alfabetik soyadı sırasına göre)

M. Türker Acaroğlu
Prof. Dr. Feroz Ahmad
Prof. Dr. Sina Akşin
Talip Apaydın
Prof. Dr. Zeki Arıkan
Prof. Dr. İlhan Arsel*
Ercüment Hüsnü Baki*
Nejat Birdoğan*
Em. Kur. Alb. Dr. Orhan Coşkun
Muazzez İlmiye Çığ
Ali Dündar
Erol Şadi Erdinç
Yrd. Doç. Dr. İsmet Görgülü
Ahmet Hezarfen*
Prof. Dr. Alpaslan Işıklı
Suphi Karaman*
Prof. Dr. Nejat Kaymaz
Em. Tümg. Turhan Olcaytu*
Emin Özdemir
Ahmet Bekir Palazoğlu
Sadık Perinçek*
Dr. Doğu Perinçek
Prof. Dr. Tülin Sağlamtunç
Zeki Sarıhan
Prof. Dr. Taner Timur
Prof. Dr. Şerafettin Turan
Gürbüz Tüfekçi
Memet Türkkan

* Sadık Perinçek'i 13 Eylül 2000, Nejat Birdoğan'ı 4 Mayıs 2001, Ercüment Hüsnü Baki'yi 23 Aralık 2001, Em. Tümg. Turhan Olcaytu'yu 25 Ağustos 2003, Suphi Karaman'ı 15 Nisan 2004, Ahmet Hezarfen'i 27 Mayıs 2005, Prof. Dr. İlhan Arsel'i 7 Şubat 2010 tarihinde kaybettik.

Bu Cilde Katkıda Bulunanlar

(Alfabetik soyadı sırasına göre)

Prof. Dr. Çağatay Keskinok, Mustafa Onar, Kiraz Perinçek Karavit.

Adana Atatürk Müzesi, Adana İl Halk Kütüphanesi, Adana İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Alman Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesi, Amasya İl Halk Kütüphanesi, Amasya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Anıtkabir Derneği, Ankara İl Halk Kütüphanesi, Ankara Milli Kütüphane, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Kütüphane ve Arşivi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi Uzmanları, Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Antalya İl Halk Kütüphanesi, Arma Yayınları, Atatürk Araştırma Merkezi Kütüphanesi, Aziz Berker Kütüphanesi, Basın Müzesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Boğaziçi Üniversitesi Abdullah Kuran Kütüphanesi, Bostancı Kırtasiye çalışanları, Bursa Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, Çukurova Üniversitesi Kütüphane Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı, Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi, Erciyes Üniversitesi, Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Fethiye İl Halk Kütüphanesi, Galatasaray Lisesi Kütüphanesi, Gaziantep İl Halk Kütüphanesi, Giresun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Harp Akademileri Komutanlığı Kütüphanesi, İş Bankası Yayınları, Hatay İl Halk Kütüphanesi, Havza Kaymakamlığı, Isparta Müzesi, İstanbul Araştırmalar Merkezi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Atatürk Kitaplığı, İstanbul İl Halk Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, İzmir Kent Müzesi, İzmir Milli Kütüphane, Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kastamonu Müzesi, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Konya İl Halk Kütüphanesi, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Konya Mevlana Müzesi, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Müzesi Müdürlüğü Arşivi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Law Library of USA Congress, Macaristan Cumhuriyeti Büyükelçiliği Eğitim ve Kültür İşleri Müsteşarlığı, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Milli Kütüphane, Mülkiyeliler Birliği, Rusya Devlet Kütüphanesi, Ordu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Rusya Tarihi Yayınlar Kütüphanesi, Samsun İl Halk Kütüphanesi, Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi, Serial and Government Publications Division Library of USA Congress, Sosyo-Politik Tarih Rusya Devlet Arşivi (RGASPİ), Süleyman Demirel Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü, Süleymaniye Kütüphanesi, Tarihi Yayınlar Rusya Devlet Kütüphanesi, Taşucu Belediye Başkanlığı, Türk Dil Kurumu Arşivi, Türk Hava Kurumu Kütüphanesi, TBMM Kütüphanesi, TBMM Kütüphanesi Mikrofilm Arşivi, TC Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, TC Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Kütüphanesi, TC Başbakanlık Enformasyon Genel Müdürlüğü Kütüphanesi, TC Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Arşiv Hizmetleri Şube Müdürlüğü, TC Dışişleri Bakanlığı Arşiv ve Ulaştırma Daire Başkanlığı, Tokat İl Halk Kütüphanesi, Türk Dil Kurumu Arşivi, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi ve Arşivi, Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi.

Atatürk'ün Bütün Eserleri

Cilt: 27

(2 EKİM 1934 - 1 KASIM 1935)

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 21
Tahta Çıkışının Yıldönümü Dolayısıyla
Bulgar Kralı III. Boris'e (2 Ekim 1934) 23
İsveç Veliahtı Prens Gustaf Adolf
Şerefine Verilen Ziyafette Nutuk (3 Ekim 1934) 24
İstanbul'un Kurtuluş Bayramını Tebrik Dolayısıyla
İstanbul Valisi ve Belediye Reisi Muhittin Bey'e (8 Ekim 1934) 27
Yugoslavya Kralı'nın Suikast Sonucu Ölümü Üzerine
Prens Paul'a Taziye (9 Ekim 1934) 28
Yugoslavya Kralı'nın Suikast Sonucu Ölümü Üzerine
Kraliçe Marie'ye Taziye (9 Ekim 1934) 30
Yugoslavya Kralı'nın Suikast Sonucu Ölümü Üzerine
Veliaht Prens Pierre'e Taziye (9 Ekim 1934) 31
Hariciye Nazırı Barthou'nun Suikast Sonucu Ölümü Üzerine
Fransa Reisicumhuru Albert Lebrun'a Taziye (9 Ekim 1934) 32
Balkan Güreş Kongresi'ne Teşekkür (10 Ekim 1934) 33
Raymond Poincaré'nin Ölümü Üzerine
Fransa Reisicumhuru Albert Lebrun'a Taziye (16 Ekim 1934) 34
Raymond Poincaré'nin Ölümü Üzerine
Madam Raymond Poincaré'ye Taziye (16 Ekim 1934) 35
İran Şehinşahı Rıza Şah Pehlevi'ye (23 Ekim 1934) 36
Doğumunun Yıldönümü Dolayısıyla
Afganistan Kralı Muhammet Zahir Han'ı Tebrik (24 Ekim 1934) 37
Yeniden Yunanistan Reisicumhuru Seçilmesi Üzerine
Zaimis'i Tebrik (25 Ekim 1934) 38
Astakos Felaketi Dolayısıyla
Yunan Reisicumhuru Zaimis'e Taziye (25 Ekim 1934) 39
Balkan Anlaşması ve Dünya Barışı Üzerine Hitabe (30 Ekim 1934) 40
Türkiye Büyük Millet Meclisi
4. Devre 4. Toplanma Yılını Açış Konuşması (1 Kasım 1934) 41
Ankara'daki Emniyet Abidesi Hakkında (1 Kasım 1934) 45
Cumhuriyet Bayramı Dolayısıyla Gelen Tebriklere
Teşekkür (1 Kasım 1934) 47
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Birleşik Amerika Reisicumhuru Franklin Roosevelt'e
Teşekkür (2 Kasım 1934) 48

Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Arjantin Reisicumhuru General Agustin P. Justo'ya
Teşekkür (2 Kasım 1934) 49
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Çekoslovakya Reisicumhuru Masaryk'e Teşekkür (2 Kasım 1934) 50
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Irak Kralı Gaziyülevvel'e Teşekkür (2 Kasım 1934) 51
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
İran Şehinşahı Rıza Şah Pehlevi'ye Teşekkür (2 Kasım 1934) 52
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Japon İmparatoru Hirohito'ya Teşekkür (2 Kasım 1934) 53
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Meksika Reisicumhuru'na Teşekkür (2 Kasım 1934) 54
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
San Salvador Reisicumhuru'na Teşekkür (2 Kasım 1934) 55
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Sovyet Rusya Merkez İcra Komitesi Reisi Kalinin'e Teşekkür (2 Kasım 1934) 56
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Yunanistan Reisicumhuru Zaimis'e Teşekkür (2 Kasım 1934) 57
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Afganistan Kralı Muhammed Zahir Han'a Teşekkür (2 Kasım 1934) 58
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Litvanya Reisicumhuru'na Teşekkür (2 Kasım 1934) 59
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Macaristan Hükümet Naibi Amiral Horthy'ye Teşekkür (2 Kasım 1934) 60
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Mısır Kralı I. Fuad'a Teşekkür (2 Kasım 1934) 61
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Hicaz ve Necid Meliki Abdülaziz'e Teşekkür (2 Kasım 1934) 62
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Alman Reich Reisi Adolf Hitler'e Teşekkür (2 Kasım 1934) 63
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Bulgar Kralı III. Boris'e Teşekkür (3 Kasım 1934) 64
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
İtalya Kralı III. Victor Emanuel'e Teşekkür (3 Kasım 1934) 65
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Romanya Kralı II. Carol'a Teşekkür (3 Kasım 1934) 66
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Yugoslavya Saltanat Naibi Prens Paul'e Teşekkür (3 Kasım 1934) 67
İzmir Belediye Reisi Doktor Behçet Salih Bey'e (4 Kasım 1934) 68
Naim Hazım Bey'e "Ülkü" Adının ve
"Onat" Soyadının Verilmesi (8 Kasım 1934) 69

Lütfi Müfid Bey'e "Özdeş" Soyadının Verilmesi (1934) 71
Romanya Hariciye Nazırı Titülesko'nun Telgrafına
Teşekkür (8 Kasım 1934) 72
Yeni Yapılan Nafıa Vekâleti Binasını ve
Ankara Sergievi'ni Ziyaret (8 Kasım 1934) 73
Sovyet İhtilali'nin Yıldönümünü Tebrik Dolayısıyla
Kalinin'e (13 Kasım 1934) 74
Tahta Çıkışının Yıldönümünü Tebrik Dolayısıyla
Afganistan Kralı Muhammed Zahir Han'a (13 Kasım 1934) 75
Belçika Kralı III. Leopold'un Ad Gününü Tebrik (14 Kasım 1934) 65
Başvekil İsmet Paşa'ya "İnönü" ve
TBMM Başkanı Kâzım Paşa'ya "Özalp" Soyadının
Verilmesi (15 Kasım 1934) 77
Gazetelerde Öz Türkçenin Kullanılması Hakkında (17 Kasım 1934) 78
Doğumunun Yıldönümü Dolayısıyla
İtalya Kralı III. Victor Emanuel'i Tebrik (21 Kasım 1934) 79
Vakit Gazetesine "Kurun" Adının Verilmesi (21 Kasım 1934) 80
Orgeneral Fahrettin Paşa'ya "Altay" Soyadının Verilmesi (24 Kasım 1934) 81
İsveç Kralı V. Gustaf'a Teşekkür (25 Kasım 1934) 83
Lakap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanunun
Başvekâlet'e Gönderildiği Hakkında Meclis'e Tezkere (27 Kasım 1934) 84
Arnavutlar Kralı I. Zogu'ya Taziye (27 Kasım 1934) 85
Hâkimiyeti Milliye Gazetesine "Ulus" Adının Verilmesi (28 Kasım 1934) 86
Cemil Bey'e "Uybadin" Soyadının Verilmesi (28 Kasım 1934) 87
Arnavutluk Milli Bayramını Tebrik Dolayısıyla
Kral I. Zogu'ya (28 Kasım 1934) 88
Matbuat Cemiyeti'nce "Basın Kurumu" Adının Verilmesi (29 Kasım 1934) 89
Altınordu Spor Derneği Başkanı Leblebicioğlu Reşat'a (30 Kasım 1934) 90
Ali Fuat Paşa'ya "Cebesoy" Soyadının Verilmesi (3/4 Aralık 1934) 91
Mülkiye Mektebi'nce
"Siyasal Bilgiler Okulası" Adının Verilmesi (4 Aralık 1934) 92
Himayei Etfal'e "Çocuk Esirgeme Kurumu" Adının Verilmesi (4 Aralık 1934) 94
Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanunun
Başvekâlet'e Gönderildiği Hakkında Meclis'e Tezkere (5 Aralık 1934) 95
Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı Verilmesi Üzerine (5 Aralık 1934) 96
Türk Kadını Hakkında (1934) 97
Ruşen Eşref Bey'e "Ünaydın" Soyadının Verilmesi (7 Aralık 1934) 98
Türk Kadın Birliği Başkanı Lâtife Bekir'e (8 Aralık 1934) 99
Nafıa Vekâleti'ne "Bayındırlık Bakanlığı"
Bakan Ali Bey'e "Çetinkaya" Adının Verilmesi (9 Aralık 1934) 100
Kadınlara Saylav Seçme ve Seçilme Hakkı Verilmesi Üzerine
Gelen Telgraflara Cevap (9 Aralık 1934) 101

Tahsin Bey'e "Uzer" Soyadının Verilmesi (10 Aralık 1934) 102
Ali Saip Bey'e "Ursavaş" Soyadının Verilmesi (10 Aralık 1934) 103
Ulusal Artırım ve Yerli Mallar Yedigünü Üzerine Nutuk (11/12 Aralık 1934) 104
Salih Bey'e "Omurtak" Soyadının Verilmesi (12 Aralık 1934) 107
50. Yıldönümü Dolayısıyla
Işık Lisesi'ne (17 Aralık 1934) 108
Sabiha Hanım'a "Gökçen" Soyadının Verilmesi (19 Aralık 1934) 109
İzmir Barosu Avukatlarına Teşekkür (26 Aralık 1934) 110
Ankaralılara (27 Aralık 1934) 111
Yeni Yıl Tebriki Dolayısıyla
Romanya Kralı II. Carol'a Teşekkür (30 Aralık 1934) 112
Cumhurbaşkanı Seçilmesi Dolayısıyla
Çekoslovakya Cumhurbaşkanı Masaryk'i Tebrik (Aralık 1934) 113
Tarih Derslerinde Kullanılacak Haritalar Hakkında
Maarif Vekâleti'ne (31 Aralık 1934) 114
İbrahim Tali Bey'e
"Öngören" Soyadının Verilmesi (31/1 Aralık/Ocak 1934/1935) 115
İktisat Vekili Celâl Bayar'a Hediye Edilen Plak Kaydı (1934) 116
Yeni Yıl Kutlaması Dolayısıyla
Yugoslavya Krallığı Saltanat Naibi Prens Paul'e Teşekkür (1 Ocak 1935) 117
Yeni Yıl Kutlamalarına Teşekkür (2 Ocak 1935) 118
Yeni Yıl Kutlaması Dolayısıyla
Çekoslovakya Reisicumhuru Masaryk'e Teşekkür (2 Ocak 1935) 119
Hüsrev Bey'e "Gerede" Soyadının Verilmesi (11 Ocak 1935) 120
General Ali Said'e "Akbaytugan" Soyadının Verilmesi (14 Ocak 1935) 121
Tahta Çıkışının Yıldönümü Dolayısıyla
Arabistan Kralı Abdülaziz İbnissuud'a (19 Ocak 1935) 122
Fethi Bey'e "Okyar" Soyadının Verilmesi (24 Ocak 1935) 123
Göztepe Spor Kulübü'ne (24 Ocak 1935) 124
Yugoslavya Saltanat Naibi Prens Paul ve
Başbakan Yevtic'e (27 Ocak 1935) 125
Cevat Bey'e "Gürer" Soyadının Verilmesi (30 Ocak 1935) 126
Cumhuriyet Halk Fırkası'na ve İkinci Seçmenlere
Beyanname (2 Şubat 1935) 127
Yeni Saylav Seçimi Hakkında
Ulusa Beyanname (4 Şubat 1935) 130
Saylav Seçimi Sonuçları Üzerine
Ulusa Beyanname (8 Şubat 1935) 133
Antalya Seyahati Hazırlıkları Hakkında
Hasan Rıza Soyak'a Talimat (Şubat 1935) 134
İzmirlilere Selam (18 Şubat 1935) 135
Zafer Destroyeri Hatıra Defterine Yazı (18 Şubat 1935) 136

İzmirlilere Teşekkür (20 Şubat 1935) 138
Gümrüklerdeki Japon Mallarının Tasfiyesi Hakkında
Başvekâlet'e (21 Şubat 1935) 139
Rusya'ya Gidecek Heyet Hakkında Başvekâlet'e (22 Şubat 1935) 140
Litvanya Milli Bayramı Dolayısıyla
Reisicumhur Antanas Smetona'ya (24 Şubat 1935) 141
Yeni Kabineyi Kurması Hakkında Başvekil İnönü'ye (1 Mart 1935) 142
Yeni Kabinenin Kabul Olunduğu Hakkında Başvekil İnönü'ye (1 Mart 1935) 143
Yeni Kabinenin İnönü Tarafından Kurulacağı Hakkında
Meclis'e Tezkere (1 Mart 1935) 144
İcra Vekilleri Heyeti'nin Tasdik Olunduğu Hakkında
Meclis'e Tezkere (1 Mart 1935) 145
Yeniden Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine
Meclis'te Konuşma ve Yemin (1 Mart 1935) 146
Dördüncü Defa Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine
Yabancı Devlet Başkanlarına Mektup (2 Mart 1935) 147
Yeniden Cumhurbaşkanlığına Seçilme Dolayısıyla
Gelen Tebriklere Teşekkür (3 Mart 1935) 149
Eski Gazi Antep Defterdarı İbrahim Halil'in İstiklal Madalyası Hakkında
TBMM Reisliği'ne Tezkere (3 Mart 1935) 150
Yeniden Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine
Yugoslavya Krallığı Naibi Prens Paul'un Tebrikine Teşekkür (3 Mart 1935) 151
Yeniden Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine
Yugoslav Başbakanı Yevtic'in Tebrikine Teşekkür (3 Mart 1935) 152
Yeniden Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine
Yunanistan Reisicumhuru Zaimis'in Tebrikine Teşekkür (3 Mart 1935) 153
Yeniden Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine
Fransa Cumhurbaşkanı Lebrun'un Tebrikine Teşekkür (4 Mart 1935) 154
Yeniden Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine
İran Şehinşahı Rıza Şah Pehlevi'nin Tebrikine Teşekkür (4 Mart 1935) 155
Yeniden Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine
Avusturya Cumhurbaşkanı Miklas'ın Tebrikine Teşekkür (4 Mart 1935) 156
Yeniden Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine
Alman Başvekili Hitler'in Tebrikine Teşekkür (5 Mart 1935) 157
Yeniden Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine
Lehistan Reisicumhuru Moscicki'nin Tebrikine Teşekkür (5 Mart 1935) 158
Afganistan Kralı Zahir Han'ın Mektubuna Teşekkür (5 Mart 1935) 159
Doğumunun Yıldönümü Dolayısıyla
Çekoslovakya Cumhurbaşkanı Masaryk'e (6 Mart 1935) 160
Yeniden Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine
Irak Kralı Gaziyülevvel'in Tebrikine Teşekkür (6 Mart 1935) 161
Yeniden Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine
Japon İmparatoru Hirohito'nun Tebrikine Teşekkür (6 Mart 1935) 162

Komodor Sait Halman'dan Alınan Rapor Hakkında
Başvekilliğe Tezkere (7 Mart 1935) 163
Yeniden Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine
Afganistan Kralı Muhammed Zahir'in Tebrikine Teşekkür (7 Mart 1935) 164
Yeniden Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine
Arnavutluk Kralı I. Zogu'nun Tebrikine Teşekkür (7 Mart 1935) 165
Yeniden Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine
Çekoslovakya Dışişleri Bakanı Edvard Benes'in Tebrikine
Teşekkür (11 Mart 1935) 166
Ragıp Raif'in Ortaelçiliğe Tayini Hakkında
Estonya Reisicumhuru Constantin Paets'e (12 Mart 1935) 167
İzmir Vilayet Genel Kurultayı'na Teşekkür (13 Mart 1935) 168
Yeniden Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine
Çekoslovakya Cumhurbaşkanı Masaryk'in
Tebrikine Teşekkür (13 Mart 1935) 169
Doğumunun Yıldönümü Dolayısıyla
İran Şehinşahı Rıza Şah Pehlevi'ye (14 Mart 1935) 170
Doğumunun Yıldönümü Dolayısıyla
Irak Kralı I. Gazi'yi Tebrik (21 Mart 1935) 171
Suikast Girişimi Dolayısıyla
Suudi Arabistan Kralı Abdülaziz İbnissuud'a (23 Mart 1935) 172
İsveç Prensesi ve Danimarka Prensi'nin Nişanı Dolayısıyla
İsveç Veliaht Prensi Gustaf Adolf'a (23 Mart 1935) 173
Yunan Milli Bayramını Tebrik Dolayısıyla
Yunanistan Reisicumhuru Zaimis'e (27 Mart 1935) 174
Doğumunun Yıldönümü Dolayısıyla
Mısır Kralı I. Fuad'ı Tebrik (28 Mart 1935) 175
Yugoslavya Kralı II. Pierre'e Taziye (29 Mart 1935) 176
İzmir Esnaf ve Ahali Bankası'na (31 Mart 1935) 177
Irak Kralı I. Gazi'ye Taziye (31 Mart 1935) 178
Reich Başkan ve Başbakanı Adolf Hitler'i Kutlama (2 Nisan 1935) 179
İzmir Muallimler Birliği Kongresi'ne (7 Nisan 1935) 180
Ankara Hukukçular Kurumu'na (7 Nisan 1935) 181
İstanbul Okutanlar Birliği Kongresi'ne (8 Nisan 1935) 182
CHP 4. Büyük Kurultayı Hakkında Tebliğ (10 Nisan 1935) 183
Mehmet Cemal Bey'in İstiklal Madalyası Hakkında Meclis'e (11 Nisan 1935) 184
Arsıulusal Kadınlar Birliği 12. Kongresi'ne (22 Nisan 1935) 185
23 Nisan Bayramı'nı Kutlayanlara Teşekkür (25 Nisan 1935) 186
Türk Kadını Hakkında
Milletlerarası Kadınlar Birliği Kongresi Heyetine (26 Nisan 1935) 187
Türk Kadınlarının Askerlik Yapması Hakkında
Kadın Gazetecilere Cevap (26 Nisan 1935) 188
Türk-Yugoslav Dostluğu Hakkında
Yugoslavya Kadınlar Birliği Reisi Doktor Anka'ya (26 Nisan 1935) 189

Doğumunun Yıldönümü Dolayısıyla
Yugoslavya Krallığı Naibi Prens Paul Karageorgeviç'e (27 Nisan 1935) 190
Hilaliahmer'e "Kızılay" Adının Verilmesi (28 Nisan 1935) 191
Meksika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı
Lazaro Cardenas'ı Kutlama (28 Nisan 1935) 192
Doğumunun Yıldönümü Dolayısıyla
Japon İmparatoru Hirohito'ya (29 Nisan 1935) 193
Kadın Esirgeme Kurumu'nun
Ankara Orducvi'ndeki Yemeğinde Sohbet (30 Nisan 1935) 194
Avusturya Ulusal Bayramını Tebrik Dolayısıyla
Cumhurbaşkanı Wilhelm Miklas'a (30 Nisan 1935) 198
Alman Ulusal Bayramını Kutlama Dolayısıyla
Reich Başkan ve Başbakanı Hitler'e (1 Mayıs 1935) 199
Türk Kuşu Kurumu'nun Açılışında
İnsan-Tabiat İlişkisi Üzerine Söylev (3 Mayıs 1935) 200
Tahta Çıkışının Yıldönümü Dolayısıyla
İngiliz Kralı V. George'u Kutlama (5 Mayıs 1935) 202
Cumhurbaşkanlığına Seçilmesi Dolayısıyla
Brezilya Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı
Getulio Vargas'ı Kutlama (5 Mayıs 1935) 203
Ulusal Ekonomi ve Artırma Kurumu
Kongre Başkanı Kâzım Özalp'a (8 Mayıs 1935) 204
CHP 4. Büyük Kurultayı'nı Açış Söylevi (9 Mayıs 1935) 205
Ulusal Bayramı Kutlama Dolayısıyla
Romanya Kralı II. Carol'a (9 Mayıs 1935) 210
Alpullu Şeker Fabrikası 4. Büyük Kurultayı'na (9 Mayıs 1935) 211
Irak Kralı I. Gazi'yi Tebrik (11 Mayıs 1935) 212
Bulgar Kralı III. Boris'in
Kars Depremi Dolayısıyla Gönderdiği Telgrafa Teşekkür (11 Mayıs 1935) 213
Cumhuriyet Halk Partisi Programı (13 Mayıs 1935) 214
Marçşal Pilsudski'nin Vefatı Üzerine
Polonya Reisicumhuru Moscicki'ye (13 Mayıs 1935) 232
Cumhuriyet Halk Partisi Nizamnamesi (14 Mayıs 1935) 233
CHP İzmir Vilayet İdare Heyeti ve Halkevi'ne (14 Mayıs 1935) 252
İzmir Öğretmenler Birliği ve
Altay İdman Yurdu Kulübü'ne (15 Mayıs 1935) 253
Norveç Ulusal Bayramı Dolayısıyla
Kral VII. Haakon'a (18 Mayıs 1935) 254
Türk Hava Kurumu 6. Kurultayı Başkanı
Abdülhalik Renda'ya (25 Mayıs 1935) 255
Türk Ticim ve Endüstri Odaları
4. Genel Kurultayı'na (26 Mayıs 1935) 256

Amerikalı Gazeteci Gladys Baker'la Görüşmenin
Yayımlanan Metni (26 Mayıs 1935) 257
Amerikalı Gazeteci Gladys Baker'la Görüşmenin
Hariciye Vekâleti'nce Açıklanan Metni (26 Mayıs 1935) 260
Birinci Basın Kurultayı Başkanı Şükrü Kaya'ya (27 Mayıs 1935) 265
İsveç Veliaht Prensi Gustaf Adolf'u Kutlama (27 Mayıs 1935) 266
Türk Hava Kurumu'na Bağış (29 Mayıs 1935) 267
Vasıf Çınar'ın Ölümü Dolayısıyla
Kalinin'in Taziyesine Teşekkür (6 Haziran 1935) 268
Fransa Reisicumhuru Lebrun'a Teşekkür (7 Haziran 1935) 269
Doğumunun Yıldönümünü Kutlama Dolayısıyla
İsveç Kralı V. Gustaf'a (15 Haziran 1935) 270
Timur Hakkında Bir Köylüyle Sohbet (16 Haziran 1935) 271
Havuz Projesi Hakkında
Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya'ya Talimat (16 Haziran 1935) 272
Zekâi Apaydın'ın Büyükelçi Tayin Edildiği Hakkında
Sovyetik Sosyalist Cumhuriyetleri İttihadı
Merkez İcra Komitesi Reisi Kalinin'e (20 Haziran 1935) 273
Yozgat İlbayı Bay Baran'a (27 Haziran 1935) 274
Florya Plajı Hakkında (28 Haziran 1935) 275
Kabotaj Hakkının Alınmasının Yıldönümü Dolayısıyla
Gelen Kutlamalara Teşekkür (2 Temmuz 1935) 276
Amerika Egemenliğinin Yıldönümünü Kutlama Dolayısıyla
ABD Başkanı Roosevelt'e (3 Temmuz 1935) 277
Türk Tarihi Araştırma Kurumu Programının Önprojesi (4 Temmuz 1935) 278
Türk Dili Araştırma Kurumu Çalışanlarını Kutlama (12 Temmuz 1935) 285
Amerika'nın Eski Türkiye Büyükelçisi
Charles H. Sherrill'e (12 Temmuz 1935) 286
Fransız Ulusal Bayramını Kutlama Dolayısıyla
Fransa Cumhurbaşkanı Lebrun'a (13 Temmuz 1935) 287
Bazı Kitapların Gönderilmesi Hakkında
Paris ve Roma Büyükelçilerine (21 Temmuz 1935) 288
Lozan Günü'nün Yıldönümü Dolayısıyla
Gelen Kutlamalara Teşekkür (26 Temmuz 1935) 290
Çek Üniversiteliler Birliği'ne Teşekkür (31 Temmuz 1935) 291
Mimar Sinan'ın Heykelinin Yapılması İçin
Türk Tarihi Araştırma Kurumu'na Direktif (2 Ağustos 1935) 292
Oğlunun Evlenmesi Dolayısıyla
Danimarka Kralı X. Christian'ı Tebrik (7 Ağustos 1935) 294
Afgan Bağımsızlık Bayramı Dolayısıyla
Afganistan Kralı Mehmed Zahir Han'ı Tebrik (19 Ağustos 1935) 295
Macar Ulusal Bayramı Dolayısıyla
Macaristan Kral Naibi Amiral Horthy'yi Tebrik (20 Ağustos 1935) 296

Kraliçenin Uğradığı Kaza Dolayısıyla
Belçika Kralı III. Leopold'a Taziye (29 Ağustos 1935) 297
İsveç Kralı V. Gustaf'a Taziye (29 Ağustos 1935) 298
Büyük Zaferin Yıldönümü Dolayısıyla
Mareşal Fevzi Çakmak'ı Tebrik (30 Ağustos 1935) 299
Zafer Bayramı'nı Kutlayan
Kamutay Başkanı Abdülhalik Renda'ya Teşekkür (30 Ağustos 1935) 300
Zafer Bayramı'nı Kutlayan
Budapeşte Ortaelçisi Behiç Erkin'e Teşekkür (30 Ağustos 1935) 301
Büyük Zaferin Yıldönümü Dolayısıyla
Gelen Kutlama Telgraflarına Teşekkür (30 Ağustos 1935) 302
Doğumunun Yıldönümünü Tebrik Dolayısıyla
Yugoslavya Kralı II. Pierre'e (5 Eylül 1935) 303
Brezilya Milli Bayramı Dolayısıyla
Brezilya Cumhurbaşkanı Getulio Vargas'a (6 Eylül 1935) 304
Meksika Ulusal Bayramı Dolayısıyla
Cumhurbaşkanı Lazaro Cardenas'a (16 Eylül 1935) 305
Kayseri Kombinasının Açılışı Dolayısıyla
Ekonomi Bakanı Celal Bayar'a (17 Eylül 1935) 306
Yedinci Balkan Olimpiyatı Kongresi'ne (22 Eylül 1935) 307
Doğumunun Yıldönümü Dolayısıyla
Danimarka ve İzlanda Kralı X. Christian'a (25 Eylül 1935) 308
Üçüncü Dil Bayramı Dolayısıyla
TDK Genel Sekreteri İbrahim Necmi Dilmen'e (26 Eylül 1935) 309
Dil Bayramı Dolayısıyla Gelen Kutlamalara Teşekkür (27 Eylül 1935) 310
Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından
Türk Dili (Ekim 1935) 311
Tahta Çıkışının Yıldönümü Dolayısıyla
Bulgar Kralı III. Boris'e (2 Ekim 1935) 349
Çin Ulusal Bayramı Dolayısıyla
Çin Cumhuriyeti Ulusal Hükümeti Başkanı Lin Sen'e (9 Ekim 1935) 350
Doğumunun Yıldönümü Dolayısıyla
Afganistan Kralı Muhammed Zahir Han'a (14 Ekim 1935) 351
Doğumunun Yıldönümü Dolayısıyla
Romanya Kralı II. Carol'a (16 Ekim 1935) 352
Suikast Teşebbüsü Dolayısıyla
Gelen Üzüntü Telgraflarına Teşekkür (20 Ekim 1935) 353
Güneş-Dil Teorisi Hakkında Perihan Eldeniz'e Ders (25 Ekim 1935) 354
Birinci Türk Belediyeler Kurultayı'na Teşekkür (26 Ekim 1935) 358
Çekoslovakya Ulusal Bayramı Dolayısıyla
Cumhurbaşkanı Masaryk'e (28 Ekim 1935) 359

Cumhuriyet Bayramı Dolayısıyla
Türk Ticaret Kaptan ve Makinistler Cemiyeti'nin
Tebrikine Cevap (29 Ekim 1935) 360
Cumhuriyet Bayramı Dolayısıyla
Basın Çalışanlarına (29 Ekim 1935) 361
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Belçika Kralı III. Leopold'a Teşekkür (29 Ekim 1935) 362
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Afet Hanım'a Teşekkür (29 Ekim 1935) 363
İngiltere'de Okuyan Kıymet Conker'in
Cumhuriyet Bayramı'nı Tebrik (29 Ekim 1935) 364
Cumhuriyet Bayramı Dolayısıyla
Gelen Kutlama Telgraflarına Teşekkür (30 Ekim 1935) 365
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Afganistan Kralı Muhammed Zahir Han'a Teşekkür (31 Ekim 1935) 366
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Alman Reich Şansölyesi Hitler'e Teşekkür (31 Ekim 1935) 367
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı Roosevelt'e
Teşekkür (31 Ekim 1935) 368
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Bulgaristan Kralı III. Boris'e Teşekkür (31 Ekim 1935) 369
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Çekoslovakya Cumhurbaşkanı Masaryk'e Teşekkür (31 Ekim 1935) 370
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Çin Ulusal Hükümeti Başkanı Lin Sen'e Teşekkür (31 Ekim 1935) 371
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
İran Şehinşahı Rıza Şah Pehlevi'ye Teşekkür (31 Ekim 1935) 372
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
İspanya Cumhurbaşkanı Zamora'ya Teşekkür (31 Ekim 1935) 373
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
İtalya Kralı III. Victor Emanuel'e Teşekkür (31 Ekim 1935) 374
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Japonya İmparatoru Hirohito'ya Teşekkür (31 Ekim 1935) 375
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Litvanya Reisicumhuru Antanas Smetona'ya Teşekkür (31 Ekim 1935) 376
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Macaristan Kral Naibi Amiral Horthy'e Teşekkür (31 Ekim 1935) 377
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Mısır Kralı I. Fuat'a Teşekkür (31 Ekim 1935) 378
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Sovyet Rusya Merkez İcra Komitesi Başkanı Kalinin'e
Teşekkür (31 Ekim 1935) 379

Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Yugoslavya Naibi Altes Prens Paul'e Teşekkür (31 Ekim 1935) 380
Türkiye Büyük Millet Meclisi
5. Devre 1. Toplanma Yılını Açış Konuşması (1 Kasım 1935) 381
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Arnavutluk Kralı I. Zogu'ya Teşekkür (1 Kasım 1935) 384
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Brezilya Cumhurbaşkanı Getulio Vargas'a Teşekkür (1 Kasım 1935) 385
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Hicaz Kralı Abdülaziz İbnissuud'a Teşekkür (1 Kasım 1935) 386
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Irak Kralı Gazi'ye Teşekkür (1 Kasım 1935) 387
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Meksika Cumhurbaşkanı Lazaro Cardenas'a Teşekkür (1 Kasım 1935) 388
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Salvador Cumhurreisi Martinez'e Teşekkür (1 Kasım 1935) 389
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Yunanistan Hükümet Naibi General Kondilis'e Teşekkür (1 Kasım 1935) 390
Cumhuriyet Bayramını Kutlayan
Budapeşte Ortaelçisi Behiç Erkin'e Teşekkür (1 Kasım 1935) 391
DİZİN 393

SUNUŞ

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye halkının ulusal demokratik devriminin önderidir. O'nun hayatı, daha 1908 Devrimi öncesinden 1938'de hayata göz yummasına kadar toplumumuzun devrim süreçleriyle iç içedir.

Atatürk, çağımızın iki büyük devrim dinamiğinden birini oluşturan Mazlumlar Dünyası'nın başarıya ulaşan ilk devrimine önderlik etmiştir. Bu nedenle, O'nun başında bulunduğu eylem, yalnız ulusal tarihimize damgasını vurmakla kalmamış, insanlık tarihinin yaratılmasına da önemli katkıda bulunmuştur. Kurtuluş Savaşı'mızın ve Cumhuriyet Devrimi'mizin, bir bütün olarak, bütün dünyada Kemalist Devrim diye bilinmesi, başka deyişle O'nun adıyla anılması doğaldır.

Bu gerçekler ışığında, Atatürk'ü bilmek ve anlamak, 20. yüzyıl Türkiye'sini ve dünyasını inceleme ve açıklama çabasının bir gereğidir. Oysa O'nun önderliğindeki büyük devrimci eylemi ateşleyen ve yönlendiren düşünce birikiminin belgeleri, çeşitli kitap, dergi, gazete, yayın ve arşivlere dağılmıştır. Bu nedenlerle, araştırmacılar ve ilgililer, Türkiye Devrimi'ni bütün yönleri ve derinliğiyle inceleme ve açıklama olanağından yoksundur.

Atatürk'ü kaybetmemizden bu yana 60 yıl geçtiği halde, yazı ve konuşmalarını, bir arada ve asıllarına uygun olarak yayımlama görevi, ne yazık ki, bugünlere kalmıştır.

Kaynak Yayınları, *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'ni yayımlama görevini üstlenmekle tarifsiz bir onur duymaktadır ve yaptığı işin bilincindedir.

Kuvvet kaynağımız, Türkiye halkının devrimci pratiğini özetleyen bu büyük birikimi, önümüzdeki devrimci atılımların enerji kaynağına dönüştürme iradesidir. Biricik güvencemiz ise, Türkiye devriminin yaratıcısı ve sahibi olan Türkiye halkıdır ve onun aydın birikimidir.

Atatürk'ün Bütün Eserleri, yalnız bir derleme ve özgün metinlere göre düzeltme çalışması sınırları içinde kalmamış, bir araştırma ve keşif faaliyeti boyutlarına ulaşmıştır. Kaynak Yayınları, Atatürk'e ait ülkemiz ve yabancı ülkeler arşivlerinde gizlenen belgelere ulaşmak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamış ve özel bir çalışma yürütmüştür. Bu çabalarımızın ürünlerini toplamaktayız. Özellikle Türkiye ve eski Sovyetler Birliği arşivlerinde bulduğumuz, yüzlerce yeni belge, yazı, mektup, demeç, tutanak, görüşme ve konuşma, Türkiye devrim tarihinin bazı aşamalarını yeniden yazmayı gerektiren bilgileri ve kanıtları içermektedir.

Atatürk'ün Bütün Eserleri'ni yayımlama görevi, kuşkusuz ancak Türkiye devrim tarihine ve Atatürk araştırmalarına emek vermiş aydın ve uzman birikimiyle başarılabilirdi. Bu anlayışla oluşturulan Atatürk'ün Bütün Eserleri Danışma Kurulu, araştırmaların yürütülmesinde ve eserin oluşturulmasında izlenecek yöntemleri tartışmış ve anlayış birliğine varmıştır. Buna göre:

- Bu çalışmayla, Atatürk'ün yazdığı, söylediği ve imzaladığı bütün metinler ve belgeler bir araya getirilecektir.
- *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'nde, yalnız Atatürk'e ait olduğu kanıtlanmış olan metinler yer alacaktır. Hatıralardaki aktarmalar, *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'ne konmayacaktır.

• Hataların ve tahrifatların düzeltilmesi yanında, eksiklerin giderilmesi için, yayımlanmış metinler, asılları ve özgün belgelerle karşılaştırılacaktır.

• Belgenin kaynağı, konuşmanın nerede, hangi tarihte yapıldığı gibi nesnel bilgiler, yorumsuz olarak verilecektir.

• Metinler, eserde tarih sırasına göre yer alacaktır. Çünkü, Atatürk'ün görüşleri, tarihsel akış içinde anlamlıdır.

• Eser, günümüz Türkçesiyle yayımlanacaktır. Dildeki tarihi hava korunurken, artık anlaşılmayan sözcük ve deyimlerin yerine bugünkü karşılıkları konulacaktır.

Bu çerçevede binlerce kitap, gazete, dergi ve belge taranmış, incelenmiş, yayımlanmış metinlerle karşılaştırılmış; eski yazı metinler Latin harfli Türkçe yazıya yeniden aktarılmış; Rusça, İngilizce, Fransızca, Almanca ve diğer yabancı dillerden metinler, yeniden çevrilmiştir. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'nde yer alan bütün metinler ve tarihleri, belgelerin asıllarına ya da ilk kaynaklarına başvurularak teker teker incelenmiş, araştırılmış, karşılaştırılmış ve defalarca kontrol edilmiştir. Yüzlerce yanlış okuma, çeviri ve tarih hataları saptanıp giderilmiştir.

Metinler 40 yaş aydın kuşağının Türkçesi temel alınarak, tarihi dokusu bozulmadan sadeleştirildi.

Dipnotlarda, metinlerin daha önce yer aldığı kaynaklar ile belgelerin bulunduğu arşiv belirtilmiştir.

Rumi tarihlerin yanında miladi karşılıkları gösterilmiştir.

Öğle vaktini esas alan 12 saat sistemi korunmuştur. Örneğin: "saat 2 sonra'da", "saat 14'te"; "saat 6 evvel'de", "saat 06'da" anlamındadır.

Kişi ve yer adlarının yazılışına müdahale edilmemiş, farklılıklar korunmuştur. ("Saip, Sâip, Saib", "Saffet, Safvet" ya da "Kanlı sırt, Kanlısırt" gibi.)

Sonunda "Y.N." (Yayımlayanın Notu) imzası bulunan notlar Kaynak Yayınları tarafından konulmuştur.

Böylesine ağır ve yorucu olan bu çalışma sırasında, Danışma Kurulu'nun yanında çok sayıda uzman araştırmacı, arşivci, çevirmen ve redaktör görev almaktadır. Hepsinin adını burada anmamıza sayfalarımız yetmez. Değerli katkıları için kendilerine ne kadar teşekkür edilse azdır.

***

Atatürk'ün Bütün Eserleri'ni en başta O'nun önderliğinde Türkiye Devrimi'ni gerçekleştiren Türkiye halkına, Birinci Dünya Savaşı'nın, özellikle Çanakkale Direnişi'mizin, Kurtuluş Savaşı'mızın silahlı kuvvetlerine, şehit ve gazilerine, Cumhuriyet Devrimi'mizin Aydınlanma savaşçılarına, Devrim şehitlerine, Kubilay'lara, "Cumhuriyet bize emanet" diyen devrim gençliğine, ulusal demokratik devrimimizi tamamlamak için mücadele eden emekçi ve aydınlarımıza borçluyuz. Bu büyük eserin gerçek yaratıcıları, başta Atatürk, onlardır.

20. yüzyılın devrimci yükselişinde, Ezilen Dünya'nın ayağa kalkışını ateşleyen ve 21. yüzyılın büyük devrimci atılımlarına olağanüstü katkılarda bulunacak olan Türkiye halkına ve aydınlarına, *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'ni, Cumhuriyet'in 75. yılı armağanı olarak, derin saygı ve bağlılıkla sunuyoruz.

Ekim 1998
KAYNAK YAYINLARI

TAHTA ÇIKIŞININ YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA BULGAR KRALI III. BORIS'E*

(2 EKİM 1934)

Tel. Ankara, 2.10.1934

Haşmetli III. Boris Hazretleri
Bulgaristan Kralı - Sofya

Zatı Haşmetanelerinin tahta çıkışlarının yıldönümü münasebetiyle samimi tebriklerimle beraber şahsi saadetleri ve Bulgaristan'ın refahı hakkındaki temennilerimi beyan eylerim.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdarî K. 60-9'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.541; *Hâkimiyeti Milliye*, 7 Ekim 1934, Numara: 4744, s.1; *Cumhuriyet*, 7 Ekim 1934, Numara: 3744, s.3; *Milliyet*, 7 Ekim 1934, Numara: 3111, s.5; *Vakit*, 7 Ekim 1934, Numara: 6017, s.2; *Zaman*, 7 Ekim 1934, Numara: 119, s.2; *Anadolu*, 8 Ekim 1934, Numara: 6033, s.2; *Ayın Tarihi*, Kasım 1934, Sayı: 11, s.68.

İSVEÇ VELİAHTI PRENS GUSTAF ADOLF ŞEREFİNE VERİLEN ZİYAFETTE NUTUK*

(3 EKİM 1934)

Ankara, 3 (AA) - Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri bu akşam Çankaya'da İsveç Veliahtı Gustaf Adolf Hazretleri şerefine verdikleri ziyafette aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

Altes Ruayâl,

Bu gece, ulu konuklarımıza, Türkiye'ye uğur getirdiklerini söylerken, duygum, tükel özgü bir kıvançtır.

Burada kaldığınız uzca sizi sarmaktan hiç durmayacak ılık sevgi içinde, bu yurtta, yurdunuz için beslenmiş duyguların bir yankusunu bulacaksınız.

İsveç, Türk uluslarının kazanmış oldukları utkuların silinmez damgalarını tarih taşımaktadır. Süerdemliği, önü,[1] bu iki ulus, ünlü, sanlı özlerinin[2] derinliğinde sonsuz tutmaktadır.

* *Hâkimiyeti Milliye*, 4 Ekim 1934, Numara: 4741, s.1-2; *Cumhuriyet*, 5 Ekim 1934, Numara: 3742, s.1; *Milliyet*, 5 Ekim 1934, Numara: 3109, s.1, 5; *Vakit*, 5 Ekim 1934, Numara: 6015, s.1; *Akşam*, 5 Ekim 1934, Numara: 5744, s.2; *Zaman*, 5 Ekim 1934, Numara: 117, s.1, 7; *Ayın Tarihi*, Kasım 1934, Sayı: 11, s.22-24. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.73-74.
Bu konuda Hasan Reşit Tankut şunu anlatmaktadır:

> "[...] Artık Türkçeye eski değerini kazandırmak günü gelmişti. Sofra devamlıları bu alanda epeyce yol almışlar ve çok kitap aktarmışlardı. Omuzladıkları bu ödev ve görev, varlık savunması denli kutsal ve gerçek anlamda kıvandırıcı idi. Bu çalışmaları aksatmadan yürütmeli idi. Bu karar üzerine Türk Dil Kurumu yurt oylumunda bir çalışma alanı açtı. Eski kitaplardan ve yazıtlardan taramalar, ulus dilinden derlemeler yapıyordu. Atatürk kendisi de Türkçe konuşmaya ve yazmaya dikkat ediyordu.
> Birgün İsveç Veliahtı'nın kendisini ziyarete geleceğini öğrendik. Bu yüce kişi de Atatürk gibi tarih meraklısı idi. Kendisine öz Türkçemizle bir söylev vermek, yerinde bir deney olacaktı. Atatürk, bu çok yüce konuğuna karşı okuyacağı hoş geldin söylevini kendi kaleme aldı.
> '[...]' Bu söylev önce Osmanlıca kaleme alındı. Sonra Arapçalar yeni bulunmuş sözcüklerle yer değiştirdi. Atatürk bu söylevi okumaya yeni başlamış öğrencilerin acemiliğiyle okumuştu. Yeni sözcükleri yadırgadığı ne kadar belli idi.
> Atatürk, Türklük uğruna çalışırken, işin bütün yükünü kendi omuzlar ve amacı –her tehlikeye karşı korumak için– canına sarardı.
> Eğer bugün başına buyruk bir varlığımız, tümü tümüne bizim olan bir yurdumuz, eğer onurlu, ulusal bir adımız ve bugün artık Atatürk'ün istediği kadar genişlemiş ve gelişmiş bir dilimiz varsa, bunların hepsi toptan yalnız Atatürk'ün bağışıdır."

Bkz. Hasan Reşit Tankut, "Atatürk'ün Dil Çalışmaları". *Atatürk ve Türk Dili*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1963, s.125. (Y.N.)

1 *Ayın Tarihi*'ndeki "önü" sözcüğü gazetelerde "onu" şeklinde. Ön: İleri; piş. (Y.N.)

2 *Ayın Tarihi*'nde yanlışlıkla "sözlerinin" şeklinde. (Y.N.)

Ancak, daha başka bir alanda da onlar erdemlerini o denlü yaltırıklı yöndemle göstermişlerdir. Bu yolda kazandıkları utkular, gerçekten daha az özençe değer değildir.

Avrupa'nın iki bitim ucunda yerlerini berkiten uluslarımız, ataç özlüklerinin tüm ıssıları olarak baysak, önürme, uygunluk kıldacıları olmuş bulunuyorlar. Onlar, bugün, en güzel utkuyu kazanmaya anıklanıyorlar: Baysal utkusu.

Altes Ruvayâl;

Yetmiş beşinci doğum yılında oğuz babanız bütün acunda saygılı bir sevginin söyüncü ile çevrelendi.[1] Genlik, baysal içinde erk sürmenin gücü işte bundadır.

Ünlü babanız, yüksek kralınız V. Gustaf'ın gönenci için en ısı dileklerimi sunarken, Altes Ruvayâl, sizin, Altes Ruvayâl Prenses Luiz'in, sevimli kızınız Altes Ruvayâl Prenses İngrid'in esenliğine; tüzün İsveç ulusunun gönencine, genliğine içiyorum.

Gazi Hazretleri'nin bu nutku içinde geçen Türkçe kelimelerin Osmanlıca ve Fransızca karşılıkları şunlardır:

Türkçe	*Osmanlıca*	*Fransızca*
1- Tükel	*Tam*	-
2- Özgü	*Husus*	*Particulier*
3- Kıvanç	*Zevk*	*Plaisir*
4- Uz, Uzca	*Müddet, müddetçe*	*Pendant*
5- Yanku	*Aksiseda*	*Echo*
6- Utku	*Zafer*	*Victoire*
7- Süerdemlik	*Askeri fazilet ve hüner*	*La vertu des armes*
8- Alan	*Saha*	*Domaine*
9- Erdem	*Fazilet*	*Qualité*
10- Denlü	*Kadar*	*Autant*
11- Yaltırıklı	*Nurlu*	*Éclatant*
12- Yöndem	*Usul, tarz*	*Façon*
13- Özenç	*Gıpta*	*Envie*
14- Bitim, bitim ucu	*Nihayet*	*Extrèmité*
15- Berkiten	*Tespit eden*	-
16- Ataç	*Ceddanî*	*Ancestrale*
17- Özlük	*Vasıf*	*Qualité*
18- Tüm	*Tamam*	*Tout*
19- Issı	*Sahip*	-
20- Baysak	*Huzur*	*Tranquillité*
21- Önürme	*Terakki*	*Progrès*
22- Uygunluk	*Ahenk, vifak*	*Concorde*
23- Kıldacı	*Amil*	*Facteur*
24- Anıklanmak	*Hazırlanmak*	*S'appréter*
25- Baysal	*Sulh*	*La Paix*

1 *Ayın Tarihi*'nde "saygılı bir sevginin bütün acunun söyüncü ile çevrelendi" şeklinde. (Y.N.)

Türkçe	*Osmanlıca*	*Fransızca*
26- Oğuz	*Mübarek*	*Auguste*
27- Söyüncü	*Nişanei muhabbet*	-
28- Genlik	*Refah, genişlik*	*Prosperité*
29- Erk sürmek	*Hükümet icra etmek*	*Régner*
30- Güç	*Kuvvet*	*Force*
31- Ünlü	*Şanlı*	-
32- Gönenç	*Saadet*	*Bonheur*
33- Isı	*Har, sıcak*	*Chaleureux*
34- Esenlik	*Sıhhat*	*Santé*
35- Tüzün	*Asil*	*Noble*

İSTANBUL'UN KURTULUŞ BAYRAMINI TEBRİK DOLAYISIYLA İSTANBUL VALİSİ VE BELEDİYE REİSİ MUHİTTİN BEY'E*

(8 EKİM 1934)

Ankara, 8.10.934

İstanbul Valisi ve Belediye Reisi Muhittin Beyefendi'ye

Kurtuluş gününün yıldönümünü kutlularken hakkımda gösterilen duygulara teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 10 Ekim 1934, Numara: 3747, s.2; *Milliyet*, 10 Ekim 1934, Numara: 3114, s.5; *Vakit*, 10 Ekim 1934, Numara: 6020, s.7.
Telgraf, gazetelerde şu açıklamayla yer almaktadır:

"6 Teşrinievvel [6 Ekim] Kurtuluş Bayramımız münasebetiyle şehir namına Belediye Reisi Muhittin Bey tarafından Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'ne şu telgraf çekilmişti: [...]
Şehir namına çekilen bu telgrafa Gazi Hazretleri şu cevabı vermişlerdir:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

YUGOSLAVYA KRALI'NIN SUİKAST SONUCU ÖLÜMÜ ÜZERİNE PRENS PAUL'A TAZİYE*

(9 EKİM 1934)

Tel. Ankara, 9.10.1934

Yugoslavya Kral Naibi Fahametli Prens Paul Hazretleri'ne
Belgrat

Yugoslavya Kralı Haşmetli Alexandre Hazretleri'ne karşı yapılmış olan vahşiyane suikastı büyük bir üzüntüyle haber aldım. Sadık bir dostu ve samimi bir kardeşi olmakla iftihar ettiğim Büyük Kralının vefatıyla Yugoslavya'nın uğradığı elim kayıp bütün Türk milleti tarafından da aynı şiddetle hissedilecektir.

Ben katiyetle eminim ki, Yugoslav milleti, asırlarca gösterdiği yüksek kabiliyetlere dayanarak ve Zatı Fahimanelerinin aydın idaresi altında olarak, kaderin kendisi-

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Yugoslavya. A.1. - d.3. - K. 5/8'den Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.314-315; *Hâkimiyeti Milliye*, 10 Ekim 1934, Numara: 4747, s.1; *Cumhuriyet*, 10 Ekim 1934, Numara: 3747, s.1, 5; *Milliyet*, 10 Ekim 1934, Numara: 3114, s.1, 4; *Vakit*, 10 Ekim 1934, Numara: 6020, s.10; *Akşam*, 10 Ekim 1934, Numara: 5749, s.4; *Zaman*, 10 Ekim 1934, Numara: 122, s.2; *Aylık Tarihi*, Kasım 1934, Sayı: 11, s.90-91.
Bulgaristan gezisinin ardından Paris'e geçmek üzere 9 Ekim 1934 günü deniz yoluyla Marsilya'ya inen Kral Alexandre karşılama töreni sırasında, saat 16.10'da bir Hırvat ayrılıkçısı tarafından suikasta uğramış, kendisiyle beraber Fransız Dışişleri Bakanı Barthou da ölmüştür.
Konya Mebusu Profesör Naim Hazım Onat'ın, Yugoslavya Kralı Alexandre'ın öldürtildüğü günün akşamına ait Atatürk'le ilgili hatırası şudur:

"Bir akşam, daha sofraya oturulmamıştı. Tevfik Rüştü Aras ile bilardo oynuyorlardı. Aras'ı telefondan çağırdılar. İçeriye dönerken, 'Atatürk' dedi, 'size canınızı sıkacak bir haber vereceğim: Yugoslavya Kralı'nı öldürmüşler.'
Üzüntülerini daima içinde saklamayı bilen Ebedi Şef kıpkırmızı olmuştu, ayakta duramadı. 'Gelin, sofrada konuşalım' dedi. O gece, akşamın yedisinden sabahın tam yedisine kadar büyüklerimizi çağırtarak onlarla ne kadar titiz bir dikkatle konuştuğunu, onlara direktifler verdiğini görerek hayret içinde kalmıştım. O gece alınması kendilerince gerekli görülen tedbirlerin ne kadar derin bir görüş eseri olduğunu sonradan çıkan hadiseler bize pek iyi anlatmıştı. [...]
Artık sabah olmuş, gün yayılmıştı. Sofrada dört beş kişi kalmıştık. 'Acıktınız galiba' dedi. Harbiye'den beri çok sevdiğini söylediği fasulyeli pilavla muhallebi ve kavun geldi. Sabahın tam yedisinde böyle tatlı ikinci bir akşam yemeğinden sonra 'Uykunuz geldi, artık size müsaade; ben Çakmak'ın –Sayın Mareşal'imiz o gece İstanbul'da Yavuz zırhlısında bulunuyorlarmış– intibalarını almadan yatamayacağım' demişlerdi." Bkz. *Ulus*, 10 Kasım 1939, s.11.

Atatürk, Temmuz 1937'de, üzerinde altın plaka üstüne Kral Alexandre'a ithaf edilmiş olduğu yazılı büyük bir portresini Belgrad Askeri Müzesi'ne hediye etmiştir. Bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, s.347. (Y.N.)

ne yüklediği bu acıklı tecrübeden de muzafferane çıkacak ve insaniyete refah bahşedici barışa doğru çizdiği yolda ilerlemesine büyük bir sükûnla devanı edecektir.

Zatı Fahimanelerinden sadık bir dostu ve dostluğuna daima sadık kalmayı bir şiar sayan ve Yugoslav milletinin büyük kederine iştirak eyleyen bir millet temsilcisinin en hisli taziyetlerini kabul buyurmalarını rica ederim.

Gazi M. Kemal

YUGOSLAVYA KRALI'NIN SUİKAST SONUCU ÖLÜMÜ ÜZERİNE KRALİÇE MARIE'YE TAZİYE*

(9 EKİM 1934)

Tel. Ankara, 9.10.1934

Yugoslavya Kraliçesi Haşmetli Marie Hazretleri'ne
Marsilya

Kral Alexandre Hazretleri'nin şahıslarına karşı yapılan utanç verici suikast ve feci cinayeti en büyük bir üzüntüyle haber aldım. Hiçbir insanlık hissinin kabul edemeyeceği bu vahşiyane hareketin acıklı neticesini duyunca bütün Türk milleti benim duyduğum derin üzüntünün aynını hissedecektir. Zatı Haşmetpenahilerine Kral'ın ve Yugoslavya'nın bir dostu sıfatıyla en samimi taziyetlerimi arz eder ve gerek benim ve gerek Türk milletinin Zatı Haşmetpenahilerinin ıstırabına ve Yugoslav milletiyle bütün Balkan milletlerinin matemlerine iştirak ettiğimize itimat buyurmalarını rica ederim.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Yugoslavya. A. I. - d.3. - K. 5/8'den Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları. Ankara. 2001, s.315-316; *Hâkimiyeti Milliye*, 10 Ekim 1934, Numara: 4747, s.2; *Cumhuriyet*, 10 Ekim 1934, Numara: 3747, s.5; *Milliyet*, 10 Ekim 1934, Numara: 3114, s.4; *Vakit*, 10 Ekim 1934, Numara: 6020, s.10; *Akşam*, 10 Ekim 1934, Numara: 5749, s.4; *Zaman*, 11 Ekim 1934, Numara: 123, s.6; *Anadolu*, 11 Ekim 1934, Numara: 6036, s.1; *Ayın Tarihi*, Kasım 1934, Sayı: 11, s.91.

YUGOSLAVYA KRALI'NIN SUİKAST SONUCU ÖLÜMÜ ÜZERİNE VELİAHT PRENS PIERRE'E TAZİYE*

(9 EKİM 1934)

Tel. Ankara, 9.10.1934

Yugoslavya Veliahtı Fahametli Prens Pierre Hazretleri'ne

Pederleri Haşmetli Kral Hazretleri'ne karşı yapılan vasıflandırılamaz derecede utanç verici suikast münasebetiyle taziyetlerimin kabulünü Zatı Fahimanelerinden rica ederim. Vefat eden Büyük Kral'ın dostu sıfatıyla ve bütün Türk milletiyle beraber Zatı Fahimanelerinin ve dost Yugoslavya'nın matemine büyük bir samimiyetle iştirak ediyorum.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Yugoslavya. A.1. - d.3. - K. 5/8'den Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.316-317; *Hâkimiyeti Milliye*, 10 Ekim 1934, Numara: 4747, s.2; *Cumhuriyet*, 10 Ekim 1934, Numara: 3747, s.5; *Milliyet*, 10 Ekim 1934, Numara: 3114, s.4; *Vakit*, 10 Ekim 1934, Numara: 6020, s.10; *Zaman*, 11 Ekim 1934, Numara: 123, s.6; *Anadolu*, 11 Ekim 1934, Numara: 6036, s.1; *Aylık Tarihi*, Kasım 1934, Sayı: 11, s.91.
Daha sonra Yugoslavya Kralı olan II. Pierre'e Cumhurbaşkanı Atatürk'ün aynı konuda çektiği 29 Mart 1935 tarihli taziye mektubu için bkz. elinizdeki ciltte, s.176. (Y.N.)

HARİCİYE NAZIRI BARTHOU'NUN SUİKAST SONUCU ÖLÜMÜ ÜZERİNE FRANSA REİSİCUMHURU ALBERT LEBRUN'A TAZİYE*

(9 EKİM 1934)

Fransa Reisicumhuru Albert Lebrun Hazretleri'ne
Paris

Kendi toprağında yapılan suikastın bizzat Fransa'yı da matemdar eden neticesi, bütün barış dostlarının, Fransa ve Yugoslavya dostlarının hissettikleri elemi bir kat daha artırmıştır. M. Barthou'nun vefatı, Kral Alexandre'la beraber Avrupa'nın uğrayabileceği en acı kayıptır. Bu elim hadise münasebetiyle Zatı Devletlerine derin sempati hislerimi arz eder ve dost Fransa'nın matemine bütün Türk milletinin en samimi bir surette iştirak ettiğini bildiririm.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.110; *Milliyet*, 10 Ekim 1934, Numara: 3114, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 10 Ekim 1934, Numara: 4747, s.2; *Vakit*, 10 Ekim 1934, Numara: 6020, s.10; *Zaman*, 10 Ekim 1934, Numara: 123, s.6; *Aylık Tarihi*, Kasım 1934, Sayı: 11, s.108.
Telgraf, gazetelerde şu açıklamayla yer almaktadır:

"Ankara, 9 (AA) - Marsilya'da yapılan suikast neticesinde vefat eden Fransa Hariciye Nazırı M. Barthou'nun kaybı dolayısıyla Reisicumhur Hazretleri tarafından Fransa Reisicumhuru Hazretleri'ne aşağıdaki telgraf çekilmiştir:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

BALKAN GÜREŞ KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(10 EKİM 1934)[1]

Kongre münasebetiyle hakkımda gösterilen duygulara teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 10 Ekim 1934, Numara: 3747, s.5. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*. Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.179.
Telgraf, *Cumhuriyet*'te şu açıklamayla yer almaktadır:

> "Üçüncü Balkan Güreşi Şampiyonası münasebetiyle şehrimizde toplanan Balkan Güreş Kongresi, Reisicumhur Hazretleri'yle Meclis Reisi Kâzım Paşa ve Başvekil İsmet Paşa Hazretlerine ve Halk Fırkası Umumi Kâtibi Recep Bey'e tazim telgrafları göndermişti. Bu telgraflara gelen cevaplar şunlardır:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

1 *Cumhuriyet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 10 Ekim 1934, telgrafın *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

RAYMOND POINCARÉ'NİN ÖLÜMÜ ÜZERİNE FRANSA REİSİCUMHURU ALBERT LEBRUN'A TAZİYE*

(16 EKİM 1934)

Fransa Reisicumhuru M. Albert Lebrun Hazretleri'ne
Paris

Fransa'nın en büyük adamlarından biri olan M. Raymond Poincaré'nin vefatıyla Fransa'nın uğradığı acı kayıptan dolayı en samimi taziyetlerimin kabulünü Zatı Devletlerinden rica ederim.

Gazi Mustafa Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 17 Ekim 1934, Numara: 4754, s.2; *Cumhuriyet*, 17 Ekim 1934, Numara: 3754, s.3; *Milliyet*, 17 Ekim 1934, Numara: 3121, s.2; *Zaman*, 17 Ekim 1934, Numara: 129, s.2; *Anadolu*, 18 Ekim 1934, Numara: 6042, s.1; *Ayın Tarihi*, Kasım 1934, Sayı: 11, s.70-71. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.179-180; *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.111.
Telgraf, gazetelerde şu açıklamayla yer almaktadır:

"Ankara, 16 (AA) - Fransa'nın en büyük siyasi adamlarından biri olan eski Cumhurreisi M. Raymond Poincaré'nin vefatı münasebetiyle Reisicumhur Hazretleri tarafından aşağıdaki taziyet telgrafları çekilmiş olduğu gibi, Başvekil İsmet Paşa Hazretleri tarafından da Fransa Başvekili M. Doumergue'e ayrı bir telgrafla taziyet beyan edilmiştir." Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

RAYMOND POINCARÉ'NİN ÖLÜMÜ ÜZERİNE MADAM RAYMOND POINCARÉ'YE TAZİYE*

(16 EKİM 1934)

Madam Raymond Poincaré
Paris

Uğradığınız acı matemi büyük bir kederle haber aldım. Hürmetli taziyetlerimi kabul buyurmanızı rica ederim.

Gazi Mustafa Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye,* 17 Ekim 1934, Numara: 4754, s.2; *Cumhuriyet,* 17 Ekim 1934, Numara: 3754, s.3; *Milliyet,* 17 Ekim 1934, Numara: 3121, s.2; *Zaman,* 17 Ekim 1934, Numara: 129, s.2; *Anadolu,* 18 Ekim 1934, Numara: 6042, s.1; *Ayın Tarihi,* Kasım 1934, Sayı: 11, s.71. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.180; *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.111.

İRAN ŞEHİNŞAHI RIZA ŞAH PEHLEVİ'YE*

(23 EKİM 1934)

Ankara, 23.10.1934[1]

Aziz Biraderim,

Hümayunlarının lütfen gösterdikleri arzu esasında mutabık kaldığımız üzere aramızdaki özel ve gizli haberleşmelerde kullanılmak üzere bir şifre anahtarı Şehinşahileri nezdinde büyükelçimiz bulunan Enis Bey aracılığıyla Huzuru Hümayunlarına bu mektubumla beraber arz ve takdim edilmiştir.

Zatı Alâ Hazreti Biraderileriyle birlikte bulunulan çok mesut zamanlarda duyduğumuz tatlı hislerin kalbimizde bıraktığı güzel izlerin silinmez bir derinlikte olduğuna itimat buyurduğunuza emin olarak Hümayununuzun ikbal ve saadeti ile yüksek mukadderatını şereflendirmiş olduğunuz İran devlet ve milletinin refahı ve yükselmesi hakkındaki daimi temennilerimi bu vesile ile de teyit eder ve büyük bir muhabbetle gözlerinizden öperim Biraderi...az ve...[2]

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - TÜRK.1. - A.1 E.1.'den aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.535.

1 Bu tarih, mektubun örneği üzerine Dışişleri Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğü'nde konulmuştur. Belgenin aslındaki tarih biraz değişik olabilir. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

2 Birer harf okunamıyor. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

DOĞUMUNUN YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA AFGANİSTAN KRALI MUHAMMET ZAHİR HAN'I TEBRİK*

(24 EKİM 1934)[1]

Afganistan Kralı Haşmetli Muhammet Zahir Han Hazretleri'ne
Kâbil

Zatı Haşmetanelerinin doğumlarının yıldönümü münasebetiyle en hararetli tebriklerimle birlikte şahsi saadetleri ve kardeş Afgan milletinin refah ve saadeti hakkındaki dileklerimi beyan eylerim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 25 Ekim 1934, Numara: 4762, s.2; *Milliyet*, 25 Ekim 1934, Numara: 3129, s.2; *Vakit*, 25 Ekim 1934, Numara: 6035, s.2; *Zaman*, 25 Ekim 1934, Numara: 137, s.2; *Anadolu*, 26 Ekim 1934, Numara: 6049, s.1; *Aym Tarihi*, Kasım 1934, Sayı: 11, s.72. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.80.
Telgraf, gazetelerde şu açıklamayla yer almaktadır:

"Ankara, 24 (AA) - Afgan Kralı Hazretleri'nin doğumlarının yıldönümü münasebetiyle Reisicumhur Hazretleri'yle Zahir Han arasında aşağıdaki telgraflar teati olunmuştur:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 24 Ekim 1934, telgrafın Anadolu Ajansı tarafından servis edildiği tarihtir. Afganistan Kralı Muhammed Zahir Han'ın doğumunun yıldönümü 14 Ekim 1934'tür. (Y.N.)

YENİDEN YUNANİSTAN REİSİCUMHURU SEÇİLMESİ ÜZERİNE ZAİMİS'İ TEBRİK*

(25 EKİM 1934)[1]

Yunanistan Reisicumhuru M. Zaimis Hazretleri'ne
Atina

Zatı Devletlerini Cumhuriyet'in en yüksek makamına tekrar seçmek suretiyle Yunan milletinin Zatı Devletlerine karşı göstermiş olduğu yüksek itimadı büyük bir memnuniyetle öğrendim. Zatı Devletlerinin dost milletin menfaatlarına çok büyük hizmetlerde bulunmaya devam buyuracağınıza kani olduğum halde en hararetli tebriklerimin kabulünü rica eylerim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 26 Ekim 1934, Numara: 4763, s.2; *Cumhuriyet*, 26 Ekim 1934, Numara: 3763, s.3; *Milliyet*, 26 Ekim 1934, Numara: 3130, s.2; *Vakit*, 26 Ekim 1934, Numara: 6036, s.2; *Ayın Tarihi*, Kasım 1934, Sayı: 11, s.73. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.411. Telgraf, gazetelerde şu açıklamayla yer almaktadır:

"Ankara, 25 (AA) - M. Zaimis'in Yunanistan Reisicumhurluğuna yeniden seçilmesi dolayısıyla Gazi Hazretleri ile Zaimis Hazretleri arasında aşağıdaki telgraflar teati edilmiştir:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 25 Ekim 1934, telgrafın Anadolu Ajansı tarafından servis edildiği tarihtir. (Y.N.)

ASTAKOS FELAKETİ DOLAYISIYLA YUNAN REİSİCUMHURU ZAİMİS'E TAZİYE*

(25 EKİM 1934)[1]

Yunanistan Reisicumhuru M. Zaimis Hazretleri'ne
Atina

Yunanistan'ın başına gelen ve dost milletin vatandaşlarından birçoğunun hayatına mal olan felaket[2] haberinden çok üzüldüğüm halde Zatı Devletlerinden taziyetlerimin ve muhabbet ve samimiyetimin mükerrer teminatını kabul buyurmanızı rica ederim.

Gazi Mustafa Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 26 Ekim 1934, Numara: 4763, s.2; *Milliyet*, 26 Ekim 1934, Numara: 3130, s.2; *Zaman*, 26 Ekim 1934, Numara: 138, s.2. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.412.
Telgraf, gazetelerde şu açıklamayla yer almaktadır:

"Ankara, 25 (AA) - Reisicumhur Hazretleri Yunanistan'da bulunan Astakos şehrinin uğramış olduğu felaket dolayısıyla aşağıdaki taziyet telgrafını göndermişlerdir:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 25 Ekim 1934, telgrafın Anadolu Ajansı tarafından servis edildiği tarihtir. (Y.N.)

2 19 Ekim 1934 gecesi patlak veren bir siklon 2 500 nüfuslu Astakos kasabasını tamamen yıkmış, 50 kişi ölmüştü. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

BALKAN ANLAŞMASI VE DÜNYA BARIŞI ÜZERİNE HİTABE*

(30 EKİM 1934)

Balkan Anlaşmış[1] Devletlerinin Ankara'da birlikte bulunan bakanlarının bu gece acunca işitilmiş olan karşılıklı sözlerini dinledim.

Balkan birliğini isteyenler ve onu kendilerine şiar edinenler, savaş ile barışın ne olduğunu tecrübe ile bildikten sonra barışsever olmayı tercih edenlerdir. İnsanlığın hakiki saadet ve refahının barış içinde yaşamakla mümkün olacağı inancına kani olanlardır. Bu kanaatte bulunan devletlerdir ki, en önce, bugünün, insanın başı üstünde yükselen tanınması zaruri realitelerini görmüşler ve onun değiştirilemez icaplarına uygun olarak reel dostluklarla birleşmişlerdir.

Bu dostlukların, insanlığın bugünden sonra tecellisini gönülden beklediğimiz dostluklara örnek olmasını temenni ederiz.

Balkan Anlaşması[2] işte bu beklediğimiz örneklerin ilkidir. Bu ilk örneği yapabilenler içinde bulunmakla Türkiye bahtiyardır. Bu işte kendileriyle beraber çalışmış olduğumuz devletleri candan takdir ve tebrik ederiz.

Bütün barış ve selamet isteyen medeniyet âlemi karşısında şüphesiz ki Balkan Anlaşması'nın[3] birleştirdiği çehre, insanlık, barışseverlik, kardeşlik çehresidir. Nurlu çehredir. Bu çehre ile dünyaya görünmekte olan Elen Reisicumhuru Hazretleri'ne, Romanya Kralı Hazretleri'ne, Yugoslavya Kralı Hazretleri'ne, Yugoslavya Kral Naibi Prens Paul Hazretleri'ne ve Naiplik Meclisi üyelerine ve Elen, Romen, Yugoslav ve Türk milletlerine zevk ve saadet dilerim.

* *Milliyet*, 31 Ekim 1934, Numara: 3135, s.2; *Hâkimiyeti Milliye*, 31 Ekim 1934, Numara: 4766, s. 1; *Vakit*, 31 Ekim 1934, Numara: 6041, s.1, 6; *Anadolu*, 1 Kasım 1934, Numara: 6054, s.1; *Ayın Tarihi*, Kasım 1934, Sayı: 11, s.174-175.

Telgraf, gazetelerde şu açıklamayla yer almaktadır:

> "Ankara, 30 (AA) - Bu akşam Ankara Palas'ta Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Beyefendi tarafından verilen ziyafette söylenen nutukları radyo ile dinlenmiş olan Reisicumhur Hazretleri söylenen bu çok samimi sözlerden mütehassis olarak yazmış oldukları hitabeyi ziyafette okunmak üzere Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey'e göndermişlerdir.
>
> Reisicumhur Hazretleri'nin bu yüksek sözleri Hariciye Umumi Kâtibi Numan Rifat Bey tarafından okunmuş ve tercüme edilmiş, bundan sonra da radyo ile yayınlanmıştır.
>
> Gazi Hazretleri'nin hitabeleri şudur:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

1 *Ayın Tarihi*'nde "uzlaşmış". (Y.N.)

2 *Hâkimiyeti Milliye* ve *Ayın Tarihi*'nde "Antlaşması". (Y.N.)

3 *Hâkimiyeti Milliye* ve *Ayın Tarihi*'nde "Antlaşması'nın". (Y.N.)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
4. DEVRE 4. TOPLANMA YILINI AÇIŞ KONUŞMASI*

(1 KASIM 1934)

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri şiddetli alkışlar arasında riyaset kürsüsünü teşrif buyurdular:

Büyük Millet Meclisi'nin Sayın Üyeleri,

Büyük Millet Meclisi'nin dördüncü devresinin dördüncü toplanma yılını açarken, ulusun değerli vekillerine saygılarımı sunarım. *(Alkışlar.)*

Geçen yıl içinde, yurtta çok gerekli işler görülmüştür. Dışişlerindeki arasız çalışmalarımız da, genel siyasamıza, ulusal ülkümüze uygun olarak başarılmıştır. Bundan ötürü, Büyük Meclis'in ulus işlerindeki özeni, ulusumuzun canlılığı, gerçekten övünç ile anılmaya değer. *(Alkışlar.)*

Arkadaşlar,

Ülkenin ökonomik kurumunu berkiterek genişletmek en önde tuttuğumuz işlerdendir. Onun için, sanayi programımızı durmadan yürütmekteyiz.

Tasarlanan fabrikalardan çoğunun temelleri atılmıştır; hepsinin kurulup işletilmesi için fence, maliyece gerekenler de bulunmuştur. *(Alkışlar.)*

Ülkenin en belli eksikliğini giderecek olan bu fabrikaları çok geçmeden kurup işletmek, hükümetin en önde göreceği işlerden olacaktır.

Ticaret bağlılıklarımız, karşılıklı, denk, anlaşmalar çerçevesi içindedir.

Ökonomik sıkıntının ortaya çıkardığı yeni gidişler içinde yeni ticaret yöndemlerinin iyilikleri[1] görülmüştür. Ancak, bir yandan da dış ticaretimizi yardımcı kurumlarla, doğru bilgilerle kolaylaştırmak yolları araştırılmalıdır.

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 4, c.25, TBMM Matbaası, Ankara, 1935, s.3-4. *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.1, 2; *Vakit*, 2 Kasım 1934, Numara: 6043, s.1, 8; *Milliyet*, 2 Kasım 1934, Numara: 3137, s.1, 6; *Aylık Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.21-24; *Nafıa İşleri Mecmuası*, Nafıa Vekâleti Neşriyat Müdürlüğü, Kasım 1934, Sayı: 6, s.5-7; *Türk Dili*, Türk Dili Tetkik Cemiyeti Bülteni, Haziran 1935, Sayı: 12, s.1-5. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayımları, İstanbul, 1945, s.362-364.

Bu konuşmanın Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal tarafından el yazısı ile yazılmış ilk müsveddesinin güzel sanatlar ve müzikle ilgili kısmına ait iki sayfasının fotokopisi için bkz. Cevad Memduh Altar, "Yeni Türk Müziğine Doğru", *Radyo*, 1 Ocak 1945, Sayı: 37, s.4; bazı bölümlerinin daktilo edilmiş ve üzerine Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal tarafından el yazısı ile düzeltmeler girilmiş ikinci müsveddesinin fotokopisi için bkz. Prof. Dr. Afetinan, *Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1984, "Resimler ve Belgeler" kısmı; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.1085-1088. (Y.N.)

1 Konuşmanın daktilo edilmiş ikinci müsveddesinde burada üstü karalanmış "kolaylıkları" sözcüğü vardır. (Y.N.)

Arkadaşlar,

Bilirsiniz ki, dışarıya sattıklarımızın başlıcası ekim ürünlerimizdir. Bu yıl ürünlerimizden bir nicesinin değeri geçen yıllara göre daha elverişli olmuştur.

Yapılan siloların da yurdumuzun üstün güzellikte olan ürünlerini piyasalara tanıtmakta çok yardımı olacaktır.

Bununla birlikte, ekim işine, ürünlerimizin arıtılmasına bütün özeninizi vermeniz çok yerinde olur.

Arkadaşlar,

Yurdun bayındırlığı programı da büyük emekle durmadan yürütülmektedir.

Bugün, yapılmakta bulunan yeni demiryolları beş yüz kilometreyi geçmektedir. Satın alınanlarla birlikte devlet elindeki demiryollarımız beş bin kilometreyi geçer. *(Şiddetli alkışlar.)*

Arkadaşlar,

Geçen yıl, bütçede alınan tutumlardan, ölçülerden ayrılmayarak yürümeye özenle çalışılmaktadır. Devlet gelirinin oranlandığı gibi gerçekleştirileceği çok umulur. Türk parası sağlam değerini tutmaktadır. *(Alkışlar.)* Hükümet bu siyasaya çok değer vermektedir; bundan böyle de bu siyasadan ayrılmayacaktır.

Ergani ödüncünün üçüncü bölümü de bu yıl beklenildiği gibi kapanmıştır. Ulusumuzun, böylelikle hem devletin maliyece olan gücüne güvenini, hem de bayındırlık siyasamıza verdiği değeri bir daha göstermiş olması, övünülecek bir erginliktir. *(Alkışlar.)*

Devlet işlerini maliyece sağlam bir temel üzerine kurmak için Millet Meclisi'nin gösterdiği uyanıklığı övgülerle anarım.

Ulusun, ulus gençlerinin, çocuklarının sağlıkları, sağlamlıkları, gürbüzlükleri, üzerine düştüğümüz çok gerekli bir diriklik iştir. "Sağlık-Soysal Yardım Bakanlığı"nın bu yönden bize kıvanç verecek yolda çalışmakta olduğunu görmekteyiz. *(Alkışlar.)*

Kültür işlerimiz üzerine ulusça gönüllerimizin titrediğini bilirsiniz. Bu işlerin başında da Türk tarihini doğru temelleri üstüne kurmak, öz Türk diline değeri olan genişliği vermek için candan çalışılmakta olduğunu söylemeliyim. Bu çalışmaların göz kamaştırıcı verimlere ereceğine şimdiden inanabilirsiniz. *(Alkışlar.)*

Arkadaşlar,

Güzel sanatların hepsinde ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu, yapılmaktadır. Ancak, bunda en çabuk, en önde götürülmesi gerekli olan, Türk musikisidir. *(Alkışlar.)* Bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir.

Bugün[1] dinletmeye yeltenilen musiki[2] yüz ağartacak değerde olmaktan[3] uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. *(Okay[4] sesleri, alkışlar.)* Ulusal, ince duyguları, düşünceleri anlatan yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir gün önce, genel son mu-

1 Konuşmanın Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal tarafından el yazısı ile yazılmış ilk müsveddesinde burada "acuna" sözcüğü vardır. Daktilo edilmiş ikinci müsveddede sözcüğün üstü karalanmış. (Y.N.)

2 Konuşmanın Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal tarafından el yazısı ile yazılmış ilk müsveddesinde burada "bizim değildir. Onun için, o" sözcükleri vardır. Daktilo edilmiş ikinci müsveddede bu sözcüklerin üstü karalanmış. (Y.N.)

3 Konuşmanın Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal tarafından el yazısı ile yazılmış ilk müsveddesinde burada "çok" sözcüğü vardır. Daktilo edilmiş ikinci müsveddede sözcüğün üstü karalanmış. (Y.N.)

4 Okay: Aferin, bravo. (Y.N.)

siki kurallarına göre işlemek gerektir. Ancak bu güzeyde Türk ulusal musikisi yükselebilir, evrensel musikide yerini alabilir.

Kültür İşleri Bakanlığı'nın buna değerince özen vermesini, kamunun da bunda ona yardımcı olmasını dilerim.[1]

Arkadaşlar,

Uluslararası siyasa acunu, geçen yıl içinde korunma kaygısına düştü; bu yüzden bütün ülkelerde silahlanmaya hız verildi.

Cumhuriyet hükümeti de, bundan dolayı, bir yandan ulusal koruma gücünü pekiştirmeye çalışırken, bir yandan da barışın sarsılmaması için ulusların birlikte çalışmasına umut veren yoldan ayrılmamak uğrunda elinden geleni esirgememiştir. *(Sürekli alkışlar.)*

Cumhuriyet Türkiye'sinin dostluklarına çözülmez bağlılığı, geçmiş yıllarda türlü işlerde denenmiştir. *(Okay sesleri, alkışlar.)* Ulusumuzun acunca tanınmış özlüğünün gereği de karşılıklı verilmiş sözü tutmaktır. *(Alkışlar.)* Buna ne türlü özenildiği, bundan böyle de özenileceği bellidir.

Balkan Antlaşması, *(sürekli alkışlar)* Balkan devletlerinin birbirinin varlıklarına özel saygı beslemesini göz önünde tutan mutlu bir belgedir. *(Alkışlar.)*

Bunun, sınırların korunmasında gerçek bir değeri olduğu besbellidir.

Ankara'da toplanmış olan "Balkan Antlaşma Divanı"nın verimli, yerinde çalışmasını ulusumuz sevgi ile karşıladı. *(Alkışlar.)*

Arkadaşlar,

Ulusumuzun, genel ökonomik, genel siyasal karışıklığı büyük olgunlukla karşılamıştır; kendine gösterilen yolun doğruluğunu anlamıştır; yeniden çıkabilecek güçlükleri yenmeye de anık olduğunu göstermiştir. *(Okay sesleri, alkışlar.)*

Son belediye seçimlerinde, oy kullanabilecek olanların yüzde yetmiş beşinden çoğu oylarını kullanmışlardır.

Ulusun, içeride birliğinin, hem belli, hem denenmiş olması, gelecek için en büyük güvençtir. *(Okay sesleri, alkışlar.)*

Arkadaşlar,

Dördüncü Büyük Millet Meclisi, ulus birliğinde, devlet siyasasında yüksek çalışma değerini göstermiştir. Bu toplantı yılındaki çalışmalarınız sırasında size gelecek ulus işleri için de en doğru yolu bulup göstereceğinize güvenimiz vardır. Toplantınız kutlu olsun. *(Sürekli alkışlar.)*[2]

1 Bu konuda *Vakit*'te 2 Kasım 1934 günü yayımlanan haber şudur:

"Ankara, 1 (Hususi) - Gazi Hazretleri'nin nutukları birçok hoparlörlerle şehre yaydırılmıştır. Büyük Şef'in nutuklarındaki işaret üzerine Ankara Radyosu bu akşamdan itibaren alaturka musikiye nihayet vermiştir. İstanbul Radyosu da bu harekete tabi tutulacaktır." Bkz. *Vakit*, 2 Kasım 1934, Numara: 6043, s.8.

Hâkimiyeti Milliye'deki haber de şudur:

"Gazi Hazretleri'nin Büyük Millet Meclisi'nde söyledikleri nutuktan ilham alarak Dahiliye Vekâleti dün Ankara ve İstanbul valilerine, radyo programlarından alaturka musikinin tamamen kaldırılmasını ve radyolarda yalnız Batı tekniğiyle yapılmış ulusal musiki parçalarımızın Batı tekniğini bilen sanatkârlar tarafından çalınmasını bildirmiştir." Bkz. *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.2. (Y.N.)

2 Gazetelerde, Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in konuşmasında geçen Türkçe sözcüklerin Osmanlıca ve Fransızca karşılıkları verilmiştir. *Cumhuriyet*'in 20 Kasım 1934 tarihli sayısında ise Dahiliye Bakanlığı'nın bu konudaki genelgesi şu şekilde yer almaktadır:

"Dahiliye Bakanlığı dün Vilayet'e şu yaymayı yollamıştır:
'Büyük Önderimiz Gazi Hazretleri son nutuklarında örneği bağlı öz Türkçe kelimeleri kullanmışlardır. Bunların nahiyelere kadar dağıtılarak dilimizi yabancı dillerden kurtaracak bu kelimelerin yeri geldikçe kullanılmasının yazı yazan memurlarımıza yayılması bildirilir.'
Vilayet bu emir üzerine nutuktaki Türkçe kelimelerin basılı suretlerini bütün memurlara tebliğ edecektir. Kelimeler şunlardır:

Arıtmak = Tasfiye etmek
Ant = Ahd
Antlaşma = Misak
Anımak = Hazır olmak
Anık = Amade, hazır
Alan = Saha
Ataç = Ceddani
Anıklanmak = Hazır olmak
Acun = Dünya

Bayındırlık = İmar, umran
Bayındır = Mamur
Bakanlık = Vekâlet, nezaret
Bakan = Vekil, nazır
Barış = Sulh
Belge = Hüccet, vesika
Berkitmek (Perkitmek) = Tahkim etmek
Bitim = Nihayet
Bitimucu = En nihayet
Berkiten = Tespit eden
Baysak = Huzur
Baysal = Sulh

Denk = Muadil, müsavi
Diriklik (Dirik) = Hayati
Denlü = Kadar

Ekim = Ziraat
Evren = Felek, kainat
Evrensel = Alemşümul
Erdem = Fazilet
Erk sürmek = Hükümet icra etmek
Esenlik = Sıhhat

Genel (Gen, Geniş) = Umumi
Gerekmek = İcabet etmek, lazım olmak
Gerekenler = İcap edenler, lazım olanlar
Güç = Kudret, kuvvet
Güzey = Saye, gölge
Gereği (gibi) = İcabı gibi
Güvenç = İstinatgâh, zahir
Güven = İtimat
Genlik = Refah, genişlik
Gönenç = Saadet

Issı = Sahip
Isı = Har, sıcak

Kurum (Kurmak) = Teşkilat
Kural = Kaide
Kutlu = Müteyemmen
Kıvanç = Zevk
Kıldacı = Âmil

Mutlu = Bahtiyar, mesut

Oranlamak = Tahmin etmek
Oğuz = Mübarek

Özen = İtina, dikkat
Öğünç, Övünç = İftihar
Öğünmek = Fahretmek
Ökonomik = İktisadi
Ödünç = İstikraz
Öğmek, Övmek = Sena etmek
Özel (Öz) = Hususi
Özgü = Hususi
Özenç = Gıpta
Özlük = Vasıf
Önürme = Terakki

Pekiştirmek = Takviye etmek

Sayın = Güzide, muhterem
Sıyasa (Yasa) = Siyaset
Soysal (Soy) = İçtimai
Siyasal = Siyasi
Süerdemlik = Askeri fazilet ve hüner
Söyüncü = Nişanei muhabbet

Tükel = Tam
Tüzün = Asil

Ulus = Millet
Ulusal = Milli
Uz, Uzca = Müddet, müddetçe
Utku = Zafer
Uygunluk = Ahenk, vifak

Üye = Aza, unsur, uzuv
Ürüm = Hasılat, mahsul
Üzel = Ezel, evvel
Ünlü = Şanlı

Yöndem = Usul
Yanku = Aksiseda
Yaltırıklı = Nurlu"

Bkz. *Cumhuriyet*, 20 Kasım 1934, Numara: 3778, s.1, 5. (Y.N.)

ANKARA'DAKİ EMNİYET ABİDESİ HAKKINDA*

(1 KASIM 1934)

Ankara, 1 (AA) - Gazi Hazretleri bugün Millet Meclisi'nden çıktıktan sonra beraberlerinde Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Beyefendi olduğu halde Emniyet Abidesi'ni[1] *incelemişlerdir.*

Bundan sonra Reisicumhur Hazretleri tarafından Vilayetler Evi gezilmiştir. Vilayetler Evi'nde Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle Ankara'ya gelmiş olan İstanbul polisleri şerefine Dahiliye Vekâleti tarafından çay ziyafeti verilmekteydi. Reisicumhur Hazretleri ziyafete şeref vermişler ve Dahiliye Vekâleti erkânına ve çaya iştirak edenlere iltifat buyurmuşlardır. Reisicumhur Hazretleri Vilayetler Evi'nin ve Devlet Mahallesi'nin ileride alacağı şekli proje ve maket üzerinde de incelemişlerdir. Sorular sormuşlar, verilen izahatı dinlemişlerdir.

Reisicumhur Hazretleri Emniyet Abidesi'ni pek beğenmişler ve "Büyük, manalı, çok güzel bir eser" *diye vasıflandırmışlardır.*[2] *Vilayet Evi'nin gerek planını, gerek in-*

* *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.1; *Milliyet*, 2 Kasım 1934, Numara: 3137, s.1-2; *Vakit*, 2 Kasım 1934, Numara: 6043, s.2; *Aym Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.25-26. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.815.

1 Kızılay'daki Güven Anıtı. (Y.N.)

2 Afet İnan bu konuda şunları aktarmaktadır:

> "Atatürk'ün tarih üzerindeki en bariz fikri, Emniyet Abidesi'nin üzerindeki şu vecizedir:
> 'Türk! Övün, çalış, güven.'
> Bu sözleri yazdırırken yanında bulunmuş ve izahlarını dinlemiştim. O, diyordu ki:
> 'Türklük esastır. Bu mevcudiyeti tarih içinde araştırmak, zincirleme bir tarih içinde tespit edilecek Türk medeniyeti ile övünmek yerinde olur. Fakat, bu övünmeye layık olmak için bugün çalışmak lazımdır. Her sahada, bilhassa medeniyet âlemine eser vermek için çalışkan olmayı hedef tutmalıdır.'
> 'Türk milleti, tarihinle övün; çünkü senin ecdadın, medeniyetler kuran, devletler, imparatorluklar yaratan bir mevcudiyettir. Sen, Anadolu denilen bu yurda, sonradan gelme değil, ilk yerleşip medeniyet kuranların çocuklarısın.
> Fakat geleceğine güvenebilmek için, bugün çalışman lazımdır. Çünkü yalnız tarih övüncü bir meziyet sayılmaz.'
> Bir gün Atatürk'ün yaptığı işlerden bahis açılmıştı. Merhum Vâsıf Çınar sordu:
> 'En büyük eseriniz, inkılabımız hangisidir?'
> Atatürk cevap verdi:
> 'Benim yaptığım işler biri yekdiğerine bağlı ve lüzumlu olan şeylerdir. Fakat bana yaptıklarımdan değil, yapacaklarımdan bahsediniz.'
> İşte en büyük tarih âşığı Atatürk, kendi tarihinden övünülecek bahsi böylece kapatmıştı."
>
> Bkz. Dr. Âfet, "Atatürk'ün Fikir Hayatı", *Ulus*, 10 Kasım 1939, s.9; Prof. Dr. Âfetinan, *Atatürk'ten Hâtıralar*, 1950, s.55-56; Prof. Dr. Âfetinan, *Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1959, s.304; Foto Cemal Işıksel, *Atatürk Gazi Mustafa Kemal*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1969, s.124. (Y.N.)

şadaki isabetini ve binanın maksada uygunluğunu takdir buyurmuşlar, Ankara'ya kazandırılan bu güzel eserden dolayı takdir ve memnuniyetlerini bildirmişlerdir.

Dahiliye Vekâleti bugün Büyük Millet Meclisi'nde Gazi Hazretleri'nin alaturka musiki hakkındaki yol göstericiliğinden ilham alarak bu akşamdan itibaren radyo programlarından alaturka musikinin tamamen kaldırılmasını ve yalnız Batı tekniğiyle bestelenmiş motifleri milli musiki parçalarımızın Batı tekniğine vâkıf sanatkârlar tarafından çalınmasını alakadarlara bildirmiştir.

CUMHURİYET BAYRAMI DOLAYISIYLA GELEN TEBRİKLERE TEŞEKKÜR*

(1 KASIM 1934)

Riyaseticumhur Umumi Kâtipliği'nden:

Reisicumhur Hazretleri Cumhuriyet Bayramı'nı kutlayanlara teşekkür ve tebriklerinin Anadolu Ajansı ile iletilmesini emir buyurmuşlardır.

* *Hâkimiyeti Milliye*, 1 Kasım 1934, Numara. 4767, s.3. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.815.

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN BİRLEŞİK AMERİKA REİSİCUMHURU FRANKLIN ROOSEVELT'E TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1934)[1]

Birleşik Amerika Reisicumhuru M. Franklin Roosevelt Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle Zatı Devletlerinin göndermek lütfunda bulunmuş oldukları dostane telgraftan pek mütehassis olduğum halde hararetli teşekkürlerimi ve şahsi saadetinizle Birleşik Amerika'nın refahı hakkındaki temennilerimi kabul buyurmanızı rica ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.2; *Aylık Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.74. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.241.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN ARJANTİN REİSİCUMHURU GENERAL AGUSTIN P. JUSTO'YA TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1934)[1]

Arjantin Reisicumhuru Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle Zatı Haşmetanelerinin göndermiş oldukları dostane telgraftan fevkalade mütehassis olduğum halde Zatı Haşmetanelerinden en hararetli teşekkürlerimi ve şahsi saadetinizle Arjantin'in refahı hakkındaki temennilerimi kabul buyurmanızı rica ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.2; *Ayın Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.75. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.278.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN ÇEKOSLOVAKYA REİSİCUMHURU MASARYK'E TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1934)[1]

Çekoslovakya Reisicumhuru Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle göndermek lütfunda bulunmuş olduğunuz dostane telgraftan dolayı Zatı Devletlerine hararetle teşekkür ve şahsi saadetinizle Çekoslovakya'nın refahı hakkındaki samimi temennilerimin kabulünü rica ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.2; *Ayın Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.76. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.580.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN IRAK KRALI GAZİYÜLEVVEL'E TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1934)[1]

Haşmetli Irak Kralı Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle Zatı Haşmetanelerinin göndermiş oldukları dostane telgraftan fevkalade mütehassis olduğum halde Zatı Haşmetanelerinden en hararetli teşekkürlerimi ve şahsi saadetinizle Irak'ın refahı hakkındaki temennilerimi kabul buyurmanızı rica ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.2; *Aylık Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.75. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.276.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN İRAN ŞEHİNŞAHI RIZA ŞAH PEHLEVİ'YE TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1934)[1]

Haşmetli Rıza Şah Pehlevi Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in yıldönümü münasebetiyle Haşmetanelerinin vaki olan dostane tebriklerinden dolayı en hararetli teşekkürlerimi takdim eder, Zatı Haşmetanelerinin şahsi saadetleriyle dost ve komşu İran milletinin refahı için halisane temennilerimi teyit ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.2; *Ayın Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.74. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.535.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayınlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN JAPON İMPARATORU HİROHİTO'YA TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1934)[1]

Haşmetli Japon İmparatoru Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle göndermek lütfunda bulunmuş olduğunuz dostane telgraftan dolayı Zatı Haşmetanelerine hararetle teşekkür ve şahsi saadetinizle imparatorluğunuzun refahı hakkındaki en samimi temennilerimin kabulünü rica ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.2; *Aylın Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.76. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.216.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN MEKSİKA REİSİCUMHURU'NA TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1934)[1]

Meksika Reisicumhuru Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in yıldönümü münasebetiyle bana göndermek lütfunda bulunmuş olduğunuz dostane tebriklerden dolayı Zatı Devletlerine samimi surette teşekkür ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.2; *Aylık Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.75. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.323.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN SAN SALVADOR REİSİCUMHURU'NA TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1934)[1]

San Salvador Reisicumhuru Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in yıldönümü münasebetiyle vaki dostane tebriklerinizden dolayı teşekkür ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.2; *Ayın Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.75. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.81.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN SOVYET RUSYA MERKEZ İCRA KOMİTESİ REİSİ KALİNİN'E TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1934)[1]

Sovyet Rusya Merkezi İcra Komitesi Reisi M. Kalinin Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle bana göndermek lütfunda bulunmuş olduğunuz dostane telgraftan fevkalade mütehassis olduğum halde en hararetli teşekkürlerimi ve şahsi saadetinizle Sovyet Birliği'nin komşu milletlerinin refahı hakkındaki samimi temennilerimi kabul buyurmanızı rica ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.2; *Aylık Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.74-75. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.170.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN YUNANİSTAN REİSİCUMHURU ZAİMİS'E TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1934)[1]

Yunan Reisicumhuru M. Zaimis Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in ilanının on birinci yıldönümü münasebetiyle göndermek lütfunda bulunmuş olduğunuz dostane telgrafnamenizin ihtiva etmekte olduğu sözlerden fevkalade mütehassis olduğum halde Zatı Devletlerinden en samimi teşekkürlerimi ve şahsi saadetinizle asil dost Yunan milletinin refahı hakkındaki en hararetli temennilerimi kabul buyurmanızı rica ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.2; *Aym Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.76-77. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.411.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN AFGANİSTAN KRALI MUHAMMED ZAHİR HAN'A TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1934)[1]

Afganistan Kralı Hazretleri'ne

Zatı Haşmetanelerinin göndermiş oldukları tebriklerden fevkalade mütehassis olduğum halde şahsi saadetinizle Afganistan'ın refahı hakkındaki temennilerimi kabul buyurmanızı rica ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.2; *Aym Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.75. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.82.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN LİTVANYA REİSİCUMHURU'NA TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1934)[1]

Litvanya Reisicumhuru Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle Zatı Devletlerinin[2] göndermiş oldukları dostane telgraftan fevkalade mütehassis olduğum halde Zatı Devletlerinden[3] en hararetli teşekkürlerimi ve şahsi saadetinizle Litvanya'nın refahı hakkındaki temennilerimi kabul buyurmalarını rica ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.2; *Aylın Tarihi*. Aralık 1934, Sayı: 12, s.75. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.256.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 *Hâkimiyeti Milliye*'de "Zatı Haşmetanelerinin" şeklinde. (Y.N.)

3 *Hâkimiyeti Milliye*'de "Zatı Haşmetanelerinden" şeklinde. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN MACARİSTAN HÜKÜMET NAİBİ AMİRAL HORTHY'YE TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1934)[1]

Fahametli Macaristan Hükümet Naibi Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle Zatı Asilanelerinin göndermiş oldukları telgraftan fevkalade mütehassis olduğum halde en hararetli teşekkürlerimi ve Zatı Asilanelerinin şahsi saadeti ile Macaristan'ın refahı hakkındaki temennilerimi kabul buyurmanızı rica ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.2; *Aylık Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.76. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.298.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN MISIR KRALI I. FUAD'A TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1934)[1]

Mısır Kralı I. Fuad Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle Zatı Haşmetanelerinin göndermek lütfunda bulunmuş oldukları dostane telgraftan dolayı hararetle teşekkür eder ve şahsi saadetleri ile Mısır'ın refah ve azameti hakkındaki en samimi temennilerimin kabulünü rica eylerim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.2; *Aylık Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.76. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.370.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN HİCAZ VE NECİD MELİKİ ABDÜLAZİZ'E TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1934)[1]

Haşmetli Abdülaziz Hazretleri'ne
Rayaz

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanının yıldönümü münasebetiyle Zatı Haşmetanelerinin göndermiş oldukları tebriklerden fevkalade mütehassis olduğum halde şahsi saadetiniz hakkındaki en samimi temennilerimin kabulünü rica ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.2; *Ayın Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.76. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.208.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN ALMAN REICH REİSİ HITLER'E TEŞEKKÜR*

(2 KASIM 1934)[1]

M. Adolf Hitler Hazretleri'ne

Cumhuriyet ilanının yıldönümü münasebetiyle Zatı Devletleri'nin göndermek lütfunda bulunmuş oldukları dostane telgraftan pek mütehassis olduğum halde en hararetli teşekkürlerimi ve şahsi saadetinizle Almanya'nın refahı hakkındaki temennilerimi kabul buyurmanızı rica ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Kasım 1934, Numara: 4768, s.2; *Ayın Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.74. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.152.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 2 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN BULGAR KRALI III. BORİS'E TEŞEKKÜR*

(3 KASIM 1934)[1]

Kral III. Boris Hazretleri'ne
Sofya

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle Zatı Haşmetanelerinin göndermek lütfunda bulunmuş oldukları dostane telgraftan dolayı samimiyetle teşekkür eder ve şahsi saadetinizle Bulgaristan'ın refahı hakkındaki hararetli temennilerimin kabulünü rica ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 3 Kasım 1934, Numara: 4769, s.2; *Milliyet*, 3 Kasım 1934, Numara: 3138, s.2; *Anadolu*, 4 Kasım 1934, Numara: 6056, s.7; *Ayın Tarihi*, 1-30 Kasım 1934, Sayı: 12, s.77. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.542.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 3 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye* ve *Milliyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN İTALYA KRALI III. VICTOR EMANUEL'E TEŞEKKÜR*

(3 KASIM 1934)[1]

Haşmetli Kral III. Emanuel Hazretleri'ne
Roma

Zatı Haşmetanelerinin Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle göndermek lütfunda bulunmuş oldukları dostane telgraftan fevkalade mütehassis olduğum halde şahsi saadetleriyle asil İtalyan milletinin refahı hakkındaki en samimi temennilerimi kabul buyurmanızı rica ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 3 Kasım 1934, Numara: 4769, s.2; *Milliyet*, 3 Kasım 1934, Numara: 3138, s.2; *Anadolu*, 4 Kasım 1934, Numara: 6056, s.7; *Ayın Tarihi*, 1-30 Kasım 1934, Sayı: 12, s.77. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.169.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 3 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye* ve *Milliyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN ROMANYA KRALI II. CAROL'A TEŞEKKÜR*

(3 KASIM 1934)[1]

Haşmetli Kral II. Carol Hazretleri'ne
Bükreş

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle Zatı Haşmetanelerinin bana göndermek lütfunda bulunmuş oldukları dostane tebriklerden fevkalade mütehassis olduğum halde Zatı Haşmetanelerine en samimi teşekkürlerimi ve şahsi saadetleriyle dost Romanya'nın refahı hakkındaki temennilerimi beyan eylemek isterim. Balkan Birliği Konseyi'nin Ankara'daki toplantısı, müşterek anlaşmamızın sağlamlığının ve işbirliğimizin feyizli geleceğine olan itimadımızın yeni bir delilidir.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 3 Kasım 1934, Numara: 4769, s.2; *Milliyet*, 3 Kasım 1934, Numara: 3138, s.2; *Anadolu*, 4 Kasım 1934, Numara: 6056, s.7; *Aym Tarihi*, 1-30 Kasım 1934, Sayı: 12, s.77. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.42.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 3 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye* ve *Milliyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN YUGOSLAVYA SALTANAT NAİBİ PRENS PAUL'E TEŞEKKÜR*

(3 KASIM 1934)[1]

Fahametli Yugoslavya Saltanat Naibi Prens Paul Hazretleri'ne
Belgrad

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle Haşmetli Kral Hazretleri'nin, Saltanat Naipliği Meclisi'nin ve asil Yugoslav milletinin hissiyatına tercüman olmak lütfunda bulunduğunuzdan dolayı Zatı Asilanelerine hararetle teşekkür ederim. Zatı Asilanelerine şahsi saadetinizle Haşmetli Kral Hazretleri'nin saadeti ve dost Yugoslav milletinin refahı hakkındaki en samimi temennilerimi arz eylerim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 3 Kasım 1934, Numara: 4769, s.2; *Milliyet*, 3 Kasım 1934, Numara: 3138, s.2; *Anadolu*, 4 Kasım 1934, Numara: 6056, s.7; *Ayın Tarihi*, 1-30 Kasım 1934, Sayı: 12, s.77. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.325.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 3 Kasım 1934, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye* ve *Milliyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İZMİR BELEDİYE REİSİ DOKTOR BEHÇET SALİH BEY'E*

(4 KASIM 1934)[1]

Cumhuriyet'in 11. yıldönümü münasebetiyle Belediye Reisi Doktor Behçet Salih Bey'den[2] *çekilen tebrik telgrafına Reisicumhur Gazi Hazretleri'nden aşağıda yazılı cevap gönderilmiştir:*

Ben de bayramınızı kutlularım.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* *Anadolu*, 4 Kasım 1934, Numara: 6056, s.3.

1 *Anadolu*'da telgrafın tarihi yer almamaktadır. 4 Kasım 1934, telgrafın *Anadolu*'da yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 Behçet Salih Uz. (Y.N.)

NAİM HAZIM BEY'E "ÜLKÜ" ADININ VE "ONAT" SOYADININ VERİLMESİ*

(8 KASIM 1934)

Naim Hazım Bey

Bay Ülkü Onat

K. Atatürk
8.11.1934

* Günal-Zeynep Başer Özel Arşivi'nden el yazısı belgeyi fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Atalay. *Millî Mücadele'de Konya Kuvâ-yı Milliyecileri (İkinci Meclis'e Girenler)*, c.2, Damla Ofset A.Ş., Konya, 1997, Ek 10.
Ömer Asım Aksoy'un Atatürk ve "ülkü" sözcüğüyle ilgili 26 Ocak 1933 gününe ait anısı şudur:

"1933 yılının Ocak ayında Atatürk Gaziantep'e geliyordu. Ben o zaman Halkevi Başkanı idim ve lisede Türk Dili Edebiyatı okutuyordum. [...] Vali'nin başkanlığında bir heyet Adana'ya doğru yola çıktık. Adana-Gaziantep sınırında Atatürk'ü karşıladık. Atatürk bizi vagonuna aldı. Vali ile görüşmeye başladı. Vali ilin çeşitli sorunları ve kendi dileklerini içeren konuşmasının yanında o günlerde büyük güncelliği bulunan dil konusunu da ortaya attı. [...] Vali, 'Bütün öteki çalışmalar arasında ilimizde dil çalışmaları da büyük bir hız kazandı, halkevi başkanımız yanımızdadır, o da size bu konuda bilgi verebilir' dedi. Bunun üzerine Atatürk'ün gözleri parladı, birdenbire bana döndü. Gaziantep'teki dil çalışmalarının nasıl yürüdüğünü sordu. Ben kendilerine uzun boylu açıklamalarda bulundum. O sıralarda yerli bir gazetede Gaziantep ağzının özellikleri ile ilgili incelemelerimi yayımlamakta idim. Ondan da bazı örnekler verdim. Çok memnun görünüyordu. Bana 'Ülkü sözcüğü Gaziantep'te kullanılıyor mu?' diye sordu. Sonradan öğrendim ki, yurt gezileri sırasında ülkü sözcüğünün ne ölçüde yaygın olduğunu anlamak istemiş, bana onun için bu soruyu sormuş. Gaziantep'te bu sözcüğün kullanılmadığını söyledim. O zaman buruk bir bakışla, acaba Gaziantep'te neden kullanılmıyor gibi bir anlamla yüzüme baktı." Bkz. Nazmi Kal. *Atatürk'le Yaşadıklarımı Anlattılar*. Bilgi Yayınevi, Ankara, Kasım 2001, s.88-89.

Naim Hazım Onat'ın bu konuda 28 Ocak 1933 gününe ait anısı şudur:

"Atatürk, çok zengin ve köklü dilimizi temizlemek ve sadeleştirmek yolunu açmıştı. Dilimize yerleşmiş yabancı kelimelerin yerine konuşulması kolay, tatlı ve arı Türkçe kelimeler arıyorduk.
Ben, Ebû Hayyan'ın 'el-idrâk'inde 'amaç'ın yakın ve 'ülkü'nün uzak hedef yerinde izah edildiğini görmüş ve ülkünün 'ideal' karşılığı olarak kullanılmasını uygun bulmuştum.
O zaman *Hâkimiyeti Milliye* adıyla çıkan *Ulus*'un 4.11.932 tarihli sayısında, ilk defa olarak, bu kelimeyi şu kıta ile ortaya attım:

Dilimizi yükseltmek bize kutlu bir ülkü,
Yaşayan her adama tanıtmak büyük Türk'ü,
Soyum nasıl salmışsa hep illere dal, budak,
Dilimin de dillere sarılmış sağlam kökü.

Bu parçanın gazetede çıkmasından sonra, Atatürk, dilci arkadaşları bir akşam köşklerine çağırmış ve bizi bu kelime üzerinde konuşmaya davet etmişti.
Bu kelime üzerinde *Hâkimiyeti Milliye*'de bazı münakaşalar cereyan etti.

1933 yılının ilk ayında Atatürk'ü Adana İstasyonu'nda karşılamıştım. Trende beni yanlarına çağırdılar. Mersin'e kadar devam eden yolculukta bu kelime ve daha başka dil bahisleri üzerinde konuşulmuştu. Beni görür görmez 'memnun olacaksın' dediler. 'Yakında çıkacak Halkevi dergisine benden bir ad istediler, sizin Ülkü'yü verdim. Bu kelimeyi tam ideal karşılığı olarak kullanmama bizim Ali Bey'in (o gün, trende ve yanlarında bulunan Nafıa Vekili Ali Çetinkaya'nın) sözleri de ayrıca yardım etti. Ali Bey, ideal kelimesinin İngilizcede timsal ve örnek anlamlarında da kullanıldığını söylediler. Bilirsiniz ki, *ülkü* ve *ülgü* Türkçemizde ölçü ve örnek de demektir. Esasen 'ideal' de ermek istenilen amacın zihinde kurulmuş bir timsali, bir örneği değil midir?'

Bir müddet sonra yayımlanan *Ülkü*'nün ilk sayısında Atatürk'ün el yazılarıyla 23.1.1933 tarih ve Gazi M. Kemal imzalarını taşıyan şu yüksek iltifatlarını okumuştuk:

'*Ülkü*'ye:

'*Ülkü*'den öz ülkümüzü yayma yolunda kutlu verimler beklerim.'[1]

Bu tarihten iki ay önce, İcra Vekilleri Heyeti'nin söz derleme talimatnamesinin yürürlüğe konulması hakkındaki 21.11.932 tarih ve 13507 numara ile çıkardığı kararname üzerine yurdun her tarafından derlenip Dil Kurumu'na gönderilmeye başlanan kelimeler arasında *ülkü* ve *ülgü* kelimelerinin Anadolu'da 'düşünce' anlamına geldiği gibi, 'kılık, şekil, görünüş, harici manzara' yerinde de kullanıldığını muhtelif fişlerden öğrendik.

Etimologların yazdıklarına göre aslı Yunanca *ideo* oluş *eidos* gibi 'manzara, şekil ve fikir' demek olan bu kelime ile ilgili Litvanca *veidos* (çehre), İslavca *veid* (manzara) (Boisacq'ın Grekçe etimoloji sözlüğü) kelimelerindeki orijinal anlamı taşıması itibarıyle de ülkünün tam ideal karşılığı olarak kullanılmasındaki doğruluk bir kat daha anlaşılmıştı.

Şimdi en değerli yazıcılarımızın yazılarında da sık sık görüyor ve Büyük Ata'mızın daima dilinden düşmeyen bu tatlı kelimeyi en seçkin ağızlardan da zaman zaman, onun kulaklarımızda dalgalanan okşayıcı sesini işitiyoruz." Bkz. *Ülkü Halkevleri Dergisi*. Aralık 1938, Sayı: 70, s.337-338. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Türk Dili Belgeler*. Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, Ankara, 1992, s.365-367. (Y.N.)

1 Bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.26, Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 2009, s.107. (Y.N.)

LÜTFİ MÜFİD BEY'E "ÖZDEŞ" SOYADININ VERİLMESİ*

(1934)[1]

M. Özdeş
K. Atatürk

Not: Bay Lütfi
Atatürk'ün gençlik arkadaşı

* El yazısı belgeyi fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk Ansiklopedisi Türkiye Cumhuriyeti Siyasi Tarihi*, Hazırlayanlar: Kemal Zeki Gençosman-Niyazi Ahmet Banoğlu, c.1, May Yayınları, İstanbul, Mayıs 1971, s.225.

1 El yazısı belgede tarih yer almamaktadır. Soyadı Kanunu 21 Haziran 1934'te, Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'e "Atatürk" soyadı verildiğine dair Kanun 24 Kasım 1934'te kabul edilmiştir. Ancak, Naim Hazım Bey'e "Onat" soyadının verildiği 8 Kasım 1934 tarihli belgede "K. Atatürk" imzasının kullanıldığı görülmektedir. (Y.N.)

ROMANYA HARİCİYE NAZIRI TİTÜLESKO'NUN TELGRAFINA TEŞEKKÜR*

(8 KASIM 1934)

Ankara, 8 (AA) - Romanya Hariciye Nazırı M. Titülesko Türk topraklarını terk ederken Reisicumhur Hazretleri'ne bir telgraf göndererek mazhar olduğu büyük iltifattan dolayı minnettarlıklarını arz etmiş ve Gazi Hazretleri de M. Titülesko'ya bu sevimli telgraftan pek mütehassis olduklarını teşekkür ve selamlarıyla birlikte bildirmeye Bükreş Elçiliğimizi memur buyurmuşlardır.

* *Hâkimiyeti Milliye*, 9 Kasım 1934, Numara: 4775, s.3; *Vakit*, 9 Kasım 1934, Numara: 6050, s.2; *Zaman*, 9 Kasım 1934, Numara: 142, s.1.

YENİ YAPILAN NAFIA VEKÂLETİ BİNASINI VE ANKARA SERGİEVİ'Nİ ZİYARET*

(8 KASIM 1934)

Yenişehir'de Devlet Mahallesi'nde yapılması bitmiş olan Nafıa Vekâleti binası dün merasimle açılmıştır. [...]

İki yüz altmış kadar odası olan bu büyük yapı gezilirken mızıkanın İstiklal Marşı çaldığı işitilmiş ve herkes ihtiram vaziyeti almıştır. Bu sırada Gazi Hazretleri yeni yapının kapısından girerek kendilerini karşılayan Başvekil'imiz ve vekillerimizle beraber, hazır bulunanlara selam vererek yukarı kata çıkmışlar, binanın birçok yerlerini gezmişler, beğendiklerini bildirmişler, hazırlanmış olan büfede kahve içmişlerdir.

Gazi Hazretleri, Nafıa Vekâleti'nden çıktıktan sonra Ankara Sergievi'ndeki sanayi sergisini şereflendirmişler, her tarafını alaka ile gezmişler, binanın güzel olduğunu söylemişlerdir. "Lozan'dan Önce" ve "Lozan'dan Sonra" salonu hakkında Vedat Nedim Bey tarafından verilen izahatı alaka ile dinlemişler ve bu salonun uzun müddet halka, mekteplilere ve gençliğe açık bulundurulmasını emir buyurmuşlardır.

Gazi Hazretleri müteakiben İş, Sümer Bank ve Orman Çiftliği ile diğer sanayi şubelerinin pavyonlarında esaslı incelemelerde bulunmuşlar ve sanayimizin yıldan yıla gösterdiği ilerlemeyi takdir buyurmuşlardır.

Orman Çiftliği pavyonunda biraz istirahat buyuran Reisicumhur Hazretleri serginin alt kat salonuna inerek yine pavyonları birer birer gözden geçirmişler ve ağızlıkçılarla bıçakçılara modern işler yapmalarını tavsiye buyurmuşlardır.

Reisicumhur Hazretleri sergi binasını çok beğenmişler ve genç mimarı Şevki Bey'i takdirle yâd etmişlerdir ve Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'ne memnuniyetlerini ve takdirlerini ifade buyurduktan sonra dışarıda birikmiş olan halkın alkışları arasında Sergievi'nden ayrılmışlardır.

* *Hâkimiyeti Milliye*, 9 Kasım 1934, Numara: 4775, s.1; *Vakit*, 9 Kasım 1934, Numara: 6050, s.2; *Akşam*, 9 Kasım 1934, Numara: 5769, s.2; *Zaman*, 9 Kasım 1934, Numara: 142, s.1; *Ayın Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.43-44. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.816.

SOVYET İHTİLALİ'NİN YILDÖNÜMÜNÜ TEBRİK DOLAYISIYLA KALİNİN'E*

(13 KASIM 1934)[1]

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
Merkezi İcra Komitesi Reisi M. Kalenin
Moskova

Birinciteşrin [Ekim] İhtilali'nin yıldönümü münasebetiyle hararetli tebriklerimi ve şahsi saadetiniz ve dost Birlik memleketlerinin refahı hakkındaki samimi dileklerimi bildirmekle çok bahtiyarım.

Gazi M. Kemal

* *Cumhuriyet*, 14 Kasım 1934, Numara: 3772, s.3; *Milliyet*, 14 Kasım 1934, Numara: 3149, s.2; *Vakit*, 14 Kasım 1934, Numara: 6055, s.2; *Zaman*, 14 Kasım 1934, Numara: 147, s.2; *Anadolu*, 15 Kasım 1934, Numara: 6066, s.2.

1 Telgraf, Anadolu Ajansı tarafından 13 Kasım 1934 günü gazetelere servis edilmiştir. (Y.N.)

TAHTA ÇIKIŞININ YILDÖNÜMÜNÜ TEBRİK DOLAYISIYLA AFGANİSTAN KRALI MUHAMMED ZAHİR HAN'A*

(13 KASIM 1934)

Ankara, 13.11.1934

Afganistan Kralı Haşmetli Muhammed Zahir Han Hazretleri'ne

Zatı Haşmetanelerinin tahta çıkışlarının yıldönümü münasebetiyle en hararetli tebriklerimle birlikte şahsi saadetleri ve kardeş Afgan milletinin refah ve saadeti hakkındaki dileklerimi beyan eylerim.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari K. 60-0 dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.82.

BELÇİKA KRALI III. LEOPOLD'UN AD GÜNÜNÜ TEBRİK*

(14 KASIM 1934)

Tel. Ankara, 14.11.1934

Belçika Kralı Haşmetli III. Leopold Hazretleri
Brüksel

Özel günleri[1] münasebetiyle Zatı Haşmetanelerine en samimi tebriklerimi ve şahsi saadetleriyle Belçika'nın refah ve ikbali hakkındaki temennilerimi sunarım.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari 60 Tebrikler ve Teşekkürler'den Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c. I. Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.451; *Hâkimiyeti Milliye*, 18 Kasım 1934, Numara: 4784, s.1; *Cumhuriyet*, 18 Kasım 1934, Numara: 3776, s.3; *Milliyet*, 18 Kasım 1934, Numara: 3153, s.2; *Vakit*, 18 Kasım 1934, Numara: 6059, s.2; *Zaman*, 18 Kasım 1934, Numara: 151, s.2; *Anadolu*, 18 Kasım 1934, Numara: 6068, s.2; *Aym Tarihi*, Aralık 1934, Sayı. 12. s.80.

1 15 Kasım günü Belçika Kralı III. Leopold'un ad günü (Fête onomastique) olarak kutlanıyordu. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA "İNÖNÜ" VE TBMM BAŞKANI KÂZIM PAŞA'YA "ÖZALP" SOYADININ VERİLMESİ*

(15 KASIM 1934)

Başvekâlet'e

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'nin inkılap tarihimizin ilk şeref'li ve parlak sayfası olan İnönü Meydan Muharebelerinin baş kahramanı olmuş bulunması itibariyle Soyadı Kanunu icabı olarak alacağı aile isminin "İnönü" olmasını çok yerinde bulduğumdan kendilerine bu soyadını verdiğimi bildiririm.

15.11.1934

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

Cumhurreisi Atatürk tarafından Büyük Millet Meclisi Başkanı Kâzım Paşa'ya da Özalp adı verilmiştir.[1]

* *Kurun*, 25 Kasım 1934, Numara: 6066, s.1, 9; *Hâkimiyeti Milliye*, 26 Kasım 1934, Numara: 4792, s.1; *Cumhuriyet*, 27 Kasım 1934, Numara: 3785, s.1; *Milliyet*, 27 Kasım 1934, Numara: 3162, s.2; *Akşam*, 27 Kasım 1934, Numara: 5787, s.2; *Anadolu*, 28 Kasım 1934, Numara: 6076, s.1; *Aym Tarihi*, 1-30 Kasım 1934, Sayı: 12, s.41-42.
Tezkere, *Kurun*'da şu açıklamayla yer almaktadır:

> "Ankara, 24 (Kurun) - Başvekil Paşa'nın soyadı olarak "İnönü" adını aldığı duyumunun düzeltilecek bir yeri vardır: İsmet Paşa "İnönü" adını kendisi almamış, bunu Büyük Önder vermiş, kendisi için yüksek bir onur olan bu adı Başvekâlet'e bir tezkere ile resmen bildirmiştir. 15.11.934 tarihli bu tezkere şöyledir:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

1 Bu cümle *Milliyet*, *Akşam*, *Anadolu* ve *Aym Tarihi*'nde yer almaktadır. (Y.N.)

GAZETELERDE ÖZ TÜRKÇENİN KULLANILMASI HAKKINDA*

(17 KASIM 1934)

Ankara, 17 (AA) - Matbuat Umum Müdürlüğü'nden tebliğ olunmuştur:

Gazetelerde öz Türkçe yazıların başmakale yerinde, bölünmeden ve öteki yüzlere atılmadan yazılmasını Reisicumhur, gazete sahibi arkadaşlarından[1] *dilemektedir.*

Gazetenin en başındaki öz Türkçe yazı, siyasi başmakale olabileceği gibi, gazetelerin dil inkılabına yardım olarak yazdıkları örnek yazılar da olabilir.

Bu düzenin gazetelerde en uzak yedi gün içinde başlayabileceğini[2] *Reisicumhur arkadaşlarının özeninden beklemektedir.*

* *Vakit*, 18 Kasım 1934, Numara: 6059, s.1; *Akşam*, 18 Kasım 1934, Numara: 5778, s.2; *Zaman*, 18 Kasım 1934, Numara: 151, s.1; *Anadolu*, 19 Kasım 1934, Numara: 6069, s.1.

1 *Anadolu*'da "gazete sahiplerinden" şeklinde. (Y.N.)

2 *Vakit*'te "başarılabileceğini" şeklinde. (Y.N.)

DOĞUMUNUN YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA İTALYA KRALI III. VICTOR EMANUEL'İ TEBRİK*

(21 KASIM 1934)[1]

Haşmetli Kral III. Victor Emanuel Hazretleri'ne
Roma

Zatı Haşmetanelerinin doğumlarının yıldönümü münasebetiyle samimi tebriklerimi ve Haşmetanelerinin şahsi saadeti ile İtalya'nın refahı hakkındaki temennilerimi arz ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 22 Kasım 1934, Numara: 4788, s. 1; *Cumhuriyet*, 22 Kasım 1934, Numara: 3780, s.3; *Kurun*, 22 Kasım 1934, Numara: 6063-1, s.2; *Zaman*, 22 Kasım 1934, Numara: 155, s.2; *Anadolu*, 23 Kasım 1934, Numara: 6073, s.2; *Ayın Tarihi*, Aralık 1934, Sayı: 12, s.81. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.169.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 21 Kasım 1934, telgrafın Anadolu Ajansı tarafından servis edildiği tarihtir. (Y.N.)

VAKİT GAZETESİNE "KURUN" ADININ VERİLMESİ*

(21 KASIM 1934)

Ankara, 21 Sonteşrin [Kasım] (Başyazıcımızdan) - Büyük Önder'imiz Kurun *iyesine buyurdu ki:*

"*Kurun* öz Türkçenin yüksek bir kaynağı olmalıdır. *Kurun* bugünden başlayarak, ulusal dil yönünden çalışırsa, çok genel erimlere kavuşabilir; bütün Türk ulusunun beklediği verimlere kutlu bir kaynak olur."

* *Kurun*, 22 Kasım 1934, Numara: 6063-1, s.1.
Belge, *Kurun*'da, Asım Us'un şu açıklamasıyla birlikte yer almaktadır:

"Bunca yüksek onuru Türk gündelik gazetecileri içinde benden önce alan yoktur, sanırım; onun için benim olan *Vakit*'in adı bugünden böyle *Kurun* olmuştur. Ben de bu yeni adlı gazetenin, Kurun'un iyesi olmakla sonsuz kıvanç duyduğumu Türk ulusuna bildiririm.
Bugüne değin Vakit adlı eski gazetenin yeni onurlu Kurun adını başlık olarak koyarken yüksek Türk yurttaşlarımın benim ne denli mutlu duygular içinde bulunduğumu kolaylıkla anlayacaklarını umarım. Umut denizdir; karalar bilindiği gibi denizlerden azdır. Ben kara üstünde yaşayan bir yaratığım. Ancak engin denizlerde, o denizleri de yaratan bir özlüğe tapan adamım; çünkü kendimi olduğu gibi, bütün Türklüğü o özlüğün mayası içinde bilenlerdenim. O maya bütün adamlıkta ilkönce Türk kafası içinde büyümüş, genişlemiştir. Evrende büyüklüğü, genişliği ilkönce anlayabilen Türk kafası olmuştur.
Vakit'in *Kurun* adını alması böyle bir inanın bana verdiği hızla oluyor. Eski *Vakit* adının gazetecilik tarihine gömülerek yeni Kurun'un ortaya çıkmasını okurlarımıza bildirmekle sevinç duyuyorum. Dilimizin özüne kavuşması için açılmış olan yolun dönmez yolcusuyum.

Asım Us

Onur: Şeref
İye: Sahip
Genel: Umumi
Kıvanç: Hazz
Denli: Kadar
Yaratık: Mahlûk
Özlük: Şahsiyet, hüviyet
Adamlık: İnsanlık
Evren: Kainat."

ORGENERAL FAHRETTİN PAŞA'YA "ALTAY" SOYADININ VERİLMESİ*

(24 KASIM 1934)[1]

Başbakan [İran Başbakanı Furugi Han] ertesi gün Tahran'a döneceğinden bugün akşam çayını bizde içmek üzere vedaya geleceğini bildirdi, geldiklerinde de bana:

"-Şimdi radyo söyledi sizin Millet Meclisi Soyadı Kanunu'nu kabul etmiş, Gazi Hazretleri'ne de Anatürk adını vermiş" dedi. Biraz düşündükten sonra:

"-Bir yanlışlık olmasın, bizde Anayasa, Anaiş gibi isimler varsa da Gazi Hazretleri'ne böyle bir isim yakışık almaz, acaba bir nokta hatası olmasın, malum ya Arap harflerinde Ana ile Ata arasında bir nokta farkı vardır, belki de Atatürk'tür."

"-Bilmem, radyo böyle söyledi..."

Gittiklerinden biraz sonra telefon ettiler:

"-Paşa, siz haklıymışsınız, radyo tashih etti: Atatürk'müş."

Atatürk'e telsizle bir tebrik yazdım ve derhal şu cevap geldi:

"-Siz de Altay oldunuz!"

[...]

Oradan memleketimize Rusya yolu ile dönmeyi uygun buldum. [...] Bir hafta süren tren seyahati bizi hayli yordu. Moskova'da Büyükelçimiz Vasıf Çınar ve Ataşemi-

* Fahrettin Altay, *10 Yıl Savaş ve Sonrası 1912-1922*. İnsel Yayınları, İstanbul, 1970, s.466-467, 469, 476-482. Konu, *Akşam*'da şu şekilde aktarılmaktadır:

> "İran-Afgan sınırı hakemliğini yaptığım sıralardaydı. Büyük Millet Meclisi'nden Soyadı Kanunu çıkmış, herkes kendisine uygun bir soyadı aramakla, bulmakla meşguldü. Bu arada Mustafa Kemal Paşa'ya da Atatürk soyadı verilmişti. Kendisini bununla ilgili olarak tebrik ettiğimde, bana cevabı: 'Sizin de soyadınız Altay' oldu ve bunu bir kâğıt üzerine kaydetti.
> Bir süre bilmedim Atatürk'ün bu ismi bana niçin verdiğini. Sonra anladım ki, Atatürk generalleri arasında en uzun boylu olan, bu yüksek dağlara en yakın olan bana Altay soyadını uygun bulmuştu." Bkz. *Akşam*, 10 Kasım 1963, s.4.

Fahrettin Altay 1966 yılında Altay Kulübü'nü ziyaret eder. Konu, o zaman kulüp başkanı olan Erdoğan Tözge tarafından Fahrettin Altay'dan naklen şöyle aktarılmaktadır:

> "Gazi Mustafa Kemal Paşa, İran ile bir sınır anlaşmazlığını halletmek üzere beni görevlendirdi ve Tebriz'e gittim. Tebriz'de bulunduğum sırada, Meclis'te Soyadı Kanunu müzakere edilmiş ve oybirliğiyle Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya 'Atatürk' soyadı verilmişti. Bütün yurt kendisini yeni soyadından dolayı tebrik ediyordu. Ben de hemen bir telgraf çekmiş ve kendilerini kutlamıştım. Atatürk'ten ertesi gün gelen cevabi telgraf şöyle idi:
> 'Sayın Fahrettin Altay Paşa,
> Ben de seni tebrik eder, Altay gibi şanlı ve şerefli günler dilerim.'"

Bkz. *İzmir Altay 1914 Spor Tarihi*, 1973, s.41-42; Cem Atabeyoğlu, *Atatürk ve Spor*, Hisarbank Kültür Yayınları, 1981, s.86. (Y.N.)

1 Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'e "Atatürk" soyadı verildiğine dair Kanun 24 Kasım 1934'te kabul edilmiştir. Söz konusu telgraf haberleşmesinin o gün yapıldığı anlaşılıyor. (Y.N.)

liter Yüzbaşı Enver ile buluştuk. O sırada Harbiye Komiseri olan Varoşilof ile eskiden tanıştığımızdan kendisine ve hükümetine teşekkür etmem için randevu temin etmesini Enver Bey'den rica ettim. [...]

Ertesi gün Varoşilof'la odasında karşılaştığımız vakit ayakta ve elleri arkasında kaşları çatık bir halde ilk sözü:

"-Bu Altay adı nereden çıktı?" oluyordu.

Gayet güleç ve arkadaş tavırlı Mareşal'in bu yeni hali bir sürpriz olmuştu ki, derhal kendimi topladım. Anladım ki, beni Turancılıkla itham ediyor. "Arz edeyim" dedim, oturduk.

"-Ben de sizin gibi bunun sebebini düşündüm. Bu ismi İran-Afgan sınırında bulunduğum sırada Atatürk verdi. Gazi Hazretleri sevdiği arkadaşlarına espri yapmaktan hoşlanır. Ben Türk generalleri arasında en uzun boylu olduğum için yakın bulunduğum Altay dağına beni benzetmek isteği ile bu ismi verdiğine kani oldum."

Varoşilof gülümsedi. O'nun boyu kısaca olduğu için bu sözler hoşuna gitmiş olacak ki, güleç tavrını takındı, seyahatten konuştuk. Akşam da operada verilecek balo ve konsere bizi Büyükelçi ile beraber davet etti. [...]

Ankara'ya döndüğümde Atatürk'e seyahat hakkında bilgi verdikten sonra Varoşilof'un Altay soyadından nasıl kuşkulandığını anlattığım vakit:

"-Vay canına, demek ki buluttan nem kapıyorlar... Öyle değil ama iyi söylemişsin..." *buyurdular.*

İSVEÇ KRALI V. GUSTAF'A TEŞEKKÜR*

(25 KASIM 1934)

Ankara, 25 Kasım 1934

İsveç Kralı V. Gustaf Hazretleri

Aziz ve Büyük Dost,

İsveç veliahtı ile Prenses Louise ve Prenses Ingrid Hazretlerinin aramızda bulundukları esnada kendilerine gösterilen sıcak kabul münasebetiyle bana göndermiş olduğunuz mektuptan dolayı Zatı Haşmetanelerine teşekkürlerimi beyan ederim.

Hakikaten Prenses Gustaf Adolphe, Prenses Louise ve Prenses Ingrid Hazretlerinin Türkiye'yi ziyaretleri Türk milletinin asıl İsveç milletine karşı beslediği dostane hisleri ve Zatı Haşmetanelerinin ünlü ailesine karşı duyduğu hürmeti göstermeye vesile olmuştur.

İsveç Veliahtı Hazretleri'nin Türkiye'ye vaki ziyaretlerinin İsveç ile Türkiye arasında hayırlı olarak mevcut bulunan kuvvetli bağları daha ziyade takviye edeceğini ümit etmek isterim.

Bu vesileden memnuniyetle istifade ederek yüksek saygı ve samimi dostluk hislerimi sunarım, Aziz ve Büyük Dost.

Gazi M. Kemal
Türkiye Reisicumhuru

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İsveç (1932-1942) K. 14/1 - D.3, d.2'den Fransızca ve Türkçe belge fotokopisini aktaran: *Atatürk'ün Milli Dış Politikası (Milli Mücadele Dönemine Ait 100 Belge) 1923-1938*, c.2, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s.267-268. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.79-80.

LAKAP VE UNVANLARIN KALDIRILDIĞINA DAİR KANUNUN BAŞVEKÂLET'E GÖNDERİLDİĞİ HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(27 KASIM 1934)

Türkiye
Riyaseticumhur
Umumi Kâtipliği
4/1118

Ankara, 27 T.Sani [Kasım] 1934

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliği'ne

26.11.1934 tarih ve 1/1137 numaralı tezkereleri cevabıdır:

Efendi, bey, paşa gibi lakap ve unvanların kaldırıldığına dair olup Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 26.11.1934 tarihli toplantısında kabul edildiği bildirilen 2590 Numaralı Kanun yayımlanmak ve ilan olunmak üzere Başvekâlet'e gönderilmiştir, Efendim.

Reisicumhur
K. Atatürk

* TBMM Arşivi, 2590 Numaralı Kanun dosyasından fotokopisiyle birlikte aktarım: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Atatürk İnkılâpları (Milletin Çağdaşlaşması)*, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara, 1999, s.483-484, 506.

ARNAVUTLAR KRALI I. ZOGU'YA TAZİYE*

(27 KASIM 1934)

Tel

Ankara, 27.11.1934

Arnavutlar Kralı Majeste Birinci Zogu
Tiran

Uğradığınız çok acı yas dolayısıyla en samimi taziyetlerimin onanmasını rica ederim.[1]

Türkiye Reisicumhuru
K. Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Arnavutluk. Tebrik, taziye, teşekkürler'den Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.338-339; *Cumhuriyet*, 3 Aralık 1934, Numara: 3791, s.3; *Ulus*, 3 Aralık 1934, Numara: 4799, s.1; *Milliyet*, 3 Aralık 1934, Numara: 3168, s.2; *Kurun*, 3 Aralık 1934, Numara: 6074-12, s.1: *Zaman*, 3 Aralık 1934, Numara: 166, s.2; *Ayın Tarihi*, Ocak 1935, Sayı: 13, s.117.

1 Kral Ahmet Zogu'nun annesi 25 Kasım 1934 günü ölmüştü. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

HÂKİMİYETİ MİLLİYE GAZETESİNE "ULUS" ADININ VERİLMESİ*

(28 KASIM 1934)

Hâkimiyeti Milliye'yi kuran Atatürk'tür. Gazetemize "Ulus" adını da O verdi. Adımız, andımızdır: Atatürk'ün ulusçuluk yolunda yürüyeceğiz.

* *Ulus*, 28 Kasım 1934. Numara: 4794, s.1.
Haber, *Anadolu*'da şu şekilde yer almaktadır:

"Ankara, 28 (Hususi) - Kemal Atatürk, *Hâkimiyeti Milliye* gazetesine yazdığı bir mektupta *Hâkimiyeti Milliye*'ye 'Ulus' adını vermişlerdir." Bkz. *Anadolu*, 29 Kasım 1934, Numara: 6077, s.2. (Y.N.)

CEMİL BEY'E "UYBADİN" SOYADININ VERİLMESİ*

(28 KASIM 1934)

Us - Akıl
Diniz - Sakin yurt
Yürekli - Cesur
Bağlı - Sadık

U - Us
Y - Yürekli
Ba - Bağlılık
Din - Diniz

İşte bu rumuzların işaret ettiği kelime şudur: Uybadin;
senin adın.

28.11.934
K. Atatürk

* El yazısı belgenin fotokopisini aktaran: *Hürriyet*, 4 Şubat 1999, s.4.
Belgenin altında İsmet İnönü'nün, Cemil Uybadin'e, Atatürk'ün verdiği soyadının önemini bilerek taşımasını anlatan el yazısı yer almaktadır. (Y.N.)

ARNAVUTLUK MİLLİ BAYRAMINI TEBRİK DOLAYISIYLA KRAL I. ZOGU'YA*

(28 KASIM 1934)

Tel. Ankara, 28.11.1934

Arnavutlar Kralı Haşmetli Birinci Zogu Hazretleri'ne
Tiran

Arnavutluk milli bayramı münasebetiyle Zatı Haşmetanelerinden samimi tebriklerimi ve memleketlerinin büyüklüğü ve refahı hakkındaki temennilerimi kabul etmelerini rica ederim.

Türkiye Reisicumhuru
K. Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Arnavutluk. Tebrik ve teşekkürler'den Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.340; *Ulus*, 7 Aralık 1934, Numara: 4803, s.1; *Cumhuriyet*, 7 Aralık 1934, Numara: 3795, s.3; *Zaman*, 7 Aralık 1934, Numara: 170, s.2; *Aym Tarihi*, Ocak 1935, Sayı: 13, s.117.

MATBUAT CEMİYETİ'NE "BASIN KURUMU" ADININ VERİLMESİ*

(29 KASIM 1934)

İstanbul Matbuat Cemiyeti'nin dünkü toplantısı birçok yönlerden çok heyecanlı oldu. Heyecanın en yükseği büyüklerimizin cihan değer iltifatlarını taşıyan telgrafları okunurken doğdu. Yıllık kongrenin geçen toplantısında Büyük Önder Atatürk'e Başvekil ve Meclis Reisi'ne telyazılarıyla saygılar sunulmuştu. Bu telyazılarının şu karşılıkları dün sürekli alkışlar arasında dinlenildi.

Basın Kurumu Başkanlığı'na
İstanbul

Basın Kurumu'nun yıl toplantısından ötürü gönderdiğiniz telyazısını Cumhuriyet Başkanı Atatürk'e sundum.

Toplantının özü için gösterdiği sevgi duygularından çok gönenç duydular. Çalışkan, uyanık gençlerimizin Türk basın evreninde[1] yüce işlere ermelerini dilediler. Buyruklarını saygılarımla bildiririm.

Umumi Kâtip
Rıza Soyak

Atatürk'ün telyazısındaki Matbuat Cemiyeti adının karşılığı toplantıda ayrı bir sevinç kaynağı oldu. Yeni bir kongre "Basın Kurumu"nu ad olarak alacaktır; fakat daha evvel Matbuat Cemiyeti adı telyazısıyla birlikte tarihe karışmış bulunuyordu. Toplantıda herkesin dilinde Basın Kurumu adı dolaşıyordu.

* *Cumhuriyet*, 30 Kasım 1934, Numara: 3788, s.1, 3; *Ulus*, 30 Kasım 1934, Numara: 4796, s.1; *Kurun*, 30 Kasım 1934, Numara: 6071-9, s.1; *Akşam*, 30 Kasım 1934, Numara: 5790, s.2; *Zaman*, 30 Kasım 1934, Numara: 160, s.1-2. Ayrıca bkz. *Anadolu*, 30 Kasım 1934, Numara: 6075, s.2.

1 *Ulus*'ta "Türk basın evlerinde", *Kurun*'da "Türk barım evreninde", *Zaman*'da "Türk basım üreninde" şeklinde. (Y.N.)

ALTINORDU SPOR DERNEĞİ BAŞKANI LEBLEBİCİOĞLU REŞAT'A*
(30 KASIM 1934)[1]

Altınordu Spor Kulübü'nün kurultayı münasebetiyle Reisicumhur Atatürk, Başbakan General İsmet İnönü ve Fırka Umumi Kâtibi Recep'e çekilen telyazılarına şu kıvanç veren cevaplar alınmıştır:

Altınordu Spor Derneği Başkanı Leblebicioğlu Reşat

C. Reisicumhur Atatürk, çektiğiniz telyazısındaki temiz duygulardan kıvanç duydular. Saygı ile bildiririm.

Umumi Kâtip
Rıza Soyak

* *Anadolu*, 30 Kasım 1934, Numara: 6078, s.3.

1 *Anadolu*'da telyazının tarihi yer almamaktadır. 30 Kasım 1934, telyazının *Anadolu*'da yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

ALİ FUAT PAŞA'YA "CEBESOY" SOYADININ VERİLMESİ*

(3/4 ARALIK 1934)

General Bay Fuat Cebesoy oldu.

K. Atatürk
3/4.12.1934

* El yazısı belgenin fotokopisini aktaran: Cemal Kutay, *Bilinmeyen Tarihimiz*, İstanbul, 1974, s.33.

MÜLKİYE MEKTEBİ'NE "SIYASAL BİLGİLER OKULASI" ADININ VERİLMESİ*

(4 ARALIK 1934)

Ankara, 4 (Kurun) - Mülkiyeliler 58. yıldönümlerini Ankara Palas'ta heyecanla kutluladılar. Merasimde Başbakan General İsmet İnönü, Meclis Başkanı General Kâzım Özalp, Halk Fırkası Umumi Kâtibi Recep, bakanlar bulundular. 300'den fazla Mülkiyeli arasında birçok da mebus vardı. En yaşlı Mülkiyeli sıfatıyla Ahmet İhsan, bundan sonra Mülkiyeliler namına Mahalli İdareler Genel Müdürü Naci söz söylediler.

Kutlulama münasebetiyle Kemal Atatürk'e telyazısı çekildi. Atatürk kendisine çekilen telyazısına verdiği cevapta Mülkiye Mektebi'ni "Sıyasal Bilgiler Okulası" olarak adlandırmış, okulanın çıkışlıları için ulusa büyük yararlıklar dilemiştir.

Aşağıdaki telyazıları Atatürk'le Sıyasal Bilgiler Okulası çıkışlıları arasında alınıp verilmiştir:

Büyük Cumhurreisi Atatürk'e

Bilgi yuvalarının 58. yıl dönümü için Ankara Palas'ta toplanan Mülkiyelilerin ısı saygılarını, sarsılmaz, çözülmez bağlılıklarını yüce katınıza sunarım.

Büyük Millet Meclisi Başkanı
K. Özalp

Sıyasal Bilgiler Okulası Çıkışlılarına

Sıyasal Bilgiler Okulası'nın 58. yıl toplantısında benim için gösterilen duyguları Başkan Özalp'ın yazısından öğrendim. Gönenç duydum. Sizler için ulusa, uluşa[1] büyük yararlıklar dilerim.[2]

Atatürk

* *Uluş*, 5 Aralık 1934, Numara: 4801, s.1, 3; *Kurun*, 5 Aralık 1934, Numara: 6076-14, s.2. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.818.

1 Uluş: Devlet. (Y.N.)

2 Bu telgraf *Milliyet*'te bazı farklarla şu şekilde yer almaktadır:

"Sıyasal Bilgiler Okulası

Sıyasal Bilgiler Okulası'nın 58. yıldönümü dolayısıyla gösterilen duyguları bildiren telyazınızı aldım. Çok sevindim. Okulasının çıkışlılarına yararlıklar dilerim.

K.Atatürk"

Bkz. *Milliyet*, 7 Aralık 1934, Numara: 3172, s.1. (Y.N.)

Atatürk'e

Atatürk'ün Özalp ve İnönü'den sonra bize ad vermesinden duyduğumuz sonsuz kıvancın borcunu ona ve onun ulusuna bizden beklediği yararlıkları yapmakla ödeyeceğiz.

Atatürk'e yürekle ve inanla bağlı
Siyasal Bilgiler Okulası çıkışlıları için
Saracoğlu

Sıyasal Bilgiler Okulası Çıkışlılarına

Adınız mutlu olsun, sizlere güvenim büyüktür. Ulus sizinle övünür, candan sevgiler.

Atatürk

Atatürk'e

Atatürk başınızda oldukça başaramayacağınız iş yoktur. Bunu acun böyle bilsin.

Saracoğlu

Sıyasal Bilgiler Okulası Çıkışlılarına

Kamunuzun[1] gözlerinizden öperim.

Atatürk

1 "Hepinizin" anlamında. (Y.N.)

HİMAYEİ ETFAL'E "ÇOCUK ESİRGEME KURUMU" ADININ VERİLMESİ*

(4 ARALIK 1934)

Ankara, 4 (AA) - Atatürk, Himayei Etfal Cemiyeti'ni "Çocuk Esirgeme Kurumu" olarak adlandırmış ve Cemiyet yeni adını kullanmaya başlamıştır.

* *Cumhuriyet*, 5 Aralık 1934, Numara: 3793, s.3; *Anadolu*, 6 Aralık 1934, Numara: 6083, s.2.
Atatürk, 6/7 Aralık 1934 gecesi Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Ankara Palas'ta verilen kostümlü balosuna gitmiştir. (Bkz. *Atatürk'ün Nöbet Defteri 1931-1938*, Toplayan: Özel Şahingiray, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1955, s.334.) Bu konuda gazetelerde yayımlanan haber şudur:

> "Perşembe akşamı Çocukları Esirgeme Kurumu'nun Ankara Palas salonlarında verdiği ulusal giyim balosunda genç resimcilerimizden Bay Saip,[1] Büyük Reisicumhurumuz Atatürk'ün bir eskizini yapmıştır. Bu eskizi görüp beğenen Atatürk, genç resimcinin zanaatına hız vermek büyüklüğünü göstermiş, portrenin altına ulu adını koyarak onu büsbütün değerlendirmiştir.
> Biz de bu değerli eserle seplerimizi süslüyoruz." Bkz. *Ulus*, 9 Aralık 1934, Numara: 4805, s.1; *Kurun*, 11 Aralık 1934, Numara: 6082-20, s.1. (Y.N.)

1 Saip Tuna. (Y.N.)

BAZI KİSVELERİN GİYİLEMEYECEĞİNE DAİR KANUNUN BAŞVEKÂLET'E GÖNDERİLDİĞİ HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(5 ARALIK 1934)

Türkiye
Riyaseticumhur
Umumi Kâtipliği
4/1150

Ankara, 5.12.1934

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliği'ne

4.12.1934 tarih ve 1/1138 numaralı tezkereleri cevabıdır:

Bazı kisvelerin giyilemeyeceğine dair olup Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 3.12.1934 tarihli toplantısında kabul edildiği bildirilen 2596 Numaralı Kanun yayımlanmak ve ilan olunmak üzere Başvekâlet'e gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
K. Atatürk

* TBMM Kütüphanesi Arşivi'nden fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Atatürk İnkılâpları (Milletin Çağdaşlaşması)*. Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara, 1999, s.521, 536.

KADINLARA SEÇME VE SEÇİLME HAKKI VERİLMESİ ÜZERİNE*

(5 ARALIK 1934)

Bu karar Türk kadınına toplumsal ve siyasi hayatta bütün milletlerin üstünde yer vermiştir. Çarşaf içinde, peçe altında ve kafes arkasındaki Türk kadınını artık tarihlerde aramak lazım gelecektir. Türk kadını evdeki medeni mevkiini salahiyetle işgal etmiş, iş hayatının her safhasında muvaffakiyetler göstermiştir. Siyasi hayatta belediye seçimlerinde tecrübesini yapan Türk kadını, bu sefer de mebus seçme ve seçilme suretiyle haklarının en büyüğünü elde etmiş bulunuyor. Medeni memleketlerin birçoğunda kadından esirgenen bu hak, bugün Türk kadınının elindedir ve onu salahiyet ve liyakatle kullanacaktır. Bu notla en mühim inkılaplardan birini anmış oluyoruz.

* Perihan Naci Eldeniz. "Atatürk ve Türk Kadını", *Belleten*, Ekim 1956, c.20, Sayı: 80, s.741. Belge, kaynakta şu açıklamayla yer almaktadır:

"Büyük Millet Meclisi 5 Aralık 1934'te Türk kadınına mebus seçme ve seçilme hakkını vermiştir. Bu karar hakkında Atatürk kendi yazısı ile şöyle demektedir:" Bkz. aynı yerde.

Münir Hayri Egeli, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi öncesinde (Kasım 1934) Atatürk'ün Ankara Kız Lisesi'ni ziyaretiyle ilgili şu anısını aktarmaktadır:

"Gazi, Ankara Kız Lisesi'ni ziyarete gidiyordu. Kapılardan birisinin önünde durdu. İçeride ne ders olduğunu sordu. Müdür, Yurtbilgisi dersi olduğunu söyledi. Gazi:
'Girebilir miyiz?' diye sordu.
Müdürün verdiği olumlu cevap üzerine usulca kapıyı vurdu. Sınıfa girdi. Biraz ders dinledi. Sonra öğretmene:
'Müsaade eder misiniz, ben de bir soru soraym' dedi Gazi'nin sorduğu soru şu idi:
'Vatandaşın en büyük hakkı ve en büyük vazifesi nedir?' |...|
Nihayet verilen çeşitli cevapları, Büyük Gazi, kendisi topladı ve bir cümle içinde ifade etti:
'Vatandaşın en büyük hakkı seçim ve en büyük vazifesi de askerliktir.'
Bu sözler tebeşirle tahtaya yazıldı. Ondan sonra Gazi şu soruyu sordu:
'Mebus olmak ister misiniz?'
Bu beklenmeyen sorunun altından bir heyecan havası doğdu. Genç kızlar, Büyük Gazi'yi, adeta bir an evvel bu kararı vermeye sürüklemek istiyorlardı. O da gördüğü ilgiden memnun kalıyordu. Nihayet Gazi:
'Dünyada, kadınlar, seçmek ve seçilmek hakkını kazanmak için çok mücadeleler etmişlerdir. Biz, size hiç mücadele etmeden bu hakkı veremezdik. Fakat, büyük Türk tarihi boyunca analarınız bu mücadeleyi yapmışlardır. Siz de onların hakkı olan seçmek ve seçilmek hakkına ereceksiniz. Fakat, demin söylediklerimi hatırlamanız lazımdır. Mebus seçer ve mebus olursunuz; fakat, aynı zamanda asker de olacaksınız.'
Sınıfı dolduran genç kızlar, hep bir ağızdan: 'Oluruz!' diye bağırıştılar. Herkes, yeni bir inkılabın tarihi gününü yaşadığını anlamıştı.
Pek az zaman içinde kadınların seçme ve seçilme hakkını kabul eden kanun kabul edildi. Kız okullarına da askerlik dersi kondu." Bkz. Münir Hayri Egeli, *Atatürk'ten Bilinmeyen Hatıralar*, 2. Basım, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kâğıtçılık Ltd. Şti., İstanbul, 1959, s.57-58; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk 1928-1938*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.816-817. (Y.N.)

TÜRK KADINI HAKKINDA*

(1934)[1]

Bundan sonra Türk ırkı, kadınlarını, erkeklerin yapmaya mecbur olduğu askerlik vazifesi dahil, bütün hizmetlere ortak ederse, Etilerde, İskitlerde, Amazonlarda olduğu gibi, kendi ırkından başkalarının hiçbir yardımına muhtaç olmaksızın büyük milli ülkülerine başlı başına ve bağımsız olarak yürümek kabiliyetini kazanabilir.

* Perihan Naci Eldeniz, "Atatürk ve Türk Kadını", *Belleten*, Ekim 1956, c.20, Sayı: 80, s.741. Belge, kaynakta şu açıklamayla yer almaktadır:

"Bugün Türk kadını fiilen Türk ordusuna katılmıştır. Bu, Atatürk inkılaplarının devamı demektir. Atatürk'ün Tarih Kurumu'nca hazırlanan *Hindistan Tarihi* adlı esere yazdığı nottan birkaç satır alıyorum:" Bkz. aynı yerde.

Münir Hayri Egeli bu konuda şu anısını aktarmaktadır:

"Bir akşam sofrada Gazi, ortaya şöyle bir mesele attı:
'Dünyada ilk asker kadınlar hangi ülkede yetişmişlerdir?'
Herkes bir fikir söyledi. Nihayet söz Herodot tarihinde adı geçen yarı efsanevi Amazonlara geldi. Gazi: 'Amazonlar yurdu Sinop'tur. Tarihi münasebetleri olan memleket de Kırım'dır. Bu iki memleket de tarihten çok eski günlerden beri Türk memleketleridir. Dünyada Türklerden başka hiçbir memleket asker kadın geleneğini yürütüp getirmemiştir. Türk kadını cesurdur, gözü pektir; erkeğinden hiçbir vasfında ayrılmaz' dedi.
Sonra Bayan Sahiba Gökçen'i çağırdı. Ona mini mini bir kızken nasıl tabancadan korkmadığının hikâyesini anlattırdı." Bkz. Münir Hayri Egeli, *Atatürk'ten Bilinmeyen Hatıralar*, 2. Basım, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kâğıtçılık Ltd. Şti., İstanbul, 1959, s.56; Ahmet Bekir Palazoğlu *Başöğretmen Atatürk 1928-1938*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.816. (Y.N.)

1 Kaynakta notun tarihi yer almamaktadır. Kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı verildiği günlerde yazılmış olabilir. (Y.N.)

RUŞEN EŞREF BEY'E "ÜNAYDIN" SOYADININ VERİLMESİ*

(7 ARALIK 1934)

Ruşen Eşref

Ünaydın oldu

K. Atatürk
7.12.1934

* El yazısı belge fotokopisini aktaran: Necati Birinci. *Ruşen Eşref Ünaydın*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988, s.5.

TÜRK KADIN BİRLİĞİ BAŞKANI LÂTİFE BEKİR'E*

(8 ARALIK 1934)[1]

Lâtife Bekir Işık
Türk Kadın Birliği - İstanbul

Erdemli Türk kadınlığının yeni çalışma yolunda kendine düşen büyük işi güvençle[2] başaracağına kuşku yoktur.

Reisicumhur
Atatürk

* *Cumhuriyet*, 8 Aralık 1934, Numara: 3796, s.1; *Milliyet*, 8 Aralık 1934, Numara: 3173, s.1.

1 Gazetelerde telyazısının tarihi yer almamaktadır. 8 Aralık 1934, telyazısının gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 *Milliyet*'te "güvenle" şeklinde. (Y.N.)

NAFIA VEKÂLETİ'NE "BAYINDIRLIK BAKANLIĞI" BAKAN ALİ BEY'E "ÇETİNKAYA" ADININ VERİLMESİ*

(9 ARALIK 1934)[1]

Türkiye Bayındırlık Bakanı Çetinkaya'ya

Değerli Türk mühendisleri arkadaşlarımızın bildirdiğiniz temiz duygularından dolayı duyduğum kıvancın büyük olduğunu bildiririm. Kendileri için bugüne kadar olduğu gibi bundan böyle de büyük işler başarmalarını dilerim.

K. Atatürk

Ulus - Yukarıki tellerden, Atatürk'ün Nafıa'ya "Bayındırlık", Bayındırlık Bakanı Bay Ali'ye de "Çetinkaya" adlarını verdiğini öğreniyoruz. Bakanlığın ve Bakan'ın yeni adlarını kutlarız.

* *Ulus*, 9 Aralık 1934, Numara: 4805, s.1. Ayrıca bkz. *Anadolu*, 11 Aralık 1934, Numara: 6087, s.2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tanım ve Telgrafları V*. Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.180.
Telgraf, *Ulus*'ta şu açıklamayla yer almaktadır:

> "Mühendisler Birliği'nin yeni evinin açılması dolayısıyla Bayındırlık Bakanımız Bay Ali Çetinkaya'nın Atatürk'e çektiği telyazısıyla Cumhurreisi'nin karşılığı: [...]" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

1 Gazetelerde telyazısının tarihi yer almamaktadır. 9 Aralık 1934, telyazısının *Ulus*'ta yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

KADINLARA SAYLAV SEÇME VE SEÇİLME HAKKI VERİLMESİ ÜZERİNE GELEN TELGRAFLARA CEVAP*

(9 ARALIK 1934)

Ankara, 9 (AA) - Riyaseticumhur Umumi Kâtipliği'nden:

Erdemli kadınlarımızın saylav[1] seçimine girmelerinden dolayı ülkenin bütün kurumlarından, yer yer toplantılardan telyazıları aldım. Gösterilen duygulardan gönencim büyüktür. Türk kadınlığının yeni girdiği siyasal alanda da değerli işler başarmasını dilerim.

K. Atatürk

* *Cumhuriyet*, 10 Aralık 1934, Numara: 3798, s.1; *Ulus*, 10 Aralık 1934, Numara: 4806, s.1; *Akşam*, 10 Aralık 1934, Numara: 5800, s.2; *Kurun*, 10 Aralık 1934, Numara: 6081-19, s.6; *Zaman*, 10 Aralık 1934, Numara: 173, s.2; *Anadolu*, 11 Aralık 1934, Numara: 6087, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.819.

1 Saylav: Milletvekili. (Y.N.)

TAHSİN BEY'E "UZER" SOYADININ VERİLMESİ*

(10 ARALIK 1934)

Tahsin
Uzer

K. Atatürk
10.12.1934

* Klişesiyle birlikte aktaran: *50 Ünlü Vali Meşhur Valiler*, Hazırlayan ve Sunanlar: Hayri Orhun-Celâl Kasaroğlu-Mehmet Belek-Kâzım Atakul, İçişleri Bakanlığı Merkez Valiler Bürosu Yayınları, 1969, s.519.

ALİ SAİP BEY'E "URSAVAŞ" SOYADININ VERİLMESİ*

(10 ARALIK 1934)

Kozan
Urfa
Savaş
Fransız
Kazandı
Büyük
Ün
Kazandı
Saylav oldu.
Bana (Atatürk'e) yakından yardım etti.
Yardım etti.
Bugün de Atatürk'ün ulusal dileklerinin candan çalışanı söz verdi. Ölünceye kadar bu yolda çalışacaktır.
Savaşta beraber olacaktır.

Ali Saip - Ursavaş oldu.

K. Atatürk
10.12.1934

* El yazısı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.

ULUSAL ARTIRIM VE YERLİ MALLAR YEDİGÜNÜ ÜZERİNE NUTUK*

(11/12 ARALIK 1934)

Bu öz Türkçe söylevi dün Halkevi'nde Kız Lisesi talebesinden Bayan Kıymet N. Conker söylemiştir:[1]

* "Artırım", *Ulus*, 13 Aralık 1934, Numara: 4809, s.1; *Cumhuriyet*, 13 Aralık 1934, Numara: 3801, s.8.

1 Atatürk'ün yakın arkadaşı Nuri Conker'in kızı Kıymet Conker tarafından okunan bu nutuk, bir gece önce Atatürk tarafından hazırlanmıştır. Kıymet Tesal (Conker) bu konuda şunu anlatmaktadır:

"1934'te Ankara Kız Lisesi'nde öğrenciydim. Bir gece babamın kitaplığında tarih çalışıyordum. Gece yarısı telefon çaldı, açtım, köşkten arıyorlardı, Tarih Hocam Afet Hanım konuşuyordu. Bir otomobil yolluyorlardı, Atatürk derhal oraya gitmemi emretmişti. Yine beni kalabalık sofrasında imtihan edecek diye doğrusu telaş ettim. Mektep üniformamı giyip gittim. Gerçekten uzun sofrası çok kalabalıktı. Dil ve Tarih Kurumu'nun bütün üyeleri, profesörler, babam ve tanıdığım birkaç arkadaşı hepsi oradaydılar. Atatürk'ün elini öptüm. 'Buyurunuz, karşıma oturunuz' dediler. Uzun sofranın alt başına oturdum. Bütün dikkatimi topladım. Atatürk bir süre çevresindeki kişilerle görüştü. Ben konuyu ve niçin çağırıldığımı hiç bilmiyordum. Belliydi ki, bir demeç hazırlanıyordu. Her kelime üzerinde tartışmalar yapılıyor, 'Acaba böylesi mi daha doğru, böylesi mi daha uygun' diye görüşüyorlardı. Ben de dinliyordum. Ağzım kurumuş, ellerim ateş gibi yanıyordu, garsonlar yemek dağıtıyordu. Atatürk bana hitaben 'Kıymet Hanım, buyurun bu kâğıtları alın ve yüksek sesle okuyun' dedi. Gidip kâğıtları elinden aldım, yerime geçtim. Ayakta, Atatürk'ün karşısında okumaya başladım. Bir satır okuyordum, 'Dur' diye sesleniyordu. Duruyordum. Yine tartışılıyordu. 'Olmadı, getirin buraya, düzeltelim' diyorlardı. Yazılar tekrar elime gelince yeniden başlıyordum. Bütün sayfalar birçok düzeltmeler görmüş, sanki başka bir lisanda yazılmıştı. Okumakta çok zorluk çekiyordum. Bu yazı ertesi günü Türkiye İktisat Haftası vesilesi ile Halkevi'nde okunacak, bu yolla bütün basına geçecek ve halk üzerinde yapacağı tepki görülecekti. Atatürk yazıları okumakta güçlük çektiğimi görünce, bir sekretere derhal emir vererek daktilo edilmesini istedi. Bir çeyrek sonra demeç tekrar bana verildi ve Atatürk 'Yarın Halkevi'ndeki merasimde bunu siz okuyacaksınız' dedi. Eyvah dedim içimden. Ben bu henüz anlamadığım yeni kelimeleri, memleketin en seçkin kişileri karşısında sahnede nasıl okurum? Ama 'Peki efendim' dedim. 'Şimdi yukarıya çıkınız, benim kütüphanemde bunu kendi kendinize yüksek sesle birkaç kez tekrarlayınız, sonra gelip yine burada okuyunuz' dedi. Yukarıya çıktım, dediği gibi yaptım ve tekrar okumak üzere Atatürk'ün karşısına geçtim, okudum.

Eve geldiğimde sabah olmuştu. Ertesi günü Halkevi'ne gittim. Türkiye'de Ulusal Tutum ve Artırım Haftası açılıyordu. Başbakan İsmet İnönü açılış demecini verecek arkadan ben sahneye çıkıp bir gece evvel okumasını öğrendiğim tümüyle yeni Türkçe yazıyı okuyacaktım. Halkevi Tiyatro Salonu tamamen dolmuştu, İnönü'nün açış konuşması şiddetli alkışlarla sona erdi. Sonra sıra bana geldi, son derece heyecanlıydım, sahneye çıktım, selamımı verdim. Karşıya baktım, Atatürk locasında oturuyordu. Başladım okumaya ve düzgün bir şekilde bitirdim. Müthiş bir alkış koptu. Atatürk de alkışlıyordu. Bu yazı ertesi günü gazetelerde başyazı olarak çıktı. Bir lise öğrencisine kendi hazırladığı yazıyı okutturmasının nedeni yeni öz Türkçeyi gençliğe tanıtıp mal etmek ve böyle önemli bir günü seçmesinin nedeni de bütün devlet adamlarının, aydınlarının ve gazetecilerin bulunduğu bir toplulukta yeni kelimelerin ne tepki yapacağını görmekti. Dilimiz o günden bugüne sadeleşmiş ve bütün yurtta herkes tarafından kolaylıkla kullanılır hale gelmiştir."

Bkz. Nazmi Kal, *Atatürk'le Yaşayanlar/ Anılar*, T.C. Ziraat Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2003, s.86-87. (Y.N.)

Bayanlar, Baylar,

Ulus soysallığı[1] sıyasasının[2] birçok değerli verimlerini aldığımız şu sırada, beşinci artırım yedigününe[3] başlamış bulunuyoruz.

Kurtuluş Savaşı'nda ulusçuluk özlüğüne[4] bütün acun[5] budunlarını[6] şaşırtan Türk, bugün de ulusal ökonomi tutumunda[7] soysal yetginliğini[8] göz kamaştıran bir parlaklıkla gösteriyor.

Acunun, dün ulusal, bugün de soysal yönden alkışladığı Türk, yine o Türktür. Türkün özlüğü değişmemiştir. Ulusumuzun bu özlüğünün belgesi cumurluktur.[9]

Türk uluş[10] soysallığının ayırtımı[11] ökonomik olmasındadır.

Taş, ağaç, tuğla, kireç, demir yapı gereçleridir. Ancak taş, ağaç, tuğla, kireç, demir yığını ev demek değildir. Yapıcıların hepsi bu gereçleri kullanırsa da ortaya çıkan işler birbirine benzemez.

Uluş kurumu da böyledir. Uluş yapısında başlıca gereç, ökonomik düzendir. İşte bundan ötürüdür ki, Türk uluş yöndemi[12] sıyasal ökonomi temeline dayanmaktadır.

Ulusun, uluşun ökonomide bütün varlığını, tüm güresini[13] geniş ölçüde kullanarak çalışabilmesi için güvenci de süel[14] varlık olduğu unutulmamalıdır.

Biz Türkler, sıyasal, soysal alanlarda olduğu gibi, ökonomik alanda da köklü, verimli işler yapacağız. Bu yolda ne yetre[15] verimli işler yaparsak, ulusumuz o yetre zenginlemiş, o denlü yükselmiş, genlik[16] bulmuş, hem de mutlaşmış[17] olur.

Amacımız yalnız çok yetiştirmek, çok yapmak olmayacaktır. Ulus bakımından en gerekli, en verimli olan işlere, en ileri teknikle sarılacağız. Gücümüzü, öz değerimizi biliyoruz. Bunları gelişigüzel kullanacağımızı sanmak bizi tanımamaktır.

Biz öz değerimizi, kökel[18] düşünmekten gelen olurlu[19] bir düzen çevresi içinde, ulusun gelirini artıracak yollarda işletmekteyiz, işleteceğiz.

İçinde yaşadığımız ökonomi acunu, para ökonomisidir. Tutumlu olan ulus, uluşun varını artırıyor demektir. Ancak bu artırılmış paralar verimsiz birikip kalmamalı, ulusal kurumlara güvenle akmalıdır.

1 Soysallık: Medeniyet. (Y.N.)
2 Sıyasa: Siyaset. (Y.N.)
3 Yedigün: Hafta. (Y.N.)
4 Özlük: Haysiyet. (Y.N.)
5 Acun: Dünya. (Y.N.)
6 Budun: Millet. (Y.N.)
7 Tutum: İktisat, idare, tasarruf. (Y.N.)
8 Yetginlik: Kabiliyet. (Y.N.)
9 Cumurluk: Cumhuriyet. (Y.N.)
10 Uluş: Devlet. (Y.N.)
11 Ayırtım: Ayırıcı fark. (Y.N.)
12 Yöndem: Metot, usul. (Y.N.)
13 Güre: Verim. (Y.N.)
14 Süel: Askeri. (Y.N.)
15 Yetre: Derece. (Y.N.)
16 Genlik: Refah. (Y.N.)
17 Mutlaşmak: Mutlu olmak. (Y.N.)
18 Kökel: Köklü. (Y.N.)
19 Olurlu: Caiz. (Y.N.)

Çünkü bu kurumlar, bugün olduğu gibi, gelecekte de ulus varlığının yaşatanıdır.

Üzelden[1] beri bir ulusun varlığının değeri, soysal alanlarda güresinin ölmez izler bırakması ile ölçülür.

Ökonomiyi kendi başına değil, ulusal varlıklar arasında değerlendiriyoruz. Bu varlıkların güçlenmesinde, köklenmesinde en büyük gereklik ökonomidir.

Bütün bunlardan sonra uluşun yardımı ile ulusun ökonomik alanda kazanacağı acunsal yetginliğin ne denlü değer alacağı kendiliğinden ortaya çıkar.

Ökonomide ilerlememiş budunlar varlıklarını koruyamazlar. Ökonomi yetginliğidir ki ulusa, uluş berkitmek[2] için, kişisel olsun, ulusal olsun insel[3] duygularını tanıtmak gücünü, kıvancını verebilir.

Ulusal ökonomi yapımız yücelirken, her Türkün alın terinin değerlenmesini gözden kaçırmıyoruz. Uluşçu sıyasamız, kişisel benliği silmek değil, gerçekleştirmek yolundadır.

Kişi, kendi özlüğüne, bilgisine, yararlığına dayanırsa, ulus da acunun en dirlikli, en ülkülü, en kültürlü uluşunu kurabilir.

Türk kadınının ulusun bu evrensel işinde yeri eşsizdir. Türkün yakın geçmişteki gerileyişi, ulusun üzel turasına[4] aykırı olarak, Türk kadınının işten uzaklaşması ile başlamıştır. Türkiye Cumurluğu ulusumuzu bugün bütünleştirmiş bulunuyor.

Yurttaşlar!

Artırım Yedigünü, Türklere, ulusal ökonomik yükümlerini[5] bir kez daha düşündüren gün olmalıdır.

1 Üzel: Ezel. (Y.N.)
2 Berkitmek: Takviye etmek, sağlamlaştırmak. (Y.N.)
3 İnsel: İnsani. (Y.N.)
4 Tura: Âdet, töre. (Y.N.)
5 Yüküm: Mükellefiyet, sorumluluk. (Y.N.)

SALİH BEY'E "OMURTAK" SOYADININ VERİLMESİ*

(12 ARALIK 1934)

General Salih
General S. Omurtak olmuştur.

K. Atatürk
12.12.1934

Omurtak: Tuna Bulgar Türklerinin büyük krallarının adıydı. Onun büyük Türk olduğu Madara kayalarında[1] şimdi okunan yazılarda anlaşıldı.

* El yazısı belgeyi klişesiyle birlikte aktaran: *K. Atatürk Yolu*, Mart 1959, Yıl: 1, Sayı: 1, s.9; Altan Öymen, *Değişim Yılları*, Doğan Kitap, İstanbul, 2004, s.37.

1 Bulgaristan'ın kuzeydoğusunda Şumnu'ya bağlı Madara köyü yakınlarındaki kaya kabartmaları ve kitabe. Kurun Han (Ö. 813) adına oğlu Omurtak Kağan tarafından yaptırılmıştır. Macar G. Feher kitabeyi okumuştur. (Y.N.)

50. YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA IŞIK LİSESİ'NE*

(17 ARALIK 1934)

Işık Lisesi'nin (eski Feyziye) 50. yıldönümü münasebetiyle Müdür Bay Eşref Binzet tarafından Reisicumhur Atatürk'e gönderilen saygı telyazısına şu karşılık gelmiştir:

Okulanızın ellinci yıldönümü günü yapılan toplantıda beni andığınızdan dolayı teşekkür eder, yeni adı kutlularım.

Reisicumhur
K. Atatürk

* *Milliyet*, 17 Aralık 1934, Numara: 3182, s.1; *Zaman*, 17 Aralık 1934, Numara: 180, s.2. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.819.

SABİHA HANIM'A "GÖKÇEN" SOYADININ VERİLMESİ*

(19 ARALIK 1934)

Sabiha Gökçen
S. Gökçen'dir

K. Atatürk
19.12.1934

Kutlu olsun!

* Klişesiyle birlikte aktaran: Sabiha Gökçen, *Atatürk'ün İzinde Bir Ömür Böyle Geçti*, Anıları Kaleme Alan: Oktay Verel, Türk Hava Kurumu Yayınları, İstanbul, 1982, s.48 sonrası.
Sabiha Gökçen, belgeye şu açıklamayla yer vermektedir:

"Henüz Türkkuşu kurulmadan, henüz ben havacı olmayı aklımdan bile geçirmezken, Soyadı Yasası çıktığı günlerden birinde, akşam yemeğinde, önündeki kâğıda, belgede de görüldüğü gibi, Sabiha Gökçen yazdı. Sonra yüzüme gülerek baktı ve 'Tamam mı çocuğum' dedi; 'bundan böyle seni Sabiha Gökçen diye çağıracağız... Soyadın kutlu olsun...' Sonra kâğıda diğer cümleleri yazıp imzasını attı." Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

İZMİR BAROSU AVUKATLARINA TEŞEKKÜR*

(26 ARALIK 1934)[1]

İzmir Barosu'nda kayıtlı bulunan Fırkalı avukatların Atatürk'e ve Fırka'sına karşı gösterdikleri bağlılığa ait telyazılarına karşılık olmak üzere Atatürk'ten şu karşılık gelmiştir:

CHF Başkanı
İzmir

C. Gösterilen duygulara teşekkür ederim.

Atatürk

* *Anadolu*, 26 Aralık 1934, Numara: 60100, s.1.

1 *Anadolu*'da telyazısının tarihi yer almamaktadır. 26 Aralık 1934, telyazısının *Anadolu*'da yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

ANKARALILARA*

(27 ARALIK 1934)

Dün Atatürk'ün Ankara'ya ilk ayak bastığı günün on beşinci yıldönümü idi.

Bu sayılı günde Ankara'nın duyduğu üstün ve aşkın sevinci en büyük Ankaralı'nın katına yükseltmek için, dün Vali ve Belediye Başkanı Bay Tandoğan'ın başkanlığı altında Diyanet İşleri Başkanı Bay Rifat Börekçi, CHF Vilayet İdare Heyeti Başkan Vekili Bay Mümtaz Ökmen ve Atatürk'ün Ankara'ya ilk geldiği sıralarda Müdafaai Hukuk üyelerinden olan Bay Ahmed'le Bay Halim Kütükçü Çankaya'ya gitmişlerdir.

Atatürk, Türk tarihinin son on beş yıllık bölümünü içinde yarattığı bir kent adına kendisine saygılarını sunan bu heyete iltifatlar etmiş ve güzel dileklerinin, yüksek duygularının Ankaralılara bildirilmesini buyurmuştur.

* *Ulus*, 28 Aralık 1934, Numara: 4824, s.1; *Cumhuriyet*, 28 Aralık 1934, Numara: 3816, s.3; *Akşam*, 28 Aralık 1934, Numara: 5818, s.2; *Zaman*, 28 Aralık 1934, Numara: 191, s.1.

YENİ YIL TEBRİKİ DOLAYISIYLA ROMANYA KRALI II. CAROL'A TEŞEKKÜR*

(30 ARALIK 1934)

Tel

Ankara, 30.12.1934

Romanya Kralı Haşmetli II. Carol Hazretleri'ne

Yeni sene münasebetiyle Zatı Haşmetanelerinin göndermiş oldukları telyazısını çok büyük bir memnuniyetle aldım. Zatı Haşmetanelerinden en hararetli teşekkürlerimi ve şahsi saadetleriyle dost Romanya'nın saadeti hakkındaki temennilerimi kabul buyurmanızı rica ederim.

Kemal Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrik ve Taziyetler, Romanya, İ. K.60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.43-44; *Cumhuriyet*, 3 Ocak 1935, Numara: 3822, s.3; *Milliyet*, 3 Ocak 1935, Numara: 3199, s.6; *Kurun*, 3 Ocak 1935, Numara: 6105-43, s.2; *Anadolu*, 4 Ocak 1935, Numara: 6108, s.5; *Aym Tarihi*, Şubat 1935, Sayı: 14, s.45.

CUMHURBAŞKANI SEÇİLMESİ DOLAYISIYLA ÇEKOSLOVAKYA CUMHURBAŞKANI MASARYK'İ TEBRİK*

(ARALIK 1934)[1]

Çekoslovakya Cumhurbaşkanı Ekselans Bay Tomas G. Masaryk'e

Sevik, Büyük Dost,

Çekoslovak Cumhurbaşkanlığı'na yine seçilmenizi, Temelyasa'nın verdiği erkle gücü ele aldığınızı bildiren bitiyi[2] büyük sevinçle aldım.

Ekselans, sizi ülkenizin en büyük orununa[3] geçmiş olmanızdan kutlarken, yurtlarımız arasındaki mutlu dostluk bağlarının korunmasını, berkitilmesini[4] istediğinizin güvenini unutmayacağım. Özel gönencinizle Çekoslovak Cumhurluğu'nun genliği[5] için beslediğim dilekleri katınıza sunarım, Ekselans.[6]

Kemal Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari K. 60-0'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.586-587.

1 Bu belgeler Aralık 1934'te hazırlanmış, ama 19.4.1935 günü Çekoslovak Dışişleri Bakanlığı'na sunulmuştur. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

2 Biti: Mektup. (Y.N.)

3 Orun: Özel yer, makam, mevki. (Y.N.)

4 Berkitmek: Tahkim etmek, sağlamlaştırmak. (Y.N.)

5 Genlik: Refah. (Y.N.)

6 Bu metin önce Dışişleri'nde hazırlanmış, sonra Cumhurbaşkanlığı'nca düzeltilerek son biçimini almıştır. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

TARİH DERSLERİNDE KULLANILACAK HARİTALAR HAKKINDA MAARİF VEKÂLETİ'NE*

(31 ARALIK 1934)

Riyaseticumhur Dairesi
4/6 *31.12.1934*

Maarif Vekâleti'ne

26.12.1934 tarih ve M.T.T. Dairesi 5664 sayılı yazı karşılığıdır:

İlk ve ortaokullarda tarih öğretmelerinde kullanılmak üzere yaptırılan İstiklal Savaşı'na ait harita taslakları ve notlar alındı ve Reisicumhur Atatürk'e sunuldu. Kendileri bunları uygun bulmakla beraber bir kez de Büyük Erkânıharbiye'nin görüşünün alınmasını tensip buyurdular. Harita taslaklarını ilişik olarak takdim ediyorum.

Derin saygılarımla arz ederim.

Umumi Kâtip
Rıza Soyak

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: IV-11, D: 59, F: 21'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.820, 1091.

İBRAHİM TALİ BEY'E "ÖNGÖREN" SOYADININ VERİLMESİ*

(31/1 ARALIK/OCAK 1934/1935)

31/1.12.1934/5

İbrahim Tali;
İbrahim Tali Öngören oldu.
Mutlu olsun.

K. Atatürk

* El yazısı belgenin fotokopisini aktaran: *Tarih ve Toplum*. Yıl: 1987, c.7, Sayı: 40, s.217.

İKTİSAT VEKİLİ CELÂL BAYAR'A HEDİYE EDİLEN PLAK KAYDI*

(1934)

Efendiler, Kardeşler,

Biz bu milleti, bugünkü şeklinden daha yüksek mertebelere çıkarmakla mükellef adamlarız. Bu yükseliş, yalnız ve yalnız meydan muharebelerinde kazandığımız şereflerle olamaz. Bu, buna kâfi değildir. Asıl yükseliş, iktisat sahasında yükseliş olacaktır. *(Çok yaşa, bravo sesleri, alkışlar.)*

Büyük memnuniyetle görüyorum ki, iktisadın başında bulunan arkadaşım Celâl Bey, mühim surette bu istikameti yayıyor, görüyor ve muvaffak da oluyor. *(Bravo sesleri, alkışlar.)* Bu istikametteki muvaffakiyeti Türk milleti anladığı zamandır ki, en büyük zafer tecelli edecektir. *(Çok yaşa, bravo sesleri, alkışlar.)*

Ben o zaferin muhakkak olduğuna kani bir adam olarak mesut, mesrurum.[1] *(Çok yaşa, bravo sesleri, alkışlar.)*

* Plağın, Dr. Nilüfer Gürsoy tarafından verilen ses kaydı Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. Celâl Bayar, *Atatürk'ten Hatıralar*, Sel Yayınları, İstanbul, 1955, s.112-113; S. Eriş Ülger, *Özgün Belgeler ve Fotoğraflarla Atatürk*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, s.142-143. Celâl Bayar, kitabında bu konuda şunları anlatmaktadır:

"Bir gramofon plağı müessesesinin İngiltere'deki merkezi, bir cemile olarak, Atatürk'e ufak ve otomatik bir plak doldurma makinesini gramofonu ile beraber hediye etmişti.

Atatürk'ün sesi güzeldi. Bazen sevdiği arkadaşlarıyla, bazen yalnız kaldığı zamanlar şarkı söyler veya dinlerdi.

Ata, makine geldikten sonra bol bol plak doldurur ve onları çalmaktan hoşlanırdı. Ancak, Gazi plakları kimseye vermez ve derhal imha ettirirdi. Zaten plaklar 3-4 defa çalındıktan sonra adeta işe yaramaz hale geliyorlardı.

Toplantıların ekserisinde hazır bulunan ve plaklardan birini hatıra olarak almak isteyen Celâl Bayar ve Muhittin Üstündağ'ın katıldığı bir mecliste, yine alışıldığı gibi Atatürk şarkı söylüyor, bazen diğerleri de iştirak ediyorlar ve sonra plaklar çalınıyordu. Bir ara Ata'yı dışarıya çağırdılar. Atatürk salona giderken elindeki plağı masanın üstüne bırakmıştı. Biraz sonra geri döndüğü vakit, plağı unutmuştu. Plağa yakın bulunan Üstündağ, Bayar'dan evvel davranmış ve plağı almıştı. Aradan zaman geçti. Beklenmedik bir anda, Atatürk:

-'Muhittin, plağımı ver' dedi.

Aldı ve kırdı. Sonra sözüne devamla:

-'Eğer' dedi, 'plak vermek istesem, bu önce Celâl'in hakkıdır. Çünkü sizden çok evvel, bana rica etmişti.'

Ayağa kalktı ve Bayar hakkında bir konuşma yaparak plağını Celâl Bayar'a hatıra olarak verdi.

Celâl Bayar, bu plağı 'Atatürk İnkılâp Müzesi'ne hediye etmiştir. Plak halen Müze'de camekân içinde durmakta ve yanında, üstünde 'Büyük Önder Gazi Mustafa Kemal'in Mahmut Celâl Bey'e armağanı; 1934' yazılı matbu bir kâğıt görülmektedir. Plak bir gramofona yerleştirilip çalındığı zaman, Atatürk'ün malum gür sesi duyulmaktadır. Atatürk'ün sesinde işitilenler aynen şöyledir:" Bkz. *age*, 111-113. (Y.N.)

1 Mesrur: Sevinçli, memnun. (Y.N.)

YENİ YIL KUTLAMASI DOLAYISIYLA YUGOSLAVYA KRALLIĞI SALTANAT NAİBİ PRENS PAUL'E TEŞEKKÜR*

(1 OCAK 1935)

Tel. Ankara, 1.1.1935

Yugoslavya Krallığı Saltanat Naibi Prens Paul Hazretleri'ne
Belgrad

Zatı Fahimanelerinin Haşmetli Kral Hazretleri namına yeni yıl münasebetiyle bana göndermek lütfunda bulunmuş oldukları dostane tebriklerden fevkalade mütehassis olduğum halde sizden en samimi tebriklerimi ve Haşmetli Kral Hazretleri'nin ve Zatı Fahimanelerinin şahsi saadetleriyle dost ve asil Yugoslav milletinin azamet ve refahı hakkındaki temennilerimi kabul buyurmanızı rica ederim.

Kemal Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Yugoslavya. Tebrik ve Teşekkürler'den Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4. Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.327; *Cumhuriyet*, 3 Ocak 1935, Numara: 3822, s.3; *Kurun*, 3 Ocak 1935, Numara: 6105-43, s.2; *Milliyet*, 3 Ocak 1935, Numara: 3199, s.6; *Anadolu*, 4 Ocak 1935, Numara: 60108, s.3; *Aym Tarihi*, Şubat 1935, Sayı: 14, s.45.

YENİ YIL KUTLAMALARINA TEŞEKKÜR*

(2 OCAK 1935)

Ankara, 2 (AA) - Riyaseticumhur Umumi Kâtipliği'nden:

Reisicumhur Atatürk yeni yılı kutlulayanlara teşekkür ve en iyi dileklerinin Anadolu Ajansı'nca iletilmesini emir buyurmuşlardır.

* *Cumhuriyet*, 3 Ocak 1935, Numara: 3822, s.3; *Anadolu*, 3 Ocak 1935, Numara: 60107, s.2; *Kurun*, 3 Ocak 1935, Numara: 6105-43, s.1; *Akşam*, 3 Ocak 1935, Numara: 5824, s.2; *Son Posta*, 3 Ocak 1935, Numara: 1589, s.2.

YENİ YIL KUTLAMASI DOLAYISIYLA ÇEKOSLOVAKYA REİSİCUMHURU MASARYK'E TEŞEKKÜR*

(2 OCAK 1935)

Tel. Ankara, 2.1.1935

Çekoslovakya Reisicumhuru M. Masaryk
Prag

Yeni sene münasebetiyle göndermiş olduğunuz telgrafnameyi büyük bir zevkle aldım. En hararetli teşekkürlerimle birlikte şahsi saadetinizle Çekoslovakya'nın saadeti hakkındaki temennilerimi kabul buyurmanızı rica ederim.

Türkiye Reisicumhuru
Kemal Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.581-582; *Ulus*, 6 Ocak 1935, Numara: 4833, s.1; *Cumhuriyet*, 6 Ocak 1935, Numara: 3825, s.3; *Milliyet*, 6 Ocak 1935, Numara: 3202, s.2; *Kurun*, 6 Ocak 1935, Numara: 6108-46, s.2: *Anadolu*, 6 Ocak 1935, Numara: 60109, s.2; *Ayın Tarihi*, Şubat 1935, Sayı: 14, s.46.

HÜSREV BEY'E "GEREDE" SOYADININ VERİLMESİ*

(11 OCAK 1935)

Atatürk eski Tahran Büyükelçisi Sayın Bay Hüsrev'e Kurtuluş Savaşı sırasında büyük vazife görmüş olduğu yere izafetle Gerede soyadını vermiştir.

* *Ulus*, 11 Ocak 1935, Numara: 4885, s.3.

GENERAL ALİ SAİD'E "AKBAYTUGAN" SOYADININ VERİLMESİ*

(14 OCAK 1935)

Atatürk ordu müfettişlerinden General Ali Said'e temiz ve asil doğmuş manasına olan Akbaytugan soyadını vermiştir.

* *Son Posta*, 14 Ocak 1935, Numara: 1598, s.3.

TAHTA ÇIKIŞININ YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA ARABİSTAN KRALI ABDÜLAZİZ İBNİSSUUD'A*

(19 OCAK 1935)[1]

Arabistan Kralı Haşmetli Abdülaziz İbnissuud
Mekke

Tahta çıkışınızın yıldönümü münasebetiyle Zatı Haşmetanelerini kutlular ve özel gönenciniz ile dost milletin genliği için beslediğim dilekleri katınıza sunarım.

Kemal Atatürk

* *Ulus*, 20 Ocak 1935, Numara: 4843, s.1; *Cumhuriyet*, 20 Ocak 1935, Numara: 3837, s.3; *Milliyet*, 20 Ocak 1935, Numara: 3214, s.1; *Kurun*, 20 Ocak 1935, Numara: 6120-58, s.2; *Aym Tarihi*, Şubat 1935, Sayı: 14, s.48. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.209.

1 19 Ocak 1935, telgrafın Anadolu Ajansı tarafından servis edildiği tarihtir. (Y.N.)

FETHİ BEY'E "OKYAR" SOYADININ VERİLMESİ*

(24 OCAK 1935)

Ok = Akıl, zekâ[1]
Yar = Dost, arkadaş, yardımcı, yar köktür.
Ok+Yar = Her iki kelimenin manalarının kaynaşmasını ifade eden "Akıl arkadaşı".
Ali Fethi;
Fethi Okyar

24.1.1935
K. Atatürk

* El yazısı belgenin fotokopisini aktaran: Osman Okyar-Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Fethi Okyar'ın Anıları: Atatürk-Okyar ve Çok Partili Türkiye*, İş Bankası Yayınları, s.55.

1 Atatürk'ün "Ulus'un Dil Yazıları" köşesinde 14 Kasım 1935'te yayımlanan ve "ok" kökünün Türk dilindeki anlamlarına da değinen "Kâmilen" başlıklı yazısı için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.28. (Y.N.)

GÖZTEPE SPOR KULÜBÜ'NE*

(24 OCAK 1935)

Göztepe Spor Kulübü'nün yıllık kongresi münasebetiyle Reisicumhur Atatürk'e ve büyüklerimize çekilen saygı telgraflarına aşağıdaki cevaplar gelmiştir:

Abidin Özsutekin

Çektiğiniz telyazısından ötürü Reisicumhur Atatürk'ün teşekkürlerini bildiririm.

Reisicumhur Umumi Kâtibi
Soyak

* *Anadolu*, 24 Ocak 1935, Numara: 6123, s.3.

YUGOSLAVYA SALTANAT NAİBİ PRENS PAUL VE BAŞBAKAN YEVTIC'E*

(27 OCAK 1935)

Ankara, 29 (AA) - Dışişleri Bakanı Bay Tevfik Rüştü Aras, Avrupa dönüşü Pazar günü İstanbul'a vararak hemen saygılarını sunmak için Dolmabahçe Sarayı'na gitmiş ve Reisicumhur tarafından kabul edilerek yemeğe alıkonmuştur.

Dışişleri Bakanı, Atatürk'e, Yugoslavya Saltanat Naibi Sonaltes Prens Pol'ün, Başbakan Bay Yevtiç'in sevgi ve saygılarını bildirmiş ve bundan çok memnun olan Büyük Önder'imiz bilmukabele gitgide artan ve kuvvetlenen dostluk ve muhabbetlerini Sonaltes Devlet Naibi'ne ve Başbakan'a bildirmeye Belgrad elçimiz Bay Haydar'ı memur eylemiştir.

* *Cumhuriyet*, 30 Ocak 1935, Numara: 3847, s.3; *Kurun*, 30 Ocak 1935, Numara: 6130-68, s.1-2; *Akşam*, 30 Ocak 1935, Numara: 5849, s.2; *Son Posta*, 30 Ocak 1935, Numara: 1613, s.3; *Anadolu*, 31 Ocak 1935, Numara: 6129, s.1.

CEVAT BEY'E "GÜRER" SOYADININ VERİLMESİ*

(30 OCAK 1935)

Cevat Gürer
30.1.1935

K. Atatürk

* El yazısı belgenin klişesini aktaran: Dr. Fethi Tevetoğlu, *Atatürk'le Samsun'a Çıkanlar*, Atatürk ve Çevresi Yayınları, Ankara, Şubat 1971, s.218; Turgut Gürer, *Atatürk'ün Yaveri Cevat Abbas Gürer'i Cephe-den Meclise Büyük Önder ile 24 Yıl*, 5. Basım, Gürer Yayınları, İstanbul, Şubat 2007, s.414.
El yazısı metin "GMK" antetli kâğıt üzerindedir. (Y.N.)

CUMHURİYET HALK FIRKASI'NA VE İKİNCİ SEÇMENLERE BEYANNAME*

(2 ŞUBAT 1935)

İstanbul, 2 (AA) - Önder Atatürk'ün Cumhuriyet Halk Fırkası teşkilatına ve ikinci seçmenlere beyannamesi:

Şubat'ın sekizinci Cuma günü yapılacak saylav seçimi işleri üzerinde çalışan Fırka Umumi Reislik Divanı yeni mecliste de bağımsız üyelerin bulunmasına imkân ver-

* *Ulus*, 3 Şubat 1935, Numara: 4857, s.1; *Cumhuriyet*, 3 Şubat 1935, Numara: 3851, s.1; *Milliyet*, 3 Şubat 1935, Numara: 3228, s.1; *Kurun*, 3 Şubat 1935, Numara: 6134-72, s.1; *Akşam*, 3 Şubat 1935, Numara: 5853, s.1; *Son Posta*, 3 Şubat 1935, Numara: 1618, s.1; *Anadolu*, 4 Şubat 1935, Numara: 6131, s.1-2; *Aylık Tarihi*, Mart 1935, Sayı: 15, s.14. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.570-571.
Beyanname, gazetelerde şu açıklamayla yer almaktadır:

"İstanbul, 2 (AA) - Tebliğ, 2 Şubat 1935
Cumhuriyet Halk Fırkası Umumi Riyaset Divanı, Umumi İdare Heyeti, Fırka Meclis Grubu İdare Heyeti ve İcra Vekilleri 2 Şubat 1935'te Dolmabahçe'de Önder Atatürk'ün başkanlığında toplanmışlardır. Yeni seçim esasları, millete arz olunacak beyanname, bağımsız saylavların yerleri ve adetleri hakkında mühim görüşmeler cereyan etmiştir. Bağımsız saylavlar arasında azlıklara mensup yurttaşlardan dahi saylav seçilmesi için Cumhuriyet Halk Fırkası'nca yardım edilmesine esas itibariyle karar verilmiştir. Atatürk, görüşmelerine 3 Şubat'ta devam edeceklir." Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

Cumhurbaşkanı Atatürk'ün genel sekreteri olan Hasan Rıza Soyak'ın bu konudaki anısı şudur:

"Dördüncü Büyük Millet Meclisi, kanuni müddeti sona ermek üzere olduğundan, yeni seçim yapılmasına karar vererek dağılmıştı. Bu vesile ile bağımsız mebuslardan İzmir Mebusu rahmetli Halil Menteş ve Kocaeli Mebusu Sırrı Bellioğlu, Cumhurbaşkanı Atatürk'e birer veda mektubu göndermişlerdi; bu mektupları günlük diğer evrak arasında kendisine arz ettim. O akşam[1] İstanbul'a doğru bir seyahate çıkacaktı:
'Halil Bey henüz Ankara'da ise' dedi, 'hemen kendisini gör; ayrılmış ise mektup yaz. Hizmetlerinden pek memnun olduğumuzu, gelecek seçimde tekrar bağımsız olarak adaylığını koymasının münasip olacağını, selamlarım ve hakkındaki en iyi dileklerimle beraber bildir, seçilmesi için benim şahsen çalışacağımı da ilave et... Sırrı Bey'e de aynı şeyleri söyleyeceksin ama bunun acelesi yoktur. O gitse gitse İstanbul'a gider, nasıl olsa kendisine orada rastlarsın; yahut telefonla bulur konuşursun... Unutmadan şunu da söyleyeyim: Bu akşam bana istasyonda bunları hatırlatırsın, İsmet Paşa ve Recep Bey'le görüşeceğim.'
(İsmet İnönü o zaman başvekil ve parti genel başkan vekiliydi; Recep Peker de parti genel sekreteri idi.)
Köşk'ten doğruca Büyük Millet Meclisi binasına gittim, Halil Bey orada idi; kendisine Cumhurbaşkanı'nın emirlerini tebliğ ettim, pek mütehassis oldu, heyecandan gözleri yaşarmıştı:
'Naçiz hizmetlerime verilen değerden dolayı çok iftihar duydum; daima izlerinde ve emirlerindeyim... Kendilerine sonsuz minnet ve şükran duygularımla tazimlerimi arz etmenizi rica ederim; işaret buyurdukları gibi hareket edeceğim...' dedi.

1 Cumhurbaşkanı Atatürk, 21 Ocak 1935 günü saat 17'de Ankara'dan İstanbul'a trenle hareket etmiştir. Bkz. *Anadolu*, 22 Ocak 1935, Numara: 6121, s.1; *Atatürk'ün Nöbet Defteri 1931-1938*, Toplayan: Özel Şahingiray, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1955, s.348. (Y.N.)

mek için Fırka aday listesinde 16 boş yer bırakmaya karar vermiştir. Aşağıda yazılı vilayetlerin her birinde birer saylavlık yer için Fırka'dan aday gösterilmeyecektir.

Cumhuriyetçi ve milliyetçi olmakla beraber Fırka'mızın programından başka bir programla ve Fırkalı olmanın tabii kayıtları dışında serbest çalışacak samimi yurttaşların ulus kürsüsünden yapacakları eleştiriler ve söyleyecekleri görüşlerle milli çalışmanın kuvvetleneceği kanaatinde bulunuyoruz. Bu yolda geçirdiğimiz dört yıllık tecrübe, Fırka esaslarımızın ve Fırka hükümeti çalışmalarının ulus önünde yapılan eleştirilerle karşılaştırılmasına fırsat vermiş ve yurttaşların siyasal olgunluğunu artırmıştır. Her gün her vesileyle düşündüklerini ve yaptıklarını Fırka içinde ve Fırkalılar arasında olduğu kadar iyi ve temiz bütün yurttaşların da denetimine arz etmeyi vazife sayan Fırkamızın bu kararını bildirirken Fırka teşkilatımızdan ve Fırkalı ikinci seçmenlerden yukarıda yazılı vasıftaki bağımsız adaylara oy vermelerini isterim.

Birer saylavlık yeri boş bırakılacak olan yerler şunlardır:

Ankara, Afyon, Antalya, Denizli, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Konya, Kütahya, Sıvas, Tokat, Muğla, Niğde, Yozgat, Çankırı ve Kastamonu.

Sırrı Bey'in bir gün evvel Ankara'dan ayrılmış olduğunu da öğrenmiştim. Akşamüstü Atatürk'ü, Etimesut'a kadar geçirmek üzere İsmet İnönü ile Recep Peker de trene binmişlerdi. Hareketten sonra yanına sokularak vaziyeti arz ettim ve emirlerini bekledim.

Hususi vagonun arka tarafındaki küçük salonda idik; arkadaşlar birer birer ayrıldılar, yanında yalnız Başbakan ile Parti Genel Sekreteri ve ben kalmıştım. Onlara yer gösterdi, hep beraber oturdular; bana 'Sen de kal' diye işaret ettiğinden bir köşeye çekilip ayakta durdum.

Atatürk, Halil ve Sırrı Beylerden aldığı mektuplardan bahsederek söze başladı; bu bağımsız mebusların Meclis'teki faaliyetlerinin çok faydalı olduğunu söyledi. Sonunda kendilerinin tekrar bağımsız mebus seçilmelerine yardım etmenin uygun olacağı görüşünü ileri sürdü.

Recep Bey bu sözlerden pek sinirlenmişti; kendini tutamadı, hiddetle atıldı:

'Halil Bey için bir diyeceğim yoktur; fakat Sırrı Bey geçen devre zarfında çok şiddetli eleştirilerde bulundu, adeta muhalefet yaptı; birçok işlerde bizi güç durumlara düşürdü, bize kök söktürdü. Onun tekrar Meclis'e girmesi katiyen doğru olmaz' dedi ve bu yolda devam eden asabi ifadesini kuvvetlendirmek için de Sırrı Bey'in yaptığı eleştirilerden bazı misaller vermeye başladı.

İsmet İnönü'ye gelince, o, pek az, bazen bir iki kelime ile söze karışıyordu, ama çok yüksek sesle konuşan Recep Bey'in her cümlesinin sonunda tasvip yollu başını eğerek onunla aynı fikirde olduğunu belirtmekten de geri durmuyordu.

Atatürk'ün kaşları çatılmış, dudakları büzülerek titremeye başlamıştı; asabileşiyordu. Bununla beraber Peker'in heyecanlı nutkunu sonuna kadar sabırla dinledi, sözünü kesmedi, ancak o sustuktan sonra konuşmaya başladı; sesinde ve tavrında açık bir kırgınlık, daha doğrusu bir üzüntü vardı:

'Elbette konuşacaklar, elbette eleştirecekler' dedi. 'Biz bu arkadaşların Meclis'e girmelerini neden teşvik ettik ve hazırladık Recep... Bir oyun olsun diye mi? Hayır efendim; bilakis biz onları gayet ciddi bir düşünce ile, işlerimiz hakkındaki fikir ve kanaatlerini açıkça söylesinler, yaptıklarımızı eleştirsinler, yani yeri boş kalan muhalefetin, bir dereceye kadar olsun, vazifesini görsünler diye Meclis'e getirdik, öyle değil mi?.. O halde niçin sinirleniyorsunuz, neden şikâyet ediyorsunuz?.. Yoksa kendinizden emin değil misiniz, icraatımızda müdafaa edemeyeceğiniz noktalar mı var?.. Şunu açıkça söyleyeyim ki, benim katiyen böyle bir endişem yoktur, bütün yaptıklarımı her zaman, her yerde müdafaa edebilirim.'

Karşısındakiler susmuşlar, kendisi de sükûnete gelmişti. Tren Etimesut istasyonuna girmek üzere idi; ayağa kalktı, sözüne devam ederek sordu: 'Demek ki, Sırrı Bey'in tekrar seçilmesine taraftar olmuyorsunuz öyle mi?..' İkisi de tasdik işareti yaptılar. 'Öyle ise, pekâlâ, artık bu meseleyi bırakalım... Başka?..' (Sözü değiştirmek istediği zaman daima bu kelimeyi kullanırdı.)

Bir iki dakika başka şeylerden konuştular; tren durunca da güler yüzle ellerini sıkıp veda etti; trenden indiler.

Tren tekrar yola düzülünce, istasyonda bulunan köylüleri selamladığı pencereden çekildi; bana döndü, hafif hafif başını sallayarak pek üzgün bir eda ile:

'Hali gördün mü çocuk?' dedi... 'Eleştiriye hiç tahammülümüz yok... Ne yazık ki arkadaşları bir türlü buna alıştıramadım... Hele bakalım; elbette bunun da bir sonu olacaktır...'
Sonra gözlerimin içine bakarak ilave etti:
'Artık Sırrı Bey'le görüşmeye lüzum kalmadığını anladın değil mi?'
Evet anlamıştım; hatta Sırrı Bey'e arzusunu ulaştırmakta acele etmeme lüzum olmadığı hakkındaki tembihinin sebebini de anlamıştım... Demek ki, görüşünün nasıl karşılanacağını önceden tahmin etmiş, ihtiyatlı davranmıştı.
Huzurundan çıkarken, o büyük kudret sahibi insanın, Parti Yüksek Divanı'nda azınlıkta kalınca teklifini nasıl sükûnetle geri aldığı gözümün önüne geldi. (Parti yüksek divanı; umumi başkan, başkan vekili ve genel sekreterden meydana geliyordu.)
Şüphesiz yetkilere olan 'aşırı dikkat ve riayet' alışkanlığından ileri gelen bu asil hareketini fikren büyük bir hayranlıkla takdir etmekle beraber, his itibariyle, kendisine için için kızmaktan da kendimi alamadığımı itiraf ederim."

Bkz. Hasan Rıza Soyak, *Atatürk'ten Hatıralar I*, Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. Yayınları, İstanbul, 1973, s.43-46. (Y.N.)

YENİ SAYLAV SEÇİMİ HAKKINDA ULUSA BEYANNAME*

(4 ŞUBAT 1935)

Ankara, 4 (AA) - Kamâl Atatürk[1] *yeni saylav seçimi dolayısıyla ulusa şu beyannameyi yayımlamaktadır:*

Sevgili yurttaşlarım,

Büyük Millet Meclisi'nin yeni saylav[2] seçimine girerken geçen dört yılın işlerini gözden geçirmek faydalı olacaktır. Bu suretle çetin yıllarda bana ve önderi bulunduğum Cumhuriyet Halk Fırkası'na destek olan ve doğru yolu gösteren güveninizin yerinde olduğu kolaylıkla anlaşılmış olacaktır.

1930 ve 1931 yıllarından beri acun, hiç ayırt tanımayan genel bir sıkıntı içindedir. Her yerde ürünlerin fiyatları düşmüş olduğu halde alıcılar azalmış, ticaret dengeleri bozulmuş, iş hacimleri daralmış, en sağlam paralar sarsılarak düşmüş veya düşürülmeye mecbur kılınmıştır. Bizim yurdumuz bu sarsıntılara bilhassa maruz bulunuyordu. Çünkü ticaret ve ödeme dengesi öteden beri açık bulunduğu halde ziraat maddelerinin fiyat düşüklüğü ve yurdun geniş ölçüde sınai mamulata olan ihtiyacı alışveriş açığını daha ziyade artıracaktı. Bu zorluklar ve ihtimaller yüzünden ülkede genel sıkıntı, mali olarak da ağır tesirler yapacağından devletin hazinesi gittikçe daha fazla darlığa maruz bulunuyordu.

* *Ulus*, 5 Şubat 1935, Numara: 4860, s.1; *Cumhuriyet*, 5 Şubat 1935, Numara: 3853, s.1, 5; *Milliyet*, 5 Şubat 1935, Numara: 3230, s.1, 5; *Kurun*, 5 Şubat 1935, Numara: 6136-74, s.1, 6; *Akşam*, 5 Şubat 1935, Numara: 5855, s.1, 8; *Son Posta*, 5 Şubat 1935, Numara: 1620, s.1, 3, 10; *Anadolu*, 5 Şubat 1935, Numara: 6131, s.1-2; *T.C Nafıa Vekâleti Nafıa İşleri Mecmuası*, Nafıa Vekâleti Neşriyat Müdürlüğü, Şubat 1935, Sayı: 9, s.5-8; *Ayın Tarihi*, Mart 1935, Sayı: 15, s.15-17. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.571-574.

1 Cumhurbaşkanı Atatürk'ün adını "Kamâl" olarak kullanması hakkında gazetelerde yer alan haberler şunlardır:

"İstanbul, 4 (Hususi) - Atatürk, kendi ismine, kale, ordu manasına gelen 'Kamal' kelimesini kullanmaya başlamıştır." Bkz. *Anadolu*, 5 Şubat 1935, Numara: 6131, s.1.

"Anadolu Ajansı bildiriyor:

Bugünkü tebliğde Önder Atatürk'ün özadının 'Kamâl' olarak yazılmış olduğunu gördük. Bu hususta yaptığımız araştırmadan böyle yazılışın sebep ve temeli anlaşıldı.

İstihbaratımıza göre Atatürk'ün taşıdığı 'Kamâl' adı bir Arapça kelime olmadığı gibi Arapça 'Kemal' kelimesinin işaret ettiği manada da değildir.

Atatürk'ün muhafaza edilen özadı Türkçe 'ordu ve kale' manasında olan 'Kamâl'dir. Son 'â' üstündeki inceltme işareti 'l'yi yumuşattığı için telaffuz hemen hemen Arapça 'Kemal' telaffuzuna yaklaşır. Benzeyiş bundan ibarettir." Bkz. *Cumhuriyet*, 5 Şubat 1935, Numara: 3853, s.1. (Y.N.)

2 Saylav: Milletvekili. (Y.N.)

Bu çetin şartlar her alanda yeni kurumlar yapmaya mecbur olan yurdumuzda açılmayı ve ilerlemeyi durduracak mahiyette idi. Bütün bu çetin şartlara şu gayet mühim noktayı da katmak gerektir. Geçen dört yıl içinde uluslararası durumu yeni ve derin bir buhrana girmiş ve uluslar arasında kuşku ve güvensizlik şiddetle kendisini hissettirmişti.

Geçen dört yıl içinde ben ve fırkam ulusun başlıca bu meselelerini halletmek vazifesinde idik. Bugün yüksek katınıza açık alınla çıkıyoruz. En nazik ulus davalarını en isabetli tedbirlerle en doğru yollarda takip ettiğimiz ve her alanda müspet neticeler aldığımız kanığındayız.[1]

Ökonomide ticaret dengesini temin edecek ve ulusun satın alma kabiliyetini koruyacak tedbirler bulundu. Bu güzeyde[2] iş ve değişme hacimlerinin daralması, nispetle birçok ülkelerden önce durdurulmuştur. Yurt için yeni kazanç yolları bulmaya verilen ehemmiyet hızla iyi ve hayırlı tesirini hissettirmeye başladı. Geniş ölçüde sanayileşme haraketi devletçe ve ulusça alınan yeni durumun en belli vasfıdır.

Bugün zirai ve sınai ürünlerimizin fiyatlarında düşkünlük durmuş hatta genel olarak yükselme başlamıştır. Zirai ve sınai ürünlerimizin miktarları dahi çok ülkelerde azalmaya ve azaltılmaya mahkûm olduğu halde bizde bir artma göstermektedir. Yetiştiriciyi ümitsizliğe düşürmeyecek kanaatli bir fiyat ile ürün artımı yeni ökonomi düzenimizin sağlam temellerinden ve mutlu ayırdımlarından[3] biri olmak yolundadır.

Ökonomik tedbirlerin doğruluğu ve sağlamlığı ulusun genel yaşayışında ve her şeyden önce devletin maliyesinde müspet tesirini derhal gösterdi. Şiddetli ve sert tasarruf tedbirleriyle dengesi temin olunan devlet bütçesi 1931'den sonra her yıl denge içinde artmaya başlamıştır.

Birçok vergiler ıslah edilmiş, hatta indirilmiş olduğu halde tahsilatta ve bütçe yekûnunda artma kabiliyeti görülmesi, sağlam bir mali bünyenin ve ökonomik ahvalin her yıl daha ziyade iyileşmesinin en müspet belgesidir.

Uluslar arası güvensizlik ve kuşku devrinde biz, büyük Türk ulusunun yüce menfaatlarına en uygun tedbirleri büyük hassasiyetle takip ettik. Barışı seven ve onu her türlü taarruz niyetlerinden uzak bir surette kurumlandırmak isteyen temiz bir zihniyetle insel[4] tertiplerin meydana gelmesine çalıştık. Bugün barışı ve uluslar arasında iyi geçinmeyi amaç tutan ülkelerde birleşik sıyasamız ve karşılıklı türlü antlaşmalarımız vardır. Bir yönden de ulusal korunma vasıtalarına özel bir değer verdik. Bugün Türk ulusu iki köklü vasıfla uluslararası münasebetlerde kendini göstermektedir. Bunlardan biri ulusumuzun kendini müdafaa için sarsılmaz bir azim sahibi olarak hürmet edilmeye layık bir kudrette olması, diğeri ulusumuzun dostluklarına ve ittifaklarına ahval ne olursa olsun değişmez bir sadakatle riayetkâr olacağına inanılmasıdır. Türk vatanı, ulusun bu yüksek vasıfları güvencine dayanarak ilerlemektedir.

Sevgili yurttaşlarım,

Türk vatanını durmaksızın yükselten ve ilerleten ana sıyasada devamı etmek kararındayız. Eğer yüce itimadınızı üzerimden ve önderi bulunduğum Cumhuriyet

1 Kanığındayız: Kanaatindeyiz. (Y.N.)
2 Güzeyde: Sayede. (Y.N.)
3 Ayırdım: Ayırıcı özellik, fark. (Y.N.)
4 İnsel: İnsani. (Y.N.)

Halk Fırkası'ndan esirgemezseniz, gelecek dört yıl içinde ortaya koyacağımız eserlerin de geçenlerden daha çok ve daha verimli olacağına kati ve samimi inanımız vardır. Ökonomide, maliyede, nafıada, kültürde ve milli müdafaa ile iç ve dış sıyasada doğruluğu denenmiş gidiş yollarında azimle yürüyeceğiz. Ökonomide sanayileşme programımızı tahakkuk ettirmek, ürünlerimizin nefasetlerini ve standartlarını tanzim ve muhafaza etmek, her türlü deniz ökonomisini büyütmek, küçük kredi müessesselerini vücuda getirmek kararındayız.

Sanayileşme devrinde vurgunculuk suretinde bir fiyat pahalılığına mahal vermemek için ciddi kontrol tedbirleri genişlettirilecek ve pekleştirilecektir.

Maliyede vergi ıslahatına devam olunacaktır. Bu ıslahat yurttaşın mali yükümlerini yersiz sıkıntılara ön vermeyecek surette, düzeninde ödemesini temine yöneliktir. Adım adım ve iktisadi gelişmeye uygun bir ilerleme ile devletin hazinesini çok kudretli bir hale getirmek esaslı bir umdemizdir.

Nafıa programımızı durmadan takip edeceğiz. Asırlardan beri ihmal edilmiş olan vatan bayındırlığını şimdiye kadar büyük zorlukları yenerek nasıl takip edebildikse, bundan sonra daha ziyade dikkat ve sebat ile takip edeceğiz. 1935 senesi nihayetine kadar demiryolları Diyarbekir'e varmış, kömür havzasına ve Antalya'ya doğru uzanmış olacaktır. Erzurum hatları faaliyetle ilerliyor ve ilerleyecektir.

Sağlık ve soysal yardım faaliyetimiz önümüzdeki yıllarda daha ziyade genişleyecektir.

Büyük Türk ulusunun kadın erkek seçmenleri,

Bir yurdun en değerli varlığı, yurttaşlar arasında ulusal birlik, iyi geçinme ve çalışkanlık duygu ve kabiliyetlerinin olgunluğudur. Ulus varlığını ve yurt erkinliğini[1] korumak için bütün yurttaşların canını ve her şeyini derhal ortaya koymaya karar vermiş olması, bir ulusun en yenilmez silahı ve koruma vasıtasıdır. Bu sebeple, Türk ulusunun idaresinde ve korunmasında ulusal birlik, ulusal duygu, ulusal kültür, en yüksekte göz diktiğimiz ideyeldir.[2]

Yüksek ve inkılapçı bir kültür seviyesine varmak için önümüzdeki yıllarda daha çok emek vereceğiz. Müspet bilimlerin temellerine dayanan, güzel sanatları seven, fikir terbiyesinde olduğu kadar beden terbiyesinde kabiliyeti artmış ve yükselmiş olan, erdemli, kudretli bir nesil yetiştirmek, ana sıyasamızın açık dileğidir.

Yüce Türk ulusundan itimat isterim. Yeniden üstleneceğimiz ağır vazifeleri yüz akı ile başarmak ve ulusumuza müspet hesaplarını verebilmek samimi kaygımızdır.

Bu onurlu ve ağır vazifeli yolda birlikte çalışabileceğim arkadaşlarımı yüce seçiminize sunuyorum.

Seçim kararınızdan sonra da muvaffakiyetimizin güvenci ve vasıtası ancak yurttaşlarımın arasız yardımları ve ilhamları olacaktır.

Kamâl Atatürk

1 Erkinlik: Hürriyet, serbestlik. *Milliyet, Anadolu, Son Telgraf, Akşam, Son Posta* ve *Nafıa İşleri Mecmuası*'nda "erginliğini" şeklinde. (Y.N.)
2 İdeyel: İdeal. (Y.N.)

SAYLAV SEÇİMİ SONUÇLARI ÜZERİNE ULUSA BEYANNAME*

(8 ŞUBAT 1935)

İstanbul, 8 (AA) - Reisicumhur Atatürk'ün ulusa beyannamesi:

Sevgili yurttaşlarım,

Bana ve partime inanınızı ve güveninizi yine gösterdiniz; saylav[1] adayı olarak size sunduğum arkadaşları yüce seçiminize değerli buldunuz. Ulusça gösterilen birlik, ülküye bağlılık, bütün gözleri yeniden yurdumuza çekmiştir.

1935 seçiminin bittiği bu 8 Şubat akşamı Türkiye iç ve dış alanlarda bundan sonra da karşılaşabileceğimiz türlü meseleler önünde nasıl bir azim ve kuvvet manzarası göstereceğini bir daha acuna[2] bildirmiş oldu.

Öz dileğimiz yurdun yüceliği, yurttaşın genliğidir.[3]

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 9 Şubat 1935, Numara: 4861, s.1; *Cumhuriyet*, 9 Şubat 1935, Numara: 3857, s.1; *Milliyet*, 9 Şubat 1935, Numara: 3234, s.1; *Kurun*, 9 Şubat 1935, Numara: 6140-78, s.1; *Akşam*, 9 Şubat 1935, Numara: 5859, s.1; *Anadolu*, 10 Şubat 1935, Numara: 6135, s.1; *TC Nafıa Vekâleti Nafıa İşleri Mecmuası*, Nafıa Vekâleti Neşriyat Müdürlüğü, Şubat 1935, Sayı: 9, s.8; *Aylık Tarihi*, Mart 1935, Sayı: 15, s.23. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.574.

1 Saylav: Milletvekili. (Y.N.)

2 Acun: Dünya. (Y.N.)

3 Genlik: Refah. (Y.N.)

ANTALYA SEYAHATİ HAZIRLIKLARI HAKKINDA HASAN RIZA SOYAK'A TALİMAT*

(ŞUBAT 1935)[1]

H. R.[2]

1. Ş. 15'inde öğleden evvel vapurla Alanya'ya hareket olunacaktır.

2. Şimdiden vapur işini tanzim ediniz.

3. Bayan Afet'in bu seyahatte beraber bulunmasını istiyorum. Derslerini şimdiden stajyerine ve arkadaşlarına verdirmeyi temin edebilir. Zannederim program et saire-ye[3] ait kendini alıkoyacak işleri de bitmiştir.

Perşembe günü, yani ayın 14'ünde hareket olunursa, Cuma öğleden evvel burada bulunulur.

Afet'in gelebilmesi için benim şimdi düşünemediğim bir sebep olmadığı takdirde dediğim gibi H. O., usulen icap eden makamdan izin al.

Afet'le konuş, o da münasip görürse, aynı daveti Bayan Makbule Boysan'a ve kocası Mecdi Boysan'a da yaparsınız. Bu takdirde Sabiha'yı, isterse Nebile'yi de beraber alırsınız.

Hemşire herhangi bir mazeretinden bu seyahatten affını isterse, o zaman Afet yalnız olarak gelmelidir.[4]

5. İs. İz.

I- İstanbul - İzmir

I- " - Antalya

I- " - Alanya

Ve, İs. - İz., İz. - Ant.,

Ant. - Alanya

* El yazısı belge fotokopisini aktaran: *Prof. Dr. Afet İnan.* Yayına Hazırlayan: Arı İnan, 2. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, Ekim 2005, s.188.

1 El yazısı belge fotokopisinde tarih yer almamaktadır. Ancak, Cumhurbaşkanı Atatürk, 16 Şubat 1935 Cumartesi günü, beraberinde Nuri Conker, Cevat Abbas Gürer, Orgeneral Fahrettin Altay, Afet (İnan), kız kardeşi Makbule Boysan, Bayan Nebile, Muhafız Kıta Komutanı İsmail Hakkı Tekçe, Yaveri Celâl Tolgay, Naşid Mengü, Şükrü Özer oldukları halde saat 17.20'de Sait Özege idaresindeki Ege vapuruna gelmiş ve 19.10'da İstanbul limanından Antalya'ya hareket etmiştir. (Bkz. elinizdeki ciltte, s.136-137.) Buna göre ve "Perşembe günü, yani ayın 14'ünde hareket olunursa" ifadesinden, talimatın 14 Şubat 1935'ten kısa süre önce yazılmış olduğu anlaşılmaktadır. (Y.N.)

2 Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak. (Y.N.)

3 Et caetera (etc.): Vesaire (vs.) (Y.N.)

4 El yazısı belgede dördüncü madde yoktur. (Y.N.)

İZMİRLİLERE SELAM*

(18 ŞUBAT 1935)

Büyük Önder Atatürk seyahatlerine devam ettikleri için, kendilerini hasretle beklemekte olan İzmirlilere selamlarını telsizle şöylece bildirmişlerdir:

İzmir Vilayetine

İzmir'e selamlar.

Kamâl Atatürk

* *Anadolu*, 18 Şubat 1935, Numara: 6142, s.1.

ZAFER DESTROYERİ HATIRA DEFTERİNE YAZI*

(18 ŞUBAT 1935)

18.2.1935

17.2.935 saat 17'de Çeşme önlerinden 18, saat 7'ye kadar Ege adaları alanında ve saat 10.30'dan sonra Antalya yolu ile dönüşte Zafer içinde geçirdiğimiz saatlerin hatırası unutulmayacaktır.

Çoğu geceye rastlayan bu yolculuğumuzda Zafer'in bütün erat, subay ve komutanlar ve Filotilla[1] Komodoru[2] Sait Halman'ın gösterdikleri dikkat ve vazifeseverliği çok takdir ettim. Bu değerli arkadaşlara olan teşekkürümü buraya kıvançla yazdım.

Zafer'e refakat eden Adatepe'de de aynı gayret ve vazifeseverlik tamamen görülmekteydi. Onun da erat, subay ve komutanlarına selam ve muhabbet.[3]

Kamâl Atatürk

* El yazısı belgeyi klişesiyle birlikte aktaran: *Tasvir*, 29 Ekim 1948, Numara: 1169, s.6; *Yeni İstanbul*, 10 Kasım 1953, Numara: 1427, s.6; Denizaltıcı Albay Raşit Metel, *Atatürk ve Donanma*, TC Genelkurmay Başkanlığı Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, İstanbul, 1966, s.142; "Atatürk'ün Donanmayı Teftiş Kritiği ve Seyahat Ettiği Donanma Gemileri Hatıra Defterlerine Yazdığı Yazılar", Derleyen: Deniz Müzesi Müdürlüğü ve Merkez Daire Başkanlığı, *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, c.97, Sayı: 514, 1981, s.28; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Atatürk İlkeleri*, Türk Hava Kurumu, Ankara, 1996, s.43-44.

1 Filotilla: Torpidolardan oluşan filo. (Y.N.)

2 Komodor: Amiral yetkisiyle görevli deniz subayı. (Y.N.)

3 Raşit Metel, Cumhurbaşkanı Atatürk'ün Zafer destroyeriyle seyahati hakkında şunları aktarmaktadır:

> "16 Şubat Cumartesi günü Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, beraberinde Nuri Conker, Cevat Abbas Gürer, Orgeneral Fahrettin Altay, Profesör Afet İnan, kız kardeşleri Makbule Atadan, Bayan Nebile, Muhafız Kıta Komutanı İsmail Hakkı Tekçe, Yaverleri Celâl Tolgay, Naşid Mengü, Şükrü Özer oldukları halde saat 17.20'de Sait Özege idaresindeki Ege vapuruna gelmişler ve 19.10'da İstanbul limanından hareket etmişlerdir. Ege vapuruna, Binbaşı Avni Taşan komutasındaki Adatepe ile Binbaşı Osman Aksu komutasındaki Zafer destroyerleri refakat etmiştir. Böylece İzmir rotasında giderlerken o tarihte Ege vapurunda sahil tarımına stajında bulunan ve Atatürk'ün seyahati sebebiyle haberleşme hususlarıyla da vazifelendirilmiş bulunan Üsteğmen Mithat Üler, Cumhurbaşkanı'nın 'Yüksek sürat yapmaya hazır olunuz', bunu müteakiben de komodor gemisi olan Zafer destroyerine 'Ege vapuruna yanaşınız' emrini intikal ettirmiştir.
>
> Binbaşı Osman Aksu komutasında bulunan ve Komodor Albay Sait Halman'ın (Tümamiral) bulunduğu Zafer gemisi 17 Şubat 1935 günü saat 16.30'da Ege vapuru üzerine aborda olmuş, fakat Ege'nin iskele tavası Zafer'in güvertesine uygun gelmediğinden, Atatürk'ün Zafer gemisine geçişi atlaması ile mümkün olabilmiştir. Zafer'in güvertesinde kendilerini almak üzere karşılayanlar arasında bulunan üsteğmenlerden Necdet Uran ile Yüzbaşı Muhlis Güremen'in (rahmetli Tümamiral) omuzlarına basarak atlamaları teklifini kati ve sert bir ifade ile reddetmiş ve subayların omuzlarına ellerini destek yaparak atlamıştır. O zaman gemi personelinden olup 30 sene sonra kendilerinden bu hatıraları dinlediğim şahıslar, hafızalarında yer eden Atatürk'ün bu atlayışını görülecek şeydi diyerek bilhassa işaret etmişlerdir.

Atatürk, spor giyinmiş, üzerinde golf pantolon, avcı ceketi ve başında da kasket şapkası vardı. Beraberlerinde Nuri Conker, Kılınç Ali, Başyaver Celâl Tolgay, ahçısı ve sofracısı da gelmişti.
Atatürk, azami süratle seyredildiği takdirde Alanya'da 08.00'de olunacağını gemi komutanından öğrendikten sonra, Komodor Sait Halman'a 'Bir tecavüz vaki olduğu takdirde tedbiriniz nedir?' sorusuna karşı 'Adatepe'yi saldırgana sevk, sizi karasularımızda en yakın bir limana sığındırmaktır' cevabı üzerine 'İmkân nispetinde karasularımız dışına çıkmayınız' emrini vermiştir.
Bu seyir esnasında Atatürk, geminin komuta köprüsüne de çıkmış ve sık sık duyduğu rota kelimesinin ne ve nece olduğunu seyir masası başında bulunan Üsteğmen Necdet Uran'a, Üsteğmen Şahap Gürel'e, Üsteğmen Senihi Naziki'ye, Üsteğmen Selâhattin Göken'e sormuştur. Genç subaylardan bir kısmı kelime kökünün İtalyanca, bir kısmı İngilizce aslından geldiğini söylemişler, bir kısmı da sükûtu tercih etmiştir. Kendilerine rotanın ne olduğu harita üzerinde izah edildikten sonra Atatürk, 'Deniz üzerinde seyir ettiğimiz yolun harita üzerine izdüşümü demek değil midir?' tarif'ine devamla 'Yani yürütmek demektir' diyerek bunu Güneş Dil Teorisi'ne göre evvela kâğıt üzerine 'yürütmek' yazmış, sonra da yü-rüt-mek olarak hecelere ayırmış ve 'rota' kelimesinin 'rüt' aslından geldiğini (+) ve (–) larla kâğıt üzerinde izah etmiştir.
Atatürk, kendilerine tahsis edilen kamarada saat 01.00'de yatmıştır.
18 Şubat 1935 Pazartesi günü sabahleyin saat 08.00'de Alanya'ya demirlenmiş, genel programa göre zamanından evvel gelinmiştir." Bkz. *age*, s.137-138

Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Necdet Uran bu konudaki anısını Muhteşem Öksüzeü'ye şu şekilde anlatmıştır:

"[...] O zaman teğmendim. Zafer torpidosundaydım. Bir gün Donanma Komutanlığı'ndan emir aldık. Atatürk, Ege vapuruyla Akdeniz'de geziye çıkacakmış. Adatepe ve Zafer torpidoları da maiyet torpidoları olarak görevlendirilmişti. Biz derhal vazifemizi aldık. Hareket edildi. Atatürk Ege'de idi. Biz de iskele sancak olarak Ege'nin kıç omuzlarında seyretmeye başladık. Normal bir halde Çanakkale'yi geçip İzmir'e geldik. Körfeze gireceğimiz sırada Ege'den bir telsiz aldık. İzmir'de Atatürk karaya çıkmayacak ve Zafer torpidosuna geçecekmiş. Bize de 'Yüksek süratle hareket etmek için hazır olun!' emri verildi. Uzun Ada'nın önünde Ege'ye rampa ettik ve Ata, yanında Kılıç Ali, Nuri Conker ve başyaveri olduğu halde, bizim gemiye geçti. Hareket edip Akdeniz'e çıktık. 24-25 mil hızla seyrediyorduk. Akşam olmuştu. Gemi Kumandanı beni çağırttı. Yukarı çıkıp yanına gittim. Orada Atatürk komodorumuz rahmetli Albay Sait Halman'a (sonra Tümamiral olmuştur) birtakım sorular soruyordu. O tarihlerde Yunanistan'da isyan çıkmıştı. Soruları, bu olayın bize etkisi olup olmayacağı ile ilgiliydi. Ben içeriye girince, Kumandan bana, mümkün olduğu kadar karasularımız içinde seyretmemizi emretti. Esasen gece de olmuştu. Biz de yol kesmeden, emir gereğince hareket ettik. Bu sırada Meis Adası açıklarında İtalyan donanması da tatbikat yapmakta idi. Gece olduğu için, temasımız olmadı. Alanya'ya kadar gittik ve geri döndük. Yalnız bu arada, Büyük Ata'nın naçiz şahsımla olan bir konuşmasını anlatmadan geçemeyeceğim.
O zamanlarda biliyorsunuz Dil Devrimi vardı. Atatürk de, Güneş-Dil Teorisi'ni ortaya atmıştı. Ben o gün nöbetçiydim. İşim icabı seyir kamarasına girdim. Mevki koyacaktım. Yanımda muhabere subayı da vardı. Biz kamaraya girdikten biraz sonra, Ata da kamaraya geldi. Biz mevki koyduk. 32 mil üzerinden seyrediyorduk. Ata da bizim çalışmamıza uzaktan bakıyordu. Bir aralık 'Nerdeyiz?' diye sordular. Üzerinde rotamız çizili bulunan haritada mevkiimizi gösterdim. 'Doğruluk derecesi nedir?' dediler. 'Yüzde 90'ın üstündedir Paşam' dedim. Kendisi haritayı inceliyordu. Bir aralık rota çizgisini işaret ederek 'Bu nedir?' dedi ve ben cevap vermeye vakit bulamadan 'Buna rota diyorsunuz, değil mi?' diye sordu. Yine tam ben cevap vereceğim sırada, kendisi 'Rota necedir?' dedi ve ilave etti 'İngilizce, İtalyanca, Fransızca filan diyeceksiniz. Ama ben aslını sordum...' deyince, ne yalan söyleyeyim bir an duraladım. O zaman o, önüne bir kâğıt çekti ve üzerine 'Yürütmek' kelimesini ve ondan sonra da onun altına 'yü + rüt + mek' hecelerini yazdı. Sonra 'Yürüt' emri hazırdır,[1] 'mek' de mastar ekidir. Kelimenin aslı ortadaki 'rut'tur. Aslı da Türkçedir. Bunu İtalyanlar almışlar, 'Rota' demişler, Almanlar başka bir şey söylemişler, Fransızlar da öyle. Halbuki aslı budur.'
Büyük Ata'nın 'Rota' kelimesi üzerinde yaptığı açıklama budur."

Bkz. *Sümerbank Dergisi*, Kasım 1961, c.1, Sayı: 5, s.25. (Y.N.)

1 Emri hazır: İkinci şahsa verilen emir. (Y.N.)

İZMİRLİLERE TEŞEKKÜR*

(20 ŞUBAT 1935)[1]

Seyahatlerine devam etmekte olan Reisicumhur Yüce Atatürk'e Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet İdare Heyeti Başkanı ve Yozgat Saylavı Bay Avni Doğan tarafından İzmirlilerle Fırkalıların bitmez tükenmez saygıları telsizle bildirilmişti.

Büyük Önder bu telsize şu telyazısıyla cevap vermişlerdir:

Gösterilen temiz duygulara teşekkür ederim.

Reisicumhur
Kamâl Atatürk

* *Anadolu*, 20 Şubat 1935, Numara: 6144, s.1.

1 *Anadolu*'da telyazısının tarihi yer almamaktadır. 20 Şubat 1935, telyazısının *Anadolu*'da yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

GÜMRÜKLERDEKİ JAPON MALLARININ TASFİYESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(21 ŞUBAT 1935)

Türkiye
Riyaseticumhur
Umumi Kâtipliği
İş: 4/38 21.2.1935

Başvekâlet'e

C. 21.2.1935 tele:

26.7.1934 tarihine kadar gümrüklere gelmiş bulunan Japon mallarının tasfiyesi hakkındaki İcra Vekilleri Heyeti'nin 17.2.935 tarihli kararı uygundur.

Reisicumhur
K. Atatürk

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-6, D: 54, F: 6'da bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.

RUSYA'YA GİDECEK HEYET HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E*

(22 ŞUBAT 1935)

Türkiye
Riyaseticumhur
Umumi Kâtipliği
İş: 4/37 22.2.1935

Başvekâlet'e

C. 21.2.1935 tele:
Rusya'ya gidecek dört kişilik heyete yevmiye, döviz ve siyasi pasaport verilmesi hakkındaki İcra Vekilleri Heyeti'nin 21.2.1935 tarihli kararı uygundur.

Reisicumhur
K. Atatürk

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-6, D: 54, F: 7'de bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.

LİTVANYA MİLLİ BAYRAMI DOLAYISIYLA REİSİCUMHUR ANTANAS SMETONA'YA*

(24 ŞUBAT 1935)

Ankara, 24 (AA) - Litvanya'nın milli bayramı münasebetiyle Reisicumhur Atatürk ile Litvanya Reisicumhuru Bay Antanas Smetona arasında aşağıdaki telyazıları teati edilmiştir:

Litvanya Reisicumhuru Bay Antanas Smetona Hazretleri'ne

Litvanya'nın milli bayramı münasebetiyle Zatı Devletlerine hararetli tebriklerimi arz eder ve şahsi saadetinizle Litvanya'nın refahı hakkındaki temennilerimi kabul buyurmanızı rica ederim.

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 25 Şubat 1935, Numara: 4879, s.1; *Kurun*, 25 Şubat 1935, Numara: 6156-94, s.2; *Milliyet*, 25 Şubat 1935, Numara: 3250, s.2; *Anadolu*, 25 Şubat 1935, Numara: 6148, s.2; *Ayın Tarihi*, Mart 1935, Sayı: 15, s.89. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.256.

YENİ KABİNEYİ KURMASI HAKKINDA BAŞVEKİL İNÖNÜ'YE*

(1 MART 1935)

4/68

Başvekil Malatya Saylavı İsmet İnönü

1 Mart 1935 tarihli tezkere cevabıdır.

Yeni seçim dolayısıyla hükümetin bildirilen istifası kabul edilmiştir. Yeni kabinenin yine tarafınızdan teşkil ve teklif edilmesini ve yeni Heyeti Vekile'nin teşekkülüne kadar vazifeye devam edilmesini rica ederim.

Reisicumhur

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-2, D: 50, F: 33-4'te bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.

YENİ KABİNENİN KABUL OLUNDUĞU HAKKINDA BAŞVEKİL İNÖNÜ'YE*

(1 MART 1935)

4/70 1.3.1935

Başvekil İsmet İnönü

1 Mart 1935 tarihli tezkere cevabıdır.
İcra Vekilleri Heyeti'nin teklifiniz üzere teşkili kabul ve tasdik edilmiştir.

Reisicumhur

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-2, D: 50, F: 33-2'de bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.

YENİ KABİNENİN İNÖNÜ TARAFINDAN KURULACAĞI HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(1 MART 1935)

4/69 1.3.935

Büyük Millet Meclisi Yüksek Riyaseti'ne

Yeni seçim dolayısıyla İcra Vekilleri Heyeti istifa etmiştir. Yeni heyetin yine Malatya Saylavı İsmet İnönü tarafından teşkili uygun görülmüştür. Yeni heyetin teşekkülüne kadar istifa eden İcra Vekilleri Heyeti'nin vazifeye devam edeceğini arz ederim.

Reisicumhur
K. Atatürk

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-2, D: 50, F: 33-1'de bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 5, c.1, TBMM Matbaası, Ankara, 1935, s.4-5; *Ulus*, 2 Mart 1935, Numara: 4884, s.2; *Milliyet*, 2 Mart 1935, Numara: 3255, s.6; *Kurun*, 2 Mart 1935, Numara: 6161-99, s.1-2; *Son Posta*, 2 Mart 1935, Numara: 1645, s.3; *Anadolu*, 3 Mart 1935, Numara: 6153, s.1, 3; *Ayın Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.20.

İCRA VEKİLLERİ HEYETİ'NİN TASDİK OLUNDUĞU HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(1 MART 1935)

4/71 Ankara, 1.3.935

Büyük Millet Meclisi Yüksek Riyaseti'ne

Başvekil İsmet İnönü'nün teklifi üzerine yeni İcra Vekilleri Heyeti'nin aşağıda isimleri yazılı zevattan teşkili tasdik olunmuş olduğunu arz ederim.

1.3.1935

Reisicumhur
K. Atatürk

Adliye: İzmir Saylavı Şükrü Saraçoğlu
Milli Müdafaa: Balıkesir Saylavı Kâzım Özalp
Dahiliye: Muğla Saylavı Şükrü Kaya
Hariciye: İzmir Saylavı Dr. Tevfik Rüştü Aras
Maliye: Elâziz Saylavı Fuat Ağralı
Maarif: Aydın Saylavı Abidin Özmen
Nafıa: Afyon Saylavı Ali Çetinkaya
İktisat: İzmir Saylavı Celâl Bayar
Sıhhat ve İçtimai Muavenet: İstanbul Saylavı Dr. Refik Saydam
Gümrük ve İnhisarlar: İstanbul Saylavı Ali Rana Tarhan
Ziraat: Kütahya Saylavı Muhlis Erkmen

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-2, D: 50, F: 33'te bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 5, c. 1, TBMM Matbaası, Ankara, 1935, s.5; *Ulus*, 2 Mart 1935, Numara: 4884, s.2; *Milliyet*, 2 Mart 1935, Numara: 3255, s.6; *Kurun*, 2 Mart 1935, Numara: 6161-99, s.2; *Son Posta*, 2 Mart 1935, Numara: 1645, s.4; *Anadolu*, 3 Mart 1935, Numara: 6153, s.3; *TC Nafıa Vekâleti Nafıa İşleri Mecmuası*, Nafıa Vekâleti Neşriyat Müdürlüğü, Mart 1935, Sayı: 10, s.6; *Ayın Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.20.

YENİDEN CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE MECLİS'TE KONUŞMA VE YEMİN*

(1 MART 1935)

Ankara, 1 (Kurun) - Cumurreisliği seçim neticesi arz edildikten sonra, Kamâl Atatürk Kurultay'a onur vermişler, saylavların ve hazır bulunanların çok heyecanlı, dakikalarca süren alkışları arasında başkanlık yerine geçerek şu nutuklarıyla ant içmişlerdir:

Kamutay'ın[1] Sayın Üyeleri,

Kamutay'ca beni bu seçim devresi için de cumurluk başkanlığına seçmek yönüyle yüksek Türk ulusu adına göstermiş olduğunuz büyük güvenden dolayı eğilerek hepinize saygılarımı sunarım. *(Sürekli alkışlar.)*

Reisicumhur sıfatıyla Cumhuriyet'in kanunlarına ve milli hâkimiyet esaslarına riayet ve bunları müdafaa, Türk milletinin saadetine sadıkane ve bütün kuvvetimle mesai sarf etmekten, Türk devletine yönelecek her tehlikeyi büyük bir şiddetle önlemekten, Türkiye'nin şan ve şerefini korumaya ve yükseltmeye ve üstlendiğim vazifenin icaplarına kendimi hasretmekten ayrılmayacağıma namusum üzerine söz veririm.[2] *(Bravo sesleri, sürekli alkışlar.)*

Bayanlar, Baylar,

Bu içtiğim antla üzerime aldığım onurlu ödevin kutsal olduğu kadar ağır da bulunduğunu pek iyi anlıyorum. Buna benim özel gücüm ancak sizin, seçkin arkadaşlarımın ayrılmaz birliği ve arasız yardımı ile yetebilir. *(Bravo sesleri, sürekli alkışlar.)* Bu değerli güvencin benden esirgenmeyeceğine inanım büyüktür. *(Sürekli alkışlar.)*

Arkadaşlarım kıtınızdan[3] çekilirken, başladığınız önemli yurt ve ulus işlerinde sizler için verimli, mutlu çalışmalar dilerim. *(Varol, yaşa sesleri, sürekli alkışlar.)*

Sık sık alkışlanan ve yaşa sesleriyle karşılanan nutkundan sonra Atatürk, başkanlık yerinden ayrılıp salondan çıkarken saylavların ve dinleyicilerin yüksek saygı ve bağlılıklarının coşkun bir ifadesi olan heyecanlı tezahürleriyle uğurlanmıştır.

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-2, D: 50, F: 33-9'da bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 5, c.1, TBMM Matbaası, Ankara, 1935, s.4; *Ulus*, 2 Mart 1935, Numara: 4884, s.1; *Cumhuriyet*, 2 Mart 1935, Numara: 3878, s.1, 3; *Milliyet*, 2 Mart 1935, Numara: 3255, s.1; *Kurun*, 2 Mart 1935, Numara: 6161-99, s.1-2; *Son Posta*, 2 Mart 1935, Numara: 1645, s.1, 3; *Akşam*, 2 Mart 1935, Numara: 5880, s.1; *Anadolu*, 3 Mart 1935, Numara: 6153, s.1; *TC Nafıa Vekâleti Nafıa İşleri Mecmuası*, Nafıa Vekâleti Neşriyat Müdürlüğü, Mart 1935, Sayı: 10, s.5; *Aylık Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.19-20; *Türk Dili*, Türk Dili Tetkik Cemiyeti Bülteni, Haziran 1935, Sayı: 12, s.7.

1 Kamutay: Millet meclisi (Y.N.)

2 Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 38. maddesindeki yemin metni. (Belgedeki bu not gazetelerde de yer almaktadır. Y.N.)

3 Kıtınızdan: Katınızdan, huzurunuzdan. (Y.N.)

DÖRDÜNCÜ DEFA CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE YABANCI DEVLET BAŞKANLARINA MEKTUP*

(2 MART 1935)

Kamâl Atatürk
Türkiye Reisicumhuru

Bulgarlar Kralı Haşmetli III. Boris Hazretleri'ne

Büyük ve Aziz Dost,

Ankara'da 1 Mart 1935 tarihinde toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin oybirliğiyle dördüncü defa olarak Türkiye Cumhuriyeti Riyasetine seçildiğimi ve Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun bahşettiği salahiyete dayanarak iktidar mevkiini işgal eylediğimi Zatı Haşmetanenize[1] beyan eylerim. İşbu seçim keyfiyetini Zatı Haşmetanenize[1] bildirirken, bu fırsattan istifade ederek bütün mesaimin Türkiye ile memleketiniz arasında hayırlı olarak mevcut olan dostane münasebetleri sürdürme, geliştirme ve artırmaya sarf olacağını temin eder ve milletlerimiz için faydalı olan bu arzunun hasıl olması için pek kıymettar olan yüksek desteğinizden istifade ile bahtiyar

* Tsentralen Darjaven Arhiv (Bulgaristan), F. 3 K op. 1 a.e. 1139, L. 50-51'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk ve Türk-Bulgar İlişkileri (1913-1938)*, TC Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2002, s.369-370, 852-853.
Mektubun "Amerika Birleşik Hükümetleri Reisicumhuru Franklin Roosevelt'e" gönderilen ve aslı ABD Büyükelçiliği Mikrofilm Arşivi, M: 1224, Roll: 2'de bulunan örneğinin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. "Danimarka ve İzlanda Kralı X. Christian'a", "Estonya Reisicumhuru Konstantin Paets'e", "Fransa Reisicumhuru Albert Lebrun'a", "Guatemala Cumhuriyeti Başkanı Jorge Ubico'ya", "Habeşistan İmparatoru Haile Sellasie'ye", "Hollanda Kraliçesi Wilhelmina'ya", "Irak Kralı I. Gazi'ye", "Büyük Britanya, Kuzey İrlanda ve Denizaşırı Britanya Arazisi Kralı, Hindistan İmparatoru V. George'a" ve "İran Şehinşahı Rıza Şah Pehlevi'ye" gönderilen örnekleri için bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.20, 39-40, 112-113, 139, 180-181, 229, 276, 309-310, 536; "İspanya Reisicumhuru Niceto Alcala Zamora'ya", "İsveç Kralı V. Gustaf'a", "İsviçre Konfederasyonu Reisi Minger'e", "İtalya Kralı III. Emanuel'e", "Japon İmparatoru Hirohito'ya", "Küba Reisicumhuru'na", "Letonya Reisicumhuru Albert Kviesis'e", "Litvanya Reisicumhuru Antanas Smetona'ya", "Macaristan Kral Naibi Amiral Horthy de Nagybánya'ya", "Mısır Kralı I. Fuat'a", "Nikaragua Reisicumhuru Juan Bautista Sacasa'ya", "Norveç Kralı VII. Haakon'a" ve "Polonya Reisicumhuru Ignace Moscicki'ye" gönderilen örnekleri için bkz. *age*, c.3, 2001, s.23, 81, 118, 172, 216, 237, 245, 257, 298-299, 371, 399, 411, 475; "Romanya Kralı II. Carol'a", "Salvador Reisicumhuru Maximiliano Hernández Martinez'e", "Sovyetik Sosyalist Cumhuriyetleri İttihadı Merkez İcra Komitesi Reisi Mikhail İvanoviç Kalinin'e", "Şili Reisicumhuru Arturo Alessandri'ye", "Uruguay Reisicumhuru Gabriel Terra'ya", "Venezuela Reisicumhuru Juan Vicente Gomez'e", "Yugoslavya Kralı II. Pierre'e" ve "Yunanistan Reisicumhuru Aleksandr Zaimis'e" gönderilen örnekleri için bkz. *age*, c.4, 2001, s.44, 82-83, 172-173, 200, 221, 247, 328, 412. (Y.N.)

1 Bazı mektuplarda "Zatı Devletinize" şeklinde. (Y.N.)

olacağımı beyan eylerim. Bu kanaatledir ki, Zatı Haşmetaneniz[1] hakkında beslediğim yüksek hislerime ve gerek Zatı Haşmetanenizin[2] şahsi saadeti ve gerek milletinizin refah ve ikbali hakkındaki temennilerime itimat buyurmanızı rica eylerim, Büyük ve Aziz Dost.

Ankara'da, bin dokuz yüz otuz beş senesi Mart ayının ikinci günü tanzim kılınmıştır.

K. Atatürk

1 Bazı mektuplarda "Zatı Devletiniz" şeklinde. (Y.N.)
2 Bazı mektuplarda "Zatı Devletinizin" şeklinde. (Y.N.)

YENİDEN CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME DOLAYISIYLA GELEN TEBRİKLERE TEŞEKKÜR*

(3 MART 1935)

Ankara, 3 (AA) - Riyaseticumhur Umumi Kâtipliği'nden gönderilmiştir:

Yurdun her yanından, komutanlardan,[1] türlü kurum ve orunlardan[2] yeni seçim devresi için de Kamutay'ca[3] cumurluk başkanlığına seçilmemi kutlulayan birçok telyazıları aldım. Bana karşı gösterilen bu pek değerli bağlılıktan çok duygulandım. Kamuya derin sevgi ve esenlik dileklerimi sunar, yüksek yurdumuz için sonsuz yücelikler dilerim.

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 4 Mart 1935, Numara: 4886, s.1; *Cumhuriyet*, 4 Mart 1935, Numara: 3880, s.3; *Milliyet*, 4 Mart 1935, Numara: 3257, s.1; *Akşam*, 4 Mart 1935, Numara: 5882, s.2; *Kurun*, 5 Mart 1935, Numara: 6163-101, s.2; *Anadolu*, 5 Mart 1935, Numara: 6155, s.1; *Aylık Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.2.

1 *Cumhuriyet*, *Milliyet*, *Akşam* ve *Kurun*'da "kamutanlardan" şeklinde. (Y.N.)

2 Orun: Özel yer, makam, mevki. (Y.N.)

3 Kamutay: Büyük Millet Meclisi. (Y.N.)

ESKİ GAZİ ANTEP DEFTERDARI İBRAHİM HALİL'İN İSTİKLAL MADALYASI HAKKINDA TBMM REİSLİĞİ'NE TEZKERE*

(3 MART 1935)

3.3.1935

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliği'ne

25.2.1935 tarih ve Kanunlar kalemi 4462/4295 sayılı tezkereleri cevabıdır:

Eski Gazi Antep Defterdarı İbrahim Halil adına zayiinden yapılan 6455 sayılı İstiklal Madalyası vesikası imza edilmiş ve ilişik olarak geri gönderilmiştir.

Reisicumhur

* Aslı. Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A·IV-19-h, D: 76. F: 49'da bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.

YENİDEN CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE YUGOSLAVYA KRALLIĞI NAİBİ PRENS PAUL'UN TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(3 MART 1935)

Tel. Ankara, 3.3.1935

Yugoslavya Krallığı Naibi Prens Paul
Belgrad

Zatı Asilanelerinin, Cumhurreisliğine tekrar seçilmekliğim münasebetiyle gönderdikleri tebrik telgrafından dolayı pek mütehassis olarak, en hararetli teşekkürlerimi ve dost Yugoslav ulusunun refahı için olan en iyi temennilerimi kabul buyurmalarını kendilerinden rica ederim.

Kamâl Atatürk

* Asılları, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-6, D: 54, F: 36-82'de ve TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nde bulunan Fransızca belgelerin fotokopileri Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c 4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.330; *Ulus*, 5 Mart 1935, Numara: 4887, s.2; *Cumhuriyet*, 5 Mart 1935, Numara: 3881, s.3; *Milliyet*, 5 Mart 1935, Numara: 3258, s.6; *Kurun*, 5 Mart 1935, Numara: 6164-102, s.2; *Anadolu*, 6 Mart 1923, Numara: 6156, s.4, *Ayın Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.66.

YENİDEN CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE YUGOSLAV BAŞBAKANI YEVTIC'İN TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(3 MART 1935)

Tel. Ankara, 3.3.1935

Yugoslav Başbakanı Bay Yevtic
Belgrad

Reisicumhurluğa tekrar seçilmekliğim münasebetiyle gösterdiğiniz güzel hissiyattan dolayı pek mütehassis olarak, en samimi teşekkürlerimin kabulünü rica ederim.

Kamâl Atatürk

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: 1V-6, D: 54, F: 36-81'de bulunan Fransızca belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4. Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.330-331; *Ulus*, 5 Mart 1935, Numara: 4887, s.2; *Cumhuriyet*, 5 Mart 1935, Numara: 3881, s.3; *Milliyet*, 5 Mart 1935, Numara: 3258, s.6; *Kurun*, 5 Mart 1935, Numara: 6164-102, s.2; *Anadolu*, 6 Mart 1923, Numara: 6156, s.4; *Aylık Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.66.

YENİDEN CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE YUNANİSTAN REİSİCUMHURU ZAİMİS'İN TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(3 MART 1935)

Ankara, 3.3.1935

Elen Reisicumhuru Bay Aleksandr Zaimis
Atina

Zatı Devletlerinin nazikane tebrik telgraflarından dolayı pek mütehassis olarak, en samimi teşekkürlerimin ve şahsi saadetiyle dost Elen ulusunun büyüklük ve refahı için olan hararetli temennilerimi kabul etmelerini kendilerinden rica ederim.

Kamâl Atatürk

* Asılları, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-6, D: 54, F: 36-80'de ve TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi - Atatürk'ün Dördüncü Defa Cumhurbaşkanlığına Seçilmesi 1935'te bulunan Fransızca belgelerin fotokopileri Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Ulus*, 5 Mart 1935, Numara: 4887, s.2; *Cumhuriyet*, 5 Mart 1935, Numara: 3881, s.3; *Milliyet*, 5 Mart 1935, Numara: 3258, s.6; *Kurun*, 5 Mart 1935, Numara: 6164-102, s.2; *Anadolu*, 6 Mart 1923, Numara: 6156, s.4; *Aylık Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.66; *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.413.

YENİDEN CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE FRANSA CUMHURBAŞKANI LEBRUN'UN TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(4 MART 1935)

Tel. Ankara, 4 Mart 1935

Fransız Cumhuriyeti Reisicumhuru Bay Albert Lebrun
Paris

Cumur başkanlığına tekrar seçilmekliğim dolayısıyla gösterdikleri güzel hissiyattan pek mütehassis olarak hararetle teşekkür ve aynı münasebetle şahsi saadetiniz ve asil Fransız ulusunun refahı için olan temennilerimi tekrar ederim.

Kamâl Atatürk

* Asılları, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-6, D: 54, F: 36-83'te ve TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nde bulunan Fransızca belgelerin fotokopileri Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.114; *Ulus*, 5 Mart 1935, Numara: 4887, s.2; *Cumhuriyet*, 5 Mart 1935, Numara: 3881, s.3; *Milliyet*, 5 Mart 1935, Numara. 3258, s.1; *Kurun*, 5 Mart 1935, Numara: 6164-102, s.2; *Anadolu*, 6 Mart 1923, Numara: 6156, s.4; *Aylık Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.65.

YENİDEN CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE İRAN ŞEHİNŞAHI RIZA ŞAH PEHLEVİ'NİN TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(4 MART 1935)

Tel. Ankara, 4.3.1935

Şehinşahı İran Alâhazreti Hümayun Rıza Şah Pehlevi
Tahran

Türkiye Cumhuriyeti Başkanlığına tekrar seçilmem dolayısıyla göndermiş oldukları lütufkâr telgrafı büyük bir sevinçle aldım.

Zatı Şehinşahilerine bu münasebetle hakkımda gösterdikleri büyük dostluk ve kardeşlik hislerinden dolayı en ısı[1] ve samimi teşekkürlerimi sunarım. Kardeş büyük milletin büyük şehinşahından gelen bu güzel sözler benim için ve bütün Türk ulusu için fevkalade kıymetlidir. Zatı Hümayunlarına derin dostluk ve kardeşlik hislerimi teyit ederek yüksek idareleri altında kardeş milletin her gün daha fazla refah ve saadet bulmasını candan dilerim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K.60-0'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.537; *Ulus*, 5 Mart 1935, Numara: 4887, s.2; *Anadolu*, 6 Mart 1935, Numara: 6156, s.4.

1 Isı: Hararetli. (Y.N.)

YENİDEN CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE AVUSTURYA CUMHURBAŞKANI MIKLAS'IN TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(4 MART 1935)

Tel. Ankara, 4.3.1935

Avusturya Reisicumhuru Bay Miklas
Viyana

Türkiye Reisicumhurluğuna tekrar seçilmekliğim münasebetiyle olan nazik telgraflarından dolayı Zatı Devletlerine samimi olarak teşekkür eder ve şahsi saadetleriyle Avusturya'nın refahı için olan en hararetli temennilerimi kabul etmelerini rica ederim.

Kamâl Atatürk

* Asılları, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-6, D: 54, F: 36-79'da ve TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nde bulunan Fransızca belgelerin fotokopileri Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.386; *Ulus*, 5 Mart 1935, Numara: 4887, s.2; *Cumhuriyet*, 5 Mart 1935, Numara: 3881, s.3; *Milliyet*, 5 Mart 1935, Numara: 3258, s.6; *Kurun*, 5 Mart 1935, Numara: 6164-102, s.2; *Anadolu*, 6 Mart 1923, Numara: 6156, s.4; *Aylık Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.66.

YENİDEN CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE ALMAN BAŞVEKİLİ HITLER'İN TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(5 MART 1935)

Tel. Ankara, 5.3.1935

Alman Başvekili Bay Adolf Hitler
Berlin

Türkiye Reisicumhurluğuna tekrar seçilmem münasebetiyle çektikleri telgraftan dolayı Zatı Devletlerine samimi surette teşekkür eder ve şahsi saadeti için olan en hararetli temennilerimin kabulünü kendilerinden rica ederim.[1]

Kamâl Atatürk

* Aslı, D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Atatürk'ün 4. Defa Cumhurbaşkanlığına seçilmesi, 1935'te bulunan Fransızca belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.I, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.155; *Ulus*, 6 Mart 1935, Numara: 4888, s.2; *Cumhuriyet*, 6 Mart 1935, Numara: 3882, s.3; *Milliyet*, 6 Mart 1935, Numara: 3259, s.2; *Anadolu*, 7 Mart 1935, Numara: 6156, s.1; *Aylık Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.67.

1 Telgrafın müsveddesinin kenarına, Dışişleri Bakanlığı'nda şu not düşülmüş bulunmaktadır: "İşbu telgraf çekilecek ve Anadolu Ajansı'na verilip verilmemesi hakkında Başvekil'in emirleri alınacaktır. 5.3.1935." (Y.N.)

YENİDEN CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE LEHİSTAN REİSİCUMHURU MOSCICKI'NİN TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(5 MART 1935)

Tel. Ankara, 5.3.1935

Bay Ignace Moscicki
Lehistan Reisicumhuru - Varşova

Reisicumhurluğa tekrar seçilmem münasebetiyle Zatı Devletleri tarafından beyan edilen nazikane tebriklerden dolayı pek mütehassis olarak, samimi teşekkürlerimin ve şahsi saadetinizle Lehistan'ın refahı için olan temennilerimin kabulünü rica ederim.

Kamâl Atatürk

* Asılları, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-6, D: 54, F: 36-76'da ve D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Atatürk'ün 4. Defa Cumhurbaşkanlığına seçilmesi, 1935'te bulunan Fransızca belgelerin fotokopileri Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.476-477; *Ulus*, 6 Mart 1935, Numara: 4888, s.1-2; *Cumhuriyet*, 6 Mart 1935, Numara: 3882, s.3; *Milliyet*, 6 Mart 1935, Numara: 3259, s.2; *Anadolu*, 7 Mart 1923, Numara: 6156, s.1; *Ayın Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.67.

AFGANİSTAN KRALI ZAHİR HAN'IN MEKTUBUNA TEŞEKKÜR*

(5 MART 1935)

Afganistan Kralı Haşmetli Zahir Han Hazretleri'ne

General Fahrettin Altay'ın Kâbil'den dönüşünde getirdiği 28 Akrab 1313 [19 Ekim 1934] tarihli yüce mektubunuzda gerek kendim ve gerek Türk milleti hakkında göstermiş olduğunuz gayet kıymetli duyguları ve büyük sevgiyi çok sevinçle okudum. Bundan dolayı en candan teşekkürlerimi sunarım.

Ben de Zatı Alâhazreti Hümayunları ile dost ve kardeş asil Afgan milletinin her zaman yükselmesini ve günden güne ilerlemesini yürekten dilerim, yüce ve sevgili kardeşim.

Ankara, 5 Mart 1935

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K.60-0'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.83.

DOĞUMUNUN YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA ÇEKOSLOVAKYA CUMHURBAŞKANI MASARYK'E*

(6 MART 1935)

Tel. Ankara, 6.3.1935

Çekoslovakya Reisicumhuru Masaryk'e

Yurdunun genliğine[1] bağlanmış bir hayattan sonra, herkesin saygı ve sevgisi arasında, siz Ekselans bugün 85. yaşına giriyor. Bu münasebetle sıcak tebriklerimle birlikte kıvanç ve sağlıkla daha uzun seneler yaşamanız hakkındaki dileklerimi sunarım.

Kamâl Atatürk
Türkiye Reisicumhuru

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari K. 60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.583.
Aynı telgraf gazetelerde farklı olarak şu şekilde yer almaktadır:

"Çekoslovakya Reisicumhuru Bay Masaryk Hazretleri'ne
Prag

Zatı Devletleri, vatanının hayrına vakfetmiş oldukları uzun bir zamandan sonra herkesin sevgi ve saygısına mazhar oldukları halde 85. yıldönümlerini idrak etmiş bulunuyorlar. Bu fırsattan istifade ederek size hararetli tebriklerimi ve daha uzun seneler saadet ve sıhhat içinde ömür sürmeleri hakkındaki temennilerimi arz ederim, Reisicumhur Hazretleri.

Türkiye Reisicumhuru
Kamâl Atatürk"

Bkz. *Ulus*, 14 Mart 1935, Numara: 4896, s.1; *Milliyet*, 14 Mart 1935, Numara: 3267, s.2; *Kurun*, 14 Mart 1935, Numara: 6173-111, s.2; *Anadolu*, 15 Mart 1935, Numara: 6163, s.2; *Aym Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.77. (Y.N.)

1 Genlik: Refah. (Y.N.)

YENİDEN CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE IRAK KRALI GAZİYÜLEVVEL'İN TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(6 MART 1935)

Ankara, 6 (AA) - Atatürk'ün tekrar Cumhurreisliğine seçilmesi dolayısıyla Atatürk'le Irak Kralı Gaziyülevvel arasında şu telgraflar teati edilmiştir: [...]

Irak Kralı Haşmetli Gaziyülevvel Hazretleri'ne
Bağdat

Cumhurreisliğine tekrar seçilmem dolayısıyla göndermiş oldukları telgrafnameden dolayı Zatı Haşmetanelerine hararetle teşekkür eder ve şahsi saadetleri ile Irak'ın refahı hakkındaki temennilerimi kabul etmelerini rica eylerim.

Kamâl Atatürk

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-6, D: 54, F: 36-75'te bulunan Fransızca belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Ulus*, 7 Mart 1935, Numara: 4889, s.1; *Cumhuriyet*, 7 Mart 1935, Numara: 3883, s.3; *Milliyet*, 7 Mart 1935, Numara: 3260, s.2; *Aylık Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.73; *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.277.

YENİDEN CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE JAPON İMPARATORU HİROHİTO'NUN TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(6 MART 1935)

Tel. Ankara, 6.3.1935

Japonya İmparatoru S. M. Hirohito
Tokyo

Reisicumhurluğa tekrar seçilmem münasebetiyle gönderdiğiniz tebrik telgrafından dolayı çok mütehassis olarak Zatı Haşmetpenahilerinden en samimi teşekkürlerimin ve şahsi saadetleriyle Japonya'nın refahı için olan temennilerimin kabulünü rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Atatürk'ün dördüncü kez Cumhurbaşkanlığına seçilmesi'nden aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s 217-218; *Ulus*, 7 Mart 1935, Numara: 4889, s.2; *Milliyet*, 8 Mart 1935, Numara: 3261, s.2; *Ayın Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.70.

KOMODOR SAİT HALMAN'DAN ALINAN RAPOR HAKKINDA BAŞVEKİLLİĞE TEZKERE*

(7 MART 1935)

Tezkere 7.3.1935

Başvekilliğe

Son Akdeniz seyahatimde[1] refakat eden torpidolarda bazı arıza ve noksanlara bizzat şahit olmam üzerine bunların mahiyet ve sebepleri hakkında Komodor'dan[2] bir rapor istemiştim. Verdiği raporu ilişik olarak gönderiyorum. İçeriği hakkında Büyük Erkânıharbiye ile Milli Müdafaa Vekâleti'nin nazarı dikkatlerinin çekilmesini rica ederim.

Reisicumhur

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-14, D: 61, F: 60'ta bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.
Bu konuda Denizaltıcı Albay Raşit Metel şunları aktarmaktadır:

"23 Şubat Cumartesi günü yine Ege vapuru ve refakatinde bulunan iki destroyer seyrederlerken İstanköy istikametinden süratle bir izin üzerlerine geldiği görülünce, Komodor bunun meçhul bir denizaltı olması endişesi ile savaş yerlerine komutası ile hücuma geçmiş, fakat yaklaşan dalga çırpıntılarının, sünger kaçakçılarını kovalayan süratli bir rüsumat motoru olduğu anlaşılınca tekrar Ege'nin refakatine girilmiştir. Ege'den işaretle niçin refakatten ayrılındığı sorulmuş ve durum bildirilmiştir. Böylece saat 19'da Marmaris'e demirlenmiştir. Marmaris'te Adatepe gemisinin kondenserinde[3] melez[4] arızası görülmüştür. Bu arıza Ege vapurunda Komodor tarafından rapor edildiğinde, Atatürk'e refakat edenlerden bir şahsın 'Sait Bey, Atatürk seyahate çıkıyor, sizden refakat gemisi isteniyor, bu da yolda kalıyor. Eğer bizden hayvanlı muhafız isteseler di topal hayvan mı verecektik' sözü üzerine Atatürk 'Bu teknik iştir, senin aklın ermez' diyerek cevaplandırmıştır.
Cumhurbaşkanı, Marmaris'te Komodor Sait Halman'ı Ege'ye çağırarak 'Paran var mı?' latifesi ile briç oyununa davet etmiş, Nuri Conker, Muğla Tugay Komutanı ve Komodor hep birlikte briç oynamışlardır. Oyunda Komodor ile Tugay Komutanı zarar ettiklerinden Atatürk oyunu bozmuştur.
24 Şubat Pazar günü sabahleyin saat 05.30'da Marmaris'ten hareket eden Ege vapuru yalnız Zafer destroyerinin refakatinde İstanbul'a doğru hareket etmiş, Atatürk 14.00'te kalkmış, 02.30'da yatmıştır. Adatepe, kondenser arızası sebebiyle Marmaris'te kalmıştır."

Bkz. Denizaltıcı Albay Raşit Metel, *Atatürk ve Donanma*, TC Genelkurmay Başkanlığı Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, İstanbul, 1966, s.140-141. (Y.N.)

1 Atatürk'ün bu seyahati hakkında bkz. elinizdeki ciltte, s.136-137. (Y.N.)
2 Komodor Sait Halman. (Y.N.)
3 Kondenser (İng. Condenser): Kondensatör, buhar sıkıştırma makinesi, tazyik makinesi. (Y.N.)
4 Melez: Buharın yoğunlaşmasını sağlayan kondenserde dolaşan deniz suyunun yoğunlaşan buhar kısmına kaçması. (Y.N.)

YENİDEN CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE AFGANİSTAN KRALI MUHAMMED ZAHİR'İN TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(7 MART 1935)

Tel. Ankara, 7.3.1935

Afganistan Kralı Muhammed Zahir Hazretleri'ne
Kâbil

Reisicumhurluğa tekrar seçilmekliğim dolayısıyla ifade buyurulan tebriklerden dolayı samimi olarak teşekkür ve dost Afgan ulusunun refahı için olan samimi temennilerimin kabul buyurulmasını rica ederim.

Kamâl Atatürk

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-6, D: 54, F: 36-73'te bulunan Fransızca belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Atatürk'ün 4. defa Cumhurbaşkanlığına seçilmesi 1935'ten Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.I, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.84; *Ulus*, 9 Mart 1935, Numara: 4891, s.1 ve 10 Mart 1935, Numara: 4892, s.1; *Cumhuriyet*, 9 Mart 1935, Numara: 3885, s.3; *Milliyet*, 9 Mart 1935, Numara: 3262, s.2; *Kurun*, 9 Mart 1935, Numara: 6168-106, s.2; *Anadolu*, 10 Mart 1935, Numara: 6158, s.2; *Ayın Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.73.

YENİDEN CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE ARNAVUTLUK KRALI I. ZOGU'NUN TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(7 MART 1935)

Tel. Ankara, 7.3.1935

Arnavutluk Kralı S. M. I. Zogu
Tiran

Reisicumhurluğa tekrar seçilmem dolayısıyla gönderilen nazik telgraftan dolayı samimi olarak teşekkür eder ve Zatı Haşmetanelerinin saadeti ve asil Arnavut ulusunun refahı için olan temennilerimin kabulünü rica ederim.

Kamâl Atatürk

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-6, D: 54, F: 36-74'te bulunan Fransızca belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Atatürk'ün dördüncü defa Cumhurbaşkanlığına seçilmesi'nden aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.I, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.344-345; *Ulus*, 9 Mart 1935, Numara: 4891, s.2; *Cumhuriyet*, 9 Mart 1935, Numara: 3885, s.3; *Milliyet*, 9 Mart 1935, Numara: 3262, s.2; *Kurun*, 9 Mart 1935, Numara: 6168-106, s.2; *Anadolu*, 10 Mart 1935, Numara: 6158, s.2; *Aylık Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.73.

YENİDEN CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE ÇEKOSLOVAKYA DIŞİŞLERİ BAKANI EDVARD BENES'İN TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(11 MART 1935)

Ankara, 11 (AA) - Reisicumhurluğa tekrar seçilmeleri dolayısıyla Kamâl Atatürk'e Çekoslovakya Dışişleri Bakanı M. Benes tarafından çekilen tebrik telgrafıyla Reisicumhur'umuz tarafından verilen teşekkür cevabı: [...]

Ekselans Edvard Benes
Dışişleri Bakanı - Prag

Cumhur Riyaseti'ne yeniden seçilmem münasebetiyle bana gösterdiğiniz temennilerden dolayı Zatıâlilerine teşekkür eder ve derin muhabbetime inanmanızı rica ederim.

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 12 Mart 1935, Numara: 4895, s.1; *Cumhuriyet*, 12 Mart 1935, Numara: 3888, s.3; *Milliyet*, 12 Mart 1935, Numara: 3265, s.2; *Kurun*, 12 Mart 1935, Numara: 6171-109, s.2; *Anadolu*, 13 Mart 1935, Numara: 6161, s.2; *Ayın Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.75-76. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.584.

RAGIP RAİF'İN ORTAELÇİLİĞE TAYİNİ HAKKINDA ESTONYA REİSİCUMHURU CONSTANTIN PAETS'E*

(12 MART 1935)

Estonya Reisicumhuru Mösyö Constantin Paets Hazretleri'ne

Büyük ve Aziz Dost,

Türkiye Cumhuriyeti ile Estonya Cumhuriyeti arasında mevcut olan dostluk bağlarının muhafazası ve kuvvetlenmesini talep ettiğimden ve lüzumlu bulduğumdan Stockholm'da Türkiye Ortaelçisi Ragıp Raif'i ilave memuriyet olarak Riyasetpenahileri nezdine fevkalade delege ve ortaelçi sıfatıyla tayine ve göndermeye karar verdim.

Adı geçenin ayırıcı vasıfları ve şimdiye kadar gösterdiği dirayet ve kavrayış kendisine verilen yüksek vazifeyi Devletlilerinin itimadına mazhar olacak tarzda iyi yapacağının teminatıdır.

Bu kanaatledir ki, Zatı Riyasetpenahilerinden kendisini iyi kabul buyurmalarını, gerek kendi namıma ve gerek Türkiye Cumhuriyeti namına tarafından vuku bulacak her türlü tebligata ve bilhassa Zatı Devletlerinin şahsi saadeti ve Estonya'nın refahı hakkında beslediğim dostane ve halisane hislere dair vereceği teminata tamamen emniyet ve itimat edilerek yüksek vazifesinin iyi yapılması hususunda desteklenmesini rica eylerim.

Ankara'da, Bin Dokuz Yüz Otuz Beş senesi Mart ayının on ikinci günü verilmiştir.

K. Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktarım: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.40-41.

İZMİR VİLAYET GENEL KURULTAYI'NA TEŞEKKÜR*

(13 MART 1935)

Vilayet Umumi Meclisi'nin ilk toplantısında büyüklerimize Meclis'in saygılarının bildirilmesi kestirilmiş ve Meclis Başkanı tarafından telyazıları gönderilmişti.

Dün toplanan Meclis'te Atatürk'ten ve Başbakan General İsmet İnönü'den gelen telyazıları sürekli ve şiddetli alkışlar arasında okunmuştur. Büyüklerimizin telyazılarını aşağıya yazıyoruz:

K. Dirik
İzmir Valisi

Vilayet Genel Kurultayı'nın bildirilen duygularına teşekkür eder, muvaffakiyetler dilerim.

Reisicumhur
K. Atatürk

* *Anadolu*, 14 Mart 1935, Numara: 6162, s.3.

YENİDEN CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE ÇEKOSLOVAKYA CUMHURBAŞKANI MASARYK'İN TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(13 MART 1935)

Tel. Ankara, 13.3.1935

Çekoslovakya Reisicumhuru Ekselans Thomas Masaryk
Prag

Yeniden Reisicumhurluğa seçilmemden dolayı göndermek lütfunda bulunduğunuz tebrik telyazınızdan dolayı hararetle teşekkür eder ve şahsi saadetinizle Çekoslovakya'nın refahı hakkındaki samimi temennilerimi arz eylerim.

Kamâl Atatürk

* Aslı, D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Atatürk'ün Dördüncü Defa Cumhurbaşkanlığına Seçilmesi'nde bulunan Fransızca belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.585-586; *Hilaliahmer (Ulus)*, 18 Mart 1935, Numara: 4897, s.1; *Ayın Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.78.

DOĞUMUNUN YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA İRAN ŞEHİNŞAHI RIZA ŞAH PEHLEVİ'YE*

(14 MART 1935)

Tel. Ankara, 14.3.1935

Alâhazreti Hümayun Şehinşahı İran Rıza Şah Pehlevi
Tahran

Zatı Şehinşahilerinin doğum günlerinin yıldönümü münasebetiyle samimi tebrik ve kardeşçe hislerimi ve şahsi saadetleriyle dost İran milletinin refahı hakkındaki beslediğim halisane temennileri arz ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K.60-0'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.537; *Ulus*, 20 Mart 1935, Numara: 4899, s.1; *Cumhuriyet*, 20 Mart 1935, Numara: 3893, s.3; *Milliyet*, 20 Mart 1935, Numara: 3270, s.2; *Kurun*, 20 Mart 1935, Numara: 6176-114, s.2, *Anadolu*, 21 Mart 1935, Numara: 6166, s.1; *Ayın Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.78.

DOĞUMUNUN YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA IRAK KRALI I. GAZİ'Yİ TEBRİK*

(21 MART 1935)

Ankara, 21 (AA) - Irak Kralı Hazretleri'nin doğumlarının yıldönümü münasebetiyle Reisicumhur'umuzla Kral Hazretleri arasında teati edilen telgraflar: [...]

Haşmetli Birinci Gazi Hazretleri
Bağdat

Doğumlarının yıldönümü münasebetiyle Zatı Haşmetanelerine samimi tebriklerimi ve şahsi saadetleriyle dost Irak milleti için beslediğim halisane temennileri arz ederim.

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 22 Mart 1935, Numara: 4901, s.1; *Cumhuriyet*, 22 Mart 1935, Numara: 3895, s.3; *Milliyet*, 22 Mart 1935, Numara: 3272, s.2; *Akşam*, 22 Mart 1935, Numara: 5897, s.2; *Ayın Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.78. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.277.

SUİKAST GİRİŞİMİ DOLAYISIYLA SUUDİ ARABİSTAN KRALI ABDÜLAZİZ İBNİSSUUD'A*

(23 MART 1935)

Ankara, 23 (AA) - Arabistan Kralı İbnissuud Hazretleri'yle Veliaht Hazretleri'ne yapılan suikast münasebetiyle Reisicumhurumuz Atatürk'ün gönderdikleri telyazısı ve karşılığı aşağıdadır:

Suudi Arabistan Kralı Haşmetli Abdülaziz İbnissuud Hazretleri
Mekke

Zatı Şahaneniz ve Veliaht Hazretleri'ne karşı yapılan suikasttan kurtulduğunuzu büyük memnuniyetle haber aldım. Bu münasebetle gerek Zatı Şahanelerinin ve gerek Veliaht Hazretleri'nin saadet ve sağlık içinde daha uzun yaşamalarını yürekten dilerim.

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 25 Mart 1935, Numara: 4904, s.3; *Cumhuriyet*, 25 Mart 1935, Numara: 3898, s.3; *Milliyet*, 25 Mart 1935, Numara: 3275, s.2; *Kurun*, 25 Mart 1935, Numara: 6181-119, s.2; *Akşam*, 25 Mart 1935, Numara: 5900, s.2; *Anadolu*, 26 Mart 1935, Numara: 6170, s.2; *Aym Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.79. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*. Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.181; *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.209.

İSVEÇ PRENSESİ VE DANİMARKA PRENSİ'NİN NİŞANI DOLAYISIYLA İSVEÇ VELİAHT PRENSİ GUSTAF ADOLF'A*

(23 MART 1935)

Tel. Ankara, 23.3.1935

İsveç Veliaht Prensi Gustaf Adolf Hazretleri'ne
Stockholm

Prenses Ingrid Hazretleri'nin Danimarka Veliahtı Prens Frederik ile nişanlanmaları haberini büyük bir memnuniyetle öğrendim. Bu mesut vesile ile Zatı Asilanelerinden en samimi tebriklerimi kabul buyurmalarını ve fahametli nişanlılar nezdinde saadet ve refah temennilerime tercüman olmalarını rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.81-82; *Ulus*, 26 Mart 1935, Numara: 4905, s.2; *Cumhuriyet*, 26 Mart 1935, Numara: 3899, s.3; *Milliyet*, 26 Mart 1935, Numara: 3276, s.2; *Kurun*, 26 Mart 1935, Numara: 6182-120, s.2; *Akşam*, 26 Mart 1935, Numara: 5901, s.2; *Anadolu*, 27 Mart 1935, Numara: 6171, s.1; *Ayın Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.79.

YUNAN MİLLİ BAYRAMINI TEBRİK DOLAYISIYLA YUNANİSTAN REİSİCUMHURU ZAİMİS'E*

(27 MART 1935)

Ankara, 27 (AA) - Yunan milli bayramı münasebetiyle Reisicumhur Atatürk ile Yunan Reisicumhuru Bay Aleksandr Zaimis arasında aşağıdaki telgraflar teati edilmiştir:

Bay Aleksandr Zaimis Hazretleri'ne
Yunanistan Reisicumhuru - Atina

Yunan milli[1] bayramı münasebetiyle Zatı Devletlerine en dostane[2] ve en hararetli tebriklerimi arz ve şahsi saadetinizle dost Yunan milletinin[3] refahı hakkındaki temennilerimi[4] kabul buyurmanızı rica ederim.

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 28 Mart 1935, Numara: 4907, s.1; *Milliyet*, 28 Mart 1935, Numara: 3278, s.2; *Kurun*, 28 Mart 1935, Numara: 6184-122, s.2; *Akşam*, 28 Mart 1935, Numara: 5903, s.2; *Anadolu*, 28 Mart 1935, Numara: 6172, s.2; *Ayın Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.79. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.414.

1 *Ulus*'ta "ulusal". (Y.N.)
2 *Ulus*'ta "dostça". (Y.N.)
3 *Ulus*'ta "ulusunun". (Y.N.)
4 *Ulus*'ta "dileklerimi". (Y.N.)

DOĞUMUNUN YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA MISIR KRALI I. FUAD'I TEBRİK*

(28 MART 1935)

Ankara, 28 (AA) - Reisicumhur Atatürk, Mısır Kralı Fuad Hazretleri'nin doğumlarının yıldönümü münasebetiyle aşağıdaki telyazısını göndermiştir:

Zatı Haşmetanelerinin doğumlarının yıldönümü münasebetiyle en samimi tebriklerimi ve şahsi saadetleriyle Mısır'ın refahı için olan temennilerimi arz ederim.

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 29 Mart 1935, Numara: 4908, s.1; *Milliyet*, 29 Mart 1935, Numara: 3279, s.2; *Kurun*, 29 Mart 1935, Numara: 6185-123, s.2; *Aym Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.80. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.371.

YUGOSLAVYA KRALI II. PIERRE'E TAZİYE*

(29 MART 1935)

Aziz ve Büyük Dost,

Yüce ve sayın babanız I. Alexandre Hazretleri'nin ölümü ile Zatı Haşmetanelerinin uğradığı elim kaybı çok büyük bir üzüntüyle haber aldım.

Yüce ölüye karşı pek sıkı bir dostlukla bağlı bulunmuş olduğum gibi, asil ve necip Yugoslav milleti ile muhterem ailenizi yakından alakadar eden hususlar beni de aynı derecede alakadar ettiğinden, feci ölümü bende derin bir tesir bırakmıştır.

Bu üzücü vaka üzerine hissettiğim büyük acıyı Zatı Şahanelerine tekrar ederken en samimi taziyetlerimin kabulünü ve mazide olduğu gibi, bütün kuvvetimi memleketlerimiz arasında mevcut sıkı bağların sürdürülmesine hasredeceğimden emin olmanızı dilerim.

Bu vesileden istifade ederek derin saygılarımı sunarım.

Ankara, 29 Mart 1935

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Yugoslavya. Tebrik, Taziyet ve Teşekkürler'den Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.331-332.
Yugoslavya Kralı I. Alexandre'nin Marsilya'da suikast sonucu öldürülmesi üzerine Cumhurbaşkanı Atatürk'ün 9 Ekim 1934 günü "Yugoslavya Prensi Paul", "Yugoslavya Kraliçesi Marie" ve "Yugoslavya Velahtı Prens Pierre"e çektiği taziye telgrafları için bkz. elinizdeki ciltte, s.28-31. (Y.N.)

İZMİR ESNAF VE AHALİ BANKASI'NA*

(31 MART 1935)

İzmir Esnaf ve Ahali Bankası'nın yıllık toplantısı münasebetiyle büyüklerimize çekilen saygı telyazılarına aşağıdaki cevaplar gelmiştir:

Toplantı münasebetiyle çektiğiniz telyazısından dolayı Reisicumhur Atatürk'ün kıvanç duygularını bildiririm.

Umumi Kâtip
Hasan Rıza Soyak

* *Anadolu*, 31 Mart 1935, Numara: 6174, s.3.

IRAK KRALI I. GAZİ'YE TAZİYE*

(31 MART 1935)

Ankara, 31 (AA) - Irak Kralı Gaziyülevvel Hazretleri'nin validelerinin vefatı dolayısıyla Reisicumhur Atatürk ile Kral Hazretleri arasında aşağıdaki telgraflar teati edilmiştir:

Haşmetli I. Gazi Hazretleri
Irak Kralı - Bağdat

Haşmetanelerinin validesinin vefatı dolayısıyla Zatı Şahanelerine en derin üzüntülerimi arz ederim.

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 1 Nisan 1935, Numara: 4911, s.3; *Cumhuriyet*, 1 Nisan 1935, Numara: 3905, s.3; *Milliyet*, 1 Nisan 1935, Numara: 3282, s.2; *Kurun*, 1 Nisan 1935, Numara: 6188-126, s.2; *Anadolu*, 1 Nisan 1935, Numara: 6175, s.2; *Ayın Tarihi*, Nisan 1935, Sayı: 16, s.81. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.278.

REICH BAŞKAN VE BAŞBAKANI ADOLF HITLER'İ KUTLAMA*

(2 NİSAN 1935)

Sevik ve Büyük Dost;

1 Ağustos 1934 tarihli bir kanunla Reich[1] Başkanlığı ve Reich Başbakanlığının birleştirilmiş olduğunu ve bu kanuna uyarak gücü[2] ele aldığınızı bildiren bitiyi[3] büyük sevinçle aldım.[4]

Ekselans, sizi ülkenizin en büyük orununa[5] geçmiş olmanızdan (dolayı) kutlarken, yurtlarımız arasındaki mutlu dostluk bağlarının korunmasını, berkitilmesini[6] istediğinizin güvenini unutmayacağım.

Özel gönencinizle Alman Cumurluğu'nun genliği için beslediğim dilekleri yüksek katınıza sunarım, Ekselans.

Ankara, 2 Nisan 1935[7]

K. Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdarî. K. 60-0'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.155-156.

1 Das Reich: Almanya Devleti. (Y.N.)

2 Güç: İktidar. (Y.N.)

3 Biti: Mektup. (Y.N.)

4 Hitler'in 23 Kasım 1934 tarihli söz konusu mektubu için bkz. *age*, s.153-154. (Y.N.)

5 Orun: Mevki. (Y.N.)

6 Berkitmek: Sağlamlaştırmak. (Y.N.)

7 Bu tarih, mektubun Cumhurbaşkanı K. Atatürk'ün imzasına sunulduğu tarihtir. Gazi Mustafa Kemal'in "Atatürk" soyadını alması nedeniyle, yeni başlıklı kâğıtlar ve devlet mührü hazırlatılmış ve dolayısıyla Hitler'in mektubuna karşılık verilmesi bir süre gecikmiştir. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

İZMİR MUALLİMLER BİRLİĞİ KONGRESİ'NE*

(7 NİSAN 1935)

İzmir Muallimler Birliği Kongresi'nin büyüklerimize çektikleri saygı ve sevgi telyazılarına aşağıdaki karşılıklar gelmiştir:

C. Toplantı dolayısıyla çektiğiniz telyazılarından Reisicumhur Atatürk'ün kıvanç duygularını bildiririm.

Umumi Katip
H.R. Soyak

* *Anadolu*, 7 Nisan 1935, Nymara: 6180, s.3.

TÜRK HUKUKÇULAR KURUMU'NA*

(7 NİSAN 1935)

Ankara, 7 (Kurun) - Cuma günü Ankara Halkevi'nde yıllık kurultayını yapan Türk Hukukçular Kurumu, Cumhurreisi Atatürk'e saygılarını sunmuştu. Yeni Türk hukukunun ideolojisini yapmak, hukukçular arasında birlik, beraberlik yaratmak yoluna çıkan kuruma Atatürk şu cevabıyla onur vermişlerdir:

Kurultay münasebetiyle hakkımda gösterilen temiz duygulara teşekkürler ederim.

* *Kurun*, 8 Nisan 1935, Numara: 6195-133, s.2

İSTANBUL OKUTANLAR BİRLİĞİ KONGRESİ'NE*

(8 NİSAN 1935)[1]

İstanbul Okutanlar Birliği'nin geçen haftadan yarım kalan kongresi dün saat 16'da Halkevi salonunda sekiz yüzden fazla üyenin iştirakiyle tamamlanmıştır.

Kongre başkanlığına Beyoğlu Kırk Beşinci Okul Başokutanı Bay Şevki seçilmiş, geçici idare heyeti raporu okunmuştur.

[...]

Bundan sonra kongre münasebetiyle Atatürk'e, Kamutay Başkanı'na, Başbakan'a sunulan sevgi ve saygı telgraflarına gelen aşağıdaki cevaplar okunmuştur:

İstanbul Okutanlar Kongre Başkanı Şevki

Bildirilen duygulara teşekkür ederim.

Reisicumhur
Kamâl Atatürk

* *Kurun*, 9 Nisan 1935, Numara: 6196-134, s.4.

1 *Kurun*'da telgrafın tarihi yer almamaktadır. 8 Nisan 1935, telgrafın İstanbul Okutanlar Birliği Kongresi'nde okunduğu tarihtir. (Y.N.)

CHP 4. BÜYÜK KURULTAYI HAKKINDA TEBLİĞ*

(10 NİSAN 1935)

Ankara, 10 (AA) - Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığı'ndan bildiriğ:[1]

Cumhuriyet Halk Partisi'nin Dördüncü Büyük Kurultayı 9 Mayıs Perşembe günü saat 15'te Ankara'da Kamutay kurağında[2] toplanacaktır. Parti Nizamnamesi'nin 24. maddesine uyarak bildiririm.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı
Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 11 Nisan 1935, Numara: 4922, s.1; *Cumhuriyet*, 11 Nisan 1935, Numara: 3915, s.1; *Milliyet*, 11 Nisan 1935, Numara: 3292, s.1; *Akşam*, 11 Nisan 1935, Numara: 5917, s.2; *Son Posta*, 11 Nisan 1935, Numara: 1682, s.3; *Aylın Tarihi*, Mayıs 1935, Sayı: 17, s.5.

1 Bildiriğ: Tebliğ: (Y.N.)

2 Kurağ: Bina, yapı. (Y.N.)

MEHMET CEMAL BEY'İN İSTİKLAL MADALYASI HAKKINDA MECLİS'E*

(11 NİSAN 1935)

11.4.1935

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliği'ne

10.4.1935 tarih ve Kanunlar Müdürlüğü 280/86 sayılı yazı karşılığıdır.

Eski Vize Kaymakamı Mehmet Cemal namına kaybından tanzim edilen 4370 sayılı İstiklal Madalyası vesikası imza edilmiş ve ilişik olarak takdim kılınmıştır.

Reisicumhur

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-h, D: 76, f: 50'de bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.

ARSIULUSAL KADINLAR BİRLİĞİ 12. KONGRESİ'NE*

(22 NİSAN 1935)

İstanbul, 22 (AA) - Yıldız Arsıulusal[1] Kadınlar Kongresi'nin Cumhurreisi'ne çekmiş olduğu minnettarlık telgrafına cevap olarak Kamâl Atatürk Kongre'ye şu telgrafı yollamıştır:

Kadınlara oy hakkı temini için toplanan
Arsıulusal Kadınlar Birliği 12. Kongresi'ne
Yıldız - İstanbul

Bana yollamış olduğunuz cemilekâr sözler için size teşekkür ederim. Siyasi ve toplumsal hakların kadın tarafından kullanılmasının insanlığın saadeti ve prestiji bakımından elzem olduğuna eminim. Kongre mesaisinin feyizli neticelere ulaşmasını dilerim.

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 23 Nisan 1935, Numara: 4934, s.3; *Kurun*, 23 Nisan 1935, Numara: 6208-148, s.2; *Akşam*, 23 Nisan 1935, Numara: 5929, s.4; *Anadolu*, 23 Nisan 1935, Numara: 6183, s.2; *Ayın Tarihi*, Mayıs 1935, Sayı: 17, s.14. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*. Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.181.

1 Arsıulusal: Uluslararası. (Y.N.)

23 NİSAN BAYRAMI'NI KUTLAYANLARA TEŞEKKÜR*

(25 NİSAN 1935)

Ankara, 25 (AA) - Riyaseticumhur Umumi Kâtipliği'nden:

Reisicumhur Atatürk, 23 Nisan Bayramı'nı kutlulayanlara sevinç ve teşekkürlerinin iletilmesini emir buyurmuşlardır.

* *Ulus*, 26 Nisan 1935, Numara: 4936, s.1; *Cumhuriyet*, 26 Nisan 1935, Numara: 3930, s.3; *Kurun*, 26 Nisan 1935, Numara: 6211-151, s.1; *Akşam*, 26 Nisan 1935, Numara: 5932, s.2; *Anadolu*, 26 Nisan 1935, Numara: 6196, s.1; *Ayın Tarihi*, Mayıs 1935, Sayı: 17, s.17. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.826.

TÜRK KADINI HAKKINDA MİLLETLERARASI KADINLAR BİRLİĞİ KONGRESİ HEYETİNE*

(26 NİSAN 1935)

Türk kadınının dünya kadınlığına elini vererek dünyanın barış ve emniyeti için çalışacağına emin olabilirsiniz.

Türk kadını erginlik[1] savaşına fiilen iştirak etmiştir. Türk kadını, erkek Türk'e büyük yardımlarda bulunmuştur. Türk kadını zaferimizde büyük bir etken olmuştur. Kadınlarımızın geçirdiği gelişme ve bugün elde ettiği mevki bütün cihan kadınları tarafından insaniyet kaygısıyla taklit edilecektir.[2]

* *Akşam*, 27 Nisan 1935, Numara: 5933, s.1, 4; *Son Posta*, 27 Nisan 1935, Numara: 1698, s.2.
Demeç, gazetelerde şu açıklamayla yer almaktadır:

> "Ankara, 26 - Milletlerarası Kadınlar Birliği Kongresi namına kırk kişilik bir heyet bu sabah Ankara'ya gelmiştir. Heyet, kadın mebuslardan bir kısmı ve Ankara kadın teşekkülleri delegeleri tarafından karşılanmıştır. Muhtelif müesseseleri gezdikten sonra öğle vakti Dış Bakanı Vekili Bay Şükrü Kaya tarafından Marmara Köşkü'nde verilen ziyafette bulunmuştur.
> Heyet üyeleri saat on altı buçukta Çankaya'ya giderek Reisicumhur Atatürk tarafından kabul edilmiş ve verilmekte olan çay ziyafetinde bulunmuştur. Heyet üyeleri Köşk'te iki saatten fazla kalmıştır.
> Heyet Reisi Atatürk'e Kongre'nin tazimlerini bildirmiş ve Türkiye'de gördükleri eşsiz misafirperverlikten dolayı teşekkür etmiştir. Reis 'Türk kadınlarının, verdiğiniz haklara layık olduğunu yakından gördük. İstiklal Harbi'nde Türk kadını omzunda gülle taşıyarak vatan müdafaasına iştirak etmişti. Bundan sonra omuzlarında barış yükünü taşıyacaktır' demiştir. Atatürk, Türkiye ve şahsı için söylenen sözlere teşekkür ederek demiştir ki:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

1 Erginlik (erkinlik): İstiklal, bağımsızlık. (Y.N.)

2 Bu paragraf, Milletlerarası Kadınlar Birliği Kongresi'ne katılan Mısır Delege Heyeti Temsilcisi Hüda Şaravi'nin aktarımı olarak Mısır'da yayımlanan *Elbelağ* gazetesinin 12 Mayıs 1935 tarihli sayısında yayımlanmıştır.
Hüda Şaravi, devamla şunları aktarmaktadır:

> "Sözünü bitirdikten sonra Atatürk'ü aramıza aldık. Ben Atatürk'e şunları söyledim:
> 'Sayenizde Türk kadınının kazandığı haklardan dolayı sizi Mısır kadınları namına selamlar ve teşekkürlerimi arz eylerim. Mısır kadın delegelerinin Türkiye hükümetinden ve Türk ulusundan gördükleri nezakete karşı da teşekkürlerimi tekrar ederim. Mısır kadını, Türk kadınının kalkınmasından çok istifade etmiştir. Türkler sizi Atatürk, yani Türklerin babası olarak isimlendiriyorlar. Ben ise Ataşark, yani Şark'ın babası olarak isimlendirmek istiyorum.' Ben bu kelimeyi öz Türkçe olarak söyledim, yani 'Atadoğu' dedim.
> Bunun üzerine Atatürk Hazretleri iltifat buyurmuşlar ve Türk kardeşlerinden memnuniyet göstermişlerdir."

Bkz. *Elbelağ*'dan aktaran: *Ayın Tarihi*, Haziran 1935, Sayı: 18, s.478; *Yabancı Gözüyle Cumhuriyet Türkiyesi*, Dahiliye Vekâleti Matbuat Umum Müdürlüğü, Ankara, 1938, s.133-134. (Y.N.)

TÜRK KADINLARININ ASKERLİK YAPMASI HAKKINDA KADIN GAZETECİLERE CEVAP*

(26 NİSAN 1935)

Türkiye Cumhuriyeti'nin esas düşüncesi, kadınlar değil, erkekleri dahi savaş meydanına götürmemektir. Fakat Türk ulusunun yüksek varlığına –herhangi taraftan olursa olsun– ilişildiği zaman, işte o vakit Türk kadınları, Türk erkeklerinin bulunduğu yerde hazır ve faal olacaklardır. Bu, insanlığın yüksek huzuru, sükûnu ve dünya insanlığı için lazım bir ödev olduğundandır ki, Türk kadını bunu yapacaktır ve yapagelmektedir ve yapar.

* *Tan*, 1 Mayıs 1935, Numara: 9-3312, s.1. Ayrıca bkz. Perihan Naci Eldeniz, "Atatürk ve Türk Kadını", *Belleten*, Ekim 1956, c.20, Sayı: 80, s.742.
Demeç, *Tan*'da şu açıklamayla yer almaktadır:

> "Biliyorsunuz ki, birkaç gün evvel İstanbul'da bütün dünya kadınlığının delegeleri toplandı. Birçok şeyler görüştüler. Ortaya koydukları belli başlı fikirlerden esaslısı şu oldu:
> Türkiye bundan sonra Türk kadınlığı için ne yapacaktır?
> Bayanlar, baylar, bu [...]nüşe[1] göre çok fazla bir soru değil midir? Çünkü bu soruyu soran dünya delegeleri içinde henüz Türkiye'de kadınlara verilmiş olan hiçbir siyasal hakka sahip olmayanlar da bulunuyordu. Onun için bu soruyu soranların ne demek istediklerini anlamak biraz güç idi. Fakat onların Önderimize karşılık bir sorusu meseleyi aydınlattı. Onlar dediler ki:
> 'Kadınları asker de yapacak mısınız?'
> Önderimiz şu cevapta bulunuyordu:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

Cumhurbaşkanı Atatürk'ün bu konuşması, 29/30 Nisan 1935 gecesi Kadın Esirgeme Kurumu'nca Ankara Orduevi'nde tertip edilen suarede, kurumun İdare Heyeti üyelerinden Makbule Eldeniz tarafından verilen diskurda aktarılmaktadır. Söz konusu suare hakkında bkz. elinizdeki ciltte, s.194-196.
Falih Rıfkı Atay, 29 Nisan 1935 tarihli *Ulus* gazetesindeki köşesinde bu konuda şunları aktarmaktadır:

> "Geçenlerde Ankara'ya gelen Arsıulusal Kadın Kurultayı üyelerinden ikisi, Atatürk'ten kendi gazeteleri için birkaç söz söylemesini istediler. Başlıca soruları şu idi:
> 'Türk kadınlarını asker de yapacak mısınız?'
> Atatürk cevap verdi:
> 'Biz erkeklerimizi bile harp felaketinden uzak bulundurmak isteyen insanlarız. Fakat harp etmek zorunda bırakılırsak, yurt savgasında[2] kadınlarımız erkeklerimizle beraber bulunacaktır.'
> Atatürk, kendilerine son erkinlik[3] savaşının buna yakın bir örnek olduğunu hatırlatmıştır."

Bkz. *Ulus*, 29 Nisan 1935, Numara: 4939, s.1. Ayrıca bkz. *Akşam*, 29 Nisan 1935, Numara: 5935, s.1; *Anadolu*, 30 Nisan 1935, Numara: 6199, s.1; *Cumhuriyet*, 30 Nisan 1935, Numara: 3934, s.1; *Son Posta*, 30 Nisan 1935, Numara: 1701, s.3; *Aynı Tarihi*, Mayıs 1935, Sayı: 17, s.79. (Y.N.)

1 Gazetenın bu kısmı yıpranmış olduğundan, bir sözcük okunamamıştır. (Y.N.)
2 Savga: Müdafaa, savunma. (Y.N.)
3 Erkinlik: İstiklal, bağımsızlık. (Y.N.)

TÜRK-YUGOSLAV DOSTLUĞU HAKKINDA YUGOSLAVYA KADINLAR BİRLİĞİ REİSİ DOKTOR ANKA'YA*

(26 NİSAN 1935)

Belgrad, 31 (Telefonla) - Bu sene İstanbul'da toplanan Kadınlar Kongresi'ne iştirak eden Yugoslavya Kadınlar Birliği Reisi Doktor Anka, Belgrad'da çıkan Politika *gazetesinde Türkiye intibalarını ve bu arada Atatürk ve İsmet İnönü ile yaptığı görüşmeleri yayımlamaktadır.*

Reisicumhur'umuz Türk-Yugoslavya dostluğu hakkında şunları söylemişlerdir:

"Çok saydığım milletinize benden selam söyleyin. Aramızdaki bugünkü sağlam dostluk hiçbir zaman sönmesin."

Başbakanımız General İsmet İnönü de:

"Biz sizin güzel memleketinizi kendi memleketimiz kadar severiz. Yugoslavların ahlakına ve verdikleri söze tam bir inancımız vardır. Büyük Yugoslav milletine samimi selamlarımızı götürünüz."

Kadın yazar intibaları arasında:

"Türkiye'nin Asya'daki dış siyasasının merkezi Rusya; ve Avrupa'daki dış siyasasının da merkezi Yugoslavya'dır" diyor.

* *Cumhuriyet*, 1 Haziran 1935, Numara: 3966, s.1.

DOĞUMUNUN YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA YUGOSLAVYA KRALLIĞI NAİBİ PRENS PAUL KARAGEORGEVİÇ'E*

(27 NİSAN 1935)

Tel. Ankara, 27.4.1935

S.A.R. Prens Paul Karageorgeviç
Yugoslavya Krallığı Naibi - Belgrad

Zatı Fahametpenahilerinin doğumunun yıldönümü münasebetiyle en hararetli tebriklerimi ve gerek şahsi saadetiniz, gerek dost asil Yugoslav ulusunun yüceliği ve bayındırlığı için beslediğim dileklerin kabulünü rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Yugoslavya, Tebrik ve Teşekkürler'den Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.332-333; *Ulus*, 30 Nisan 1935, Numara: 4940, s.2; *Son Posta*, 30 Nisan 1935, Numara: 1701, s.13; *Aym Tarihi*, Mayıs 1935, Sayı: 17, s.98.

HİLALİAHMER'E "KIZILAY" ADININ VERİLMESİ*

(28 NİSAN 1935)

Ankara, 28 (Telefonla) - Hilaliahmer (Kızılay) Kurumu'nun genel toplantısı Antalya Saylavı Doktor Cemal'in başkanlığında yapıldı. Kurum başkanı, Sağlık Bakanı Refik, şefkat pulları, İstanbul merkezinin yeni vaziyeti, yoksul çocuklara yardım, fazla üye tedariki ve gelirin artırılması işleri üzerinde izahat verdi. [...]

Refik Saydam, üye aidatını toplamak ve geliri artırmak yolundaki tedbirleri de anlattı ve kurum adının değiştirilmesi için bir önerge olduğunu, bunda Cemiyet'in Türk ulusunun üzerine uygun bir ad bulunmasını kaydettikten sonra Ulu Önder Atatürk'ün kuruma yüksek alakasının eseri olarak Kızılay adını verdiğini söyledi. Yeni ad alkışlarla kutlulandı.

* *Cumhuriyet*, 29 Nisan 1935, Numara: 3933, s.3.

MEKSİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ CUMHURBAŞKANI LAZARO CARDENAS'I KUTLAMA*

(28 NİSAN 1935)

Meksika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı Ekselans Lazaro Cardenas'a

Sevik, Büyük Dost,

Meksika Cumhurluğu Başkanlığına seçilmenizi, temelyasanın verdiği erkle gücü ele aldığınızı bildiren bitiyi[1] büyük sevinçle aldım.

Ekselans, sizi ülkenizin en büyük orununa[2] geçmiş olmanızdan (dolayı) kutlarken, yurtlarımız arasındaki mutlu dostluk bağlarının korunmasını, berkitilmesini[3] istediğinizin güvenini unutmayacağım.

Sizin gönencinizle Meksika Cumhurluğu'nun genliği[4] için beslediğim dilekleri katınıza sunarım, Ekselans.

Ankara'da, bin dokuz yüz otuz beş senesi Nisan ayının yirmi sekizinci günü yazılmıştır.

K. Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K.60-0'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.325.

1 Biti: Mektup. (Y.N.)

2 Orun: Özel yer, makam, mevki. (Y.N.)

3 Berkitmek: Tahkim etmek, sağlamlaştırmak. (Y.N.)

4 Genlik: Refah. (Y.N.)

DOĞUMUNUN YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA JAPON İMPARATORU HİROHİTO'YA*

(29 NİSAN 1935)

Ankara, 29 (AA) - Japon İmparatoru'nun doğumunun yıldönümü münasebetiyle Reisicumhur Atatürk'le İmparator arasında aşağıdaki telgraflar teati olunmuştur:

M. S. Hirohito
Japon İmparatoru - Tokyo

Zatı Haşmetanelerinin doğmunun yıldönümü münasebetiyle en hararetli tebriklerimi arz eder ve şahsi saadetinizle Japonya'nın bayındırlığı için beslediğim dileklerimin kabulünü rica ederim.

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 30 Nisan 1935, Numara: 4940, s.2; *Son Posta*, 30 Nisan 1935, Numara: 1701, s.13; *Anadolu*, 1 Mayıs 1935, Numara: 6200, s.5; *Ayın Tarihi*, Mayıs 1935, Sayı: 17, s.97. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.218.

KADIN ESİRGEME KURUMU'NUN ANKARA ORDUEVİ'NDEKİ YEMEĞİNDE SOHBET*

(30 NİSAN 1935)

Ankara, 30 (Özel muhabirimiz bildiriyor) - Kadın Esirgeme Kurumu dün gece Orduevi'nde dansli bir akşam yemeği tertip etmişti. [...] Gece yarısına doğru Cumhurbaşkanı Atatürk devamlı alkışlar arasında Orduevi'ne gelmiş ve bu nezih toplantıyı şereflendirmiştir.

Atatürk suareye iştirak eden bayan ve bayları dil bahisleri etrafında aydınlatmış ve masasına davet ettiği aydınlardan meydana gelen bir kalabalıkla dil ve kadınlık işleri üzerinde görüşmeler yapmıştır. Bu arada Seyhan Saylavı General Naci Eldeniz'e, zehra, zühre ve zahir sözünün etimolojisi ile hakikat kelimesi etrafında verdiği notlar dairesinde kısa bir konferans verdirmiş ve orada bulunanlara:

"Bana hocalık etmiş olan General Naci'yi dinleyiniz" *hitabında bulunarak Naci Eldeniz'i taltif etmiştir.*

Atatürk bundan sonra Kadın Esirgeme Kurumu'nun faaliyetiyle alakadar olmuş, kurumun İdare Heyeti üyelerinden yaptıkları işler hakkında izahat almıştır. Bu bahis üzerinde görüşülürken mevzu genişleyerek söz Türk kadınının vazifelerine intikal etmiş ve Atatürk, Kamutay Başkan Vekillerinden Nuri Conker'i, kurumun İdare Heyeti üyelerinden Makbule Eldeniz'i ve Mediha Kâzım Urbay'ı kadınlık bahsi etrafında diskurlar vermeye davet etmiştir.

Nuri Conker, diskurunda kurumun İdare üyelerinden birinin verdiği izahatta "Yoksul kadınlara yardım ediyoruz" cümlesi üzerinde durarak demiştir ki:[1]

* *Tan*, 1 Mayıs 1935, Numara: 9-3312, s.1; *Son Posta*, 1 Mayıs 1935, Numara: 1702, s.3; *Kurun*, 2 Mayıs 1935, Numara: 6217-157, s.1, 12; *Cumhuriyet*, 2 Mayıs 1935, Numara: 3936, s.1; *Anadolu*, 2 Mayıs 1935, Numara: 6201, s.2.

1 *Tan*'ın haberinde Nuri Conker'in diskuru olarak sunulan metin Atatürk tarafından yazılmış ve okuması için kendisine verilmiştir. Yukarıda metni verilen Atatürk'ün el yazısı notlarının ilk sayfası için bkz. elimizdeki ciltte, s.197; tamamı için bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Perihan Naci Eldeniz, "Atatürk ve Türk Kadını", *Belleten*, Ekim 1956, c.20, Sayı: 80, s.739-745.
Perihan Naci Eldeniz, notlara şu açıklamayla yer vermektedir:

> "Atatürk'ümüzün kadın hakkındaki anlayışını kendi eliyle yazdığı notlardan okuyalım. Bu notlar, Yardımsevenler Derneği'nin ismi son şeklini almadan önce bir toplantıda isim münakaşa edilirken kendisi tarafından yazılmış, o zamanki reis Bayan Eldeniz'e okutulmuştu. Birisi 'İsim, yoksul kadınlara yardım derneği olsun' demişti. Atatürk'ün yüzüne, düşünceli, çatık kaşlı bir hava gelmiş ve fotokopisini bu yazının sonuna koyduğum şu notları yazmıştı. {...}
> Bu not okunduktan sonra Atatürk'ün ayağa kalktığını gördük. Atatürk etrafındakilerle birlikte gelip geçmiş Türk kadınına, inkılapları omuzlarına alan o günkü Türk kadınına ve Türk istikbalinin anasına saygı duruşuna kalkmıştı."

"Yoksul kadın hiçbir şeyi olmayan kadın anlamında alınmıştır.

Halbuki kadın denilen varlık bizatihi yüksek bir varlıktır. Onun yoksulluğu olamaz. Kadına yoksul demek, onun bağrından kopup gelen bütün insanlığın yoksulluğu demektir. Eğer insanlık bu halde ise, kadına yoksul demek reva görülebilir.

Hakikat bu mudur?

Eğer kadın dünyada çalışan, muvaffak olan, zengin olan, maddi ve manevi zengin eden insanları yetiştirmişse ona yoksul sıfatı verilebilir mi? Verenler varsa, onlara nankör, açgöz denirse doğru olmaz mı?

Bizce, Türkiye Cumhuriyeti anlamınca kadın, bütün Türk tarihinde olduğu gibi, bugün de en muhterem mevkide, her şeyin üstünde yüksek ve şerefli bir mevcudiyettir.

Şimdi anlıyorum Yoksul Kadınlar Cemiyeti'ni teşkil edenlerin insani mefkûrelerini...

Anladığımı da birkaç sözle izah edeyim: Birkaç asırdan beri Türk kadınlığının manası unutulmuş, o, bunca varlıkların maddi, manevi kaynağı olduğu halde yüzüstü bırakılmış, unutulmuş!

Kadın Esirgeme Kurumu bu fahiş, müthiş hatanın tashihini lüzumlu gören Türk kadınlarının kurumudur.

A) Büyük varlık ve faziletleri unutulmuş olan Türk kadınlığına ayağa kalkarak hürmetlerimizi göstermeliyiz.

B) Bunu düşünerek Kadın Esirgeme Kurumu'nu kuran bugünkü Türk kadınlarını dahi ayakta selamlamalıyız."

Makbule Eldeniz diskurunda Atatürk'le dünya kadınlığı delegeleri arasında Çankaya'da cereyan eden konuşmalara temas etmiş ve bu konuda demiştir ki: [...][1]

Mediha Kâzım Urbay ise diskurunda kadınlık bahsini tarih bakımından tahlil etmiştir.

Bu diskurlardan sonra Atatürk masasında yer verdiği ordunun güzide bir erkânıharp yarbayını (kaymakam) yanına çağırmış ve nerede çalıştığını öğrendikten sonra onu talim ve terbiye bahsi üzerinde diskur vermeye davet etmiştir.

Büyük Erkânıharbiye Talim ve Terbiye dairesinde çalışan Yarbay Sait, mevzuu çok canlı bir tarzda genişletmiş ve talim, terbiye işinde Türk kadının rolünü bilhassa vurgulamıştır.

Tan'da Nuri Conker'in diskuru olarak yayımlanan metin şudur:

> "'Yoksul kadın burada hiçbir şeyi olmayan kadın anlamında alınmıştır. Halbuki kadın denilen varlık bizatihi yüksek bir varlıktır. Onun yoksulluğu olamaz. Kadına yoksul demek, onun bağrından kopup gelen bütün insanlığın yoksulluğu demektir. Eğer insanlık bu halde ise, kadına yoksul demek reva görülebilir. Hakikat bu mudur? Eğer kadın dünyada çalışan, muvaffak olan, zengin olan, maddi ve manevi zengin eden insanları yetiştirmiş ise ona yoksul sıfatı verilebilir mi? Verenler varsa, onlara 'nankör' denirse doğru olmaz mı?
>
> Bizce, Türkiye Cumhuriyeti anlamınca kadın, bütün Türk tarihinde olduğu gibi, bugün de en muhterem mevkide, her şeyin üstünde yüksek ve şerefli bir mevcudiyettir.'
>
> Nuri Conker diskurunun sonunda:
>
> 'Büyük varlık ve faziletleri yakın zamana kadar unutulmuş olan Türk kadınlığına ayağa kalkarak hürmetlerimizi göstermeliyiz' demiş ve bunun üzerine başta Atatürk olmak üzere salonda bulunanların hepsi ayağa kalkmışlar, Türk kadınını saygı ile selamlamışlardır." (Y.N.)

1 Atatürk'ün 26 Nisan 1935 günü Arsıulusal Kadın Kurultayı delegeleriyle yaptığı söz konusu konuşma için bkz. elinizdeki cilitte, s.188. (Y.N.)

Atatürk, Sait'e bir tabaka hediye etmek suretiyle iltifatta bulunmuştur.

Atatürk, Orduevi'nden ayrılırken:

"Çocuklar yetiştiler. Bizden daha güzel söylüyorlar, daha güzel düşünüyorlar ve düşündüklerini daha iyi ifade ediyorlar"[1] *diyerek teşvik ve iltifatlarda bulunmuş, "Varol Atatürk" sesleri arasında uğurlanmışlardır.*

1 *Cumhuriyet* ve *Son Posta*'da "Bizden daha güzel söylüyorlar, bizden daha güzel düşünüyorlar ve düşündüklerini daha iyi ifade ediyorlar"; *Anadolu*'da "Bizden daha güzel düşünüyorlar, daha iyi ifadelerde bulunuyorlar" şeklinde. (Y.N.)

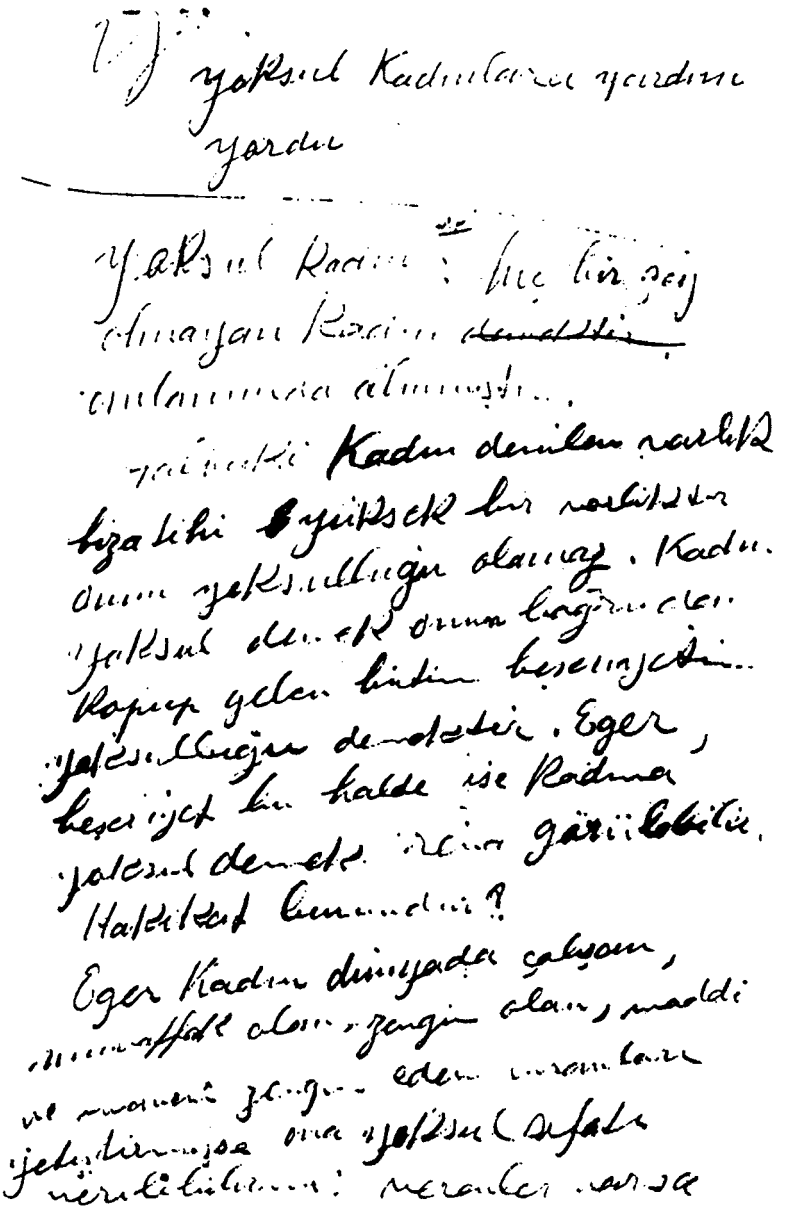

Atatürk'ün 30 Nisan 1935 günü Kadın Esirgeme Kurumu'nun Ankara Orduevi'ndeki yemeğinde yazdığı ve Nuri Conker'in okuduğu el yazısı notlarının birinci sayfası.

AVUSTURYA ULUSAL BAYRAMINI TEBRİK DOLAYISIYLA CUMHURBAŞKANI WILHELM MIKLAS'A*

(30 NİSAN 1935)

Tel. Ankara, 30.4.1935

Avusturya Federal Cumhurbaşkanı Ekselans Wilhelm Miklas'a

Avusturya ulusal bayramı[1] münasebetiyle Ekselansınıza en ısı[2] tebriklerimle beraber özel gönenciniz ve dost Avusturya ulusunun genliği[3] hakkında beslediğim samimi dilekleri sunarım.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari K. 60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.387.
Telyazısı gazetelerde şu şekilde yer almaktadır:

"Son[4] Ekselans Bay Miklas
Avusturya Reisicumhuru

Avusturya ulusal bayramı münasebetiyle en hararetli tebriklerimi ve şahsi saadetinizle dost Avusturya ulusunun refahı için olan samimi temennilerimi Ekselanslarına arz ederim.

Kamâl Atatürk"

Bkz. *Ulus*, 7 Mayıs 1935, Numara: 4947, s.2; *Cumhuriyet*, 7 Mayıs 1935, Numara: 3941, s.3; *Kurun*, 7 Mayıs 1935, Numara: 6222-162, s.2; *Tan*, 7 Mayıs 1935, Numara: 15-3318, s.5; *Ayın Tarihi*, Haziran 1935, Numara: 18, s.198. (Y.N.)

1 1 Mayıs 1934 tarihli Avusturya anayasasının anısına, 1934 yılında Avusturya ulusal bayramı olarak 1 Mayıs günü kabul edilmişti. Ankara'daki Avusturya Elçiliği, 26.9.1934 tarihli, 1858/A sayılı bir nota ile 1 Mayıs gününün Avusturya ulusal bayramı olarak kabul edildiğini Türkiye Dışişleri Bakanlığı'na duyurmuştu. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

2 Isı: Hararetli. (Y.N.)

3 Genlik: Refah. (Y.N.)

4 Son (Fr.): Onun. (Y.N.)

ALMAN ULUSAL BAYRAMINI KUTLAMA DOLAYISIYLA REICH BAŞKAN VE BAŞBAKANI HITLER'E*

(1 MAYIS 1935)

Tel. Ankara, 1.5.1935

Reich Başkan ve Başbakanı Ekselans Mösyö Adolf Hitler'e

Alman Ulusal Bayramı münasebetiyle Ekselansınıza en ısı[1] tebriklerimle beraber özel gönenciniz[2] ve asil Alman ulusunun genliği[3] hakkında beslediğim samimi dileklerimi sunarım.[4]

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdarî. K. 60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.I, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.157. *Ulus*, 8 Mayıs 1935, Numara: 4948, s.2; *Cumhuriyet*, 8 Mayıs 1935, Numara: 3742, s.3; *Kurun*, 8 Mayıs 1935, Numara: 6223-163, s.10; *Tan*, 8 Mayıs 1935, Numara: 15-3319, s.3; *Anadolu*, 9 Mayıs 1935, Numara: 6208, s.4; *Ayın Tarihi*, Haziran 1935, Sayı: 18, s.199.

1 Isı: Hararetli. Gazetelerde "ıssı" şeklinde. (Y.N.)

2 Gazetelerde "dönenciniz" şeklinde. (Y.N.)

3 Genlik: Refah. (Y.N.)

4 Ankara'daki Alman Büyükelçiliği, Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği 10.4.1934 günlü, B 333/34 sayılı nota ile, Almanya'nın ulusal bayramının bundan böyle 1 Mayıs günü olarak saptandığını bildirmişti. İki yıldır 1 Mayıs günü Almanya'da ulusal bayram olarak kutlanıyordu. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

TÜRK KUŞU KURUMU'NUN AÇILIŞINDA İNSAN-TABİAT İLİŞKİSİ ÜZERİNE SÖYLEV*

(3 MAYIS 1935)

Ankara, 3 (AA) - Reisicumhur Atatürk "Türk Kuşu" Kurumu'nun bugün yapılan açılış merasiminde şu söylevi söylemiştir:

Bayanlar, Baylar,

Bizim dünyamız –bilirsiniz– topraktan, sudan ve havadan unulmuştur. Hayatın da esas unsurları bunlar değil midir?

Bu unsurlardan birinin eksikliği, yalnız eksikliği değil, sadece bozukluğu, hayatı imkânsız kılar.

Hayatı, hele ulusal hayatı seven, onu korumak isteyen, yurdunun topraklarına, denizlerine olduğu gibi, havasına da ilginliğini her gün biraz daha çoğaltmalıdır.

Bu ilginlik, saydığım hayat örgenlerine egemenlikle olur.

Natür insanları türetti,[1] onları kendine taptırdı da. Ancak insanların dünyada yaşayabilmeleri için onların tabiata egemenliğini de şart kıldı. Tabiata egemen olmasını bilemeyen yaratıklar, varlıklarını koruyamamışlardır.

Tabiat, onları kendi unsurları içinde ezmekten, boğmaktan, yok etmekten ve ettirmekten cuda çekinmemiştir.

Türk, bu büyük hakikati üzelden tanımak kapasitesini göstererek kapsal bir dölenle toprağı ve onun türlü ürünlerini insanlığa verimli kılmış, okan denizlerde göğüslemedik dalgalar bırakmayarak, insanlığa genlik veren kültür yolları açmıştır.

Lakin, yaşadığımız bu çağda, artık insanlar yalnız karada ve denizde kalmadılar. Tabiatın hava varlığının da içine daldılar.

Hayat için, havayı yalnız nefeslenmenin yeter olmadığı anlaşıldı. Gerek ve gerçek olan, hava egemenliği olduğu yalın olarak ortaya çıktı.

Bütün ulusların büyük dölenle üzerinde çalıştıkları bu yöneyde, Türk ulusu da, şüphesiz, yerini almalıydı.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, kara ordumuzun yanında, donanmamızı kurarken, hava filolarımızı da en son hava araçlarıyla düzenlemekten geri kalmadı.

Şahıslarıyla onur duyduğumuz hava subaylarımız ve komutanlarımız da yetişmiş bulunuyorlar.

* *Ulus*, 4 Mayıs 1935, Numara: 4944, s.1, 3; *Cumhuriyet*, 4 Mayıs 1935, Numara: 3738, s.1, 3; *Kurun*, 4 Mayıs 1935, Numara: 6219-159, s.1, 9; *Tan*, 4 Mayıs 1935, Numara: 12-3315, s.1, 3; *Akşam*, 4 Mayıs 1935, Numara: 5940, s.2; *Son Posta*, 4 Mayıs 1935, Numara: 1705, s.1, 3; *Anadolu*, 5 Mayıs 1935, Numara: 6204, s.1; *Havacılık ve Spor*, 15 Mayıs 1935, Sayı: 142-143, s.2300-2301; *Ayın Tarihi*, Haziran 1935, Sayı: 18, s.138-140. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.278-280.

1 *Cumhuriyet*, *Kurun*, *Tan*, *Akşam* ve *Son Posta*'da "tügetti" şeklinde. (Y.N.)

Uçmanlarımız, her zaman ve her halde ulusun yüzünü ağartacak yüksek değerdedirler.

Lakin, arkadaşlar; bu kadarını yeter görmek doğru olamazdı. Hava işine, onun bütün dünyada aldığı önem derecesine göre genişlik vermek lazımdı.

Bunu göz önünde tutan Cumhuriyet Hükümeti, havacılığı bütün ulusun işlevi yapmak kararında idi.

Türk, yurdun dağlarında, ormanlarında, ovalarında, denizlerinde, her bucağında nasıl bir bilgi ve kendine güvenle yürüyor, dolaşıyorsa, yurdun asuğmanında da aynı suretle[1] dolaşabilmelidir.

Bu ise, Türk'ü, çocukluğundan, vatan kuşlarıyla, vatan havası içinde yarışa alıştırmakla başlar.

İşte, bugün burada bizi toplayan sebep, o kutsal işe başlama ayinidir.

Havacılık kınavına ciddi sarılmalarından dolayı, hükümete, Genelkurmay Başkanı Sayın Mareşal'e ve Türkiye Hava Kurumu Başkanı değerli arkadaşım Fuat'a[2] burada özel minnetlerimi sunarım.

Bu ödevimizi başarmada bizden değerli yardımlarını esirgemeyen dostumuz Rus Sovyet Cumhuriyeti'ne ve onun Sayın Büyükelçisi Bay Karahan'a önünüzde açıkça teşekkür etmekten kıvanç duyarım.

Türk çocuğu:

Her işte olduğu gibi, havacılıkta da en yüksek düzeyde, gökte, seni bekleyen yerini az zamanda dolduracaksın.

Bundan gerçek dostlarımız sevinecek, Türk ulusu mutlu olacaktır."

Atatürk'ün söylevinde hiçbir yabancı kelime yoktur. Söylevde kullanmış olduğu kelimelerin bazılarının anlamları şunlardır:

Araç: Vasıta
Asuğman: (Mecazi olarak) gök
Ayin: (Türkçe ayın-oyun)
Cıda: Asla
Dölen: Azim
Düzenlemek: Tanzim etmek
Düzey: Seviye
Egemenlik: Hâkimiyet
Esas: (Türkçe kök)
Güven: İtimat
Hayat: (Türkçe kök)
İlginlik: Alakadarlık
İmkân: (Türkçe kök)
İşlev: Amel, fiil, meşgale
Kapasite: Yetenek, kabiliyet
Kapsal: Âm ve şamil
Kınav: Faaliyet
Kıvanç: Memnuniyet
Lazım: (Türkçe kök)
Natür: (Türkçe kök)
Nefes: (Türkçe kök)
Okan: Büyük, muhit
Ödev: Vazife
Önem: Ehemmiyet
Örgen: Organ
Sebep: (Türkçe kök)
Şüphe: (Türkçe kök)
Tabiat: (Türkçe kök)
Uçman: Tayyareci
Unmak: Yapmak, imal etmek
Unsur: (Türkçe kök)
Ürün: Mahsul
Üzel: Ezeli
Vatan: (Türkçe kök)
Yalın: Parlak, çıplak, açık
Yaratık: Mahlûk
Yöney: Cephe

1 *Cumhuriyet*'te "süratle", *Kurun*'da "süretle" şeklinde. (Y.N.)
2 Fuat Bulca. (Y.N.)

TAHTA ÇIKIŞININ YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA İNGİLİZ KRALI V. GEORGE'U KUTLAMA*

(5 MAYIS 1935)

Tel. Ankara, 5.5.1935

Büyük Britanya Birleşik Krallığı
İrlanda ve Deniz Ötesindeki İngiliz Ülkeleri Kralı Hindistan İmparatoru
V. George Hazretleri'ne

Majestelerinin tahta çıkışlarının 25. yıldönümünü kutluladığı bu anda kendilerine çok samimi tebriklerimle birlikte şahsi saadetleri ve krallık ailesinin saadeti için olan en hararetli temennilerimi arz etmekle bahtiyarım.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.311; *Ulus*, 12 Mayıs 1935, Numara: 4952, s.2; *Cumhuriyet*, 12 Mayıs 1935, Numara: 3946, s.3; *Tan*, 12 Mayıs 1935, Numara: 20-3323, s.3, *Anadolu*, 13 Mayıs 1935, Numara: 6211, s.2; *Ayın Tarihi*, Haziran 1935, Sayı: 18, s.201. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.182-183.

CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLMESİ DOLAYISIYLA BREZİLYA BİRLEŞİK DEVLETLERİ CUMHURBAŞKANI GETULIO VARGAS'I KUTLAMA*

(5 MAYIS 1935)

Sevik ve Büyük Dost,

Brezilya Cumurluğu Başkanlığına seçilmenizi, temelyasanın verdiği erkle gücü ele aldığınızı bildiren bitiyi[1] büyük sevinçle aldım.

Ekselans, sizi ülkenizin en büyük orununa[2] geçmiş olmanızdan kutlarken, yurtlarımız arasındaki mutlu dostluk bağlarının korunmasını, berkitilmesini[3] istediğinizin güvenini unutmayacağım. Özel gönencinizle Brezilya Cumurluğu'nun genliği[4] için beslediğim dilekleri katınıza sunarım, Ekselans.

Ankara'da, bin dokuz yüz otuz beş senesi Mayıs ayının beşinci günü yazılmıştır.

K. Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari K. 60-0'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c. I, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.486.

1 Biti: Mektup. (Y.N.)

2 Orun: Özel yer, makam, mevkı. (Y.N.)

3 Berkitmek: Tahkim etmek, sağlamlaştırmak. (Y.N.)

4 Genlik: Refah. (Y.N.)

ULUSAL EKONOMİ VE ARTIRMA KURUMU KONGRE BAŞKANI KÂZIM ÖZALP'A*

(8 MAYIS 1935)

General Kâzım Özalp
Ulusal Ekonomi Kurumu Kongre Başkanı
Ankara

C. Kongre münasebetiyle bana karşı gösterilen temiz duygulara teşekkür ederim.

Cumhurreisi
Atatürk

* *Ulus*, 9 Mayıs 1935, Numara: 4949, s.2; *Ayın Tarihi*, Haziran 1935, Sayı: 18, s.8. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.182.
Telgraf, *Ulus*'ta şu açıklamayla yer almaktadır:

"Ankara, 8 (AA) - Ulusal Ekonomi ve Artırma Kurumu'nun her iki yılda bir toplanan genel kongresi münasebetiyle Kongre Başkanı tarafından Reisicumhur Atatürk ile Başbakan İsmet İnönü'ne, Kamutay Başkanlığı'na ve Parti Genel Kâtipliği'ne çekilen telgraflara verilen karşılıklar aşağıdadır:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

CHP 4. BÜYÜK KURULTAYI'NI AÇIŞ SÖYLEVİ*

(9 MAYIS 1935)

Kurultay'ın Sayın Üyeleri,

Karşılarında bulunmakla haz duyduğum delege arkadaşlarımı selamlarken, yüce ulusumuzu saygı ile anarım. *(Alkışlar.)*

Bu anda, bundan önceki kurultayları ve Parti'mizi doğurmuş olan ilk Sıvas Kurultayı'nı –ki, iç ve dış[1] düşmanların süngüleri altında kurulmuştur– hatırlamak, geçen on altı yılın bütün hadiselerini göz önüne getirmeyi kolaylaştırır:

Uçurum kenarında yıkık bir ülke... Türlü düşmanlarla kanlı boğuşmalar... Yıllarca süren savaş... Ondan sonra, içeride ve dışarıda saygı ile tanılan yeni vatan, yeni sosyete,[2] yeni devlet *(sürekli alkışlar)* ve bunları başarmak için arasız devrimler... İşte, Türk genel devriminin bir kısa diyemi...[3]

* Cumhurbaşkanı Atatürk'ün CHP 4. Büyük Kurultayı'nı açış söylevinin bazı bölümlerinin görüntü kaydı Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *CHP Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası 9-16 Mayıs 1935*, Ulus Basımevi, Ankara, 1935, s.15-17; *CHP Dördüncü Büyük Kurultayında Genel Başkan Kamâl Atatürk'ün Söylevi 9.5.1935*, Ankara, s.3-12; *TC Nafıa Vekâleti Nafıa İşleri Mecmuası*, Nafıa Vekâleti Neşriyat Müdürlüğü, Mayıs 1935, Sayı: 12, s.5-8; *Ulus*, 10 Mayıs 1935, Numara: 4950, s.1, 3; *Cumhuriyet*, 10 Mayıs 1935, Numara: 3944, s.1, 11; *Kurun*, 10 Mayıs 1935, Numara: 6225-165, s.1, 9; *Tan*, 10 Mayıs 1935, Numara: 18-3321, s.1, 5; *Akşam*, 10 Mayıs 1935, Numara: 5946, s.1, 4; *Son Posta*, 10 Mayıs 1935, Numara: 1711, s.1, 7; *Anadolu*, 10 Mayıs 1935, Numara: 6209, s.1, 4; *Aylık Tarihi*, Haziran 1935, Sayı: 18, s.38-41; *Ülkü*, Haziran 1935, c.5, Sayı: 28, s.241-244. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayımları, İstanbul, 1945, s.365-369.
Söylev, gazetelerde şu açıklamayla yer almaktadır:

> "Ankara, 9 (Hususi) - Cumhuriyet Halk Partisi Dördüncü Büyük Kurultayı bugün büyük merasimle açılmıştır. Kurultay salonu bayraklarla süslenmiş. Parti'ye mensup saylavlar, delegeler, dinleyicilerle baştan başa dolmuştu.
> Atatürk Kurultay'ın açılmasına on dakika kala, sürekli alkışlar arasında salona girdiler ve orta sıralarda oturdular. Bütün üyeler hep ayağa kalkarak Büyük Önder'i şiddetle alkışladılar.
> Ön sıralarda İdare Heyeti üyeleri oturuyorlardı.
> İktisat Vekili Bay Celal Bayar, Bay Abdülhak Hamit'i kolundan tutarak yanına oturttu. Elçiler locasında Sovyet Elçisi B. Karahan, Almanya ve İtalya elçileriyle diğer elçilikler mensupları bulunuyorlardı.
> Kurultay'ın açılış merasimi sesli filme alındı.
> Bundan sonra Kurultay başkanlarıyla yazganlarının seçimine geçildi. Başkanlıklara Kamutay Başkanı Bay Abdülhalik Renda, Bay Saffet Arıkan, Kurultay yazganlığına Bay Naşit, Bayan Fakihe, Bay Ethem Kadri ve Bay İbrahim Akıncı seçildiler.
> Bundan sonra Atatürk şiddetli alkışlar arasında kürsüye çıkarak şu söylevle Kurultay'ı açtılar:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

1 Yazılı kaynaklarda "dış ve iç" şeklinde. (Y.N.)
2 Sosyete: Toplum. (Y.N.)
3 Diyem: İfade. (Y.N.)

Bayanlar, Baylar,

Parti'mizin her kurultayı, denebilir ki, bir dönüm başında toplanmıştır. 1927 Kurultayı, Doğu'da kopan azıyı yenerek Cumhuriyet'in sarsılmaz temelde olduğunun anlaşılmasına; 1931 Kurultayı güvenlik ve sükûnun kesin olarak kurulmasına rast gelir. Bu kurultayımız ise, geniş ölçüde gelişim devri içinde bulunduğumuz günlerde toplanmış oluyor.

Kurultay'ın, yeniden alacağı ilerleme ve yükselme tedbirleriyle vatanın yüksek yönetimini erdemli ellerinde tutan Parti'mizin şerefli tarihini zenginleştireceğine şüphe yoktur.

Geçen kurultaydan bugüne kadar, kültürel ve sosyal alanda başardığımız işler, Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal çehresini keskin[1] çizgileriyle ortaya çıkarmıştır. Yeni harfleri, ulusal tarihi, öz dili, ar, ilimsel müzik ve teknik kurumları ile kadını erkeği her hakta eşit, modern Türk sosyetesi bu son yılların eseridir. *(Sürekli alkışlar.)*

Türk ulusu ancak varlığını derin ve sağlam kültür sınırları ile çevreledikten sonradır ki, onun yüksek kapasitesi ve erdemi uluslar arasında tanılır. Türk ulusuna doğunsal rengini veren bu devrimlerden her biri, çok geniş tarihsel devirlerin övünebileceği büyük işlerden sayılsa yeridir. *(Sürekli alkışlar.)* Bütün bu işler, Parti'mizin programını özenle göz önünde tutarak başarılabilmiştir.

Tüzel, sağlık, sosyal, finans, ekonomi ve bayındırlık işlerimizde hiç durmadan aldığımız yeni tedbirlerin iyi ve yerinde olduğuna kani bulunuyoruz.

Akdeniz'i Karadeniz'e demirle bağladık. Anadolu'da özel şirketler elindeki bütün yolları satın aldık; İstanbul ve İzmir'de liman ve rıhtım işleri devlet eline geçti; Diyarıbekir kapılarındayız. Antalya'ya, Erzurum'a, kömür yurduna durmadan gidiyoruz. *(Sürekli alkışlar.)*

Devlet Demiryolları kurumu, bugün kendi malımız olan beş yüz milyon liralık bir işi çevirmektedir.

Sayın Arkadaşlar,

Geçen dört yılın başlıca işlevi ekonomi alanında olmuştur. Birçok ülkeler acunsal[2] buhran karşısında sarsılmış ve umutsuzluğa düşmüşken, biz, bu kapsal felaket önünde cuda irkilmedik. *(Alkışlar.)* Yurdun ekonomisini yeni bir düzene yönetlemiş bulunuyoruz. Arsıulusal[3] tecimi denkleştirerek, iç pazarı harekete getirerek kendimizi korumayı başardık. Asıl önde tuttuğumuz iş, geniş bir endüstri programını gerçekleştirmeye başlamak olmuştur. *(Alkışlar.)* Bu program tamamıyla gerçekleştiği gün, şüphesiz yurttaşın geçimi hissolunacak derecede genişleyecektir.

Tarım ve endüstri hareketlerimiz birbirini kollayan tedbirlerle yapılmaktadır.

Maden ürünlerimiz son zamanlarda özel bir gelişim gösterdi. Umudumuz odur ki, gelecek kurultay maden işleriyle beraber deniz ekonomisinde bugün almakta olduğumuz tedbirlerin verimli sonuçlarını dermiş olarak toplanacaktır. *(Alkışlar.)*

Görüyorsunuz ki arkadaşlar, yepyeni bir güdümlü ekonomi düzeni kurmakla uğraşıyoruz. Parti'mizin ekonomik anlayışı, bu yöndeki programımızın, yurdun ihtiyaç-

1 Yazılı kaynaklarda "kesin" şeklinde. (Y.N.)
2 Acun: Dünya. (Y.N.)
3 Arsıulusal: Uluslararası. (Y.N.)

larını karşılayacak ve onu az zamanda gelişmeye ve genişliğe erdirecek en iyi program olduğunu gösterecektir. Yeni öğütleriniz ve direktiflerinizle, yeniden, ilerleme ve yükselme tedbirlerimizi kolaylaştıracağınıza şüphe yoktur.

Bayanlar, Baylar,

Cumhuriyet'in dış sıyasada özenle güttüğü amaç, arsıulusal barışı korumak ve güven içinde yaşamaktır. Komşularımızla dostluk ve iyi geçinme yolunda her gün biraz daha ilerlemekteyiz.

Sovyetler'le dostluğumuz her zamanki gibi sağlamdır *(sürekli alkışlar)* ve içtendir. Kara günlerimizden kalan bu dostluk bağını Türk ulusu unutulmaz değerli bir hatıra bilir. *(Sürekli alkışlar.)* İki memleket arasında her yönden değetler sıklaşmakta ve genişlemektedir. Sovyetler, Cumhuriyet'imizin onuncu yılında yüksek delegeleriyle şenliklerimizde hazır bulundular.

Devletlerimiz hükümetleriyle ve uluslarıyla her fırsatta birbirlerine nasıl inandıklarını ve ne kadar güvendiklerini bütün dünyaya göstermektedirler. *(Alkışlar.)* Son günlerde, Boğazlar meselesini ortaya koyduğumuz zaman, Sovyetler'in bizim tezimizdeki doğruluğu ve haklılığı bildirmiş olmaları, Türk ulusunda yeniden derin dostluk duyguları uyandırmıştır. *(Sürekli alkışlar.)*

Türk-Sovyet dostluğu arsıulusal barış için şimdiye kadar yalnız hayır ve fayda getirmiştir. Bundan sonra da yalnız hayırlı ve faydalı olacaktır. *(Alkışlar.)*

Arkadaşlar;

Geçen dört yıl içinde bir önemli hadise de Balkan Paktı'dır. Dört devlet, kendi güvenleri için ve Balkanlar'ın karışma ve karıştırma konusu olmaktan çıkması için içten bir kanaatle birbirlerine bağlanmışlardır. *(Alkışlar.)* Balkanlı bağlaşıklarımızla gittikçe artan bir beraberlik ve dayanışma sıyasası güdüyoruz. Yükenlerimizin gereklerini kesin bir bayrılıkla gözetiyoruz.

Asıl dikkate değen, Balkan Paktı'nın, daha bir yıl içinde, arsıulusal barış için büyük bir etke olduğunun anlaşılmasıdır. *(Alkışlar.)* Balkan Paktı, gittikçe Avrupa barışının başlıca temel taşlarından biri olmak yerindedir. *(Alkışlar.)*

Geçen dört yılın şerefli hadiselerinden biri olmak üzere, İran Şehinşahı'nın sayın konuğumuz olduğunu kıvançla hatırlatırım. *(Alkışlar.)* Bu şahsi tanışmadan iki memleketin kazandığı faydalar pek geniş olmuştur. İki kardeş ulusun arasını açacak hiçbir mesele kalmadığı ilan edilmiş ve birbirinin bahtiyarlığından, kuvvetli olmalarından başka dilekleri bulunmadığı anlaşılmıştır. *(Sürekli alkışlar.)*

Afgan devletinin uluslar sosyetesine girişini selamlamakla bahtiyar olduk. *(Alkışlar.)* Bu kardeş ulus ile dostluk bağlarımız mutlu bir surette ilerlemektedir. *(Alkışlar.)*

Yakın komşularımızla ve uzak devletlerle olan ilgilerimiz genel olarak nomal ve dostçadır. *(Alkışlar.)* Arsıulusal ilgilerin gerektirdiği bütün değetleri ve konuşmaları kıvançla kolaylaştırıyoruz.

Arkadaşlar,

Türkiye Cumhuriyeti arsıulusal ailenin, ancak faydalı, çalışkan ve iyi geçimli bir unsuru olmak amacındadır. *(Sürekli alkışlar.)* Uluslar sosyetesinde ciddi barış ve elbirliği isteğiyle çalışıyoruz.

Uluslar sosyetesinin, arsıulusal güveni artıracak, geçmişten kalan[1] hastalıkları iyileştirecek insani sonuçlara varabilmesi başlıca dileklerimizdendir. *(Alkışlar.)*

Arkadaşlar,

Arsıulusal durum nazik bir buhran geçirmektedir. Eski ve büyük anlaşmazlık, son çatışmalarla heyecanlı bir noktaya gelmiştir. Bugünkü yüksek insanlığın, ulusları birbirine yaklaştırma çaresini bularak, genel güvensizliği ortadan kaldırmasını ummak isteriz.

Bununla beraber, bütün dünya gidişini göz önünde tutarak, dikkatli, hazırlıklı, uyanık bulunmak lüzumuna kaniiz. *(Alkışlar.)* Yine bu kanaatledir ki, dostluklarımıza bağlı ve bütün ilgilerimizde eyicil bir sıyasa ile elimizden geldiği kadar genel barışı korumak istiyoruz. *(Alkışlar.)*

Bayanlar, Baylar,

Size biraz da Parti'mizin son yıllardaki öz hayat ve kınavından bahsedeyim. Geçen kurultayın Parti örgütlerine vermiş olduğu çalışma yöneti çok faydalı ve verimli oldu.[2] Parti üyeleri, prensiplerimizi anlamak ve yaymakta ve bütün yurttaşların sevgilerini, güvenlerini kazanmakta, kendilerinden beklendiği gibi hareket etmişlerdir. Parti seçimlerinin canlı ve özenli bir tarzda oluşu sıyasal hayatımızda önemli bir ilerleyiştir.

Parti'mizin, Halkevleri'yle bütün yurttaşlara kucağını açması, vatanda sosyal ve kültürel bir devrim yaptı.

Sevgili Arkadaşlar,

Cumhuriyet Halk Partisi'nin esas düşünce ve dileği, vatandaşları her türlü ayrılıktan korumak, onları kendileri ve büyük Türk ulusu için faydalı kılmaktır. *(Okay[3] sesleri, alkışlar.)*

Programımızda iş bölümlerinin her birinde bulunan yurttaşların özel ve genel asığları[4] ve genlikleri, ayrasız,[5] göz önünde tutulmuştur. Bu hakikatin bütün yurttaşlarca yalın olarak bilinmesi çok önemlidir. Bunu yurttaşlara anlatmak ve bu suretle onların sevgilerini ve güvenlerini kazanmak, Parti üyelerinin kutsal ödevidir. *(Alkışlar.)*

Türk ulusu kendisine hizmet edenleri, sürel bir surette değerlemiş ve onlara ön vermiştir.[6]

Son saylav seçiminde Parti'mizin ulusun güvenini kazanması, bize, çalışmamızda yeniden büyük şevk ve kuvvet vermiştir. *(Alkışlar.)*

Ulusa hizmet yolunda bütün varlığımızla çalışmak, Parti üyelerinin bozulmaz andıdır. *(Ayakta sürekli alkışlar.)*

Atatürk'ün bu söylevde kullanmış olduğu kelime karşılıkları şunlardır:

Ar: Güzel Sanatlar (beaux-arts)
Azı: İsyan (rèvolte, rebellion)
Bağlaşık: Müttefik (allié)
Bayrılık: Sadakat
Cuda: Asla
Dayanışma: Tenasüt

1 Yazılı kaynaklarda "kalma" şeklinde. (Y.N.)
2 Yazılı kaynaklarda "olmuştur" şeklinde. (Y.N.)
3 Okay: Aferin, bravo. (Y.N.)
4 Asığ: Menfaat. (Y.N.)
5 Ayra: İstisna. (Y.N.)
6 *CHP Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası* ve *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I*'de "ön gelme vermiştir"; *CHP Dördüncü Büyük Kurultayında Genel Başkan Kamâl Atatürk'ün Söylevi*'nde "ünvermiştir" şeklinde. (Y.N.)

Değet: Temas
Devrim: İnkılap
Doğunsal: Fıtri
Endüstri: Sanayi
Eşit: Müsavi
Etke: Amil (facteur)
Eyicil: Hayırhah
Finans: Maliye
Gelişim: İnkişaf
Güdümlü: Sevk ve idareli (dirigé)
Güvenlik: Emniyet (asayiş anlamında)
İşlev: Amel (fiil)
Kapasite: Kabiliyet (capacitè)
Kapsal: Şamil
Kesin: Kati
Kınav: Faaliyet (activité)
Konu: Mevzu
Kutsal: Kutsi
Modern: Asri
Nomal: Tabii
Önemli: Ehemmiyetli
Örgüt: Teşkilat (organisation)
Özel: Hususi (pricé, particulier)
Sürel: Daimi
Tecim: Ticaret
Tüzel: Adli (juridique)
Yönet: Veche
Yönetim: İdare (administration)
Yönetlemek: Tevcih etmek
Yüken: Taahhüt (engagement)

ULUSAL BAYRAMI KUTLAMA DOLAYISIYLA ROMANYA KRALI II. CAROL'A*

(9 MAYIS 1935)

Tel. Ankara, 9.5.1935

Romanya Kralı Haşmetli II. Carol Hazretleri'ne
Bükreş

Romanya ulusal bayramı münasebetiyle[1] en ısı[2] tebriklerimle beraber özel gönenciniz ve[3] dost Romanya'nın genliği için beslediğim samimi dileklerimi Zatı Haşmetanelerine sunarım.[4]

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrik ve Teşekkürler, Romanya, İ.K.60-0'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.46; *Ulus*, 13 Mayıs 1935, Numara: 4953, s.2; *Kurun*, 13 Mayıs 1935, Numara: 6228-168, s.2; *Cumhuriyet*, 13 Mayıs 1935, Numara: 3947, s.3; *Tan*, 13 Mayıs 1935, Numara: 21-3324, s.3; *Ayın Tarihi*, Haziran 1935, Sayı: 18, s.202.
Telyazısının *Cumhuriyet*, *Tan*, *Kurun* ve *Ayın Tarihi*'ndeki metni şudur:

"Haşmetli Romanya Kralı Karol Hazretleri'ne
Bükreş

Romanya'nın milli bayramı münasebetiyle Zatı Haşmetanelerine en hararetli tebriklerimi ve şahsi saadetleriyle dost Romanya'nın refahı hakkındaki temennilerimi sunarım.

Kamâl Atatürk"

Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

1 *Ulus*'ta "dolayısiyle majestelerine". (Y.N.)
2 *Ulus*'ta "hararetli". (Y.N.)
3 *Ulus*'ta "tebriklerimi ve şahsiğ bahtiyarlığınızla" (Y.N.)
4 *Ulus*'ta "genliği hakkındaki temennilerimi sunarım". (Y.N.)

ALPULLU ŞEKER FABRİKASI 4. BÜYÜK KURULTAYI'NA*

(9 MAYIS 1935)

Şeker Fabrikası namına Ali Şefik
Alpullu

Kurultay'a gösterdiğiniz özden duyguya teşekkür ederim.

Kamâl Atatürk

* *Alpullu 1935*, Haziran 1935, Sayı: 6, s.1.
Telgraf, *Alpullu 1935*'te şu açıklamayla yer almaktadır:

"Fabrikamız, 9 Mayıs'ta 4. Parti Kurultayı münasebetiyle Ulu Önder'imize bir saygı ve sevgi telgrafı sunmuştu. Ünlü varlığına bağlanmış olmakla övünenleri sevgi dolu büyük ve tanrısel gönlü ile karşılamayı itiyat edinmiş olan Önder'imizin yolladıkları telgrafı aynen bu sayımıza koymakla bir kere daha seviniyor ve övünüyoruz:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

IRAK KRALI I. GAZİ'Yİ TEBRİK*

(11 MAYIS 1935)[1]

Haşmetli I. Gazi Hazretleri
Irak Kralı

Kraliyet ailenizle dost Irak milletini sevindiren mesut hadiseyi sevinçle öğrendim. Zatı Haşmetanelerinin, Kraliçe ve genç Veliaht Hazretlerinin sıhhat ve sonsuz saadetleri hakkında samimi temennilerimi takdim ederim.

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 12 Mayıs 1935, Numara: 4952, s.2; *Cumhuriyet*, 12 Mayıs 1935, Numara: 3946, s.3; *Tan*, 12 Mayıs 1935, Numara: 20-3323, s.3; *Son Posta*, 12 Mayıs 1935, Numara: 1713, s.3; *Anadolu*, 13 Mayıs 1935, Numara: 6211, s.2; *Ayın Tarihi*, Haziran 1935, Sayı: 18, s.201. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.279; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.182

1 Telgraf, Anadolu Ajansı tarafından 11 Mayıs 1935'te gazetelere servis edilmiştir. (Y.N.)

BULGAR KRALI III. BORİS'İN KARS DEPREMİ DOLAYISIYLA GÖNDERDİĞİ TELGRAFA TEŞEKKÜR*

(11 MAYIS 1935)

Tel. Ankara, 11.5.1935

Bulgar Kralı III. Boris Hazretleri'ne

Zatı Haşmetanelerinin, Kars'ta vuku bulan deprem[1] münasebetiyle tarafıma gönderdikleri telgrafname için kalbi teşekkürlerimi arz ederim. Türk halkı ve yakınlarını kaybeden aileler, Zatı Haşmetanelerinin kendilerine ifade etmek lütfunda bulundukları taziyet ve sempati hislerinden ziyadesiyle mütehassis olmuşlardır.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızca metnini aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.I, Hazırlayan: Bilâl N. Şımşir. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.544. Fransızca metin Nejat Bayramoğlu ve Kiraz Perinçek tarafından Türkçeye çevirilmiştir.

1 Kars'ın Digor ilçesinde 1 Mayıs 1935'te meydana gelen 6.2 şiddetindeki depremde 200 kişi ölmüştü. (Y.N.)

CUMHURİYET HALK PARTİSİ PROGRAMI*

(13 MAYIS 1935)

CHP
PROGRAM

GİRİŞ

Ana fikirlerin, devrimin başına ve akışına bağı

Cumhuriyet Halk Partisi'nin programına temel olan ana fikirler, Türk Devrimi'nin başlangıcından bugüne kadar yapılmış olan işlerle yalın olarak ortaya konmuştur.

Bundan başka, bu fikirlerin başlıcaları, 1927 yılında Parti Kurultayı'nca da kabul olunan tüzüğün genel esaslarında ve Genel Başkanlığın, aynı Kurultay'ca onanmış olan bildiriğinde ve 1931 Kamutay seçimi dolayısıyla çıkarılan bildirikte saptanmıştır.

Yalnız birkaç yıl için değil, geleceği de kapsayan tasarlarımızın ana hatları burada toplu olarak yazılmıştır.

* *CHP Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası 9-16 Mayıs 1935*, Ulus Basımevi. Ankara, 1935, s.43, 76-87. Ayrıca bkz. Doğu Perinçek, *Kemalist Devrim-6/ Atatürk'ün CHP Program ve Tüzükleri*, 2. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mayıs 2008, s.171-198; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.827-830. Program'ın taslağı için bkz. *Ulus*, 7-8 Mayıs 1935, Numara: 4947-4948, s.1, 3. Kurultay tutanağında Program'ın okunması şöyle kaydedilmiş:

"Başkan [Saffet Arıkan]: Kurultay toplantısı açıldı.
Dün Nizamname ve Program Komisyonu Raportörü, Komisyon'un yapmış olduğu işleri size bildirdi. Bir de öz Türkçe basılmış Program dağıtıldı. Bugün Program ve Nizamname'nin maddelerini müzakere edeceğiz. Bu Program'ın maddeleri müzakere edilirken, Komisyon'ca yapılmış olan Osmanlıcası okunacak ve onun üzerinde müzakere yapılacak. Bütünü oya konulacağı zaman öz Türkçesi de okunacaktır. Her ikisinin maddeleri de oya konup kabulünüze sunulacak. Önce Program'dan başlayacağız. Şimdi Program ve Nizamname Komisyonu'nun raporu okunacaktır.
[...]
Başkan [Saffet Arıkan]: Program'ın maddelerine geçilmesini oyunuza koyuyorum. Kabul edenler? Kabul edilmiştir.
[...]
Başkan [Saffet Arıkan]: Bu madde de oybirliğiyle kabul edilmiştir. Program'ın maddeleri bitti. Bütününü şu suretle oya koyuyorum. Büyük Şefimiz Atatürk'ün yüksek alakasıyla Program öz Türkçeye çevrilmiştir. Bunun bütününü oya koymak için öz Türkçe metnini okuyacağız.
Hacim Kezer (Balıkesir): Lüzum var mı? Basıldı ve dağıtıldı. Herkes görmüştür.
Başkan [Saffet Arıkan]: Arkadaşlar daha zevkle dinlerler ve daha açık olduğunu görmekle memnun olurlar.
Okutuyorum:" Bkz. *age*, s.43. (Y.N.)

Kamâlizm

Partinin güttüğü bütün bu esaslar, Kamâlizm prensipleridir.

BİRİNCİ KISIM
ESASLAR: 1 - VATAN, 2 - ULUS
3 - DEVLETİN ESAS KURAMI, 4 - KAMUSAL HAKLAR

Vatan

1 - Vatan, Türk ulusunun eski ve yüksek tarihi ve topraklarının derinliklerindeki eserleri ile bugün üstünde yaşadığı, sıyasal sınırlarla çevrilmiş kutsal yurttur.

Vatan hiçbir bağ ve şart altında ayrılık kabul etmez bir küldür.[1]

Ulus

2 - Ulus; dil, kültür ve ülkü birliği ile birbirine bağlı yurttaşlardan meydana gelen sıyasal ve sosyal bir bütündür.

Esas kuram

3 - Devletin esas kuramı: Türkiye; ulusçu, halkçı, devletçi, laik ve devrimci bir cumhuriyettir.

Kuvvet birdir, egemenlik ulusundur

Türk ulusunun yönetim şekli "kuvvet birdir" esasına dayalıdır. Egemenlik birdir; ve bağsız, şartsız ulusundur. Egemenlik hakkını, ulus adına Kamutay kullanır. Törütgen ve yürütgen yetkiler Kamutay'da toplanır. Kamutay törütüm yetkisini doğrudan doğruya kendi kullanır. Yürütüm yetkisini kendi arasından seçtiği Cumhurbaşkanı ile onun orunlayacağı Hükümet'e bırakır. Türkiye'de hakyerleri bağınsızdır.

Parti, devlet şekillerinin en doğrusu bu olduğuna kanığdır.

Özgenlik, eşitlik, dokunulmazlık ve mülkiyet hakları

4- Kamusal haklar:

A - Yurttaşların, ferdi ve sosyal özgenlik, eşitlik, dokunulmazlık ve mülkiyet haklarını barımak, Partimizce başlıca esaslardandır. Bu haklar, devletin varlık ve otorite sınırı ile buçlanmıştır. Ferdi ve hükmi şahsiyetlerin kınavı, kamuğasıya aykırı olmayacaktır.

Kanunlar bu esasa göre konacaktır.

Kadın erkek eşitliği

B- Parti, yurttaşlara hak ve ödev vermekte, kadın erkek ayırmaz.

Seçim

C - Saylav seçim kanunu yenilenecektir. Yurdumuzun genel şartlarına göre, vatandaşı yakından tanımakta olduğu ve inandığı şahısları ikinci seçmen olarak ayır-

1 Kül: Bütün. (Y.N.)

makta özgür bırakmayı ve saylav seçimini bu yönden yapmayı demokrasi gereğine en uygun buluruz.

İKİNCİ KISIM
CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NİN ANA VASIFLARI

5 - Cumhuriyet Halk Partisi; a - Cumhuriyetçi, b - Ulusçu, c - Halkçı, ç - Devletçi, d - Laik, e - Devrimcidir:

Cumhuriyetçilik

A - Parti, ulus egemenliği ülküsünü en iyi ve en sağlam surette imsileyen[1] ve taplayan devlet şeklinin cumhuriyet olduğuna kanığdır. Parti bu sarsılmaz kanaatle, Cumhuriyet'i her tehlikeye karşı bütün araçlarla korur.

Ulusçuluk

B - Parti, ilerleme ve gelişme yolunda ve arsıulusal değetlerde ve ilgilerde Türk sosyetesinin,[2] çağdaş uluslarla yan yana ve bir uyumda yürümekle beraber, ikinci maddede izah olunduğu üzere, kendine özgü ıralarını ve erkin benliğini korumayı esas sayar.

Halkçılık

C - İrde ve egemenlik kaynağı ulustur. Bu irde ve egemenliğin, devletin yurttaşa ve yurttaşın devlete karşı olan ödev ve yükümlerini tamamıyla yerine getirmek için kullanılması, Parti'nin başlıca prensiplerindendir. Kanun karşısında saltık bir eşitlik kabul eden ve hiçbir ferde, hiçbir aileye, hiçbir klasa, hiçbir cemaate ayrılık tanımayan yurttaşları halktan ve halkçı olarak kabul ederiz.

Türkiye Cumhuriyeti halkını ayrı ayrı klaslardan karşıt değil, fakat ferdi ve sosyal hayat için işbölümü bakımından türlü hizmetlere ayrılmış bir sosyete saymak esas prensiplerimizdendir. Çiftçiler, küçük zanaat sahipleri, esnaf ve işçilerle, özgür ertik sahipleri, endüstrieller, tecimerler ve işyarlar Türk ulusal kuramının başlıca çalışma örgenleridir. Bunların her birinin çalışması, öbürünün ve kamunun hayatı ve genliği için bir zorağdır.

Partimizin bu prensiple amaçladığı gaye, klas kavgaları yerine sosyal düzenlik ve dayanışma elde etmek ve asığlar arasında birbirine karşıt olmayacak surette uyum kurmaktır. Asığlar, kapasite ve çalışma derecesine göre olur.

Devletçilik

Ç - Özel kınav ve çalışma esas olmakla beraber, imkân olduğu kadar az zaman içinde ulusumuzu genliğe ve yurdu bayındırlığa eriştirmek için genel ve yüksek asığların gerektirdiği işlerde, hele ekonomik alanda, devleti fiili surette ilgilendirmek başlıca esaslarımızdandır.

1 İmsilemek: Temsil etmek. (Y.N.)
2 Sosyete: Toplum. (Y.N.)

Devletin ekonomi işleri ile ilgisi fiili surette yapıcılık olduğu kadar, özel girişimlere ön vermek ve yapılmakta olan işleri düzenlemek ve kontrol de etmektir.

Devletin fiili olarak hangi ekonomik işleri yapacağının belirtilmesi, ulusun genel ve yüksek asığlarına bağlıdır. Bu lüzum üzerine, devletin fiili olarak kendi yapmaya karar verdiği iş eğer özel bir girişit elinde bulunuyorsa, onun alınması her defasında özgü bir kanun çıkarmaya bağlıdır. Bu kanunda özel girişitin uğrayacağı zararın devlet tarafından ödem şekli gösterilecektir. Bu zarar oranlanırken, gelecekteki kazanç ihtimalleri hesaba katılmaz.

Laiklik

D - Parti, bütün kanunların, tüzüklerin ve usullerin yapılışında ve taplanışında en son ilim ve teknik esasları ile asrın ihtiyaçlarına uyulmasını prensip olarak kabul etmiştir.

Din, bir vicdan işi olduğundan, Parti, dini, dünya ve devlet işleri ile sıyasadan ayrı tutmayı, ulusumuzun çağdaş medeniyet yolunda ilerlemesi için başlıca şartlardan sayar.

Devrimcilik

E - Parti devlet yönetiminde, tedbir bulmak için derecel ve evrimsel prensiple kendini bağlı tutmaz. Ulusumuzun sayısız özverilerle başarmış olduğu devrimlerden doğan ve olgunlaşan prensiplere bağlı kalmak ve onları korumak Parti için esastır.

ÜÇÜNCÜ KISIM
EKONOMİ

Tarım, Endüstri, Madenler, Ormanlar, Tecim ve Bayındırlık İşleri

Kapital

8 - Ekonomide hareketli kapital önemlidir.

Normal kapitalin tek kaynağı ulusal çalışma ve tutumdur. Bunun için çalışmayı artırmak, fert ile aile hayatında ve devlet ve hükümetin genel ve özel bütün yönetgelerinde tutum fikrini kökleştirmek, Parti'nin başlıca prensiplerindendir.

Kredi

7 - Kredi işlerine ihtiyaç derecesinde önem verilecektir. Kredilerde üremi, iskontoyu ucuzlatmak ve kredi işlerini kolaylaştırmak hedefimizdir.

Kredide güven

A - Parti, yurtta kredi güvenliğine büyük önem verir. Borç veren kurumlar, açmış oldukları kredilere karşı, gerçek ve sağlam inanca istemek şartı ile kredi ile iş yapmak hevesinin hakiki işadamlarına hasrolunabileceği kanaatindeyiz.

Çiftçi kredileri

B - Küçük çiftçilerin mevsimlik kredisi tarım kredi kooperatiflerinden ve çiftlik sahiplerinin yıllık kredi ihtiyaçları ipotek karşılığı sağlanmalıdır.

C - Ürün ve hayvanlarla çift yaraç ve makineleri karşılık tutularak kredi açılmak usulü konacaktır.

Ç - Yıllık çiftçi kredilerinin ödeme günü, ürünlerin alıcı baskısı altında olmaksızın satılabileceği zamandan sonraya bırakılmalıdır.

Başka krediler

D - Madenciler, endüstri ve küçük zanaat sahipleri, esnaf, küçük tecimerler, balıkçı ve süngercilerin kredi ihtiyaçları karşılanacaktır.

E - Endüstri ve deniz ürünleri için, makine ve yaraç karşılığı kredi verilecektir.

Yurttaşların yuvalandırılması
kredi fonsiye[1]

F - Yurttaşları ev sahibi kılmak prensibini güden Parti'miz, bugünkü Emlak Bankası'nın aslen dar olan kapitalini artırmayı önemli tutmakla beraber, şimdilik Banka'nın kapitalinden yeni yapılara verilen kısmın yalnız evlere hasrolunması fikrindedir. Banka, bu otrulardan başka, mülk ve gelir yapıları için kredi açmaz. Eskiden yapılmış olan taşıtsız mallar üzerine de, otrudan başka mülk ve gelir yapılmamak şartı ile kredi açılır. Elde bulunan kapitalin hizmeti ancak bu suretle ergemize uygun yoldan kapsallanmış olur. Öte taraftan daha ucuz ve uzun ödelli bir kredi fonsiye[1] kipinin kurulmasını, en az zamanda gerçekleştirilmek lazım gelen bir iş sayarız.

Tefecilikle savaş

8 - Tefeciliğe karşı savaşta bulunmak Parti'mizin prensiplerindendir.

Sigorta

9 - Sigorta işi ile önemi derecesinde uğraşacağız.

Kooperatifler

10 - Parti'miz kooperatifçiliği ana prensiplerden sayar. Kredi kooperatifleri ile toprak ürünlerinin hakiki değerinden üretmenleri faydalandıracak olan satış kooperatiflerinin kurulmasına ve çoğaltılmasına önem vermekteyiz. Türkiye Tarım Bankası, tarım kooperatiflerinin ana bankasıdır.

Tarım Bankası

11 - Tarım Bankası'nı daha çok çiftçi ve köylü ekonomisine yararlı bir hale getirmek ve onu kanun esaslarına göre kontrol imkânını sağlayacak şekilde sahiplendirmek gayemizdir.

1 Crédit foncier (Fr.): Emlak kredisi. (Y.N.)

Dış tecimde denklik

12 - Ödeme dengesini düzeltmek ve bu yönden Türkiye'nin dış tecimini denk tutmak lüzumludur.

Dış tecim uzlaşmalarında prensibimiz, malımızı alanın malını almaktır.

Endüstrinin korunması

13 - Küçük ve büyük endüstri, ilkmadde[1] üretmenlerinin asığlarına daha uygun olarak korunmalıdır.

İşin düzenlenmesi

14 - Hiçbir ekonomik girişim kamuğasıya olduğu kadar, ulusal ve özel bütün kınavlar arasındaki uyuma da karşıt olamaz. İşverenlerle işçilerin çalışma birliğinde de bu uyum esastır.

İş kanunu ile işçiler ve işverenler arasındaki karşılıklı ilgiler düzenlenecektir.

İşte uzlaşma

İş anlaşmazlıkları, uzlaşma yolu ile ve buna imkân olmazsa devletin kuracağı uzlaştırma araçlarının yargıçlığı ile kotarılır.

Grev ve lokavt yasağı

Grev ve lokavt yasak olacaktır.

Ulusçu Türk işçilerinin hayat ve hakları ile bu esaslar içinde ilgileniriz. Çıkarılacak iş kanunlarımız bu esaslara uygun olacaktır.

Endüstride plan

15 - Yurdu endüstrileştirmek için, devletin ve özel girişimlerin meydana getireceği kurumlar, bir ana programa uygun olacaktır. Devlet planları, yurdu kısa bir zamanda ihtiyacı olan endüstrilerle cihazlamak gayesine göre yapılacaktır. Endüstrinin memleketin bazı köşelerinde toplanması yerine –kurulmaları ekonomik de olmak şartıyla– genişlikle yayılmasını göz önünde tutarız.

Fiyat kontrolü

Üretmenlerle yoğaltmanlar arasında çıkabilecek asığ kavgalarını önlemek için, devlet, bütün endüstrilerde fiyat kontrol işlerini düzenleyecektir. Devlet fabrikaları için de ayrıca finansal ve teknik bir kontrol düzeni konacaktır.

Kapitalinin çoğu veya tamamı devletin olan endüstriel kurumların finansal kontrolleri, tecimel olan özlükleri[2] gereğine uygun surette düzenlenecektir. Rasyonel çalışmaya önem vereceğiz.

Tröst ve kartel yasağı

Yoğaltmanların zararına fiyat birliği yapacak olan tröst ve kartellere izin verilmeyecektir. Rasyonelleştirme ergesi ile yapılacak olanlar bunun dışındadır.

1 İlkmadde: Hammadde. (Y.N.)
2 Özlük: Mahiyet. (Y.N.)

Tecimin korunması

16- Memleketin gelişiminde bütün tecim kınavları önemlidir. Nomal çalışan ve tekniğe dayanan kapital sahipleri korunacak ve kendilerine ön verilecektir.

Tecimde çıkat işleri

17- Çıkat işlerini önemli ulusal işlerden ve dış tecimin düzenlenmesini en büyük ekonomi ödevlerinden sayarız. Tecimerlerin bu yoldaki kınavlarını verimli kılacağız. Ulusal ürünlerimizin sürümünü kolaylaştırmak, ünlerini barımak, çıkatlarını sağlamak ve standartlaştırmak tedbirleri ile yakından ilgileneceğiz. Dış tecimini her gün artan bir dikkatle, piyasaların çeşitlerine ve gereklerine uygun bir çıkat sıyasası bakımından çalıştırmak ve onu devlet yardımı ile kuvvetlendirmek isteriz. Dış tecimi ile uğraşanların, işlerini başarmak için ihtiyaç duydukları bilgileri verecek örgütlerimiz olacaktır.

Özgür bölge

18- Gereğinde dış tecim transitlerinden devleti faydalandıracak olan özgür bölge kurulmasını iyi bir iş sayarız.

Liman, rıhtım ve hamallık tarifeleri

19- Ulusal ekonomi gereklerine uydurulmak üzere, liman, rıhtım, iskele ve hamallık tarifeleri üstünde dikkatle durulacaktır.

Balıkçılık ve süngercilik

20- Balıkçılığa ve süngerciliğe önem vereceğiz. Balıkçılık endüstrisinin gelişimi için, hem üretmenlerin, hem de halkın asığlarına uygun olmayan balıkhane kipinin düzeltilmesi lüzumludur.

Konservecilik

21- Konserveciliğe ön vereceğiz.

Turizm

22- Turizmi, Türk yurdunu tanıtıp sevdirici ve Türkiye ekonomisine fayda verici bir konu sayarız.

Devlet işleri arasında ekonomi

23- Ekonomik düşüncelerimizde, herhangi bakanlık ve oruna ilişkin olan bütün devlet işlerinin ulusal ekonomi bakımından, saltık kazançlı ve faydalı olması düsturunu genel olarak esas tutarız. Eskiden kalma kanunların ve usullerin zamanla bu bakımdan düzeltilmesine önem veriyoruz.

Parti'miz, çalışmada ekonomi işlerine bu önemi vermekle beraber, ekonomiyi, her biri ayrı önemde bulunan devlet işlerinin bir kolu tanır.

Taşıncılık

24- Kara, deniz, hava taşıncılığının düzenlenmesine ve gelişimine çalışacağız. Bu üç çeşit taşın araçlarının yurda tam değerinde fayda verebilmesi için işletme ve tarifelerinde birbirini tamamlayıcı ve birbirini kollayıcı bir uyum kurmayı, yurdun ekonomik ihtiyaçlarından sayarız. Devlet deniz işletmesini, geniş bir programla yürüteceğiz. Bu arada şilepçiliği de önemli görmekteyiz.

Su işleri

25- Ekonomik ergelerimize yetecek olan büyük su işi ülkümüzdür. Küçük su işlerimizi başarmak ilk hedeflerimizdendir.

Bayındırlık işleri

26- Bayındırlık işlerimiz, her şubesinde pratik ve verimli bir taplama programına göre kovalanacaktır. Büyük gürelme ve kuvvetlenme aracı olan demiryollarının yapılmasına devam edeceğiz.

Limanlarımızın yapılması her an göz önünde tuttuğumuz işlerdendir.

İl şosaları[1] üzerinde çalışmakla beraber, memleketi bağlayan iyi ve son tekniğe göre yapılacak köprülere ve şosa örülerine kavuşmak için, pratik bir program taplanacaktır. Şosa yapılarında demiryollarını da besleyecek dikel[2] yönetler[3] gözetilerek ekonomik düşünceye yer verileceği gibi, yurdun güvenlik ve savgası düşüncesine de ayrıca dikkat edilecektir.

Posta, telgraf, telefon ve telsiz işleri

27- Posta, telgraf, telefon ve telsiz işlerini teknikçe üstün ve yurt ihtiyacına uygun bir düzene getireceğiz. Şehirlerarası telefon bağlarını durmadan artıracağız.

Buğday işleri

28- Toprak ürünlerimizin kemiyet[4] ve keyfiyetçe[5] başında gelen buğdayın fiyatını değerinden aşağı düşürmemek, gerek üretmen, gerek yoğaltman zararına olabilecek fiyat değişimlerini önlemek için alınan tedbirleri daha genişletmek ve esaslandırmak, göz önünde tuttuğumuz konulardan biridir.

Bunun için girişilen silo ve ambarlar işine devam edeceğiz. Yurt savgası ve beklenmedik kurak tehlikeleri için buğday stoku bulundurmak lüzumludur.

Toprak ürünlerinizi kipleştirme ve değerlendirme

29- Toprak ürünlerimizle yemişlerimizi çıkat tecimi için elverişli surette kipleştirmeye ve iç endüstriye lazım olan kemiyet ve vasıfta ilkmaddeler yetiştirilmesine çok önem veririz. Bunun için tohum arıtımı, fidanlıklar ve aşı işleriyle sıkı bir surette uğraşacağız.

1 Şose: Genellikle taş kırıkları üzerine kum döşenip silindir geçirilerek yapılan yol. (Y.N.)
2 Dikel: Dikey. (Y.N.)
3 Yönet: Veche, istikamet, yön. (Y.N.)
4 Kemiyet: Nicelik. (Y.N.)
5 Keyfiyet: Nitelik. (Y.N.)

Tarım endüstrileri

30- Tarım endüstrilerinin ilerlemesi baş işlerimizdendir.

Hayvan ve bitki hastalıklarıyla savaş

31- Üretmenin emeğini korumak için, hayvan ve bitki hastalıkları ile savaşacağız.

Toprak, su, orman işleri ve yurdu elektrikleştirme

32- Toprağımızın zenginliklerini, su kuvvetlerimizi ve ormanlarımızı işletmek ve değerlendirmek, çalışmalarımız arasında başlıca yer alacaktır. Bütün memleketi elektrikleştirme girişimini, Türk vatanını ilerletecek konuların başında olanlardan sayarız. Bu türlü zenginliklerimizin hakiki kıymetlerini ve derecelerini belitmek ve saptamak için araştırmalara devam edeceğiz. Bu girişimlere kapital kaynaklığı edecek bir finans kurumu meydana getirmek amacımızdır. Bu işler Parti'nin devletçilik sıfatının başlıca taplama konularıdır.

Hayvancılık

33- Hayvan çoğaltım ve yeğirtimine, hayvancılığa ön verilmesine, hayvan ürünü endüstrisinin ilerlemesine çalışılacaktır.

Çiftçiyi toprak sahibi yapmak

34- Her Türk çiftçisini yeter toprak sahibi etmek, Parti'mizin ana gayelerinden biridir. Topraksız çiftçiye toprak dağıtmak için özgü istimlak kanunları çıkarmak lüzumludur.

Denizcilik

35- Yurdumuzun coğrafik durumu ve ulusumuzun sosyal varlığı ve ödevi, yurttaşların sağlığı, spor, savga ve genel ekonomi bakımlarından, denizciliğe önem verilmesini ister. Parti, bütün devlet ve ulus işlerinde bunun göz önünde tutulması lüzumuna inanır.

DÖRDÜNCÜ KISIM
FİNANS

Denk bütçe, düzgün ödeme

36- Parti'mizce devamlı ve hakiki olarak bütçe denkliği fikri finansta esastır. Düzgün ödemeyi hazne için önemli iş saydığımız kadar, yurttaşın vergileri için de ana fikir olarak alırız.

Vergi kanunlarını iyileştirme ve uygunlaştırma

37- Vergi salnaklarını, imkân olduğu kadar özürüt ve araçlı esaslara çevirmek hedefimiz olmakla beraber, vergi kanunlarımızı pratik ve taplama bakımından özenle ve ulusumuzun ödeme kapasitesini küçüksemeyen bir düşünüşle her gün daha iyileştirme ve uygunlaştırma yolundaki çalışmalara devam olunacaktır.

Gümrük tarifeleri

38- Gümrük tarife ve işlerini, ulusumuzun ekonomik asığlarına daha uygun şekillere koymaya çalışmak önediğimiz işlerdendir.

Kaçakçılıkla savaş

39- Kaçakçılıkla savaşı, Türk haznesinin hakkını ve kuvvetini koruyan önemli bir konu sayarız.

Tekit yönetgeleri

40- Tekit yönetgelerini devlet haznesi için gelir aracı olduğu kadar, üstünde çalıştıkları ürünlerimizin değerini korumak ödevlerinden dolayı, ulusal ekonomiye hizmet eden birer kurum olarak göz önünde tutarız.

BEŞİNCİ KISIM
ULUSAL EĞİTİM

41- Ulusal eğitimde esas düsturlarımız şunlardır:

Yurttaşları okutup yetiştirme

A- Eğitim sıyasamızda temel taşı, bilimsizliği gidermektir. Kültür işinde, her gün daha çok çocuk ve yurttaş okutup yetiştirecek bir program güdülecektir.

Cumhuriyetçi, ulusçu, halkçı, devletçi, laik ve devrimci yurttaş

B- Kuvvetli cumhuriyetçi, ulusçu, halkçı, devletçi, laik ve devrimci yurttaş yetiştirmek, bütün öğretim derecelerinde yüküm ve özen noktasıdır.

Türk ulusunu, Kamutay'ı ve Türk devletini sayın tutmak ve tutturmak, bütün yurttaşlara bir ödev olarak aşılanacaktır.

Fikri ve bedeni gelişme ve ulusal ıra

C- Fikri olduğu gibi bedeni gelişmeye de önem vermek ve hele ırayı ulusal derin tarihimizin gösterdiği yüksek derecelere çıkarmak büyük gayedir.

Eğitim ve öğretimde hedef

Ç- Eğitim ve öğretimde güdülen usul, bilgiyi yurttaşa maddi hayatta başarı elde ettiren bir cihaz haline getirmektir.

Eğitim sıfatları

D- Eğitim, her türlü urasadan, yad ve yabancı fikirlerden uzak, üstün, ulusal ve yurtçu olmalıdır.

Girişim kapasitesi, düzen ve ahlak

E- Her öğretim ve eğitim kurumunda talebenin girişim kapasitesini kırmamaya, sevgenlik ve okşayışla özen göstermekle beraber, onları hayatta kusurlu olmaktan korumak için, ciddi bir yasav ve düzene, içtem bir ahlak anlayışına alıştırmak önemli olduğu kanaatindeyiz.

Türk tarihi

F- Parti'miz, vatandaşların, Türk'ün derin tarihini bilmesine üsnomal bir önem verir. Bu bilgi Türk'ün kapasite ve enerjisini, nefsine güven duygularını ve ulusal varlığa zarar verecek bütün akımlara karşı sarsılmaz dayanımını besleyen kutsal bir evindir.

Türk dili

G- Türk dilinin ulusal, tükel bir dil haline gelmesi hakkındaki ciddi çalışmalara devam olunacaktır.

42- Okullar hakkında başlıca fikirlerimiz:

İlkokullar

A- Nomal ilköğretim devri beş yıldır. Şehirlerde, köylerde, yahut köyler bölgesinde durum ve ihtiyaca göre ilkokullar bir program altında artırılacaktır. Köylerdeki okullarda sağlık, yaşayış ve içinde bulunduğu çeven şartları ile ilgili olan tarım ve zanaat fikirleri verilecektir.

Köy okulları

B- Köy çocuklarımıza kısa zamanda pratik hayat için lüzumlu bilgiyi verebilecek üç veya dört sömestirli köy okulları açılacaktır. Bunların, çocukları yüksek öğretim derecelerine hazırlayan ilkokullardan ayrı bir kip olarak kurulup artırılması planlanacaktır. Bu kip köy okullarında, çocukların daha olgun yaşta okumaya başlamaları ve okumanın arasız devam etmesi ve bu işi devletin, askerlik borcu gibi, sıkı tutması lüzumludur.

Ertik ve zanaat okulları

C- Ertik ve zanaat okullarıyla zanaat gece okulları memleketin ihtiyacına yetişecek kadar artırılacak ve lüzumlu kurslar açılacaktır.

Ortaokullar

D- Her il merkezinde ve ortaöğrenimi memlekete yaymak esası gözetilerek, gereken ilçe bölgelerinde ortaokul bulundurmak lüzumuna kanığız. Ortaokullardan, uzak yerlerdeki yurt çocuklarının rahat ve güvenlikle faydalanmalarını sağlamak için, talebeyi geceleri para ile barındıracak örgütler meydana getirilmesine çalışılacaktır. Bu okullarda içinde bulundukları çevenlerle ilgili olan ertik bilgilerin verilmesine özenilecektir.

Liseler

E- Liselerimizi, yüksek öğrenime tam kapasiteli talebe yetiştirecek surette her bakımdan pekiştirip taplayacağız.

Üniversiteler

F- Üniversite ve yüksek okullarımız kendilerinden beklenen sonuçları verebilecek tükelliğe çıkarılacaktır. Üniversitelerin sayısını artırmak fikrindeyiz.

Yatı evleri

43- Az nüfuslu birkaç köyü okutacak nomal ilkokullarla ayrı kipteki köy okulları için pratik yoldan yatı evleri kurdurulur ve korunur.

Güzel zanaatlar

44- Güzel zanaatlara, hele müziğe, devrimin yüksek anlayışına uygun bir surette önem vereceğiz.

Müzeler ve eski eserler

45- Müzelerimizi zenginleştirecek kıymetteki tarih eserlerinin toplanmasına ve bu erge ile kazılar yapılmasına önem verilecek ve eski eserlerin sınıflanmasına ve gerekenlerin bulundukları yerlerde iyi korunmasına özen gösterilecektir.

Kitap, yayın, kitapsaraylar

46- Kitap, yayın ve kitapsaray işleri Parti için önemlidir. Şehirlerde kitapsaraylar, kent ve köylerde okuma ev ve odaları kurmak ve artırmak isteriz.

Planlı kültür ve eğitim

47- Kültür ve eğitim işlerimiz, bugünün yarının gösterdiği ve göstereceği ihtiyaçlara göre önden gören bir düzenle planlanacak ve bütün öğretim aşamaları ile zanaat ve ertik ihtiyaçları bu plana göre düzenlenecektir.

Yığını yetiştirme ve Halkevleri

48- Klasik okul yetiştirmesi dışında, yığına, devamlı ve Türkiye'nin ilerleyiş yollarına uygun bir halk eğitimi vermeyi önemli görürüz. Bu hizmet için çalışan halkevlerini devlet, imkân elverdiği kadar koruyacaktır.

Devrim müzesi

49- Parti, bir devrim müzesi kuracaktır. Bunu, halka devrim fikir ve duygularını aşılamak için etkin araç sayarız.

Gençlik örgütü ve spor

50- Türk gençliği onu temiz bir ahlak, yüksek bir yurt ve devrim aşkı içinde toplayacak ulusal bir örgüte bağlanacaktır. Bütün Türk gençliğine şevk ve sıhhatlerini, nefse ve ulusa inanlarını besleyecek beden eğitimi verilecek ve gençlik devrimi ve bütün erkinlik şartları ile yurdu korumayı en üstün ödev tanıyan ve onları, bu ödev uğrunda bütün varlıklarını vermeye hazır tutan bir düşünüşle yetiştirilecektir.

Bu ana eğitimin tam sonuç vermesi için, Türk gençliğinin bir yandan düşünme, karar verme ve girişim alma gibi yüksek başarım kuvvetleri geliştirilecek ve öte yan-

dan gençlik, her zorlu işin başarılmasında tek unsur olan sıkı disiplinin etkisi altında çalıştırılacaktır.

Türkiye'de spor örgütü de bu esaslara göre düzenlenecek ve yürütülecektir. Yapılacak gençlik örgütünün, üniversite, okullar ve enstitüler, halkevleri, toplu işçi kullanan fabrika ve kurumlarla yukarıdaki gayelere göre iş ve yönet birlikleri düzenlenecektir.

Yurtta beden ve devrim eğitimi ile spor işlerinde biteviyelik göz önünde tutulacaktır.

Okullarda, devlet kurumlarında ve özel kurum ve fabrikalarda bulunanlar, yaşlarına göre, beden eğitimi ile uğraşmak yükümü altına alınacaktır. Spor ve beden eğitimi için lüzumu olan alan ve kurumlar meydana getirilecektir. Spor alanları için özel yönetgeler ve şarlıklar ilgilendirilecektir.

Radyo

51- Parti, radyoyu ulusun kültür ve sıyasal eğitimi için en değerli araçlardan sayar. Kuvvetli verici istasyonlar kuracağız. Almaçların kolay ve ucuz elde edilmesine çalışacağız.

Sinema

Sinemanın ulusa faydalı olmasını iş edineceğiz.

Opera ve tiyatro

52- Ulusal opera ve tiyatro önemli işlerimiz arasındadır.

ALTINCI KISIM
SOSYAL HAYAT VE KAMUSAL SIHHAT

Aile

53- Türk sosyal hayatında aile esastır.

Nüfusu artırma

54- Nüfusumuzu artırmak ve gelecek nesli sağlam ve gürbüz yetiştirmek her zaman dikkatle güdülecek işlerimizdendir.

Şehir, kent ve köylerimizin sıhhi şartları

55- Şehir ve kentlerimizle köylerimizin sıhhi şartlarını ve içilecek sularını fenni usullere göre düzeltmek ve köy evlerini iyileştirmek ve köylülerimizin sağlık bilgilerini yükseltmek için programla çalışacağız.

Çocuk bakımı

56- Parti'nin, çocuk hayatı ve analarının sıhhati ile derin ilgisi vardır. Bunun için çalışmalara aşağıdaki ana hatlar üstünde devam edeceğiz:

Doğumevleri

A- Doğumevlerini artırmak, devletin hasta yurtlarında ayrıca doğum hizmetleri ayırtmak, parasız doğum yardımları sağlamak ve çocuk bakımı öğretmek için her öğretme aracından faydalanmakla beraber, ilmi ebe ve bakı kadınlarını çoğaltmak.

Süt damlaları, kreşler

B- Şehir ve kentlerde süt damlalarını, süt çocukları için bakım ve danışma evlerini, kreşleri, öksüz yurtlarını çoğaltmak.

İşçi analar ve çocukları

C- İşçi olan yerlerde işçi anaları ve çocuklarını korumak.

Kimsesizler, ihtiyarlar, sakatlar

57- Kimsesiz çocuklar ve yardıma ihtiyacı olan ihtiyarlar ve sakatlar ulusun atağlığı ve koruyuculuğu altındadır.

İşçilerin sıhhatini koruma

58- İşçilerin ve ailelerinin sıhhi ve sosyal bakımdan ihtiyaçlarının sağlanması ile uğraşacağız. Hayatını çalışarak kazanmak yükümü altında bulunan kadınlar için iş bölgelerinde kreşler açmaya devam edeceğiz.

Sıhhat işleri

59- Sıhhat işlerinin Parti'miz için ayral bir önemi vardır. Bu yoldaki çalışmalar, genel ihtiyaç nispetince ve devamlı bir surette genişletilecektir.

Bulaşık hastalıklar

60- Sıtma, verem, frengi, trahom gibi bulaşık hastalıklarla savaşa devam edeceğiz.

YEDİNCİ KISIM
İÇ, TÜZEL VE DIŞ SIYASA İŞYARLAR, ÖZGÜR ERTİK SAHİPLERİ

Ulusal düzen ve yasav

61- Bütün devrim sonuçlarını, yurttaşların tam güvenliğini ve ulusal düzen ve yasavı, iç ve tüzel örgüt ve kanunları ile koruyan ve hiçbir hadise veya etki karşısında sarsılmayan bir hükümet otoritesi kurmak ve işletmek işlerimizin temelidir.

Göçmenler

62- Nüfusu artırma prensibimizi taplarken, yurtdışından gelecek Türklere imkân olan her yardımı ve kolaylığı göstereceğiz.

Hakyerlerinin kuruluşu

63- Tüzel sıyasamızda hakyerlerinin kuruluşu kanunu, halkın ihtiyacına ve memleketin asığına en uygun gelecek surette yapılacak ve tamamlanacaktır.

Dava usulleri

İnancalı olan, basit, pratik ve süratli dava usullerini genişleteceğiz.

Yüret ve bildirge

Yüret ve bildirge işlerinde istenen sonuçları süratli ve kolay olarak sağlayacak tedbirler alacağız.

Tutak ve kapsıklar

Tutaklar ile kapsıkları ayırmaya ve hapisevlerini birer uslanma yeri haline getirmeye çalışacağız.

Yurtta barış, dünyada barış

64- Yurtta barış ve dünyada barış, başlıca prensibimizdir.

İşyarlar

65- Ulusun yüksek asığını her vakit göz önünde tutarak bütün dikkatleri ile hayatlarını hizmetlerine hasreden işyarlar her türlü baysallık ve genliğe değer kazanırlar.

Cemiyetler

66- Türkiye'de cins ve klas fikirlerini yayma ve klas kavgası ergesi ile cemiyet kurulmayacaktır. Devlet, özel yönetgeler ve şarbaylıklarla devlete bağlı kurumlardan hizmet karşılığı aylık ve aktı alanlar bulundukları işin sıfat ve özlüğü ile cemiyet kuramazlar.

Talebe cemiyetleri

67- Talebe cemiyetleri adını taşıyan kurumlar hiçbir suretle sıyasa ile uğraşamazlar ve hiçbir suretle bulundukları okulun, fakülte ve enstitüsünün yönetgesine karşı herhangi bir harekette bulunamazlar.

İşçi ve esnafın örgütlenmesi

68- Türk işçilerini ve esnafımızı, ulusun ana varlığı içinde, o varlık için kuvvet ve fayda verici yolda ve Parti programının çerçevesi içinde örgütlemeyi iş edineceğiz.

Kurulamayacak cemiyetler

69- Arsıulusal ergelerle cemiyet yapılamayacağı gibi, kökü yurtdışında olan cemiyetler kurmak da yasak olacaktır.

Uluslar arasında beraberlik yapmakta devletin fayda göreceği ergelerle cemiyet kurmak veya kurulu olanların şubelerini açmak için Bakanlar Kurulu'nun kararı lüzumludur.

Özgür ertik sahipleri

70- İşyar olmayan özgür ertik sahiplerinin ulusal Türk varlığı için lüzumlu ve faydalı olan hizmetlerine, Parti değer verir. Bunların kapasite ve hizmetlerinin karşılığını görmeleri için, çalışmalarını kolaylaştırmak ödevlerimizdendir.

Köy ve köylüye önem

71- Yeni Türkiye'nin hayatında, köyü, her bakımdan önemli sayarız. Köylünün sıhhati, güler yüzlülüğü, kültür ve devrim anlayışında değerli ve ekonomik alanda varlıklı olması, bütün çalışma kollarımız için önemli bir iş olarak göz önünde tutulacaktır.

SEKİZİNCİ KISIM
VATAN SAVGASI

Cumhuriyet ordusu

72- Vatan savgası ulusal ödevlerin en kutlusudur. Gereğinde, bu uğurda yurdun canlı cansız bütün varlıklarını ve kuvvet araçlarını kullanmayı esas tutarız. Parti, askerliğin bütün vatandaşlara ayrasız taplanması esasını onamıştır. Türk ordusu her türlü siyasal düşünce ve etkilerin üstündedir. Ordunun kendisine verilen yüksek ödevi her vakit başarabilecek erkte ve son teknik araçlarla cihazlanmış olmasına özen veririz.

73- Devletin yüksek kuramının sarsılmaz temeli olan ve ulusal ülküyü, ulusal varlığı ve devrimi kollayan ve koruyan Cumhuriyet ordusunun ve onun özverili ve kıymetli izdeşlerinin her vakit sayın ve şerefli tutulmasına özen gösteririz.

Başkan [Saffet Arıkan] - Maddelerin Osmanlıcadan Türkçeye çevrilmişinin Genel Heyet'te okunması bitti. Şimdi yüksek oyunuza sunulacaktır. 73 maddeden ibaret olan programı kabul eden arkadaşlar lütfen el kaldırsın. (Alkışlar.) İttifakla kabul edilmiştir. Program Parti'mize kutlu olsun arkadaşlar. [...]

Program içindeki kelimelerden bir kısmının Osmanlıca karşılıkları:

Türkçe - Osmanlıca	*Türkçe - Osmanlıca*
Akım: Cereyan	*Baysallık: Huzur ve sükûn*
Aktı: Ücret	*Belitmek: Tayin etmek (Déterminer)*
Alan: Meydan, saha	*Bildirik: Tebliğ*
Almaç: Ahize	*Biteviyelik: Yeknesaklık*
Amaçlamak: İstihdaf etmek	*Bölge: Mıntıka*
Ar: Güzel sanatlar	*Buçlanmak: Tahdit edilmek (Limiter)*
Araç: Vasıta	*Çağdaş: Muasır*
Arıtım: Islah, tasfiye	*Çeven: Muhit*
Arsulusal: Beynelmilel	*Çıkat: İhracat*
Asığ: Menfaat	*Dayanışma: Tesanüt*
Aşama: Mertebe	*Değet: Temas*
Atağlık: Vesayet	*Denge: Muvazene*
Ayra: İstisna	*Derecel: Tedrici*
Ayral: Müstesna	*Devrim: İnkılap*
Bağınsız: Müstakil (kayıtsız)	*Durum: Vaziyet*
Barıma: Himaye	*Düzenlemek: Tanzim etmek*
Başarı: Muvaffakiyet	*Egemen: Hâkim (Souveraine)*

Türkçe - Osmanlıca

Egemenlik: Hâkimiyet
Eğitim: Terbiye
Endüstri: Sanayi
Endüstriel: Sanayi erbabı
Erge: Maksat
Erkin: Müstakil
Ertik: Meslek
Eşitlik: Müsavat
Etki: Tesir
Etkin: Müessir
Evin: Cevher
Evrimsel: Tekamüli
Finansal: Mali
Gelişim: İnkişaf
Genel: Umumi
Genlik: Refah
Girişim: Teşebbüs
Girişit: Teşebbüsat
Gürelme: Feyizlenme
Güven: İtimat
Hakyeri: Mahkeme
Ira: Seciye
İçtem: Samimi
İl: Vilayet
İlçe: Kaza
İlgi: Alaka, münasebet
İnancalı: Teminatlı
İrde: İrade
İşyar: Memur
İzdeş: Mensup, müntesip
Kamuğası: Menfaati umumiye
Kamusal: Umumi (Publique)
Kamutay: Büyük Millet Meclisi
Kanığ: Kani
Kapasite: Kabiliyet
Kapital: Sermaye
Kapsamak: Şamil olmak
Kapsık: Mahpus
Karşıt: Zıt
Kazı: Hafriyat
Kent: Kasaba
Kınav: Faaliyet

Türkçe - Osmanlıca

Kip: Tip
Kipleştirmek: Tipleştirmek
Klas: Sınıf (Zümre)
Konu: Mevzu
Kotarmak: Halletmek
Kuram: Bünye, Bünyan (Structure)
Kurum: Müessese
Kutsal: Mukaddes
Nomal: Tabii
Onaylamak: Tasvip etmek
Oranlamak: Tahmin etmek
Orun: Makam
Orunlamak: Tayin etmek
Otru: Mesken
Ödel: Vade
Ödem: Tazmin
Ödev: Vazife
Öğrenim: Tahsil
Öğretim: Tedris
Ön vermek: Teşvik etmek
Önem: Ehemmiyet
Önemek: Ehemmiyet vermek
Örgen: Organ
Örgüt: Taazzi, teşkilat
Örü: Şebeke
Özel: Hususi
Özen: İtina
Özgenlik: Hürriyet
Özgü: Mahsus
Özgür bölge: Serbest mıntıka
Özgür: Serbest
Özürüt: Hasılatı safiye
Özveri: Fedakârlık
Pekiştirmek: Takviye etmek
Sağlamak: Temin etmek
Salnak: Matrah
Saltık: Mutlak
Saptamak: Tespit etmek
Savga: Müdafaa
Seçmen: Müntehip
Sevgenlik: Şefkat
Sonuç: Netice

Türkçe - Osmanlıca

Sosyal: İçtimai
Şarlık: Belediye
Taplama: Tatbik
Taplamak: Tatbik etmek
Tarım: Ziraat
Tasar: Tasavvur
Taşıncılık: Nakliyecilik
Taşıtsız mallar: Emvali gayrimenkule
Tecim: Ticaret
Tecimel: Ticari
Tecimer: Tacir
Tekit: İnhisar
Törütgen yetki: Salahiyeti teşriiye [yasama yetkisi]
Törütüm: Teşri [yasama]
Tutak: Mevkuf
Tükel: Mükemmel, tam
Tüzel: Adli
Tüzük: Nizamname
Ulus: Millet
Urasa: Hurafe
Uyum: Ahenk

Türkçe - Osmanlıca

Ürem: Faiz
Üretim: İstihsal
Üretmen: Müstahsil
Ürün: Mahsul
Üsnomal: Fevkalade
Yalın: Vazıh ve parlak
Yaraç: Alet
Yargıçlık: Hakemlik
Yasav: İnzibat
Yayın: Neşriyat
Yeğirtim: Islah
Yeğrim: Salah
Yetki: Salahiyet
Yoğaltman: Müstehlik
Yönetge: İdare (inhisar idaresi)
Yönetim: İdare (devlet idaresi)
Yüküm: Mükellefiyet, mecburiyet
Yüret: İcra (adliye ıstılahı)
Yürütken yetki: Salahiyeti icraiye
Yürütüm: İcra, icra kuvveti
Zanaat: Hirfet (Métier)
Zorağ: Zaruret

MAREŞAL PILSUDSKI'NİN VEFATI ÜZERİNE POLONYA REİSİCUMHURU MOSCICKI'YE*

(13 MAYIS 1935)

Tel. Ankara, 13.5.1935

Polonya Reisicumhuru Ekselans Ignace Moscicki
Varşova

Müteveffa Mareşal Pilsudski'nin şahsında en büyük yaratıcılarından birini kaybetmiş olan Leh milletinin geçirmekte olduğu elemli acıya bütün sempatimle iştirak etmekte olduğuma itimat buyurmanızı Zatı Devletlerinden rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.477; *Kurun*, 16 Mayıs 1935, Numara: 6231-171, s.2; *Cumhuriyet*, 16 Mayıs 1935, Numara: 3950, s.3; *Tan*, 16 Mayıs 1935, Numara: 24-3327, s.7; *Ulus*, 16 Mayıs 1935, Numara: 4956, s.3; *Anadolu*, 17 Mayıs 1935, Numara: 6215, s.2; *Ayın Tarihi*, Haziran 1935, Sayı: 18, s.202 Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.183.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ NİZAMNAMESİ*

(14 MAYIS 1935)

ESASLAR

1- Cumhuriyet Halk Partisi, Cemiyetler Kanunu'na göre kurulmuş, programındaki esaslar üzerinde çalışan siyasi bir cemiyettir. Merkezi Ankara'dadır.

2- Parti'nin daimi umumi reisi onu kuran "Kamâl Atatürk"tür.

3- Parti'ye mensup vatandaşlar karşılıklı samimiyet, itimat ve arkadaşlık duygularıyla birbirine bağlı bir kütle teşkil ederler.

Partililer program ve esaslarda sağa sola çekmeye mahal kalmayacak gibi açıklık ile inceden çizilmiş olan yolda birlik ve beraberlikle yürürler.

4- Parti mensupları Parti'nin programını, prensiplerini bilecek, yayacak, onları müdafaa edecektir.

5- Prensiplerimizi, usanmaksızın, bütün vatandaşlara her vesile ve fırsatla söylemek ve anlatmak Parti teşkilat ve mensuplarının mühim vazifesidir.

6- Parti, memlekette muhtelif maksatlarla vücutlanmış olan hayırlı ve faydalı teşebbüslere, teşekküllere karşı sevgi ve alaka taşır.

7- Parti henüz siyasi meşguliyet çağına gelmemiş olan bütün Türk gençlerini Parti'nin tabii adayı sayar.

8- Parti'nin, ana vasıflarını gösteren altı oklu bir bayrağı, bir rozeti ve bir marşı vardır. Bunlar, talimatnamesine göre yapılır ve kullanılır.

BİRİNCİ KISIM
PARTİ'YE KABUL EDİLME

9- Cumhuriyet Halk Partisi'ne:

A) On sekiz yaşını bitiren,

B) Halkça fena tanınmamış olan,

C) Ağır hapis veya şeref ve haysiyeti kıran bir suç yüzünden hapis cezasıyla mahkûm olmamış bulunan ve hacir altında olmayan,

Ç) Milli mücadeleye aleyhtar bir vaziyet almamış ve bu gibi oluşumlara dahil olmamış olan ve siyasi karakterleri itibariyle olumsuz bir ruh taşımamış oldukları aşikâr bulunan her Türk vatandaş, Türkçe konuşmakta bulunmuş, Türk kültürünü ve Parti'nin bütün umdelerini benimsemiş ise, girebilir.

* *CHP Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası 9-16 Mayıs 1935*. Ulus Basımevi, Ankara, 1935, s.89-115.

10- Parti'ye girmek isteyen her vatandaş, Parti'de en az iki senedir yazılı iki arkadaş tarafından bulunduğu yerin ocağına takdim ve lüzumlu vasıfları taşıdığı ilave edilir ve kendisi de Parti esaslarıyla program ve nizamnamesini kabul ettiğine ve hükümlerinden ayrılmayacağına dair ocağa bir taahhüt kâğıdı verir. Aday, bununla Parti'ye şeref sözü vermiş olur.

11- Bir ocak heyetinin böyle bir istek üzerine verdiği kabul veya ret kararı, kaza idare heyetinin tasdiki ile tamamlanır. Bu muamele en çok üç ay içinde bitirilir ve alakalıya bildirilir. Kaza idare heyetlerince reddedilen yurttaşların, vilayet idare heyetlerine şikâyet etmek hakları vardır.

12- Parti'ye yeni üye olmak işleri tamamlanan yeni partililer üç ayda birkaç kişi olmuşlarsa, bunlarla başka yerden gelen eski partililer, köylerde ocak idare heyetlerinin, şehir ve kasabalarda o şehir ve kasabada bulunan en büyük idare heyetinin bu iş için yapacağı bir toplantıya yazı ile çağrılarak kayıt ve kabulleri tebliğ edilir. Bu toplantıların yılbaşında başlayarak her üç ayda bir intizamla yapılması borçtur. Toplantılarda idare heyetlerinden başka mümkün olduğu kadar fazla partili bulundurulur. Parti reisi bu toplantıda bir nutuk söyleyerek siyasi bir partiye girmenin ehemmiyetlerini ve partili olmanın vazifelerini hatırlatarak yeni partilileri kutlar ve muvaffakiyet diler. Her üç ayda bir Parti'ye girenlerin adları vilayet idare heyetince bütün teşkilata tamim edilir.

13- Her partili, Parti'ye az veya çok bir yardım parası ödemeye mecburdur. Ayda veya altı ayda veya on iki ayda bir ödenmek şartıyla Parti'ye ne kadar yardım parası vereceklerini, ödeme kabiliyetlerine göre kendileri tayin ve tespit ederek bulundukları yerin ocak heyetine bir taahhüt kâğıdı ile bildirirler. Ödeme makbuz karşılığında yapılır. Bir kere yapılan yardım taahhüdü miktarı üstünden bir sene geçmedikçe değiştirilemez. Üyelerin taahhüt edecekleri miktardan fazla ödemeleri ayrı makbuzla bağış olarak kabul olunur. Yardım akçesi yerine ayniyat[1] alınmaz.

14- Yardım parasını taahhüt edilen miktar ve zamanda ödemek, partilinin, bir yandan Parti'sine bağlılığının alameti olduğu kadar, bir yandan da Parti'nin yurda hizmet yolunda muvaffak olmasını temin edecek bir borcudur.

15- Yardım parasının alınması usulleri, Umumi İdare Heyeti tarafından yapılacak bir talimatname ile tespit olunur.

16- Bir yerden başka yere giden Parti üyeleri, mensup olduğu heyetten, Parti üyesi olduğunu ve taahhütlerini yaptığını bildiren bir kâğıt alır ve bunu gittiği yerdeki heyete verir. Bu suretle kaydı oraya geçirilir.

İKİNCİ KISIM
PARTİ TEŞKİLATI

17- Parti teşkilatı, başında, merkezden umumi reis bulunmak, vilayetlerde ocaklardan başlamak üzere, şunlardan vücut bulur:

A) Umumi reislik,

B) Umumi reislik divanı,

1 Ayniyat: Taşınabilen mallar. (Y.N.)

C) Büyük kongre ve umumi idare heyeti,

Ç) Vilayet, kaza, nahiye, ocak kongreleri ve idare heyetleri,

D) Parti grubu,

E) Parti divanı.

18- Teşkilatın ilk basamağı şehir ve kasabalarda mahalle ocakları ve köylerde köy ocaklarıdır.

19- Parti teşkilatı olmayan bir köyde bir ocak heyeti teşkil edecek yurttaşlar birleşirse aşağıdan yukarı heyetlerin yazılı teklifi ile vilayet idare heyeti kararı alındıktan sonra orada ocak kurulur. Ocağı kuracakların Parti'ye girişleri için 9. maddedeki vasıflar aranır.

20- Ocaklar iki türlü çalışır: Kongre halinde ve idare heyeti vasıtasıyla.

21- Her partili yurttaş kayıtlı olduğu mahalle veya köy ocağına, ocaklar nahiye idare heyetlerine, nahiye idare heyetleri kaza, kaza idare heyetleri vilayet, vilayet idare heyetleri umumi idare heyetine bağlıdırlar.

22- Bulundukları yerlerin münasebet ve vaziyetlerine bakılarak birden fazla mahalle ve köy tek bir ocağa bağlanabilir. Ve bunlara semt ocağı denir.

Yine mahalli vaziyet ve mesafe icabı gibi mecburi hallerde nahiye teşkilatı ve vilayet merkezlerinde de kaza teşkilatı yapılmayabilir. Bu takdirde ocaklar bir başka nahiye veya doğrudan doğruya kaza idare heyetlerine, nahiye idare heyetleri ile vilayet merkezindeki ocaklar da doğrudan doğruya vilayet idare heyetine bağlanabilir.

Ocakların yardım parası ile hesap ve bütçe işleri yukarı derecedeki idare heyetlerine verilebilir. Bu takdirde aşağı kademelerin masrafları bağlı bulundukları idare heyetleri bütçesinden temin olunur.

Bu madde hükümlerini tatbik etmek için umumi idare heyetinden ayrı ayrı karar alınır.

ÜÇÜNCÜ KISIM
MERKEZDE

I - UMUMİ REİSLİK

A) Umumi Reis

23- Umumi Reis, Parti'nin yüksek idaresini elinde tutar ve Parti'yi temsil eder. Parti namına söz söylemek salahiyeti ancak umumi reistedir. Umumi reis, lüzum görürse, bu hak ve salahiyetini umumi reis vekiline veya Parti umumi kâtibine bırakır.

B) Umumi Reislik Divanı

24- Parti'nin umumi reisi ile vekili ve umumi kâtibi, umumi reislik divanını vücuda getirirler.

25- Parti'nin umumi reislik divanı Parti'yi alakalandıran bütün işler için lüzum gördüğü kararları verir.

26- Umumi reislik divanı, Büyük Millet Meclisi'ne üye seçilmesini idare eder, Parti'nin mebus adaylarını kararlaştırır.

Divan, adaylarla seçim işleri hakkında grup idare heyetinin ve umumi idare heyetinin fikrini yoklayabilir. Adaylar umumi reis tarafından ilan olunur.

27- Umumi idare heyetinde açık vukuunda yerine münasibini umumi reislik divanı seçer.

28- Umumi reislik divanının vereceği kararlara bütün Parti üyelerince kayıtsız ve şartsız itaat olunur.

C) Umumi Kâtip

29- Umumi kâtip, umumi reis tarafından umumi idare heyeti üyeleri arasından seçilir ve umumi reis namına vazife görür. Umumi kâtip, umumi reislik divanının, umumi idare heyetinin ve Parti divanının kararlarını tebliğ eder. Bunları neticelendirir. Parti teşkilatı ile haberleşir ve Parti işlerini takip eder. Parti'ye ait müracaatların kabul vasıtasıdır.

Umumi kâtiplik Parti'ye bağlılığı tasdik edilmiş başka tüzel kişiliklerin de bağlantı yeridir.

II - BÜYÜK KONGRE

30- Büyük kongre, dört yılda bir umumi reisin göstereceği yer ve bildireceği zamanda toplanır. Umumi reis lüzum görürse büyük kongreyi daha evvel toplayabilir.

31- Büyük kongrenin üyeleri şunlardır:

A) Umumi idare heyeti üyeleri,

B) Parti'ye bağlı bütün mebuslar,

C) Vilayet idare heyeti reisleri,

Ç) Vilayet kongrelerince seçilen ikişer ve Parti üyelerinin sayısı on bini geçen vilayetlerden her on bin üye için ayrıca yine kongrelerce seçilen birer temsilci.

Parti'ye bağlı olduğu umumi reislik divanınca tasdik edilmiş tüzel kişilikler bulunduğu takdirde, onlar da kongreye temsilci gönderebilirler.

32- Büyük kongre, belirlenmiş üyelerin mutlak çoğunluğuyla açılıp müzakereye başlar. Bu çoğunluk yoksa ve kongre fevkalade olarak toplanmamışsa müzakere üç gün sonraya bırakılır.

Hilafına kayıt bulunmayan yerlerde kongre mevcudun çoğunluğu ile karar verir. Eşit oylarda reisin bulunduğu taraf çoğunluk sayılır. Program mevcudun üçte iki çoğunluğuyla değiştirilebilir. Büyük kongrede seçimler gizli oy ile yapılır; meğerki açık oy yahut işaretle olmasına üçte iki çoğunlukla karar verilmiş bulunsun.

33- Kongre, umumi reisinin veya umumi reis vekilinin reisliği altında toplanır ve iki reis vekili ile altı kâtip seçer. Bu seçimden sonra umumi reis geçen yıllara ait icraat hakkında bir nutuk söyler, yahut bir beyanname okutur.

34- Umumi reisin nutkundan veya beyannamesinden sonra büyük kongre on beşer üyeli program ve nizamname, hesap ve 25 üyeli dilek encümenlerini seçer. Bu encümenlere umumi reislik divanı ve umumi idare heyeti üyeleri seçilemezler.

35- Her encümen, üyelerinden birini reis, birini mazbata yazıcısı, birini kâtip ayırır.

36- Program ve nizamname encümeni, teklif edilen değişiklikleri; tasarı encümeni, vilayet kongrelerinden gelen dilek tasarılarını ve üyeler tarafından yapılmış teklifleri incelerler.

Hesap encümeni merkez hesaplarına bakar. Vilayet hesapları hakkında bir inceleme zemini görürse, görüşüyle birlikte yeni umumi idare heyetine bırakılmak üzere kongre genel kuruluna arz eder.

37- Her encümen aldığı işler hakkındaki kararlarını sebepleriyle büyük kongreye arz eder. Bunlar kongrede müzakere edilerek bir karara bağlanır ve icabında mesele yeniden encümene gönderilebilir.

38- Büyük kongre, müzakeresine lüzum görülen mevzular üzerinde incelemelerde bulunmak için ayrıca encümenler de ayrılabilir.[1]

39- Vekiller büyük kongrede hazır bulunurlar. Lüzumunda genel kurulda ve çağrıldıkları encümenlerde izahat verirler.

40- Büyük kongre müzakereleri alenidir. Kongre, müzakereleri yalnız Parti üyelerine açık bulundurmaya ve icabında gizli celse yapmaya karar verebilir.

41- Büyük kongrenin müzakereleri ve kararları zapta geçer. Bu zabıt reis ve kâtipler tarafından imzalanarak kongrede bulunmuş olan üyelerin adları yazılı bir defterle birlikte saklanır.

42- Kongre kapanırken, umumi reis, kongrenin açılmasından elde edilen neticelerle Parti'ye verilen yeni istikamet hakkında bir nutuk söyler veya kongre kapandıktan sonra bir beyanname yayımlar.

43- Büyük kongrenin açılışı Parti teşkilatı ve bütün partililer için kutlu bir gün sayılır.

III. UMUMİ İDARE HEYETİ

44- Umumi idare heyeti, büyük kongre tarafından seçilmiş 16 üyeden toplanır. Üyelerin sayısı icabında umumi reislik divanı kararıyla artırılabilir. Umumi kâtip, umumi idare heyeti üyeleri arasında işbölümü yapar. Üyelerden birini büro işlerinde kendine yardımcı ayırır.

45- Umumi idare heyetinin tabii reisi, umumi reis veya vekilidir. Reislerin bulunmadığı zamanlarda umumi kâtip reislik yapar.

46- Umumi idare heyeti en az haftada bir toplanıp çalışır.

47- Umumi idare heyeti, umumi reislik divanına ait vazifelerden başka Parti işlerinin hepsiyle meşgul olur.

Parti teşkilatının nizamnameye göre işlemesinde ve Parti programının bütün asılları ve teferruatı ile tatbik sahasına çıkmasında lazım gelen inceleme ve takibi[2] yaparak bu hususlarda müzakerelerde bulunur ve vaziyeti tespit eder, tedbirler düşünür; icabına göre kararlarını umumi reislik divanından geçirerek tatbik eder. Parti'yi alakalandıran milli teşekkülleri ve Parti'nin hesaplarını, kongrelerden alınan kararların ne dereceye kadar tatbik edildiğini inceler. Umumi konferans konularını tayin, Par-

1 Kaynakta bu şekilde. "Ayırabilir" olmalı. (Y.N.)

2 Kaynakta "tatbiki" şeklinde. Doğrusu "takibi" olmalı. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 17 Mayıs 1931 tarihli Nizamname'sinde "takibi" şeklinde. Bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.25, s.163. (Y.N.)

ti'nin programı hakkında icap ve ihtiyaca göre kitapçıklar tertip eder. Halkevlerinin açılma, çalışma ve idarelerini tanzim eder. Parti prensiplerini ve politika vaziyetine göre fikir ve maksatlarımızı söz ile de halka anlatmak için, talimatnamesine göre halk hatipleri teşkilatı yapar. Fayda görülen yer ve zamanlarda halk kürsüleri açar.

Spor, gençlik, radyo, sinema ve inkılap müzesi işleri ile uğraşır. Büyük kongre encümenlerine ait tasarıları hazırlar ve umumi reislik divanından geçirerek kongreye verir. Vilayet idare heyetleriyle reislerinin ve kaza reislerinin seçimlerini tasdik eder ve bozar. İdare heyetleriyle reislerinin seçimlerini icabında yenilettirir. Parti teşkilatı olmayan yerlerde üye kaydı, heyetler teşkili salahiyetiyle müteşebbis bir zata veya bir heyete teşkilat kurmak vazifesini verebilir. Nizamnamenin iyi tatbiki için icap eden talimatnameleri yapar.

48- Lüzumuna göre, umumi idare heyeti kararıyla, belli işler için Parti mebus veya mensuplarının yardımından istifade edilir ve bunlardan geçici encümenler teşkil olunur. Bizzat umumi idare heyeti üyelerinden yahut yukarıda yazılı diğer zatlar ile muhtelif encümenler de yapılabilir.

49- Parti teşkilatının ve halkevleriyle Parti'ye bağlı oldukları umumi reislik divanınca tasdik edilmiş tüzel kişiliklerin teftiş ve denetimine umumi idare heyeti üyeleri memur olabileceği gibi, Parti mebus veya mensupları da bununla vazifelendirilebilir. Teftiş vazifeleri ve zamanları, lüzumuna göre umumi kâtiplikçe tayin edilir. Bunun için bir talimatname yapılır.

50- Umumi idare heyeti üyeleri kendilerini Parti teşkilatının mesaisine bağlarlar.

51- Umumi idare heyeti, üyelerinden birini Parti'nin muhasipliğine ayırır. Muhasip, sarfiyatın bütçeye uygunluğunu temin ve hesap işlerine ait bütün evrakı imza ile tasdik eder. Parti'nin tasarruf ve mülkiyet işlerini takip eder.

52- Umumi idare heyetinin, maaşlı bir başkâtibi ile bir muhasebecisi, lüzumu kadar maaşlı kâtipleri, memurları, müstahdemleri bulunur. Bunlar umumi kâtiplik emrindedir.

DÖRDÜNCÜ KISIM
VİLAYETLERDE

I. KONGRELER

53- Ocak, nahiye kongreleri yılda bir, kaza ve vilayet kongreleri iki yılda bir toplanır.

Kongreler, vilayet idare heyetlerinin umumi kâtiplikçe tasdik olunmuş kararıyla veya doğrudan doğruya umumi idare heyeti kararıyla icabında fevkalade olarak da toplanabilir.

54- Parti'nin ocaklardan vilayetlere kadar normal kongre mevsimi eylülde başlar, birincikânun [aralık] sonunda biter. Vilayetlerden her birinin ocak ve nahiye kongreleri en çok bir buçuk ay sürer. Her yerin mevsim, iklim, iş icaplarına göre bu kongrelerin başlama ve bitme tarihleri vilayet idare heyetleri tarafından tespit ve vaktinden evvel alakalılara tebliğ ve buna göre yapılmaları takip olunur. Normal kaza ve

vilayet kongreleri birbiri ardından yapılmak üzere ikinci yılın nahiye kongresi bitiminden itibaren 15 gün içinde başlayarak en geç bir buçuk ayda bitirilir.

55- Her mahalle (köy veya semt) ocağına yazılı Parti üyesi kendi ocak kongrelerinin üyesidir. Gelemeyecek kadar makbul mazereti olmayan ocak üyelerinin bu kongrelerde bulunmak vazifeleridir.

56- Kongrelerde temsilciler şöyle seçilir: Her ocak kongresinde, ocağın iki yüze kadar üyesi için iki, bundan fazla her yüz üye için birer temsilci;

Her nahiye kongresinde, nahiyedeki ocakların üç yüze kadar üyesi için iki, bundan fazla her üç yüz için birer temsilci;

Her kaza kongresinde, kazadaki ocakların bine kadar üyesi için üç, bundan fazla her bin için birer temsilci.

Parti'ye girmek için muameleleri tamamlanmış üyeler bu sayıda dahildir. Ancak bunların kongrelerde oy vermeleri için en az üç ay ve seçimleri için en az bir yıl evvel kayıt muamelelerinin bitirilmiş olması şarttır.

57- Ocakların seçtiği temsilciler nahiye merkezinde nahiye, nahiyelerin seçtiği temsilciler kaza merkezinde kaza, kaza kongrelerinin seçtiği temsilciler de vilayet merkezinde vilayet kongresini yaparlar.

Asıl temsilcinin mazereti olursa yerine yedek gönderilir.

58- Mahalle, köy (veya semt) ocaklarının temsilcileri ocaklarının doğrudan doğruya kaza teşkilatına bağlı olması yüzünden nahiye kongresi yapamıyorlarsa bakılır: Ya kaza teşkilatında bir başka nahiye teşekkülü yoktur, o takdirde bu temsilciler doğrudan doğruya kaza kongresini yaparlar; yahut bir başka nahiye teşekkülü vardır; bu takdirde bu temsilciler bir nahiye kongresinde aranacak oran üzerinden temsilci seçerler, kaza kongresine bunlar iştirak eder.

Ocakların doğrudan doğruya vilayet teşkilatına bağlı olmaları yüzünden bu temsilciler de kaza kongresi yapamıyorlarsa, onlar da kaza kongrelerinde şart olan oran üzerinden temsilci ayırırlar, vilayet kongresine bu temsilciler iştirak eder. Doğrudan doğruya vilayet teşkilatına bağlı olması yüzünden kaza kongresinde bulunmayan mevcut bir nahiye temsilcileri de aynı seçimi yaparak kendilerini vilayet kongresinde temsil ederler.

Bu madde icabınca yapılacak ikinci veya üçüncü temsilci seçimleri kaza veya vilayet heyetleri tarafından idare olunur.

59- Kongreler, idare heyetlerinin reisleri tarafından açılır.

60- Kongrelerde kendi üyelerinin yarısından bir fazlası hazırsa müzakereye başlanır, değilse toplanma bir gün sonraya bırakılır ve o gün gelen üyeler bu kadar olmasa da kongre açılır.

61- Her kongre açılınca ilkin bir reis, bir ikinci reis, iki kâtip seçilir.

İcabında kaza ve vilayet kongreleri reisi, bir derece yukarı teşkilat tarafından da gösterilebilir. Merkezden tayin olunmuş reisler, teşkilatı içindeki bütün kongrelere reislik edebilir.

Reis, kongre müzekerelerini idare eder. Kâtipler, müzakerelerin özet ve neticelerini kaydederler.

62- Kongre müzakerelerinin aynıyla tutulması için icabında ayrıca zabıt kâtipleri çalıştırılır.

63- Kongrelerin müzakerelerini bütün Parti üyeleri dinleyebilirler. Kongreler isterlerse bir meseleyi gizli müzakere veya Parti haricinden dinleyici kabul etmeye karar verebilirler.

64- Nahiye, kaza ve vilayet kongrelerinde Parti hükümetini temsil eden en büyük mülkiye amirleri kongrelere davet olunurlar. Bu zatlar müzakere ve oya iştirak etmezler. Yalnız eski ve yeni yapılmış veya yapılmamış Parti dilekleri hakkında müzakerelerden sonra halkı aydınlatmak maksadıyla icap ederse izahat verirler. Fakat bu izahlar üzerine münakaşa cereyan etmez. Parti kongrelerinin bütün müzakerelerinde Partili belediye reis ve üyeleriyle umumi meclis üyeleri dinleyici sıfatıyla bulunurlar. Gizli olmasına karar verilen müzakerelerde yalnız en büyük mülkiye amiri ile temsilcilerden başka kimse bulunmaz.

65- Kongreler, konuşulacak işleri önceden sıraya korlar ve idare heyetlerinin olan biten şeyler hakkındaki rapor ve sözleriyle müzakereye başlarlar. Kongrelerde seçimler bütün işler bildirildikten sonra yapılır.

66- Kongrelerde kararlar, reis ve vekilleriyle hazır bulunan üyelerin yarısından bir fazlasının oyu ile verilir. Oylar eşit ise reisin bulunduğu taraf kazanır.

67- Kongrelerde seçimler gizli oy ile yapılır. Meğerki, açık olmasına veya işaretlerle yapılmasına üçte iki çoğunluk karar vermiş olsun. Seçimlerde ilk defa mutlak çoğunluk olmazsa ikinci defasında en çok oy alanlar kazanır.

68- Kongreler, hesap bakma ve bütçe yapma işlerinde kendisine göre az veya çok olmak üzere 3-7 kişilik birer encümen ayırırlar ve bu encümenlerin raporları üzerinde görüşürler. Kongreler gerek verilen raporlar, gerek üyelerin teklifleri üzerine müzakereyi kolaylaştırmak için başkaca 3-7 kişilik encümenler de yapabilirler.

69- Kongre encümenleri, içlerinden bir reis, bir mazbata yazıcısı, bir kâtip seçerek işe başlar. Yarısından bir fazlasıyla müzakere eder. Mevcudun çoğunluğu ile karar verir.

70- İdare heyetlerinde bulunanlar, kendi kongrelerine temsilci seçilemezler. Müzakerelere iştirak eder, oy veremezler; encümenlere de seçilemezler.

71- Kongreler kendi sahalarında, Parti işleri için her türlü karar ve denetleme uzvudur. Kongre açık oldukça ve lüzum gördükçe idare heyetlerinin bütün salahiyetlerini kendisi kullanabilir.

Başlıca yapacakları şunlardır:

A) Ocak kongresinde mahallenin, köyün (veya semtin) Partisi teşkilatı, köy meclisi, belediye meclisi veya vilayet umumi meclisi ve böyle müesseseler vasıtasıyla yapılmasını yahut yapılmamasını veya nahiye kongresinde konuşulmasını istediği şeyleri, nahiye kongresinde nahiyeyi, kaza kongresinde kazayı, vilayet kongresinde vilayeti memleket ve Parti noktasından alakalandıran yine o gibi meseleleri, gerek verilen raporlar, gerek üyelerin teklifleri üzerinde konuşmak ve her müzakere sonunda olması veya olmaması istenilen şey ne ise onu bir teklif halinde kararlaştırıp, icabına göre, ya kendi idare heyetine yapılmasının takibini bırakmak veya bir derece yukarı idare heyetiyle kongre temsilcilerine bu kararlar üzerinden yürünülmesini bildirmek;

B) Vilayet kongresinde bütün vilayetin Parti teşkilat ve faaliyetini incelemek;

C) Kendi ve icabında kendine bağlı idare heyetlerinin hesaplarına bakmak ve yıl sonu hesap özetlerini tasdik etmek;

Ç) Ocak kongresinde ocak, nahiye kongresinde ocak ve nahiye, kaza kongresinde ocak ve nahiyeler ve kaza, vilayet kongresinde kazaların ve vilayetin gelirine giderine göre idare heyetlerinin hazırlayıp getirdiği bütçeleri müzakere etmek, icabında düzeltmek, denkleştirmek, sonra bir derece aşağı teşkilatın bütçelerini tasdik etmek, kendi bütçesini tasdik için bir derece yukarı heyete göndermek;

D) Ocak kongresinde ocak, nahiye kongresinde nahiye, kaza kongresinde kaza, vilayet kongresinde vilayet idare heyetini ve birer misli yedeklerini seçmek;

E) Ocak kongresinde nahiye, nahiye kongresinde kaza, kaza kongresinde vilayet, vilayet kongresinde büyük kongre için temsilcilerini ve birer misli yedeğini seçmek;

F) Her kongrede kendisine bağlı idare heyetleri ile reislerinin seçimlerini lüzumunda incelemek ve bir uygunsuzluk olduğuna kanaat gelirse uygunsuz olan noktadan başlanarak yenilenmesine karar vermek.

72- Kongrelerin idare heyeti üyesi veya temsilci veya bunlara yedek yapacakları zatların o kongrede üye olarak bulunması şart değildir.

73- Parti kongrelerinde obstrüksiyon[1] yapmak yasaktır.

74- Kongre görüşmelerinin intizam ve disiplinini temin etmek kongre reisinin vazifesidir. Bu intizamı ve usulü yolundan konuşulmasını ve üyelerin serbest konuşmalarını bozanlara reis, toplantı halinde ihtarda bulunur, bu yetişmezse suçluyu o yıl kongrenin sonuna kadar toplantıya girmemek üzere kongreden çıkarır, lüzum görürse kongre kararıyla iki ihtara kadar ceza verir.

75- Parti mebusları yazılı bulundukları ocağın vilayeti kongre müzakeresine iştirak edebilirler. Ancak temsilci olmadıkça oy veremezler.

76- Kongrelerde bir gün evvelki zabıt özetleri ertesi günkü toplantıda ve son müzakerenin zabıt özeti de kongre dağılmadan evvel okunur.

77- Kongrelerde bulunan üyelerin adları bir deftere yazılır ve gerek bu defterin, gerek müzakere ve kararların altı kongre reis ve kâtipleri tarafından imzalanır.

78- Kongreler kapandıktan sonra verilen kararların yapılması ve yaptırılması idare heyetlerine vazife olur.

II. İDARE HEYETİ

79- Her ocağın ocak kongresince seçilen 3-5 kişilik bir idare heyeti olduğu gibi, ocaklar teşkilatını idare etmek için nahiye merkezinde nahiye kongresince seçilen 3-5 ve nahiyeleri idare etmek için de kaza kongresince seçilen 5-7 kişilik bir idare heyeti bulunur.

Vilayet idare heyetinin üyeleri 7-9'dur. Vilayet kongresince seçilir. İdare heyeti reisleri tayin olunmuş yerlerde kongre 6-8 kişi seçer. Vilayet idare heyeti kazalar teşkilatını idare eder. Genellikle idare heyetlerinin müddetleri, kongre toplantısında seçilecek yenilerinin devralmalarına kadar devam eder.

Baba, ana ile çocukları ve kardeşler, karı ile koca aynı idare heyetinde bulunamazlar.

1 Obstrüksiyon (Fr. obstruction): Engelleme. (Y.N.)

80- Bir kongrece seçilen idare heyetleri hemen vazifeye başlar ve bir derece yukarı idare heyetince tasdik olunduğu zaman seçim işi tamamlanır. Şu kadar ki, itiraz vaki olursa tasdike salahiyetli idare heyetince incelenir ve bir karara bağlanır. Tasdik edilmediği halde buna memur olan bir derece yukarı heyetin gerekçesiyle keyfiyet umumi kâtipliğe bildirilir. Netice umumi idare heyetinin kararıyla hallolunur.

81- İdare heyetleri, kendi üyelerinden birini reis, birini kâtip ve muhasip olarak ayırır. İcabında muhasip üçüncü bir üye de olabilir. Reis, yokluğunda, idare heyeti üyelerinden birini kendine vekil eder.

82- İdare heyetinin temsilcisi reisidir. Parti'ye ait işler için Parti'nin teşkilatı ve mıntıkasındaki hükümet ve başka müesseseler temsilcileriyle temas eder ve bunlarla olan haberleşme evrakını imzalar. Hesaba dokunan yerlerde muhasip ikinci bir imza kor. İdare heyetlerine bağlı olan maaşlı kâtip ve müstahdemler reisin emrindedir. Azil ve tayinleri reise aittir. Bunların Partili olmaları şarttır.

83- Kâtip ve muhasip eski idare heyetinden devir almaktan, muhasip talimatına göre hesap evrak ve defterlerini, kâtip bundan başka evrak ve defterleri ve özellikle ocak idare heyetinde Parti üyelerinin adlarıyla Parti'ye girdikleri tarihleri gösterir defteri, her idare heyetinde bu heyetin kararlarını, haberleşmelerini, tebliğlerini gösterir defterleri ve bütün Parti dosyalarını, kaza ve vilayet heyetlerinde ocaklara yazılı üyeler defterlerinin suretlerini eksiksiz tutmaktan ve iyice saklamaktan mesuldür.

84- İdare heyetleri en aşağı haftada bir defa toplanır. Her idare heyeti bu toplantıları mühim bir Parti işi olarak kendine bağlı teşkilatta arasız takip ve temine mecburdur.

85- İdare heyetlerinde yeter sayı, müzakereye başlamak için belirlenmiş üyelerin ve karar için hazır bulunan üyelerin yarısının bir fazlasıdır. Oylar eşit çıktığı zaman reisin bulunduğu taraf çoğunluğu alır. Kararlarda azlıkta kalanlar çokluğa uyarlar. Kararlar, defterine yazılıp altı çokluk veya azlık tarafında kaldığına bakılmadan müzakerede bulunanların hepsi tarafından imzalanır. Müzakerede bulunmayan üyeler de kararları sonradan "gördüm" kaydı ile imzalarlar. İmzaların üstüne şerh verilmez. Yalnız kararı Parti program ve nizamnamesine, kanun ve nizamlara uygun bulmayanlar imza etmeyerek sebepleriyle yukarı heyete bildirirler. İdare heyeti üyelerinin müzakerede güttükleri görüş kendilerine veya başkalarına ait olsun heyet dışında söylenmez.

86- İdare heyetleri, kendi mıntıkalarında Parti işlerinin merciidir. Kendilerinin merkez gösterdikleri yerlerde toplanırlar.

İdare heyetleri başlıca şunları yaparlar:

A) Nizamnamede yazılı şartlara uygun Parti üyelerini çoğaltmak ve Parti'ye yazılmak isteyen üyelerin ocak idare heyetine yapacağı müracaatı bir karara bağlayıp nahiye idare heyetine, nahiye heyetince de görüşüyle kaza idare heyetine gönderilmek, kaza idare heyetinde de bu kararı inceleme ile kabul etmek veya icabında bozmak;

B) Ocak idare heyeti, Parti üyelerinin yardım paralarını ve her idare heyeti bütçesinde yazılı gelirlerini elverişli vasıtalarla toplamak ve bütçe için devamlı gelir kaynakları düşünüp göstermek;

C) Bütçenin kabul ettiği masrafları yapmak;

Ç) Kongrelerin kendilerine bıraktıkları kararları yerine getirmek;

D) Parti'nin maksadına ulaşmak için daha yukarı Parti makamlarından verilen emirleri yapmak ve bu maksatla düşündüklerini bir derece yukarı teşkilata yazmak;

E) Bütün seçimlerde Parti adaylarını ve aday gösterilmemişse Parti üyelerini kazandırmak;

F) Talimatına göre seçim yoklamalarını yapmak;

G) Alacakları emir üzerine talimatnamesine göre icap eden yerlerde halkevleri açmak ve idare etmek;

H) Kendi dairelerinde Parti'nin vaziyetini ve üye mevcudunu bildiren ve nihayet altı ayda bir kere verilmesi lazım gelen raporları yukarı teşekküllere vermek ve kendi bütçesini ve hesap özetini hazırlayıp kongrelere arz etmek;

İ) Kongrelerce görüşülmesi lazım gelen işleri kongreye arz etmek;

I) Parti mensupları arasında özel bir anlaşmazlık çıktığı takdirde aralarını bulmak;

J) Parti program ve icraatı hakkında üyeleri aydınlatmak ve ikaz etmek, konferanslar verdirmek ve sık temaslarla bağlılık ve dayanışmayı artırmak.

87- Birbiri ardı sıra bir idare heyetinin üç toplantısına mazereti olmaksızın ve bunu bildirmeksizin gelmeyen üye vazifesinden istifa etmiş sayılır. Bu üye kendini haklı görürse bir derece yukarı idare heyetine yazı ile şikâyet eder. Yukarı heyetin incelemeye dayanacak kararına uyulur.

88- İdare heyetlerindeki açıklara aldıkları oy sırasıyla yedekler çağrılır, oylar eşit olursa kuraya müracaat edilir ve yedek kalmazsa bir derece yukarı idare heyeti açık yere üye tayin eder.

89- Lüzum görülen vilayetlerde idare heyetlerine umumi idare heyetinin kararı ve umumi reislik divanının tasdiki ile reis tayin olunabilir. Bunlardan vazifesi icabı masraf yapacaklara umumi idare heyetinin takdir edeceği miktarda tazminat verilir.

90- Parti teşkilatı, haberleşmelerini daima kendinden bir derece yüksek veya bir derece aşağı teşkilat kademesiyle yapar. Vilayet reisleri Parti işleri için birbiri ile haberleşirler. Tehiri caiz olmayan mühim meseleleri derece atlayarak yazabilirlerse de bunu ve sebebini söyleyerek aşağı veya yukarı makama da yazı ile bildirirler.

Bir idare heyeti haklı ve faydalı bir meseleyi bağlı olduğu heyete anlatamazsa sebepleriyle bir derece yukarı heyete yazabilir.

III. İSTİFALAR

91- Parti'de faal vazife alanlar kati veya sıhhi sebep olmadıkça istifa etmezler. Her istifa etraflı gerekçe zikredilerek ve bu yazı ile vuku bulur. Verilen bir istifanın kabul edildiği bir ay içinde yazı ile bildirilmedikçe vazifeden çekilmek caiz değildir.

92- Seçimin yenilenmesi, istifa vukuu vesair herhangi bir suretle Parti'deki idare heyetleri reis ve üyeliklerinden veyahut Parti'ce verilen herhangi vazifelerden ayrılanlar, kendi üzerlerinde emanet olan vazifeyi, vazifesi sebebiyle üzerinde bulundurduğu kayıt, dosya ve defterleri ve hesapları devir ve teslim etmeye mecburdurlar.

93- Partililerin Parti namına bulundukları teşekküllerden çekilmeleri de yukarıki fıkrada yazılı hükümlere tabidir.

94- Herhangi istifa muamelesi, salahiyetli makam tarafından kabul cevabı alınmadıkça gizli tutulur.

BEŞİNCİ KISIM
HÜKÜMETLE TEMAS

95- Parti, kendi bağrından doğan hükümet teşkilatıyla kendi teşkilatını birbirini tamamlayan bir birlik tanır.

Parti teşkilatının kendi hükümetinin her yönden muvaffak olması için bütün kuvvetiyle çalışması esastır.

96- Merkezde Parti'yi alakalandıran işlerin takibi için yapılacak temaslar, Parti vekilleri ile umumi kâtip veya bunların namlarına harekete salahiyetli zatlar arasında ağızdan veya yazı ile olur. Vilayetlerde Parti'yi alakalandıran işler için yapılacak ağız veya yazı temasları Parti reisleri ile valiler arasındadır.

97- Parti'nin hükümetle temas mevzuları lüzumlu görülürse umumi reislik divanının tasdik edeceği bir talimatla tespit edilir.

ALTINCI KISIM
BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDE

I - CUMHURİYET HALK PARTİSİ GRUBU

98- Parti'ye mensup mebusların umumi heyetine Parti grubu denir.

99- Parti grubunun tabii reisi, Parti'nin umumi reisi veya onun vekilidir. Parti'ye mensup olan başvekil, Parti grubunun reisidir.

100- Parti grubu, iki reis vekili ile dokuz üyeden ibaret bir idare heyeti seçer ve idare heyeti kendi arasından iki kâtip ile bir veznedar ayırır.

101- Büyük Millet Meclisi toplantı halinde bulunduğu zaman grup haftada bir gün mutlaka toplanır. İcabında ayrıca umumi reisin veya vekilinin, grup reisinin istemesiyle veya grup idare heyeti kararıyla veyahut gruba mensup üyelerden en az onunun önerge vermesiyle toplanır.

Büyük Millet Meclisi toplu olmadığı zaman da umumi reisliğin davetiyle grup toplanır.

102- Umumi reis veya vekili reislik etmedikleri halde, reisliğe grup reis veya reis vekilleri geçerler. Grup kâtipleri grup müzakerelerinin esaslarını ve kararlarını kaydederler.

103- Grup toplantılarında gruba ait genel meselelerle reislikten, umumi idare heyeti veya grup idare heyetinden yahut grup üyeleri tarafından ileri sürülen meseleler müzakere edilir ve kararlaştırılır.

104- Grup toplantılarında müzakereler, hazırlanmış gündem üzerine yapılır. Acele hallerde grup üyelerinin gündem dışında yapacağı teklifin o günkü gündeme alınmasına, grup genel kurulunca yine o gün yapılacak diğer bir toplantıda karar verilir.

105- Grup müzakerelerinde, grup üyeleri müzakere konusu hakkındaki görüş ve fikirlerinde tamamıyla serbest olup fikirlerini kayıtsız ve şartsız söylerler. Soru ser-

besttir. Soru, yazılı veya sözlü olur. Grup üyeleri, vekillerin herhangi birinden aydınlatılmasını istedikleri meseleler hakkında sorguda bulunabilirler. Gensoruya gelince, gensoru ancak Parti grubu karar verdiği takdirde yapılır ve Parti grubunda cereyan eder. Gensorunun Büyük Millet Meclisi'ne nakli grup kararı ile olur. Grup kararı olmadan soru gensoruya çevrilemez.

106- Grupta müzakere edilerek kabul olunan kararlara, gruba mensup bütün üyelerce itaat olunur. Grup müzakerelerinde azınlıkta kalanlar çoğunluk kararına tabi olurlar.

107- Grup müzakeresi esnasında hazır bulunmayan üyeler grubun kararlarını öğrenmekle mükelleftirler. Grup üyeleri grup kararına karşı çekimser oyu veremez ve hazır olduğu halde oya iştirakten kaçınamaz.

108- Grup üyeleri Büyük Millet Meclisi müzakerelerinde Parti program ve esaslarını ve Parti grubu kararlarını gütmek ve kuvvetlendirmekle mükellef oldukları gibi, Meclis reisliğine, Meclis reislik divanı üyeliklerine, encümen üyeliklerine seçim sırasında Parti mensuplarının seçilmesini temin vazifesindedirler. Bunlar grupça kararlaştırılmış ise grup üyeleri grup kararına uymakla mükelleftirler.

Grupça yapılacak seçimler gizli oy ile yapılır. Yalnız umumi riyaset divanı tarafından aday gösterilen zevatın seçiminde açık oy kullanılır. Umumi reislik divanınca aday gösterilmeyen seçimlerde grup üyeleri kendilerinin adaylıklarını açıktan gruba teklif edebilirler.

109- Grupça karara bağlanmamış meselelerin Büyük Millet Meclisi'ndeki müzakerelerinde grup üyeleri fikir ve görüşlerinde serbesttirler.

Meclis müzakerelerinde grup namına reislerden ve umumi kâtipten başka kimsenin söz söylemek salahiyeti yoktur; meğerki grupça vazifelendirilmiş olsunlar.

110- Parti mebusları, grup idare heyetinden evvelce müsaade almaksızın Büyük Millet Meclisi reisliğinden izin alamazlar. Ankara'dan ayrılırlarken ve dönüşlerinde Parti umumi kâtibiyle temas ederler.

111- Parti üyeleri Parti'nin esasları ve kararları ve Parti grubu kararları aleyhinde beyanat ve yayımda bulunamazlar ve böyle beyanat ve yayımı tahrik edemezler.

Grup müzakereleri hakkında hariçte izahat verilmesi ve müzakere neticelerinin tebliği reisliğe aittir. Zabıtların yayımlanması, müzakerenin aleni olması grup kararıyla olur.

112- Parti mebusları yazılı olacakları ocaklara taahhüt ettikleri yardım parasından başka grup veznesine de grupça tespit edilecek yıllık bir miktar yardım parası taahhüt ederler ve tayin olunacak taksitlerle öderler.

113- Yukarıdaki maddelere riayet etmeyenlere, birinci defasında rica edilir; ikinci defasında ihtar, üçüncü defasında grup kararı ve umumi reislik divanının tasdikiyle Parti'den çıkarma cezası tatbik olunur. Bununla beraber herhangi bir üyenin Parti kararına karşı işlediği hata hemen Parti'den çıkarılmasını icap edecek derecede ağır görülürse, grubun umumi heyetinin mutlak çoğunluğuyla vereceği karar umumi reislik divanının tasdiki üzerine bu üye Parti'den çıkarılır. Ancak grup kararından önce suçlunun sözlü veya yazı ile müdafaası dinlenir.

II - GRUP İDARE HEYETİ

114- İdare heyeti, üyelerinin yarısından bir fazlasıyla müzakereye başlayabilir ve mutlak çoğunlukla karar verir. Kararlar umumi reislik divanına yazılı olarak bildirilir.

115- İdare heyeti seçimi her yıl yenilenir. Yılbaşı Büyük Millet Meclisi'nin toplantı senesi başıdır. Eski üyeler heyete yine seçilebilir.

116- İdare heyeti, haftada en az bir kere toplanır. Gruba ait işleri konuşur. Grup toplantılarının gündemini hazırlar, grupça teşkil edilen özel encümenlerin mesaisini takip eder. Grup binasına, grup kütüphanesine nezaret eder. Parti mebuslarının siyasi mahiyetteki milletlerarası teşekküllere girmeleri veya bu teşekküllerin benzerlerini kurmaları gibi işleri tanzim etmek ve denetlemek grup idare heyetine aittir.

117- İdare heyeti, grup üyelerinin Büyük Millet Meclisi'ne devamlarına, grubun kararlarına uygun hareket etmelerine nezaret eder ve Büyük Millet Meclisi'nde meselelerin müzakeresi esnasında üyelerin toplu bulunmalarını, toplu oy vermelerini temin için tedbirler alır.

III - HAYSİYET DİVANI

118- Grup üyeleri arasında çıkacak özel anlaşmazlıklarla üyelerin mensup oldukları grubun şerefi, haysiyeti ile uzlaşmayacak halleri olduğu iddialarına bakmak üzere bir haysiyet divanı kurulur.

119- Haysiyet divanı, grubun genel kurulunca grup üyeleri arasından seçilecek yedi zattan toplanır.

120- Haysiyet divanı, en aşağı beş üye ile müzakere eder.

121- Haysiyet divanının reisi kendi aralarından mutlak çoğunluk ve gizli oy ile seçilir.

122- Haysiyet divanı, üyelerin müracaatı üzerine faaliyete gelir. Umumi reislik divanı veya grup reisi de böyle bir meseleyi divana verebilir.

123- Divanın kararları alakası olanlara divan tarafından yazılı olarak tebliğ edilir. Bu kararın bir sureti de malumat alması için Parti grubu resliğine verilir.

124- Tebliğ tarihinden üç gün geçinceye kadar itiraz olmazsa karar katileşir. Alakası olanların itirazları sebepleriyle, yazılı olarak grup reisliğine verilir. İtiraz reis tarafından on gün içinde grup genel kuruluna arz edilir.

Genel kurul alakası olanları dinledikten ve üyelerden, biri aleyhte olmak üzere, en aşağı iki zata söz verildikten sonra oya konulur. Grup genel kurulunun çoğunlukla verdiği karar katidir. Katileşen karar grupça umumi reislik divanına derhal yazı ile bildirilir.

IV - PARTİ MEBUSLARININ[1] RİAYET EDECEKLERİ NOKTALAR

125- Mebusların özel hayatlarında, ticaret ve ziraat ve sanayi vesairedeki faaliyetleri devletin resmi kanunlarına tabidir. Fakat Cumhuriyet Halk Partisi'ne mensup mebusların mebusluk sıfatını özel menfaatları için istismar edememelerine Parti umumi reisliği de özel bir itina gösterir. Her Parti mebusu mebusluktan başka ne gibi işlerle meşgul olduklarını her ikinciteşrin [kasım] başında yazı ile umumi reislik divanına bildirirler.

126- Sermayesinin çoğunluğu devlete ait olan müessese ve şirketlerle kamu hizmetlerine ait ve özel mukaveleye bağlı veya mutlak olarak imtiyazlı şirketler ve tekel idarelerinde hükümet tarafından idare meclislerine tayin olunan üyeler, denetçiler ve bu müesseseleri temsil vaziyetinde bulunanlar Parti'ye mensup mebuslardan olmayacaktır. Bunlardan başka şirket ve müesseselerde idare meclisi üyeliği genel kaidelere tabidir. Genel ve özel ve katma bütçelerle menfaatı devlete ait müesseseler bütçelerinden para ödemeyi içerecek mahiyette olan bir ticaret muamelesini Parti mebusları yapamaz. Parti mebusu avukatlar, devlet, özel idarelerle belediyeler, hayır cemiyetleri, sermayesinin bütün veya bir parçası devlete ait müesseseler aleyhine dava alamazlar.

127- Büyük Millet Meclisi reisi, reis vekilleri ve icra vekilleri ile Parti umumi kâtibi ve umumi idare heyeti üyeleri ve Parti grubunun reis ve reis vekilleri gerek devletin alakası olan müesseselerde, gerek devletin alakası olmayan özel şirket ve müesseselerde müdürlük ve idare meclisi üyeliği gibi idare ve temsil vaziyetlerinden hakiki surette feragat ederler. Müdürlük ve idare meclisi üyeliği gibi bir idare vaziyeti olmaksızın özel müesseselerde hissedar olmak genel kaidelere tabidir.

128- Mebusların vazifeye devam bakımından vaziyetleri Büyük Millet Meclisi'nin özel kaidelerine bağlıdır. Parti'ye mensup mebusların Büyük Millet Meclisi'ne devamları ve başkaca vazife almayanların her yıl seçim dairesine gitmeleri ve tam bir seçim devresinde en aşağı iki defa bütün kaza merkezlerini dolaşmaları noktasından bulunacakları vaziyet Parti'nin umumi reisliğince özel bir ehemmiyete sahip olacaktır.

V - PARTİ DİVANI

129- Parti divanı, umumi reislik divanından, Büyük Millet Meclisi reisinden, Parti'nin kabine üyelerinden, umumi idare heyeti ile Parti grubu idare heyetinden teşekkül eder. Parti divanı lüzumunda umumi reislik divanı tarafından toplantıya çağrılır. Parti divanına umumi reis veya umumi reis vekili, bulunmadığı zamanlarda vekil edecekleri zat reislik eder.

130- Parti divanı umumi reislik divanından gönderilen meseleleri müzakere eder.

Nizamname'nin yorumu Parti divanına aittir.

Divan kararları umumi reisin tasdiki ile tamamlanır.

1 "Mebuslarının" sözcüğü kaynakta yanlışlıkla "Mensuplarının" şeklinde yazılmış. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 17 Mayıs 1931 tarihli Nizamname'sinde "Mebuslarının" şeklinde. Bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.25, Kaynak Yayınları, İstanbul, Nisan 2009, s.171. (Y.N.)

YEDİNCİ KISIM
MALİ HÜKÜMLER

131- Parti'nin geliri şunlardır:

A) Parti üyelerinden alınacak yardım paraları;

B) Teşkilatın menkul ve gayrimenkul mallarının geliri;

C) Müsamere, konser, balo, temsil gibi teşebbüslerden artan paralar;

Ç) Parti'ce yapılan yayınlardan kalan paralar;

D) Parti teşkilatının himaye ettiği kültür, milli terbiye, spor ve diğer hayır hizmetlerine karşılık genel ve mahalli bütçelerle belediye bütçelerinden ayrılacak yardım paraları;

E) Parti'ye "A" fıkrası haricinde yapılacak yardımlar.

132- Parti paraları talimatnamesine göre alınır, sarf olunur, kaydedilir. Parti'nin veznesi yoktur, paraları bankada saklanır. Merkezde umumi kâtip ve muhasip üyenin, vilayetlerde Parti reisi ile muhasip üyenin çift imzasıyla çekilir.

133- Teşkilatın her kademesi yıllık ihtiyaçlardan artacak paraları merkezin müsaadesi olmadıkça sarf edemez.

134- Parti tüzel kişiliğine ait olmak üzere gayrimenkul mallar tasarruf eder. Bunların menfaatlarında asıl olan bulundukları yerlere ait olmaktır. Bunlardan değiştirilmesi yahut lüzumsuz olduğu için satılması icap edenler olursa, bu işler derece derece idare heyetleri kararı ve umumi reislik divanının tasdikiyle yapılır.

Parti'ye ait her türlü hukuki tasarruflarda ve bu mahiyette üçüncü şahıslarla yapılacak işlerde Parti'yi temsile umumi kâtip salahiyetlidir.

135- Parti'nin inceleme ve teftiş ve diğer vazife seyahatlerinde harcırah, seyahat ve ikamet yevmiyesi ödemesi şu esaslara göre yapılır:

1) Parti memur ve müstahdemlerine, aldıkları tahsisata göre aynı yekûnu alan hükümet memurlarının maaşlarına ve harcırah kanunundaki esaslara göre;

2) Parti'ce vazifelendirilecek mebuslara, fiilen sarf ettikleri nakliye ücretlerinden başka mebusların harcırahları hakkındaki kanunda yazılı maaş esasına göre;

3) Aşağıdakilerin harcırahları:

A) Parti'ce vazifelendirilen başka zatların;

B) Parti'ce yurtdışında seyahate memur edileceklerin,

umumi kâtiple muhasip üyenin takdir edecekleri esasa göre;

4) Vilayet idare heyetlerince vazifelendirilecek zatlara nakliye, ikamet ve yiyip içme ücretlerini karşılayacak miktar üzerinden idare heyetlerinin tayin edecekleri esasa göre;

5) Parti umumi kâtibinin harcırahı umumi reislik divanının kararlaştıracağına göre verilir.

136- Merkez teşkilatının bütçesi umumi reislik divanı tarafından tanzim olunur.

137- Parti merkezinin hesapları umumi reislik divanının ve vilayetler teşkilatı ile halkevlerinin hesapları umumi idare heyetinin koyacağı usullerle teftiş olunur ve denetlenir.

SEKİZİNCİ KISIM
DİSİPLİN HÜKÜMLERİ

138- Parti'ce verilecek disiplin cezaları şunlardır:

1) İhtar,

2) İkinci ihtar,

3) Geçici ihraç,

4) Atılma.

Yaptıklarının derecesine ve yapılan suçtaki alakalarına göre bu cezalar sırasıyla verileceği gibi, sıra gözetilmeden birden de verilebilir.

139- Cezalar aşağıdaki yazılı hallerde verilir:

A)

1) Parti Program ve nizamnamesine,

2) Büyük kongrenin kararlarına,

3) Umumi reislik divanının tebliğlerine,

4) Umumi idare heyetinin kararlarına riayet etmeyenler;

B) Bütün seçimlerde:

1) Parti aday ve üyelerine oy vermeyen veya bunların aleyhinde çalışanlar,

2) Parti adayına karşı kendilerini seçtiren veya böyle bir seçimi kabul edenler,

3) Karşı bir teşekkülün adaylığını kabul eden veya açıkça reddetmeyenler,

4) Parti'ce aday gösterilen yerlerde kendisini kendi başına aday gösteren veya gösterilmesine karşı göz yumanlar,

5) Seçimlere mazeretsiz iştirak etmeyenler,

6) Karşı bir aday lehine gizli, açık çalışanlar ve kendi müesseselerinde bulunanların böyle hareket ve faaliyetlerine müsamaha gösterenler;

C) Faal vazifesi bulunmadığı halde kendisini vazife ve salahiyet sahibi gösterenler;

D) Parti teşkilatı içinde yerlilik, yabancılık gibi ikilik uyandıranlar;

E) Herhangi bir maksadı elde etmek için muhalif yayınları, vasıtaları ve propagandaları alet olarak kullananlar;

F) Parti kongrelerinin program, Parti gruplarının karar olarak kabul ettiklerini vazife sahibi iken yapmayanlar;

G) Parti vazifelerini yaparken bilerek nizamnameye uymayanlar;

H) Parti'nin şerefini, haysiyetini kıranlar;

İ) Parti'ye girmek isteyen yurttaşın yolunda müracaatını muameleye koymayan veya zorluk gösterenler.

140- İhtar cezaları kaza, ihtar ve ikinci ihtar cezaları vilayet ve ihtarlarla geçici ihraç cezaları umumi idare heyetince ve atılma cezası Parti umumi reislik divanınca verilir. Seçimler esnasında idare heyetlerinin bu salahiyetleri birer derece yükselir.[1] Eğer bir idare heyeti uygun gördüğü cezayı kendi salahiyetinden yüksek görürse, keyfiyeti tasdike salahiyetli makama arz edilmek üzere bir derece yukarı idare heyetine bildirir.

1 Kaynakta "yüksektir" şeklinde. Doğrusu "yükselir" olmalı. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 17 Mayıs 1931 tarihli Nizamname'sinde "yükselir" şeklinde. Bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.25, s.173. (Y.N.)

141- Bir disiplin cezası alanın bu hali mensup olduğu teşkilata bildirir.

142- İkinci ihtar cezası almak, Parti idare heyetlerinden bir yıl uzaklaşmayı gerektirir. Böyleleri teşkilatta iseler çekilirler. Geçici ihraç cezası alanların bir yıl müddetle Parti'den alakaları kesilir. Bunlar cezalı oldukları yıl içinde Parti kongrelerine giremezler. Büyük Millet Meclisi grubundan çıkarılan, Parti üyeliğinden de çıkarılmış olur.

Parti'ye kaydolunduktan sonra Partili bir arkadaş üzerinde dokuzuncu maddede yazılı hallerden biri bulunduğu anlaşılır veya bu sebepler kayıttan sonra hasıl olursa, vilayet idare heyetinin gerekçeli izahı ve umumi idare heyetinin kararı ile bu gibilerin Parti'den kayıtları silinir.

143- Hakkında bu cezadan herhangi birisi verilecek olan Parti arkadaşının şifahen veya yazı ile kendisini müdafaa etmek hakkı vardır. Yalnız seçimler esnasında yapılan suçların cezaları, müdafaa hakkı kullanılmadan verilebilir. Bu takdirde seçim bittikten sonra hüküm yiyen zatın yazı ile müdafaası alınır ve haklı olduğu anlaşılırsa ceza kaldırılır.

Müdafaalarda müddet, ceza verileceği bildirildiği günden itibaren başlamak üzere bir aydır. Bu müddeti geçirerek müdafaa hakkını kullanmayanlar bu haklarını kaybederler.

DOKUZUNCU KISIM
PARTİLİ GAZETECİLERİN RİAYET NOKTALARI

144- Sahibi Partili olan gazete ve mecmuaların yazılarıyla Parti üyelerinin yayınları Parti prensibi bakımından göz önünde tutulur. Arzu eden Partili gazeteciler, mecmuacılar ve yazarlarla bu yolda görüş birliğine yarayacak temas ve toplantılar yapılır. Partililer sermayesiyle ilişikli ve idaresine tesirli bulundukları gazete, mecmua ve matbualarda Parti program ve nizamnamesine aykırı yazılar yayımlatamazlar.

ONUNCU KISIM
ADAYLIĞIN ŞARTLARI

145- Umumi reislik divanı kararı olmadıkça seçimlerde aday gösterilmez, seçimler serbest yapılır. Bu takdirde Parti mensupları özel teşebbüslerle aday gösterileceği[1] gibi, Parti idare heyetleri de seçimden istenilen iyi neticeyi temin edecek surette Parti mensuplarının kazanması için seçimi idare edebilirler.

146- Parti teşkilatında çalışanlar üzerindeki Parti vazifeleriyle beraber kamu hizmetlerini gören imtiyazlı şirketlerle sermayesinin yüzde 50'den fazlası devlete, vilayete, belediyeye ait şirketlerin idare heyetleri üyelik ve denetçilikleri, vilayet umumi meclisi, belediye meclisi, ticaret odaları, sanayi birlikleri gibi kazanç getiren vazifelerden biri üzerinde bulunanlar Hilali Ahmer,[2] Himayei Etfal[3] reis ve üyelikleri gibi

1 Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 17 Mayıs 1931 tarihli Nizamname'sinde "gösterilebileceği" şeklinde. Bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.25, s.173. (Y.N.)

2 Kızılay. (Y.N.)

3 Çocuk Esirgeme Kurumu. (Y.N.)

diğer fahri bir vazife dahi alamazlar. Tüzel kişiliği bulunmayan halkevleriyle mesleki kulüp ve cemiyet idare heyetlerinde reis ve üye olabilirler.

147- Parti idare heyetlerinde veya Parti namına bir işte bulunabilmek için yardım paralarını vermiş olmak şarttır.

148- Parti mensubu olanların ehliyet ve liyakatlerine göre yapabilecekleri hizmetlere o hizmetlerin kaideleri dairesinde ve eşit vaziyetlerde tercih edilerek yerleştirilmeleri için Parti teşkilat ve üyeleri özel bir alaka gösterirler.

ON BİRİNCİ KISIM
VİLAYETLERDE PARTİ GRUPLARI

149- Oy sahibi üyelerinin hepsi Parti mensubu olmayan mahalli meclislerdeki Parti üyeleri bir grup teşkil ederler.

150- Grup çağırıldığı vakit Parti'nin oradaki idare heyeti reisinin reisliğinde toplanır.

151- Grupların kongre kararlarını ve Parti'yi yakından alakalandıran meseleleri konuşmak için yaptıkları toplantılarda idare heyeti de birlikte bulunur.

152- Vilayet ve kazalardaki Parti gruplarının nasıl çalışacakları talimatnamesinde gösterilir.

Geçici madde: Dördüncü Büyük Parti Kongresi'nin kabul ettiği program ve nizamnamenin öz Türkçeye çevrilmesi umumi reislik divanının takdir ve tasdikine bırakılmıştır.

CHP İZMİR VİLAYET İDARE HEYETİ VE HALKEVİ'NE*

(14 MAYIS 1935)[1]

Kurultay'a gösterdiğiniz özden duygulara teşekkür ederim. Parti, beraberliğinizi güvenle selamlar.

Kamâl Atatürk

* *Anadolu*, 14 Mayıs 1935, Numara: 6212, s.3.
Telgraf, *Anadolu*'da şu açıklamayla yer almaktadır:

"CHP 4. Büyük Kurultayı'nın açılışı münasebetiyle Parti Vilayet İdare Heyeti ile Halkevi tarafından Büyük Önder Atatürk'e çekilen saygı ve bağlılık telgrafına Büyük Kurtarıcı aşağıdaki cevabı vermişlerdir: [...]
İzmir'deki bütün Parti kurumlarıyla Belediye ve diğer ulusal kurumlar, esnaf ve işçi teşekkülleri ve müesseseler de Kurultay'ın açılması münasebetiyle Atatürk'e saygı ve bağlılık telgrafları çekmişlerdi. Büyük Önder bu telgraflara da cevap vermişler, Kurultay'a gösterilen özden duyguya teşekkür etmişlerdir." Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

1 *Anadolu*'da telgrafın tarihi yer almamaktadır. 14 Mayıs 1935, telgrafın *Anadolu*'da yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İZMİR ÖĞRETMENLER BİRLİĞİ VE ALTAY İDMAN YURDU KULÜBÜ'NE*

(15 MAYIS 1935)[1]

Kurultay'a gösterdiğiniz özden duyguya teşekkür ederim.

Kamâl Atatürk

* *Anadolu*, 15 Mayıs 1935, Numara: 6213, s.1.
Telgraf, *Anadolu*'da şu açıklamayla yer almaktadır:

"Cumhuriyet Halk Partisi 4. Büyük Kurultayı'nın açılışı münasebetiyle İzmir Öğretmenler Birliği ile Altay İdman Yurdu Kulübü de Büyük Önder Atatürk'e saygı ve bağlılık telgrafları çekmişlerdi. Atatürk, Öğretmenler Birliği ile Altay Kulübü'ne aşağıdaki cevabı vermişlerdir:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

1 *Anadolu*'da telgrafın tarihi yer almamaktadır. 15 Mayıs 1935, telgrafın *Anadolu*'da yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

NORVEÇ ULUSAL BAYRAMI DOLAYISIYLA KRAL VII. HAAKON'A*

(18 MAYIS 1935)[1]

Norveç Kralı Samajeste VII. Haakon
Oslo

Norveç'in ulusal bayramı münasebetiyle Zatı Haşmetanelerine en samimi tebriklerimi sunmakla son derece bahtiyarım. Zatı Haşmetanelerinden şahsi saadetleri ve memleketlerinin refahı için olan temennilerime itimat buyurmalarını rica ederim.

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 19 Mayıs 1935, Numara: 4960, s.3; *Cumhuriyet*, 19 Mayıs 1935, Numara: 3953, s.3; *Tan*, 19 Mayıs 1935, Numara: 27-3330, s.5; *Anadolu*, 20 Mayıs 1935, Numara: 6217, s.7; *Ayın Tarihi*, Haziran 1935, Sayı: 18, s.203. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c 3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.412.

1 18 Mayıs 1935, telgrafın Anadolu Ajansı tarafından gazetelere servis edildiği tarihtir. (Y.N.)

TÜRK HAVA KURUMU 6. KURULTAYI BAŞKANI ABDÜLHALİK RENDA'YA*

(25 MAYIS 1935)

25 Mayıs 1935

Bay A. Renda
Hava Kurumu Kurultayı Başkanı

Hava Kurumu Kurultayı münasebetiyle bana karşı gösterilen temiz duygulara teşekkür ederim.

Kamâl Atatürk

* *Cumhuriyet*, 28 Mayıs 1935, Numara: 3962, s.3; *Ulus* 28 Mayıs 1935, Numara: 4968, s.2; *Anadolu*, 29 Mayıs 1935, Numara: 6225, s.2; *Ayın Tarihi*, Haziran 1935, Sayı: 18, s 28; *Havacılık ve Spor*, 1 Temmuz 1935, Sayı: 144-146, s.2348. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*. Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.184.

TÜRK TECİM VE ENDÜSTRİ ODALARI 4. GENEL KURULTAYI'NA*

(26 MAYIS 1935)

Bay Celâl Bayar
Ekonomi Bakanı - Ankara

C. Türk Tecim ve Endüstri Odaları Genel Kurultayı münasebetiyle hakkımda gösterilen candan duygulara teşekkür ederim.

Reisicumhur
Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 27 Mayıs 1935, Numara: 4967, s.1, 4; *Ayın Tarihi*, Haziran 1935, Sayı: 18, s.27-28. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.183.
Telgraf, *Ulus*'ta şu açıklamayla yer almaktadır.

"Türk Tecim ve Endüstri Odaları 4. Genel Kurultayı son toplantısını dün Kurultay Başkanı, Ekonomi Bakanımız Bay Celâl Bayar'ın başkanlığı altında yapmıştır. [...]
Kongre adına Cumhurbaşkanı'na, Kurultay Başkanlığı'na ve Başbakan'a çekilen saygı ve bağlılık telyazılarına gelen ve aşağıya koyduğumuz karşılıklar okunmuş ve üyelerce sürekli alkışlarla karşılanmıştır." Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

AMERİKALI GAZETECİ GLADYS BAKER'LA GÖRÜŞMENİN YAYIMLANAN METNİ*

(26 MAYIS 1935)[1]

Ankara, 20 (AA) - Birçok Amerika gazetelerine yazılar yazan Mis Gladys Baker geçenlerde memleketimize gelmiş ve burada Cumhurbaşkanımız Atatürk'le mülakatta bulunmuştu. Bu mülakat, son günlerde birkaç Avrupa gazetesinde çıkmıştır. Mis Baker'in bu yazısını, elimize geçen bir aslından tercüme ediyoruz:

-Yakın bir gelecekte harbin çıkması muhtemel olduğunu zannediyor musunuz?

Son zamanlarda kendisine Atatürk ismi verilen Mustafa Kemal asker inkılapçı, Türkiye Cumhuriyeti Reisi olmadan evvel sultanların ikametgâhı olan Dolmabahçe isimli beyaz mermer saraydaki yemek masasının altın sofra takımından dürüst mavi gözlerini kaldırdı ve nazarları Şam işi perdeli yüksek pencerelerden karanlık ve sakin Boğaziçi'ni geçerek Anadolu sahilinin yanıp sönen ışıklarına gitti. Ağır ve ciddi bir sesle "Yakın gelecekten bahsetmemeliyiz" *dedi,* "Harp tehlikesi bulunduğumuz zamanda vardır".

Avrupa'daki vaziyetin birkaç ay evvelkisine nazaran daha gergin olup olmadığı sorulunca "Daha fenadır, daha çok fenadır" *dedi.* "Harbin ciddiyetini nazarı dikkate almayan bazı gayri samimi önderler, taarruzun vasıtaları (agent'ları[2]) olmuşlardır. Kontrolleri altındaki milletleri, milliyetçiliği ve ananeyi yanlış bir şekilde göstererek ve suiistimal ederek aldatmışlardır. Bu buhranlı saatlerde karışıklığa mâni olmak için kütlelerin kendileri karar vermeleri ve mesuliyet mevkiini yüksek karakterli ve yüksek moralli, vicdanlı insanların eline vermeleri zamanı gelmiştir. Bu, gecikmeden yapılmalıdır."

Bundan sonra realist Atatürk, dünyanın en kuvvetli diktatörlüğüne çıkmak için hiçbir maniaya müsamaha göstermeyen, Çanakkale'nin ve –çok uzak bir gelecekte

* *Anadolu*, 20-21-22 Haziran 1935, Numara: 6242-6243-6244, s.1, 4; *Ulus*, 21 Haziran 1935, Numara: 4992, s.1, 3; *Cumhuriyet*, 21 Haziran 1935, Numara: 3986, s.1, 3; *Kurun*, 21 Haziran 1935, Numara: 6267-207, s.1-2; *Tan*, 21 Haziran 1935, Numara: 60-3363, s.1; *Akşam*, 21 Haziran 1935, Numara: 5988, s.2; *Son Posta*, 21 Haziran 1935, Numara: 1753, s.1, 10-11; *Aym Tarihi*, Temmuz 1935, Sayı: 19, s.260-262; *Ülkü Halkevleri Dergisi*, Temmuz 1935, c.5, Sayı: 29, s.321-323. Ayrıca bkz. Hasan Rıza Soyak, *Atatürk'ten Hatıralar*, c.2, Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. Yayınları, İstanbul, 1973, s.513-515.
Görüşmenin, 20 Haziran 1935'te Anadolu Ajansı tarafından yayımlanması üzerine Hariciye Vekâleti'nce 26 Haziran 1935'te elçiliklere gönderilen metni için bkz. elinizdeki ciltte, s.260-264. (Y.N.)

1 *Atatürk'ün Nöbet Defteri*'nde 26 Mayıs 1935 günü "Atatürk'ün 10.45'te uyandığı, Ankara'dan dönen Amerikan kadın gazetecileri kabul ettiği, öğle yemeğini beraber yediği, 16.10'da Yat Kulüp'ten ayrıldığı, 16.20'de Ada'dan Kalamış Vapuru ile hareket ettiği, Anadolu Hisarı önüne kadar bir gezinti yaptığı, 18.30'da Saray'a dönerek saat 2.00'de yattığı" kaydedilmektedir. Bkz. *Atatürk'ün Nöbet Defteri 1931-1938*, Toplayan: Özel Şahingiray, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1955, s.387. (Y.N.)

2 Agent (Fr.): Etken; görevli; acente. (Y.N.)

olmayan– Türk İstiklal Harbi'nin askeri kahramanı dedi ki: "Eğer harp bir bomba infilakı gibi birdenbire çıkarsa, milletler harbe mâni olmak için, silahlı mukavemetlerini ve mali kudretlerini saldırgana karşı birleştirmekte tereddüt etmemelidirler. En seri ve en tesirli tedbir, muhtemel bir saldırgana, taarruzun yanına kâr kalmayacağını açıkça anlatacak milletlerarası teşkilatın kurulmasıdır."

Atatürk bölgesel antlaşmaların nihai kıymetinin, bütün milletleri kapsayacak genel bir paktın yapılmasında olduğuna kanidir. "Bununla beraber" *dedi,* "halihazırda en acil ihtiyaç, komşu memleketlerin birbirlerinin özel ihtiyaçlarını ve meselelerini görüşmeleridir. Bundan başka, bölgesel antlaşmalar, barışın muhafazası için kıymetlerini şimdiden ispat etmişlerdir."

İnsanı teslim alıcı gözlerinde, Gazi'nin fevkalade önderlik kuvveti vardır. Kalın kaşları sakin durmaz, yüksek entelektüel zirvelere kalkar ve hayret edilecek derecede geniş alnında derin çizgiler oyacak bir şekilde çatılır. Derisi açık renkli ve güneşten yanmıştır. Esmer değildir. Saçı sarımtırak, kahverenginde ve kül rengindedir. Ağzının temiz kesilmiş hattı ve çenesi kararlarının katiyetini gösterir. O tetiktir, cevabı hazırdır, nazarı dikkati çekecek derecede zekidir.

"Harp çıktığı takdirde Amerika tarafsızlık siyasetini muhafaza edebilir mi?" dedim.

"İmkânı yok" *dedi.* "İmkânı yok. Eğer harp çıkarsa, Amerika'nın milletler camiasında işgal ettiği yüksek mevki her halde etkilenecektir. Coğrafi vaziyetleri ne olursa olsun milletler birbirine birçok bağlarla bağlıdırlar." *Atatürk, dünyadaki milletleri bir apartmanın sakinleri olarak görüyor. Birleşik Amerika Cumhuriyetleri bu apartmanın en lüks dairesinde oturmaktadır. Eğer apartman, sakinlerinden bazıları tarafından ateşe verilirse, diğerlerinin yangının tesirinden kurtulmasına imkân yoktur. Harp için de aynı şey varittir. Birleşik Amerika Cumhuriyetleri'nin bundan uzak kalması mümkün değildir. Atatürk şu sözleri ilave etti:*

"Bundan başka, Amerika büyük ve kuvvetli ve dünyanın her yerinde alakası olan bir devlet olduğundan, kendisinin siyaset ve iktisadiyat yönünden ikinci derecede bir mevkie düşmesine asla müsaade edemez."

"Fikrinizce Amerika Adalet Divanı'na iltihak etmeli miydi?" sorusunu sordum. Dedi ki: "Adalet Divanı'na iltihak etmekle Birleşik Amerika Cumhuriyetleri şüphesiz genel barışın devam ettirilmesine yardım etmiş olacaktı. Nüfuzu ve insani idealleri o kadar büyük olan bir milletin, milletlerarası anlaşmazlıkların barışçı yoldan neticelendirilmesinde aktif bir hisse almayı reddetmesi doğru değildir."

"Öyle ise, Milletler Cemiyeti'nin barışın muhafazası için tesirli bir vasıta olduğunu zannediyor musunuz?" dedim.

"Milletler Cemiyeti, henüz kesin ve tesirli bir vasıta olduğunu ispat etmemiştir" *dedi,* "diğer taraftan, Milletler Cemiyeti bugün bütün milletlerin müşterek gayenin tahakkuku için çalışabilecekleri yegâne teşkilattır."

On dört milyon Türk tarafından vatanlarının kurtarıcısı olmakla tanınan idealist Atatürk devam etti: "Şuna da kaniyim ki, eğer devamlı barış isteniyorsa kütlelerin vaziyetlerini iyileştirecek milletlerarası tedbirler alınmalıdır. İnsanlığın tamamının refahı, açlık ve baskının yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları, haset, açgözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde terbiye edilmelidir." *Atatürk bu sözlerini hassas elleriyle çoğunlukla yaptığı kuvvetli jestlerle vurgulamıştı.*

"Türkiye'de Bolşevikliğin yayılmasından korkuyor musunuz?" dedim. Şu cevabı verdi: "Türkiye'de Bolşeviklik olmayacaktır. Çünkü Türk hükümetinin ilk gayesi halka hürriyet ve saadet vermek, askerlerimize olduğu kadar sivil halkımıza da iyi bakmaktır. Türkiye'de işsizlik yoktur. Milletimiz ferdleri boş zamanlarında sıhhi dinlenme imkânlarına sahiptir."

"Türkiye neden Boğazlar'ı tahkim etmek istiyor?" sorusunu sordum. "Türkiye'nin Boğazlar'ı açık bırakmaya razı olduğu Lozan Antlaşması'ndan beri dünya vaziyeti ve bazı şartlar değişmiştir. Boğazlar Türk arazisini iki kısma ayırır. Bundan dolayı bu deniz geçidinin tahkimi Türkiye'nin emniyeti ve müdafaası için çok ehemmiyetlidir. O, aynı zamanda, milletlerarası münasebetlerin can alıcı bir unsurudur. Anahtar vaziyetinde böyle mühim bir yer, herhangi maceracı bir saldırganın keyfine ve merhametine bırakılamaz. Türkiye, muhtemel barış bozucularının, birbirleriyle harp etmek için Boğazlar'dan geçmesine mâni olmaya mecburdur." *Kusursuz smokininin altında geniş omuzları doğruldu...* "Türkiye buna asla müsaade etmeyecektir" *dedi.*

Kamâl Atatürk'e neden diktatör diye çağrılmaktan hoşlanmadığını sordum: "Ben diktatör değilim" *dedi.* "Benim kuvvetim olduğunu söylüyorlar. Evet, bu doğrudur. Benim arzu edip de yapamayacağım hiçbir şey yoktur. Çünkü ben zoraki ve insafsızca hareket etmek bilmem. Bence diktatör, diğerlerini iradesine boyun eğdirendir. Ben kalpleri kırarak değil, kalpleri kazanarak hükmetmek isterim."

O, "Gazi" yani "muzaffer olmuş" unvanını da sevmez. Ona halk tarafından verilen ve "Türklerin babası" demek olan "Atatürk" diye çağrılmayı tercih eder. İstirahatte iken yüzü sert dudaklı ve trajiktir. Neşeli olduğu zaman bile gözleri çelik pırıldamasını muhafaza eder.

Mesut olup olmadığını sordum: "Evet" *dedi,* "Çünkü muvaffak oldum."

AMERİKALI GAZETECİ GLADYS BAKER'LA GÖRÜŞMENİN HARİCİYE VEKÂLETİ'NCE AÇIKLANAN METNİ*

(26 MAYIS 1935)

Atatürk'ün Cevap Verdiği Sorular[1]

Soru 1 - Barışı muhafaza için tedbirler alınması mümkün müdür?

Barışı muhafaza için tedbirler almak daima mümkündür:

A) Bu tedbirlerin başında, barış fikrinin dünyanın saadeti bakımından ne kadar kıymetli ve büyük olduğunu insanlığa devamlı olarak anlatmak için medeni milletlerin müşterek teşkilat yapmaları lazım gelir.

B) Bugünkü insanlığın kalbinde ve kafasında geçmişin anane ve terbiye tesirleriyle yer tutmuş karşılıklı düşmanlık hislerini silmek için yine her millet yüksek aydınlarının, hakikatbinlerinin[2] elbirliğiyle çalışmaları tedbirine gün geçirmeksizin girişmek lazımdır.

C) İnsanlıkta refahın genel manasını esas tutarak insanlıkta aç ve sefil zümreler bırakılmamasını bütün insanlığın müşterek gayesi gibi gören milletlerarası modern tedbirler faaliyet haline konulmalıdır.

* D.B.A. (Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Türk 12 (1932-47) T. 1 - A. 1 b. 2 1/2'den fotokopisini aktaran: *Atatürk'ün Milli Dış Politikası (Milli Mücadele Dönemine Ait 100 Belge) 1919-1923*, c.2, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s.271-279.

1 Görüşme metni, kaynakta, Hariciye Vekâleti'nin elçiliklere gönderdiği 26 Haziran 935 tarihli şu tamiminin eki olarak yer almaktadır.

"Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti

N: U. 13111
H. 171
T: 26 Haziran 1935
İlişik: 1 örnek

Elçiliklere
Tamim

Cumhurreisi Atatürk'ün Amerikan gazetecilerinden Mis Baker'e yapmış olduğu beyanat hakkında gazetelerde türlü yazılar görülmektedir. Bu konuda vaki olabilecek sorulara cevap verebilmeniz için bu görüşmenin metni, aynen ilişik olarak sunulmuştur.

Hariciye Vekili Y."

Bkz. *age*, s.271. (Y.N.)

2 Hakikatbin: Hakikati, doğruyu gören, doğru görüşlü. (Y.N.)

D) İnsanların kin ve hırs denilen olumsuz hisleri boğması, öldürmesi lazımdır. Onun yerine insan denilen mahlukun büyüklüğü fikri ve bu büyüklüğü sevmek esası konulmalıdır.

E) Barışın aksi olan harbin yarattığı, ezgin ve bezgin hale koyduğu yeni nesillere tarihöncesi devirlerde olduğu gibi tarihi devirlerdeki bütün kanlı hadiseleri toplayarak muntazam dersler ve telkinler halinde anlatılması tedbiri mühimdir.

F) Yukarıda söylediklerimizin hepsi insanlığı tarihte geçirdiği ve henüz takip etmek eğilimini gösterdiği seviyeden asıl insanlık mertebesine çıkarmaya yönelik tedbirlerdir. Şüphesiz bu gaye biraz zaman ister. Bu zamanı mümkün olduğu kadar uzatmak, medeni milletlerin yüksek aydınlarınca prensip tanınmalıdır. Bunun için medeni milletler aydınları birbirini arayıp bulmalı ve müşterek kararlar üzerinde müşterek çalışmalarını temin etmelidirler.

G) Bütün bunlar yapıladururken, eğer derhal veya yakın bir gelecekte barışı bozacak bir bombanın patlayacağını zannedenler varsa, onların bu bombanın patlamasına ve dünyayı kapsamasına mâni olmak için bütün mevcudiyetleriyle çalışmaları lazım gelir. Nihayet barışı muhafaza için en seri ve tesirli tedbir, barışı bozacak herhangi bir saldırganın istediği gibi hareket edemeyeceğini kendisine fiilen gösterecek milletlerarası teşekküllerin tahakkuk etmesidir.

Soru 2 - Birçok bölgesel antlaşmaların barışın muhafazası için tesirli olduğunu zannediyor musunuz?

Esas gaye, bütün milletlerin, devletlerin paktıdır. Bu kadar büyük bir müessese yaratmak gayesine giderken, ondan önce herkesin kolaylıkla görüşebileceği, anlaşabileceği dar ve belirli muhitler içinde anlaşmaya başlamaktan daha tabii bir şey olamaz. Bir insan yüksek bir ideale giderken, bu ideali bir anda ve ilk teşebbüste yeryüzündeki bütün milletlere anlatabilir mi? O evvela kendi yakınlarından olanlarla anlaşabilir. Bu anlaşmalar teessüs ettikten sonradır ki, saha genişler; o halde bölgesel paktlar barışı bütün insanlığa yaymak gayesini hedef tutunca, bu teşekküllerin ne kadar asil ve ne kadar insani bir kıymette olduğuna şüphe yoktur. Bölgesel paktların barışa tesirli olduğunu teorik düşüncelerin üzerinde olarak fiilen bu dakikada görmekte değil miyiz? Bu noktayı bütün insanlığın nazarında cisimleştirmek için mevcut paktlardan mesela birini göz önüne getirmek kâfidir zannederim: Balkan Paktı. Bu pakt geçmişin bütün acı ve tatlı günlerini yaşadıktan ve birbirlerini kırmak, mahvetmek sistemini takip edenleri bilerek veya bilmeyerek tabii olduktan sonra hakikati gören camialar tarafından büyük ideale hizmet gayesiyle kurulmuş bir pakttır. Büyük ideal, barıştır. Balkan Paktı'nı yapanlar barışın yalnız kendi aralarında teessüs etmesini elbette ilk amaç kabul etmişlerdir. Fakat, onların büyük amacı, bu barış ve insanlık paktının teessüs etmiş olduğunu ve teessüs edebilir olduğunu dünyaya gösterir bir örnek olmak iddiasını muhafaza ediyor. Buna benzer Küçük İtilaf da vardır. Bu "küçük" kelimesiyle ifade edilmekte olan mevcudiyetlerin büyük tesirleri her gün dünya hadiseleri üzerinde insani ve barışsever tesirlerini göstermekte olduğu görülmüyor mu? Tekrar ediyorum: Bölgesel anlaşmalar, barışı muhafaza edici ve dolayısıyla

çok insani teşekküllerdir. Bölgeler büyüdükçe bu insani düşüncenin yavaş yavaş bütün dünyayı kapsaması lojik[1] bir gidiş değil midir? Her anlaşma iki kişi arasında olsa dahi insanlık için çok faydalıdır. Yeter ki, anlaşmalar insan saadetini yüksek gaye bilmiş olsunlar.

Soru 3 - Barışın devam ettirilmesi için Cemiyeti Akvam[2] konstrüktif[3] bir etken midir?

Cemiyeti Akvam, barışın idamesi için henüz tam ve mutlak bir etken değildir. Fakat Cemiyeti Akvam, en büyük ideali tahakkuk ettirmek için kurulmuş en büyük müessesedir. İnsanlıkta barışı, huzuru, milletler arasında işbirliğini tesis edebilmek için bugün mevcut olmasaydı dahi, bu yüksek müesseseyi vücuda getirmek, her gün daha çok ilerlemekte olan medeni insan zekâsının bir icadı olmak lazım gelirdi ve olacaktı.

Soru 4 - Harp olursa Amerika taraflıksızlık siyaseti muhafaza edebilir mi?

Amerika'nın da iştirak ettiği Umumi Harp bu harbe iştirak eden milletlerin hiçbiri için ne maddi ve ne manevi bir fayda temin etmedi. Tam aksi olarak, o günden bugüne kadar bu harbe karışmış milletlerin, mağlup olanlar kadar galipleri de şikâyet seslerini durdurmadılar. O Umumi Harp bugünkü neticesiyle bütün insanlığı rahatsız, mustarip bir hale koydu; sefalet oldu, buhran oldu. Bu iktisadi ve ahlaki kargaşalık hâlâ devam ediyor. 21 seneden beri insanlığa eziyet eden bu işkence ne vakit kalkacaktır? Bu soruya iktisatçılar, filozoflar, devlet adamları arasından henüz olumlu bir cevap veren çıkmadı ve çıkamıyor. Bu feci manzara karşısında bu derece duygusuzlar hâlâ var mıdır ki, onlar yeniden milletleri birbirini bir hiç için boğazlamaya sevk etsinler? Bu gibiler olsa bile, artık medeni insanlar tarafından iman ve itimatla karşılanmalarını imkânsız gördüğüm içindir ki, cesaretle diyorum, bir daha insanları aldatmaya muvaffak olmak güç olacaktır. Fakat böyle gayri medeni hadise olduğu takdirde bunun karşısında Amerika –benim gördüğüme göre– asla ve kat'a seyirci kalamaz. Bu ne demektir biliyor musunuz? Bütün milletleri aynı mahallenin, hatta bazen aynı apartmanın sakinleri farz edelim. Bu mahallenin en güzel evinde yahut bu apartmanın en güzel dairesinde de Amerika oturuyor. Bu mahallenin, bu apartmanın, bazı sakinleri tarafından yangına verilmesi söz konusu olur da en güzel dairede oturan masun kalır mı? Onun için dünyada harp çıkarsa, Amerika'nın ona karşı bigâne kalmasının imkânı ve ihtimali yoktur.

Soru 5 - Amerika harbe girerse, harbin kendisi üzerinde ne gibi ekonomik ve siyasi tesirleri olur?

Bir harp olur ve Amerika harbe girerse, neticesine göre, o da dünyanın düşeceği siyasi ve ekonomik vaziyete düşecektir.

Soru 6 - Türkiye neden Çanakkale'yi tahkim etmek istiyor?

1 Logique (Fr.) Mantıklı; mantıksal. (Y.N.)
2 Cemiyeti Akvam: Milletler Cemiyeti. (Y.N.)
3 Konstrüktif (Fr. constructif): Yapıcı, kurucu. (Y.N.)

Türkiye'nin Çanakkale'yi tahkim etmek istemesi, Boğazlar'ın askerlikten tecridini kabul ettiğimiz zamanlardaki şartların ve vaziyetin değişmesine bağlıdır. Bu sebepleri, Türkiye Hariciye Vekili, Cemiyeti Akvam'ın geçen toplantısında uzun uzadıya izah etti. Boğazlar'ı yeni şartlar karşısında tahkim etmek istememiz, evvela anatopraklarımızın müdafaası, sonra da Boğazlar'ın kefil olmuş bulunduğumuz serbestisini temin edebilmek içindir. Türkiye'nin barışseverliği artık bütün dünyaca malum ve ispatlıdır. Bu malum olunca, bize "Boğazlar'ı niçin tahkim etmek istiyorsunuz?" sorusunu sormaktan ziyade, bunun aksini ısrarla talep edenlere "Niçin?" sorusunu yöneltmek daha uygun olur sanırım.

Soru 7 - Türkiye nereye doğru gidiyor? Türkiye için son amacınız nedir?

Yeni Türkiye'yi görmüş ve tanımış olanlar bilirler ki, Türk Cumhuriyeti camiası, kendisine hedef olarak insanlığı ve kültürü almıştır. Türkün yeni gittiği yol ve kurmak istediği nokta kültür hayatında yükselmek, insanlık yolunda ilerlemek ve elinden geldiği kadar barışa ve insanlığa hizmet etmektir. Bütün bu mukaddes hedeflere yürürken yurdumuzda barış ve sükûn, dünyada barış ve sükûndur. Bu temel üzerinde isterim ki, Türkiye, bütün insanlığı yüksek ve tertemiz düşünceli bir camia haline getirmekte kendisi gibi olan yüksek milletlerle beraber çalışsın. Bu yolda yürümek isteyen Türkiye, çok eski tarihinde medeniyet sahasında oynamış olduğu büyük rolü tekrardan başka bir şey yapmıyor.

Soru 8 - Türkiye'de tatbik edilen devletçiliğin manası nedir?[1]

Türkiye'nin tatbik ettiği devletçilik sistemi 19. asırdan beri sosyalizm teorisyenlerinin ileri sürdükleri fikirlerden alınarak tercüme edilmiş bir sistem değildir. Bu, Türkiye'nin ihtiyaçlarından doğmuş, Türkiye'ye has bir sistemdir.

Devletçiliğin bizce manası şudur:

Fertlerin hususi teşebbüslerini ve şahsi faaliyetlerini esas tutmak, fakat büyük bir milletin ve geniş memleketin bütün ihtiyaçlarını, birçok şeylerin yapılmadığını göz

1 Atatürk'ün bu sorunun cevabı olarak verdiği devletçilik tanımı, daha sonra, 22 Ağustos 1935 günü İzmir Panayırı'nı açan Ekonomi Bakanı Celâl Bayar'ın açılış nutku içinde Atatürk'ün emir ve direktifi üzerine aynen okunarak aktarılmıştır. Söz konusu devletçilik tanımı gazetelerde şu haberle yer almaktadır:

"İzmir, 22 (Telefonla) - Ekonomi Bakanı Celal Bayar'ın İzmir Panayırı'nı açarken söylediği nutuk, Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin tatbik etmekte olduğu devletçilik prensibi hakkında koyduğu esası ihtiva etmek suretiyle bilhassa önem kazanmıştır.
Celal Bayar, Büyük Önder'imizin devletçilik hakkındaki tarifini kendisine verdiği emir ve direktif üzerine nutkunda kelime kelime ve aynen okumuştur.
Atatürk'ün, Celal Bayar'ın nutkunda okunan, bizde devletçilik hakkındaki tarifi şöyledir:" Bkz. *Tan*, 23 Ağustos 1935, Numara: 123-3426, s.1; *Son Posta*, 23 Ağustos 1935, Numara: 1816, s.7.

Celal Bayar, Atatürk'ün bu devletçilik tanımını, 24 Ocak 1936 günü Ankara'da toplanan Endüstri Kongresi'nde söylediği açış nutkunda şu açıklamayla tekrar etmektedir:

"[...] Devlet ile hususi teşebbüs arasındaki vazife ve salahiyet ve işlere ait fikirler yürütülmüştür. Atatürk bunu gayet veciz ve açık bir surette ifade etmiştir. Bu büyük sözleri nepinizin bildiğinden emin olduğum halde tekrar etmek istiyorum. Emelim, aynı zamanda Kongremizin zaptını ve bugünkü ve yarınki mesai yolumuzu bu sözlerin büyük ışığıyla aydınlatmak ve kıymetlendirmektir.
Atatürk, bunu bana İzmir Milletlerarası Panayırı'nın açılışında tarafımdan okunmak üzere vermişti. Orada okudum:" Bkz. *Aym Tarihi*, Mart 1936, Sayı: 27, s.20-27. (Y.N.)

önünde tutarak memleket iktisadiyatını devletin eline alması. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Türkiye vatanında asırlardan beri ferdi ve hususi teşebbüslerle yapılamamış olan şeyleri bir an evvel yapmak istedi ve görüldüğü gibi kısa bir zamanda yapmaya muvaffak oldu. Bizim takip ettiğimiz bu yol, görüldüğü gibi, liberalizmden başka bir sistemdir.

Soru 9 - Eğer Amerika Daimi Adalet Mahkemesi'ne iştirak etmiş olsaydı, bu hadise barışın devam ettirilmesine yardım eder miydi?

Adalet Divanı, beşeriyetin yüksek insanlığının örnekleri olacak adamlar tarafından tesis olunmuştur. Bu kadar insani olan müesseseye iştirak etmemek doğru değildir. Amerika gibi insanlık güden büyük bir devletin bu müesseseye yabancı kalması, her halde adalet fikirlerinin kuvvetlenmesine ve devletler arasındaki anlaşmazlıkların halli suretiyle barışın devam ettirilmesine yardım edebilecek kuvvetli bir etken olurdu.

BİRİNCİ BASIN KURULTAYI BAŞKANI ŞÜKRÜ KAYA'YA*

(27 MAYIS 1935)

Bay Şükrü Kaya
Basın Kurultayı Başkanı - Ankara

Birinci Basın Kurultayı münasebetiyle bana karşı gösterilen temiz duygulara teşekkür eder, muvaffakiyetler dilerim.

Reisicumhur
Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 28 Mayıs 1935, Numara: 4968, s.1; *Kurun*, 28 Mayıs 1935, Numara: 6243-183, s.1; *Tan*, 28 Mayıs 1935, Numara: 36-3339, s.1, 14; *Akşam*, 28 Mayıs 1935, Numara: 5964, s.2; *Anadolu*, 29 Mayıs 1935, Numara: 6225, s.4; *Ayın Tarihi*, Haziran 1935, Sayı: 18, s.29. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgraflar V*. Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.184.
Telgraf, gazetelerde şu açıklamayla yer almaktadır:

> "Ankara, 27 (AA) - İçişleri Bakanı ve Basın Kurultayı Başkanı Şükrü Kaya bu akşam Kurultay üyeleri adına Şehir Lokantası'nda bir ziyafet vermiştir.
> Başbakan İsmet İnönü ile bakanlarımızın davetli bulundukları bu ziyafete bugün Ankara'ya gelmiş bulunan Amerikalı gazeteci meslektaşlar da iştirak etmiştir.
> Ziyafetin ortalarına doğru Şükrü Kaya Kurultay'ın yüksek saygı ve sevgilerini bildiren telgrafa karşılık olarak Cumhurreisi Atatürk tarafından gelen şu telgrafı okumuş ve sürekli alkışlarla karşılanmıştır." Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

İSVEÇ VELİAHT PRENSİ GUSTAF ADOLF'U KUTLAMA*

(27 MAYIS 1935)

Tel. Ankara, 27.5.1935

İsveç Veliaht Prensi Gustav Adolf Hazretleri'ne
Stockholm

Altes Ruayâl Prenses Ingrid ile Danimarka Veliaht Prensi Frederik'in evlenmeleri dolayısıyla en hararetli tebriklerimi kabul etmenizi ve oğuz[1] evliler katında mutluluk dileklerime tercüman olmanızı Zatı Asilanelerinden rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3. Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.83; *Ulus*, 4 Haziran 1935, Numara: 4975, s.3; *Tan* 4 Haziran 1935, Numara: 43-3346, s.3, *Ayın Tarihi*, Temmuz 1935, Sayı: 19, s.42. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tanım ve Telgrafları V*. Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.184-185.

1 Belgenin Fransızca metninde "Auguste" (yüce, ulu); *Ulus* ve *Tan*'da "mümtaz" şeklinde. (Y.N.)

TÜRK HAVA KURUMU'NA BAĞIŞ*

(29 MAYIS 1935)

Bu ulus en zor zamanlarda memleket ödevlerine canla başla koşmuştur. İstediklerinden daha fazlasını başaracaklardır. Tuttukları yol doğrudur.

* *Ulus*, 30 Mayıs 1935, Numara: 4970, s.1; *Cumhuriyet*, 30 Mayıs 1935, Numara: 3964, s.1; *Kurun*, 30 Mayıs 1935, Numara: 6245-185, s.1; *Tan*, 30 Mayıs 1935, Numara: 38-3341, s.1; *Akşam*, 30 Mayıs 1935, Numara: 5966, s.2; *Son Posta*, 30 Mayıs 1935, Numara: 1731, s.1 *Anadolu*, 31 Mayıs 1935, Numara: 6227, s.1; *Ayın Tarihi*, Haziran 1935, Sayı: 18, s.32; *Havacılık ve Spor*, 1 Temmuz 1935, Sayı: 144-146, s.2355. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.72.
Demeç, gazetelerde şu açıklamayla yer almaktadır:

"Ankara, 29 (AA) - Atatürk, Türk Hava Kurumu'na on bin lira vererek 'hava tehlikesini bilenler'in başına geçmişler ve demişlerdir ki:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

VASIF ÇINAR'IN ÖLÜMÜ DOLAYISIYLA KALİNİN'İN TAZİYESİNE TEŞEKKÜR*

(6 HAZİRAN 1935)

Tel. Ankara, 6.6.1935

Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Birliği
Merkezi İcra Komitesi Başkanı Sonekselans Kalinin'e
Moskova

Vasıf Çınar'ın vakitsiz ölümü[1] dolayısıyla uğradığımız yası paylaştığınızdan dolayı kendim ve Türk ulusu namına çok teşekkür ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Vasıf Çınar'ın Vefatı (1935)'ten Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c IV, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.174-175; *Ulus*, 8 Haziran 1935, Numara: 4979, s.2; *Cumhuriyet*, 8 Haziran 1935, Numara: 3973, s.7; *Kurun*, 8 Haziran 1935, Numara: 6254-194, s.12; *Tan*, 8 Haziran 1935, Numara: 47-3350, s.8; *Anadolu*, 9 Haziran 1935, Numara: 6234, s.2; *Ayın Tarihi*, Temmuz 1935, Sayı: 19, s.43. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.185.

1 Moskova Büyükelçisi Vasıf Çınar 2 Haziran 1935'te Moskova'da ölmüştür. (Y.N.)

FRANSA REİSİCUMHURU LEBRUN'A TEŞEKKÜR*

(7 HAZİRAN 1935)

M. Albert Lebrun Hazretleri
Fransa Reisicumhuru

Reisicumhur Hazretleri,

Yurtdışındaki tahsilinden dönüşünde Afet bana, Ekselanslarının ve Madam Lebrun'un her zamanki nezaketleriyle kendisine göstermek lütfunda bulundukları candan misafirperverliği nakletti.

Şahsıma gösterilen bu alaka nişanesinden ve dostluk ifadesinin bu ince tezahüründen ziyadesiyle mütehassis olduğumu belirtmekle bahtiyarım.

Madam Lebrun'a ve Zatıâlinize en hararetli teşekkürlerimi sunarken, yüksek takdirlerimle halis ve sadık dostluk teminatımın kabulünü rica ederim, Reisicumhur Hazretleri.

Türkiye Reisicumhuru
Kamâl Atatürk

* D.B.A. (Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'dan Fransızcasını aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.115-116. Fransızca metin Nejat Bayramoğlu tarafından Türkçeye çevirilmiştir. Mektup, kaynakta, Hariciye Vekâleti'nce Paris Büyükelçiliği'ne gönderilen 7 Haziran 1935 tarihli şu yazının eki olarak yer almaktadır:

"No. 1706 Ankara, 7 Haziran 1935

Paris Büyükelçiliği'ne

Paris'teki ikameti esnasında Bayan Afet'e göstermiş oldukları nazikane muameleden dolayı, Atatürk'ün, Reisicumhur Ekselans Lebrun'a hitaben yazmış olduğu teşekkür içeren mektubu ilişik olarak sunuldu, verilmesini dilerim.

Hariciye Vekili Y.
N. Menemencioğlu"

Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

DOĞUMUNUN YILDÖNÜMÜNÜ KUTLAMA DOLAYISIYLA İSVEÇ KRALI V. GUSTAF'A*

(15 HAZİRAN 1935)

Tel. Ankara, 15.6.1935

İsveç Kralı Majeste V. Gustaf Hazretleri'ne
Stockholm

Majestelerinin doğumlarının yıldönümü münasebetiyle en candan tebriklerimi bildirmekle kıvanç duyar ve özel gönencinizle ülkenizin genliği için beslediğim dilekleri katınıza sunarım.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, s.3. Hazırlayan: Bülâl N. Şimşir. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları. Ankara 2001, s.84; *Ulus*, 22 Haziran 1935, Numara: 4993, s.2; *Cumhuriyet*, 22 Haziran 1935, Numara: 3987, s.3; *Kuran*, 22 Haziran 1935, Numara: 6268-208, s.2, *Tan* 22 Haziran 1935, Numara: 61-3364, s.3; *Aylık Tarihi*, Temmuz 1935, Sayı: 19, s.44.

TİMUR HAKKINDA BİR KÖYLÜYLE SOHBET*

(16 HAZİRAN 1935)

Ankara (Hususi) - Atatürk geçen Pazar günü Çubuk Barajı'nı ziyaret etti. Yanlarında Bayındırlık Bakanı Bay Ali Çetinkaya ile davetli birçok saylavlar bulunuyorlardı.

Çubuk'tan sonra 25 kilometre ileride bulunan Karagöl'e varıldı. Atatürk Karagöl'de Bayındırlık Bakanı'ndan ve köylülerden malumat aldılar. Köylüler, gölün 25 metre derinlikte olduğunu, suyu en sıcak günlerde buz gibi soğuk olduğunu, tepedeki kayalıklar arasında bütün yaz buz bulunduğunu söylediler.

Atatürk, öğle yemeğini gölün kenarında yedikten ve biraz dinlendikten sonra Ankara'ya dönmek için yola çıktılar. Çubuk'la Ankara şosesi üzerinde Esenbuğa adındaki köyden 15-20 dakika ileride Melikşah köyüne, Timurlenk'in ordugâh kurduğu yere, yıkandığı hamamın bulunduğu noktaya vardılar.

Hamam harabe halindedir. Üstü açıktır, yalnız dört duvarı kalmıştır.

Atatürk, bu tarihi hamam hakkında köylülerden malumat aldılar. Hamamın suyu kükürtlüdür. Sıcaklığı da 37.5 derecedir.

Suyu dipten kaynamaktadır. Köylüler bu sudan çok istifade ettiklerini, bilhassa keçilerdeki uyuz hastalığını bu suyun çamuruyla sıvayarak bir iki günde iyi ettiklerini söylediler.

Atatürk, yanında bulunan zatlara, bu suyun Ankara için çok faydalı olacağını, derhal tahlili yapılmasını emrettiler. Atatürk, yaşlı fakat dinç bir köylüye sordular:

"Timur burada kiminle harp etti?"

Köylü:

"Yıldırım'la."

"Sen o muharebeyi okudun mu?"

"Okumadım, fakat atalarımdan işittim" dedi ve eliyle karşıki sırtları, önündeki ovayı göstererek, sanki o gün orada imiş gibi anlattı. Yıldırım'ın neden bozulduğunu, nerede esir düştüğünü Osmanlı tarihlerinde bile bulunmayan tafsilatıyla anlattı.

Atatürk:

"Hangisi daha büyük kumandan imiş?" *diye sordu. Köylü biraz durduktan sonra cevap verdi:*

"Timur büyük kumandan imiş."

Artık akşam olmuştu. Güneş son kızıl aydınlığını asırlarca önce büyük bir savaşı kazanan büyük Türk kumandanının ordugâh kurduğu bu noktaya serperken, tarihin en büyük kumandanı, Türk milletinin en asil evladı Atatürk köylülere "Esen kalın" diyerek oradan ayrıldılar.

* *Akşam*, 24 Haziran 1935, Numara: 5991, s.1, 4; *Cumhuriyet*, 25 Haziran 1935, Numara: 3990, s.5.

HAVUZ PROJESİ HAKKINDA BAYINDIRLIK BAKANI ALİ ÇETİNKAYA'YA TALİMAT*

(16 HAZİRAN 1935)[1]

Çetinkaya;

1. Havuz projesini 1936 senesi nihayetinde bitireceksin.

2. Bu hususta sana azami yardımda bulunmasını Başbakan İ. İnönü'nden rica edeceğim. Onun, senin çok muvaffak olduğunu istediğine o kadar kanaatim vardır ki, benim bu arzumu sana olan sevgisiyle birleştirerek mutlaka ve derhal yapacağına eminim.

K. Atatürk

* El yazısı belge fotokopisini aktaran: Zelkif Polat, *Ali Çetinkaya' Hayatı. Eserleri. Kişiliği ve Devlet Adamlığı*, Afyon Kocatepe Universitesi Yayını, Afyon, 2002. s.112.

1 El yazısı belgede tarih yer almamaktadır. Atatürk, Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya ve birçok milletvekiliyle birlikte 16 Haziran 1935 günü Çubuk Barajı'nı ziyaret etmiş, dönüşte Melikşah köyünde Timurlenk'in ordugâh kurduğu yere, yıkandığı hamamın bulunduğu noktaya varmış ve incelemelerde bulunmuştur. Bkz. elinizdeki ciltte, s.271. Atatürk'ün bu talimatı, açık havuz şeklindeki bu hamamla ilgili olarak bu tarihte yazılmış olmalıdır. (Y.N.)

ZEKÂİ APAYDIN'IN BÜYÜKELÇİ TAYİN EDİLDİĞİ HAKKINDA SOVYETİK SOSYALİST CUMHURİYETLERİ İTTİHADI MERKEZ İCRA KOMİTESİ REİSİ KALİNİN'E*

(20 HAZİRAN 1935)

Sovyetik Sosyalist Cumhuriyetleri İttihadı
Merkez İcra Komitesi Reisi M. Mikhail İvanoviç Kalinin Hazretleri'ne

Aziz ve Büyük Dost,

Türkiye Cumhuriyeti ile Sovyetik Sosyalist Cumhuriyetleri İttihadı arasında hayırlı olarak mevcut olan dostluk münasebetlerini muhafaza ve takviye etmek ve Büyükelçi Vasıf Çınar'ın ölümüyle boş kalan Moskova Büyükelçiliğine hemen birini tayin eylemek dileğinde bulunduğumdan, eski Milli Müdafaa Vekili Zekâi Apaydın'ı Devletlileri nezdine fevkalade delege ve büyükelçi sıfatıyla tayine ve göndermeye karar verdim.

Adı geçenin vasıf ve hasletleri ve şimdiye kadar gösterdiği dirayet ve kavrayış, kendisine verilen bu yüksek vazifeyi Devletlilerinin itimadına mazhar olacak tarzda iyi yapacağını göstermektedir.

Bu kanaatledir ki, Zekâi Apaydın'ı iyi kabul buyurmalarını, gerek namıma ve gerek Türkiye Hükümeti namına tarafından yapılacak bütün tebliğlere ve bilhassa Zatı Devletleri ile Sovyetik Sosyalist Cumhuriyetleri hakkında beslediğim dostça temennilere dair vereceği teminata tamamen inanılarak, yüksek vazifesinin iyi bir surette yerine getirilmesi için desteklerinize nail olmasını Zatı Devletlerinden dilerim.

Ankara'da, bin dokuz yüz otuz beş senesi Haziran ayının yirminci günü yapılmıştır.

Kemal Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.175.

YOZGAT İLBAYI BAY BARAN'A*

(27 HAZİRAN 1935)[1]

Bay Baran
İlbay[2] - Yozgat

Bana karşı gösterilen temiz duygulara teşekkür ederim.

Cumhurbaşkanı
Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 27 Haziran 1935, Numara: 4999, s.2.
Telgraf, *Ulus*'ta şu açıklamayla yer almaktadır:

> "Yozgat köy öğretmenlerinin ötey günkü sayımızda yazdığımız ertikset[3] araştırmalar ve Köy Kanunu'nun yeritilmesini kolaylaştırmak için yaptıkları toplantı dolayısıyla öğretmenler adına İlbay Bay Baran, Büyük Önder Atatürk'e ve Başbakan İsmet İnönü'ye aşağıdaki telgrafları vermiş ve şeflerimizden şu cevapları almıştır: [...]" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

1 *Ulus*'ta telgrafın tarihi yer almamaktadır. 27 Haziran 1935, telgrafın *Ulus*'ta yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)
2 İlbay: Vali. (Y.N.)
3 Ertiksel: Mesleki. (Y.N.)

FLORYA PLAJI HAKKINDA*

(28 HAZİRAN 1935)

Büyük Önder Atatürk dün saat 11'de özel bir trenle şarımızı[1] *şereflendirdiler. Atatürk'ü görmek arzusuyla büyük bir halk kütlesi Haydarpaşa Garı'nın etrafını doldurmuştu. Atatürk karşılayıcılar arasında bulunan Amasya Tarihi yazarı Hüsameddin'i çağırarak kendisine dil çalışmaları üzerinde bazı sorular sordular. [...]*

Atatürk daha motorla Saray'a gelirlerken bayındırlaştırılması hızla ilerleyen Florya hakkında ilgili olanlardan izahat almışlar ve Florya'daki inşaat ve bayındırlık işlerini yakından görmek isteğini göstermişlerdir. Bunun için Saray'da durulmadan Florya'ya hareket edildi. [...]

Atatürk evvela kendileri için yapılmakta olan iskele ucundaki köşke doğru ilerlediler. Deniz kıyısından 70 metre ileride kurulmakta olan bu köşkün demir direklere dayanan döşemesi ve iskelesi bitmiş gibidir. İnşaatın az bir zamanda tamamlanması için de büyük bir gayret sarf edilmektedir. Burasını gözden geçiren Büyük Şef, ilgili olanlara bazı direktifler verdiler ve bundan sonra Florya Plajı'nın ve sırtlarının bayındırlaştırılması işi üzerinde izahat aldılar.

Atatürk sahilde bir müddet durmuşlar, denize doğru giderek elleriyle suyu yoklamış ve "Sular sıcak, acaba harareti ne kadardır?" *diye sormuşlardır.*

Cumhurbaşkanı, Florya'yı çok beğenmişler ve kumlara bakarak ilave etmişlerdir:

"Bu kumlar çok ince ve güzel... Florya güzel bir yer olacak."[2]

* *Cumhuriyet*, 29 Haziran 1935, Numara: 3994, s.1, 3; *Tan*, 29 Haziran 1935, Numara: 68-3371, s.1; *Akşam*, 29 Haziran 1935, Numara: 5996, s.1.

1 Şar: Şehir. (Y.N.)

2 Bu kısım *Cumhuriyet*'te şu şekildedir:

"Büyük Önder bundan sonra kıyıya inerek elleriyle suyu muayene ettiler ve 'Sular sıcak' dediler ve sonra ilave ettiler:
'Buranın kumları da ne kadar ince; Florya her halde çok güzel bir yero lacak.'" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

KABOTAJ HAKKININ ALINMASININ YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA GELEN KUTLAMALARA TEŞEKKÜR*

(2 TEMMUZ 1935)

İstanbul, 2 (AA) - Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği'nden bildirilmiştir:

Kabotaj hakkının Türk denizcilerine verilmesinin 10. yıldönümünden ötürü yurdun her tarafından gelen kutlama yazılarına teşekkürlerini iletmeye, Atatürk, Anadolu Ajansı'nı memur etmiştir.

* *Cumhuriyet*, 3 Temmuz 1935, Numara: 3998, s.4; *Kurun*, 3 Temmuz 1935, Numara: 6279-219, s.1; *Tan*, 3 Temmuz 1935, Numara: 72-3375, s.1; *Akşam*, 3 Temmuz 1935, Numara: 6000, s.2; *Son Posta*, 3 Temmuz 1935, Numara: 1765, s.3; *Aym Tarihi*, Ağustos 1935, Sayı: 20, s.3.
Atatürk, 1/2 Temmuz 1935 gecesi Kaptan ve Makinistler Cemiyeti tarafından Ankara Vapuru'nda düzenlenen deniz balosuna katılmıştır. *Cumhuriyet*'in bu konudaki haberi şudur:

"[...] Ankara Vapuru bayram şerefine fevkalade süslenmişti. Üst güvertede güzel bir caz, alt salonda da saz çalıyordu. Gemi, 9'da Tophane rıhtımından kalkarak deniz şenliklerinin yapılacağı Dolmabahçe açıklarına giderek demirlemiş ve bayrama iştirak etmiştir.
Saat on bire doğru Büyük Şef Atatürk refakatlerinde kız kardeşleri Makbule, Öğretmen Afet, Ekonomi Bakanı Celâl Bayar, saylavlardan Kılıç Ali, Cevat Abbas, Hacı Mehmet, Harp Filosu Kumandanı Deniz Miralayı Şükrü ve diğer zevat olduğu halde Sakarya Motoru'yla gemiye şeref vermiştir. Atatürk umumi sevinç içinde ve alkışlarla karşılanmış ve kendileri üst güverteye çıkarlarken İstiklal Marşı çalınmıştır. Biraz sonra vapur demir alarak Karadeniz Boğazı'na doğru yollanmıştır. [...]
Ankara, Boğaz açıklarından geri dönmüş, tekrar Dolmabahçe önlerine gelerek biraz durduktan sonra Marmara'ya açılmıştır.
Atatürk halk arasında oturmuş ve en demokrat büyük devlet adamlarında bile görülmeyen eşsiz bir samimiyet ve millet babası alaka ve sevgisiyle görüşmüş, gençlere devrimlerden, yapılacak vazifelerden bahsetmiştir. Atatürk denizcilerimizin ödev ve liyakatlerinden de bahsetmiş ve yanlarında bulunan Donanma Kumandanı Miralay Şükrü'ye bilhassa iltifat etmiş, Kumandan'ın adını öz Türkçe kök olarak 'Şükür'e çevirmiş ve soyadı olarak 'Okan' ismini vermiştir. 'Şükür', 'Şükrü'nün tam Türkçesidir ve 'Okan' 'Okyanus' demektir.[1] Cumhurbaşkanı Türkiye Cumhuriyeti Donanması'nın kumandanına bu soyadını vermekle, bir zamanlar denizleri kendine dar getiren Türk denizciliğinin enginliğine ve egemenliğine de işaret buyurmuş oluyorlardı. Donanma Kumandanı Şükür Okan ayağa kalkarak Büyük Şef'in bu teveccühlerini hazır bulunanlara bizzat haber vermiş ve onun verdiği hızla daima muvaffakiyet yollarında yürüyeceğine bir daha ant içmişlir.
Gezinti sabaha kadar devam etmiş ve şafak söktükten sonra Florya açıklarına gelinmiştir." Bkz. *Cumhuriyet*, 3 Temmuz 1935, Numara: 3998, s.1, 4. (Y.N.)

1 Atatürk'ün *Ulus* gazetesinin 14 Kasım 1935 tarihli sayısında yayımlanan "okıyanos, okeanoz, océan" sözcüklerinin etimoloji, morfoloji ve fonetik bakımından analizine dair yazısı için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.28. (Y.N.)

AMERİKA EGEMENLİĞİNİN YILDÖNÜMÜNÜ KUTLAMA DOLAYISIYLA ABD BAŞKANI ROOSEVELT'E*

(3 TEMMUZ 1935)

Tel. Ankara, 3.7.1935

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Franklin D. Roosevelt'e

Amerika egemenliğinin yıldönümü münasebetiyle ısı[1] tebriklerimle beraber özel gönenciniz ve büyük dost Cumhurluğun genliği[2] için beslediğim dostça dileklerin kabulünü Ekselanslarından dilerim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.245-246; *Cumhuriyet*, 17 Temmuz 1935, Numara: 4012, s.1; *Kurun*, 17 Temmuz 1935, No: 6293-233, s.2; *Tan*, 17 Temmuz 1935, Numara: 86-3389, s.3; *Ayın Tarihi*, Ağustos 1935, Sayı: 20, s.31.
Atatürk, pul koleksiyonculuğuna meraklı olduğunu öğrendiği Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Roosevelt'e yeni çıkmış posta pullarımızdan bir takımını göndermiştir. Konuyla ilgili Dışişleri Bakanlığı'ndan Washington Büyükelçiliği'ne gönderilen yazı şudur:

"No: 12160/75 Ankara, 15 Haziran 1935

Amerika Cumhurreisi Roosevelt'in pul koleksiyonlarına çok meraklı olduğunu öğrenen Cumhurreisi Atatürk, yeni çıkmış posta pullarımızdan bir takımının bizzat kendileri tarafından Bay Roosevelt'e takdimi arzusunu ifade buyurmuşlardır. Bir kutuya konularak işbu yazıyla beraber yollanan adı geçen pulların Amerika Cumhurreisi'ne sunulmasını dilerim." Bkz. D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Amerika, 2/22 - D.3.-c.1'den aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, s.245.

Atatürk'ün gönderdiği pul serilerine teşekkür etmek amacıyla, Beyaz Saray'ın isteğiyle ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan 17 Temmuz 1935 tarihli taslak cevap için bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: *Bulvar*, 15 Ocak 1982, s.10.
ABD Başkanı Roosevelt, Atatürk'e yazdığı 6 Nisan 1937 tarihli mektubunda bu pul koleksiyonundan bahisle şöyle demektedir:

"Nadir olan istirahat zamanlarımda, bana göndermek lütfunda bulunduğunuz Türk posta pulları koleksiyonunu seyretmekteyim. Bunlar üzerinde resmedilmiş olan manzaraları bir gün kendi gözlerimle görmeyi ümit ediyorum." Bkz. D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan İngilizce ve Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, s.255-257 (Y.N.)

1 Isı: Hararetli. (Y.N.)
2 Genlik: Refah. (Y.N.)

TÜRK TARİHİ ARAŞTIRMA KURUMU PROGRAMININ ÖNPROJESİ*

(4 TEMMUZ 1935)[1]

Türk Tarihi Araştırma Kurumu Programının Avanprojesi[2]

1) Türk milletinin Büyük Tarihçisi Kemâl Atatürk'ün Türk tarih yazma sanatında dünya çapında bir inkılap yapan ve milli kültür tarihimizin seyrinde bütün gelecekleri kapsayan bir dönüm noktası yaratan ilmi dehasının açtığı ulusal-insani tarih ideali yolunda iman ve şuurla yürüyen ve Büyük Yaratıcı'dan aldığı ilhamla geleceğin

* Uluğ İğdemir, "Atatürk'ün Buyruğiyle Türk Tarih Kurumu İçin Hazırlanan Bir Program Tasarısı", *Belleten*, Ekim 1963, c.27, Sayı: 108, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1963, s.641-655.

1 Önproje ve el yazısı müsveddesinde tarih bulunmamaktadır. *Atatürk'ün Nöbet Defteri*'ne göre 4 Temmuz 1935 günü Atatürk 9.00'da uyanmış, 11.30'da Florya'ya gitmiş ve gece 1.30'da Saray'a dönmüştür. Bugün kabul edilenler defterde "Ali Kılıç, Salih Bozok, Recep Zühtü Soyak, İbrahim Necmi Dilmen, Ahmet Cevat Emre, Fuat Köprülü, Hasan Cemil Çambel, Hikmet Bayur, Sadri Maksudi Arsal" olarak kayıtlıdır. Söz konusu önproje o gün dikte ettirilmiş olmalıdır. (Y.N.)

2 Avant-projet (Fr.): Önproje.
Uluğ İğdemir, belgeye şu açıklamayla yer vermektedir:

> "Programın giriş kısmı Türk Tarih Kurumu'nun o zamanki başkanı Sayın Hasan Cemil Çambel'in kaleminden çıkmıştır. Fakat asıl program Atatürk tarafından Florya'da Sayın Prof. Dr. Âfet İnan'a ve Sayın Hasan Cemil Çambel'e dikte edilmiştir. Prof. Âfet İnan'ın ve Sayın Hasan Cemil Çambel'in el yazılarıyla yazılmış müsveddelerden bazı sayfaların fotokopilerini veriyorum."

Uluğ İğdemir'in fotokopilerini verdiği, Afet İnan ve Hasan Cemil Çambel'in el yazılarıyla yazılmış ilk müsveddeye ait dört sayfada yer alan metin şudur:

> "2) II- T.T.A. Kurumu'nun ilmi çalışmalarını usal[3] bir iş ve uzuğ[4] bölümü içinde daha çok derinleştirip genişletmek ve bunu birlik ve uyum ile sağlayan geniş bir kurum planı yapmak için Atatürk'ten yeni direktifler almıştır.
> 3) Bu plana göre, bütün devlet ve ulus Kurumları, fakülteler, bütün okullar, akademiler, müzeler, her türlü uzmanlar ve halk, T.T.A. Kurumu'na fiili, somut yardımda bulunacaklardır. Bu yardım, ulusal ve kutsal bir ödev tanınacaktır.
> Bu suretle T.T.A. Kurumu bir taraftan bütün yurt ve ulustan yardım görerek, *Türk Tarihinin Ana Hatları* eserini Türk genisinin ve kültür enerjisinin
>
> ***
>
> B- Bunların eleştirel ve çözel (tahlili) usullerle incelenmesinden, kıyaslanmasından ve izahından çıkan ilmi esaslara dayanarak. *Türk Tarihinin Ana Hatları* eserini sontözlemek (terkip) ve kurmak.
> 5- A kısmında başlıca şu işler başarılacaktır:
> I- Ulusal tarih tözümüzün ilmi ülküsünü elde etmeye yarayacak tarihsel kanıtları kapsayan, şurada burada ve 'Hazinei Evrak' denilen tehlikeli, nemli yerlerde dağınık ve yığın halinde duran bütün belgeleri, elyazmalarını, yazıtları (kitabeleri), 'vakfiyeleri', hakyerleri kütüklerini, devlet merkezinde kuru-

3 Usal: Akli, rasyonel. (Y.N.)
4 Uzuğ: İhtisas. (Y.N.)

Türk tarihine ait olduğuna inanan Türk Tarihi Araştırma Kurumu, hazırlamakta olduğu *Türk Tarihinin Ana Hatları* eserini, modern ilimlerin ve modern ilim metotlarının bütün icap ve taleplerini tatmin edecek surette vücuda getirmek ve bu yüksek maksada, şimdiye kadar topladığı ilmi tecrübelerden ve somut semerelerden de istifade ederek, en kestirme ve emin yollardan bir an evvel varabilmek için, Büyük Üstadı Atatürk'ten yeni işaretler ve direktifler almıştır.

2) Bu işaret ve direktifler Türk Tarihi Araştırma Kurumu'nun ilmi faaliyetini daha ziyade derinleştirip genişletmesini emretmekte, ve Kurum'a bu ilmi hız ve hamleyi kazandırmak için rasyonel bir iş ve ihtisas bölümü içinde birlik ve ahenk içinde bir çalışmayı temin eden geniş bir teşkilat planı vermektedir.

lacak modern, geniş bir binada toplamak ve en yeni teknik usullerle sınıflayarak ve düzenleyerek, tarih yazanların bu belgelerden her vakit ve kolayca faydalanmalarını ve ilmi araştırmalarını her şeyden önce bu ulusal belgelere dayamalarını imkânlaştırmak;
II- Böylece düzenlenecek ve sınıflanacak vesikalar, uzmanlar tarafından incelendikten sonra, tarihi değer ve önemlerine göre, Türk tarihi gereçleri yayınları şeklinde bastırılmak;
III- Yurtiçinde dağınık bir halde açıkta duran tarihi eserleri, harap edilmek, çalınmak, satılmak, kaybolmak ve zamanla kendi kendine bozulmak tehlikelerinden korumak için, hükümetçe bütün tedbirler alınmak;" Bkz. *agm*, s.652-655.

Türk Tarihi Araştırma Kurumu Başkanı Hasan Cemil Çambel'in bu konuda Kültür (Milli Eğitim) Bakanı Saffet Arıkan'a gönderdiği 15 Temmuz 1935 tarihli mektup şudur:

"Hususi

İstanbul. 15.7.1935

Çok Aziz ve Sayın Bakanım,
Atatürk'ün emriyle Sayın Bakanıma bu hususi mektubu yazıyorum:
Türk Tarihi Araştırma Kurumu yeni faaliyeti hakkında büyük önderi Atatürk'ten yeni direktifler aldı ve bir önproje hazırladı. Bunu gördüler ve tasvip buyurdular. Ancak, bunun evvelemirde Zatıâlileri tarafından incelenerek lüzum görülecek ilaveler de yapıldıktan ve diğer bakanlıklar ve Parti ile de görüşüldükten sonra Hükümetin ve Kültür Bakanlığı'nın bir programı halinde Kültür Bakanlığı'ndan Türk Tarihi Araştırma Kurumu'na vazife şeklinde verilmek üzere kendilerine gösterilmesini irade buyurdular. Önprojeyi ilişik olarak takdim eder ve derin saygılarımı sunarım.

Türk Tarihi Araştırma
Kurumu Başkanı
Hasan Cemil Çambel"

Bkz. *agm*, s.649-650.
Bu konuda Afet İnan şunu kaydetmektedir:

"Atatürk'ün Florya'da bize dikte ettirdiği Türk Tarih Kurumu için yeni çalışma programında birçok esaslı maddeler tespit edilmiştir. [...]
Türk Tarih Kurumu'nun yaz aylarında İstanbul Dolmabahçe Sarayı'ndaki bürosuna üyeler ve tarih incelemeleri yapanlar gelirler ve çalışmalar üzerinde konuşulurdu. Bu arada arşiv meselesi önemli bir konu idi. İstanbul'da bulunan Osmanlı belgelerinin nerelerde olduğu ve ne durumda bulunduklarını araştırdık. Hazinei Evrak'ta düzenlenmiş bölümler vardı. Fakat bazı yerlerde de yığınlar halinde muhafaza edilen belgeler bulunuyordu. Türk Tarih Kurumu olarak bunların düzenlenmesi üzerinde durulacaktı. Ayrıca Ankara'da Cumhuriyet devri arşivimiz için yerler aranırken ben kale içinde olmasını teklif etmiştim. Halil Ethem Eldem Bey'le bu maksat için kaleye çıktığımız zaman, kendisi buraya yaşlıların çıkmakta güçlük çekeceğini söylemişti. O zaman arşiv binası üzerinde de teklifler yapılmıştı. Bu işte daha sonraları Macar arşiv uzmanı Fekete getirilmiş ve İstanbul'da düzenlemeler yapılmıştır." Bkz. Prof. Dr. Afetinan, *Atatürk'ten Mektuplar*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, s.22-23. (Y.N.)

3) Bu plana göre, bütün devlet ve millet müesseseleri, fakülteler, akademiler, yüksek mektepler, müzeler, lise tarih öğretmenleri, bütün uzman ve aydın unsurlar, hatta geniş halk tabakaları, Türk Tarihi Araştırma Kurumu'na fiili, somut yardım ve hizmette bulunacaklar, bunu vatani, milli vazife bilecekler ve bununla mükellef tutulacaklar.

4) Böylece memlekette genel ve canlı bir tarih seferberliği ve büyük ölçüde bir tarih faaliyeti açılacak ve Türk Tarihi Araştırma Kurumu, bir taraftan Türk milletinin Büyük Tarihçisi'nden ışık alarak ve bütün ilim unsurlarından yardım görerek *Türk Tarihinin Ana Hatları* eserini Türk jenisinin[1] ve milli kültür iradesinin müşterek mahsulü olmak üzere vücuda getirirken, diğer taraftan da bununla paralel olarak vatan topraklarındaki milli tarih mallarının muhafazasına, tarihi vesikaların toplanmasına, milli tarihle alakalı bütün işlerin ve teşebbüslerin yapılmasına ve memlekette şuurlu, canlı ve sürekli bir tarih inşa devrinin açılmasına çalışacaktır.[2]

5) Büyük Şef'in gösterdiği harp kahramanlığı yolunda temiz kanını akıtarak siyasi bağımsızlığını ebedileştiren Türk milleti, kültür kahramanlığı alanında da kendi asil zekâsını Büyük Üstadı Kemâl Atatürk'ün güneş dehasında bileyerek ve onun bütün kapalı imkân kapılarını açan çelik azminden ve iradesinden kuvvet ve hız alarak, kendi kültür ve tarih binasını kendi kuracaktır.

6) Bu ulusal ilmi tarih faaliyeti iki esas hedef üzerinde yoğunlaşacaktır:

A- Her türlü tarih vesika, malzeme ve abidelerini bulmak, toplamak, muhafaza ve restore etmek;

B- Bunların eleştirel ve çözümlemeci metotlarla incelenmesi ve karşılaştırılmasından ve izahından çıkan ilmi esaslara dayanarak *Türk Tarihinin Ana Hatları* eserini oluşturmak ve inşa etmek.

7) A kısmında başlıca şu işler başarılacaktır:

I- Milli tarih tezimizin ilmi zaferini temine yarayacak tarihi delilleri ihtiva eden, şurada burada ve "Hazinei Evrak" denilen emniyetsiz, tehlikeli ve rutubetli yerlerde dağınık ve yığın halinde duran bütün vesikaları ve bütün el yazmalarını, kitabeleri, vakfiyeleri, mahkeme sicillerini, devlet merkezinde vücuda getirilecek modern, geniş bir binada toplamak ve en yeni teknik metotlarla tasnif ve tanzim ederek, tarih yazanların bu vesikalardan daima ve kolayca istifade edebilmelerini ve ilmi incelemelerini bilhassa bu milli vesikalara dayandırmalarını temin etmek (bu mühim iş As Başkan Halil Edhem'in riyaset ve nezaretinde takip olunacak ve bu maksatla Bakanlıklar delegelerinden meydana gelerek Ankara'da teşekkül etmiş olan komisyonun teşebbüslerinin bir an evvel fiili netice almasına çalışılacaktır).

II- Böylece tanzim ve tasnif olunacak vesikalar, uzmanlar tarafından incelendikten sonra, tarihi kıymet ve ehemmiyetlerine göre, külliyat halinde ve Türk tarihi malzemeleri serisi şeklinde sıra ile yayımlanmak (bu neşriyatı idare edecek ilmi heyetler zamanı gelince teşkil olunacak ve faaliyete geçeceklerdir).

III- Memleket içinde ve dağınık bir halde açıkta duran tarihi eserleri, tahrip olunmak, çalınmak, satılmak, kaybolmak ve zamanla kendi kendine harap olmak tehlike-

1 Génie (Fr.): Dâhi; deha. (Y.N.)

2 Bu hususiaki ilmi tatbikat projeleri, yıllık masrafların tespiti ve işlerin yıllara taksimi uzman heyetler tarafından hazırlanacaktır. (Önprojenin notu.)

lerinden masun bulundurmak için hükümetçe bütün tedbirler alınmak (Müzeler Umum Müdürü Hâmit Zübeyr'in riyasetinde teşekkül edecek bir komisyon bu hususta icap eden projeyi hazırlayacak, bunun icra ve tatbikini takip edecektir).

IV- Hükümet otoritelerinin ve belediyelerin yakın alaka, takip ve mesuliyetleri altında, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Halkevlerine ve Parti organlarına açtıracağı sürekli ve usanmaz bir propaganda faaliyetiyle ve Matbuat Umum Müdürlüğü'nün nezaret ve takibi altında günlük gazete ve mecmualarda yaptırılacak sürekli, tesirli popüler neşriyatla, bu milli tarih mallarını asıl sahibi olan Türk halkına muhafaza ettirmek (bu işler Türk Tarihi Araştırma Kurumu üyelerinden Profesör Şemsettin[1] tarafından takip edilecektir).

V- Kutadgubilik, Babürname vesaire gibi Türk tarihine kaynak olacak eski eserleri ve nadir metinleri (bilhassa Arapça ve Farsça olanları) çevirmek ve yayımlamak (bunların isimlerini, çeviri ve yayım sırasını gösteren bir liste Profesör Şemsettin, Köprülü, Mükrimin Halil tarafından tertip edilecek, çeviri ve yayım işi hakkında da bir proje hazırlanacaktır).

VI- Gerek içerde ve gerek dışardaki müzeler ve kütüphanelerde mevcut eski eserlerin ve tabloların kopyalarından koleksiyonlar vücuda getirmek (Halil Edhem, İhsan, Reşit Saffet, Hâmit Zübeyr).

VII- Milli ruhu en iyi ifade eden Türk mimarisini yeniden canlandırmak ve Türk nesillerinin mekteplerde ve mektepler dışında estetik terbiyesinde bu milli sanat ve kültür mallarımızı faydalı kılmak için, Türk mimari abidelerinin sanatkâr fotoğrafi ile kopyalarını ucuz fiyatla çıkartmak ve geniş halk tabakalarına yaymak (Kültür Bakanlığı).

VIII- Ankara, İstanbul, Bursa, İzmir, Edirne'de belirli devirlere ve kültürlere ait eserleri toplayarak, bu şehirleri büyük üslupta birer "eski eserler ve abideler merkezi" haline koymak (bunlara ait projeler, Türk Tarihi Araştırma Kurumu As Başkanları Bayan Âfet'le Bay Halil Eldem'in riyaset ve nezaretleri altında uzman heyetler tarafından hazırlanacaktır).

IX- Yabancı tarih ekspedisyon'larının[2] büyük sermayelerle başardıkları kazıları, ileride mali kudretimizin geniş zamanında yapmak üzere, şimdilik küçük ölçekte kazılar tertibiyle arkeolojik ve antropolojik araştırmalar ve keşifler yapmak (Müzeler Umum Müdürlüğü'nün reisliğinde bir uzman komisyon buna ait teklif projesini hazırlayacaktır; Profesör Şevket Aziz dahil).

X- Memleket içinde ve dışındaki mühim kazı ve keşif yerlerine seyahatler tertip ederek, bulunan tarihi eserler ve abideler üzerinde ilmi incelemeler yapmak (As Başkan Bayan Âfet bu hususta ki programı hazırlayacaktır).

8) Türk Tarihi Araştırma Kurumu IV. maddede zikredilen vazifelerden hükümetle alakalı ve hükümet vasıtasıyla başarılması mümkün olan teşebbüsleri neticelendirmek için alakadar bakanlıklar ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'yle doğrudan temasa girecek ve kendi uzman kolları tarafından hazırlanacak işleri yine o kollar vasıtasıyla takip edecek ve neticelendirecektir.

1 Şemsettin Günaltay. (Y.N.)
2 Expédition (Fr.): Gezi, sefer. (Y.N.)

9) Türk Tarihi Araştırma Kurumu'nun doğrudan doğruya tarih yazma işiyle alakalı olan ve 6. maddenin B işaretli fıkrasında zikredilen esas vazifesi şu suretle tanzim edilecektir:

Şimdiye kadar takip edilen çalışma programı ve işbölümü bundan böyle de muhafaza edilecek, fakat uzmanlardan meydana gelen yeni kolların ve teşekküllerin ayrıca tanzim ve tespit edilecek programlar dahilindeki çalışma ve yardımlarıyla tamamlanma safhasına girecektir.

10) Bu yeni yardımcı kolların başında ilmi salahiyet ve otoritesiyle Türk Dili Araştırma Kurumu gelir.

Lengüistik ve filoloji ilimleri modern tarih yazma sanatının asli unsurlarından biridir. Bu yardımcı ilimler sahasında yapılacak araştırmalardan, tahlillerden, mukayeselerden çıkan neticeleri arkeoloji, antropoloji ve etnoloji gibi tarihin diğer yardımcı ilimlerinin vereceği neticelerle mukayese etmek ve birbirini çürüten ve ispat eden delillerden bir sentez yapmak suretiyledir ki, prehistorik tarihi binasını sıhhatle kurmak ve tamamlamak mümkün olur.

Bu sebeple Türk Dili Araştırma Kurumu kendi sinesinde vücuda getireceği bir teşekküle tarih bakımından dil incelemeleri yaptıracak ve *Türk Tarihinin Ana Hatları* eserinin dil kısmını bir sentez halinde yazdıracaktır.

Batı âlim ve tarihçileri tarihi âlemin incelenmesinde ve izahında genellikle Endo-Öropeen[1] dil bakımını hâkim kıldıkları için ya yanlış hükümlere varmakta veyahut çıkmaza saplanmaktadırlar. İnşa ettiklerini zannetikleri bina da tarihin hakiki ve sadık binası değildir.

Türk diliyle Endo-Öropeen diller arasında akrabalık bulunduğunu Batı lengüistleri kabul ediyorsa da, şimdilik bunun daha ötesine geçemiyorlar. Buna karşılık Atatürk'ün derin ilmi incelemeleri aradaki münasebetin yalnız bir akrabalıktan ibaret kalmadığını, o bilakis Türk dilinin Endo-Öropeen dillere ve bütün dünya dillerine ana ve kaynak olduğunu ispat etmektedir. Büyük Türk Âlimi, tarihin incelenmesinde Endo-Öropeen dil prensiplerinin değil, bilakis Türk dilinin hâkim kılınması zaruri olduğunu ve ancak bu ilmi yoldan gidilmek şartıyla tarihe sadık bir bina kurulabileceğini göstermiştir. Batı âlimlerinin şimdiye kadar tatbik etmedikleri ve Türk dilini bilmedikleri için tatbik dahi edemeyecekleri bu yeni metodun Türk âlimler ve araştırıcıları tarafından salahiyetle kullanılması, ilmi araştırmayı bugüne kadar hiç gidilmedik yeni bir istikamete sokacak ve tarih ilminin zaferini en emin bir yoldan hazırlayacaktır.

Atatürk'ün açtığı bu yeni araştırma yolunda yürüyen Türk Tarihi Araştırma Kurumu'nun dil kolu *Türk Tarihinin Ana Hatları* eserinin dil kısmını yazarken bu esas prensibi göz önünde tutacak ve başlıca şu tarihi hakikatleri kanıtlı olarak ve bir sentez halinde yazacaktır:

A- Eskiliğiyle, asaletiyle, doğurganlığıyla ve sonsuz yaratma kabiliyetiyle Türk dilinin bütün dünya dilleri arasında işgal ettiği mümtaz mevkii;

B- Bu dilin başka kavimlere nasıl milli dil olduğunu yahut başka milletlerin dillerine kendi kelime haznesinden ve nahvinden[2] kök, kelime ve uzviyet[3] vererek hepsine genel bir ana kaynak hizmetini gördüğünü;

1 Hint-Avrupa. (Y.N.)
2 Nahv: Sözdizimi, sentaks. (Y.N.)
3 Uzviyet: Canlılık; canlı varlık. (Y.N.)

C- Türk dilinin bütün dünya dillerinin gelişiminde en tesirli bir etken olduğunu;

D- Türk dilinin, Sumerlerin, Etilerin ve diğer eski Anadolu kavimlerinin, Mısırlıların, Yunan medeniyetini doğuran Giritlilerin ve Egelilerin ve Roma kültürünü doğuran Etrüsklerin ana dilleri olduğunu ispat ederek, bugünkü modern Batı medeniyetine ana kaynak olan bu en eski yüksek medeniyetlerin, Türk kavimlerinin ırki dehasının mahsulü olduğunu göstermek.

11) *Türk Tarihinin Ana Hatları* eserinin ikinci medeniyet kısmındaki "Türklerin harp sanatına hizmetleri" faslının ilmi bir heyete yazdırılması, bu bahiste en ilmi salahiyeti ve otoriteyi yüksek elinde tutan Büyük Erkânıharbiye'mizden rica edilecektir. Türk Tarihi Araştırma Kurumu ile Büyük Erkânıharbiye arasındaki münasebetin muhafaza ve idamesine Büyük Erkânıharbiye Reisi Mareşal tarafından bir irtibat erkânıharp subayının memur buyurulması rica edilecektir.

12) Yine medeniyet kısmında Türklerin siyasete, ziraata, ticarete, iktisada, maliyeye, beden terbiyesine, musikiye, mimariye, halıcılığa, boyacılığa vs. hizmetleri fasılları muhtelif bakanlıklara mensup olup da bu bahislerde ihtisasları bulunan unsurlara yazdırılacak ve bakanlıklardan kendilerine emir verilecektir.

13) Türk Tarihi Araştırma Kurumu'nun diğer yeni faaliyetleri şunlar olacaktır:

a) Bir mecmua veya bulleten[1] çıkarmak (bunun projesi Köprülü Fuat'ın riyasetinde, Reşit Saffet ve Mükrimin Halil'den meydana gelen bir komite tarafından hazırlanacaktır).

B) Türk mimarisini ve bunu yaratan milli jeniyi yeniden uyandırmak, Türk milletinin estetik terbiyesinde bu milli kültür mallarımızı faydalı ve tesirli kılmak için, şehirlerde, kasabalarda, yollarda ve bütün memleketteki muhtelif tarihi devirlere ait Türk mimari eserlerinin (binalar, çeşmeler, köprüler vs.) sanatkâr fotoğrafi ile koleksiyonlarını yapmak ve ucuz fiyatla halka dağıtmak (Reşit Saffet, Celâl Esat bunun projelerini yapacaklardır).

14) Yabancı müesseseler ve otoritelerle ve bilhassa milli tezimize yaklaşan yabancı âlimlerle münasebet tesisini bir usule bağlamak (Köprülü Fuat, Muzaffer[2]).

15) Memleket liseleri tarih muallimleri ve yabancı memleketler üniversitelerinde tarih tahsil eden talebeler arasından muhabir üye seçmek (İhsan[3] tarafından).

16) Türk Tarihi Araştırma Kurumu'nun ve Türk tarihinin geleceği, yarın için uzman genç unsurlar yetiştirilmesindedir. Bu maksatla Kültür Bakanlığı'ndan tarih tahsili için Avrupa'ya ve Amerika'ya gönderilmekte olan talebeden her sene üç talebenin seçilmesi hak ve salahiyetinin doğrudan doğruya Türk Tarihi Araştırma Kurumu'na verilmesi Kültür Bakanlığı'ndan rica edilecektir (seçim hakkındaki projeyi Bay Hâmit[4] hazırlayacaktır).

17) Türk Tarihi Araştırma Kurumu'nun bütün bu faaliyetleri Kültür Bakanlığı'nın yüksek himayesi ve yardımı ile semereli netice verebilir. Bunu düşünen Hami Reisimiz Atatürk, Kültür Bakanlığı'nda, Türk Tarihi Araştırma Kurumu'nda dahi üye olan bir tarih uzmanının idaresi altında ilmi bir şube açılmasını ve bu şubenin Türk Tari-

1 Bulletin (Fr.): Dergi, bülten. (Y.N.)
2 Prof. Muzaffer Göker. (Y.N.)
3 İhsan Sungu. (Y.N.)
4 Ord. Prof. Hâmit Onguns u. (Y.N.)

hi Araştırma Kurumu ile el ele faaliyete geçerek, bütün tarih maksat ve gayelerimizin tahakkukuna yarayan tedbirleri almasını irade buyurmuşlardır.

18) Bütçe. Bu programın ihtiva ettiği işlerden doğrudan doğruya Türk Tarihi Araştırma Kurumu'nun salahiyetiyle alakalı olanlar iki safhaya ayrılacaktır:

I- 1935 senesinde ve bu yılın bütçesiyle icra edilebilecek olanlar;

II- Gelecek yıllarda icra edilecekler (önümüzdeki yıllarda bu ihtiyaçlara göre tahsisat talep olunacaktır).

19) Programın muhtelif maddelerinde izah ve tespit olunan işler hakkındaki projeler vazifedar heyetler tarafından tamamlandıktan sonra, masrafların senelere taksimi meselesi Divan'ca[1] kararlaştırılacaktır.

Münasip Yere İlave Edilecek Maddeler

Türk Tarihinin Ana Hatları eserinin yazılmasında başlıca milli vesikalar ve abideler esas kaynak olarak alınmakla beraber, Batı âlimlerinin ilmi neşriyatı da eleştirel bir gözle incelenmek icap eder. Bunun için Türk Tarihi Araştırma Kurumu bir çeviri faaliyeti açarak yabancı dillerde yayımlanmış veya yayımlanacak mühim ilmi eserleri Türkçeye çevirtecek ve bu maksatla bir çeviri kolu vücuda getirecektir. (Başlıca Almanca, İngilizce, Rusça, İtalyanca eserler çevirtilecektir. Bu işler Divan'ca tanzim edilecektir.)

Yabancı dillerdeki eserlerin ve mecmuaların ve umumiyetle kütüphanemizi zenginleştirecek mühim eserlerin tedariki evvelden tespit edilecek bir bibliyografyaya göre yapılacaktır. (Bu bibliyografya meydana getirilecek bir heyet tarafından tespit edilecektir.)

1 Divan sözcüğü, o zamanki tüzüğe göre bugünkü yönetim kurulu görevini yapan ve yedi kişiden kurulan Başkanlık Divanı'dır. (Uluğ İğdemir'in notu.)

TÜRK DİLİ ARAŞTIRMA KURUMU ÇALIŞANLARINI KUTLAMA*
(12 TEMMUZ 1935)

Türk Dili Araştırma Kurumu Genel Sekreterliği'ne

Türk Dili Araştırma Kurumu'nun üç sene içinde yaptığı işler çok büyüktür. Kurum içinde çalışan arkadaşlar bununla övünebilirler. Kamunuzu[1] kutlular, tam başarılar dilerim.

Reisicumhur
K. Atatürk

* *Ulus*, 13 Temmuz 1935, s.3; *Cumhuriyet*, 13 Temmuz 1935, Numara: 4008, s.3; *Kurun*, 13 Temmuz 1935, Numara: 6289-229, s.2; *Tan*, 13 Temmuz 1935, Numara: 82-3385, s.3; *Son Posta*, 13 Temmuz 1935, Numara: 1775, s.1, 13; *Akşam*, 14 Temmuz 1935, Numara: 6011, s.5; *Ayın Tarihi*, Ağustos 1935, Sayı: 20, s.7. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*. Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.185.
Telgraf, gazetelerde şu açıklamayla yer almaktadır:

"İstanbul, 12 (AA) - Cumhurbaşkanı Kamâl Atatürk, Türk Dili Araştırma Kurumu'nu üç yıl önce bugün Yalova'da kurmuşlardı.
Bu mutlu günün yıldönümü ilgisiyle, Türk Dili Araştırma Kurumu Genel Sekreteri İbrahim Necmi Dilmen, Yalova'da bulunan Atatürk'e aşağıdaki telyazısını çekmiştir: [...]
Cumhurbaşkanımız şu karşılığı göndermişlerdir:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

1 Kamu: Umum, hep, bütün. (Y.N.)

AMERİKA'NIN ESKİ TÜRKİYE BÜYÜKELÇİSİ CHARLES H. SHERRILL'E*

(12 TEMMUZ 1935)

Gözleri tabiat hususiyetlerinin özüne nüfuz edebilen sadık dostum Charles H. Sherrill'e.

Ankara, 12 Temmuz 935
K. Atatürk

* Atatürk'ün üzerine el yazısıyla İngilizce olarak yazmış olduğu fotoğrafının kopyasını aktaran: General Sherrill, *Üç Adam/ Kemal Atatürk, Roosevelt, Mussolini*. Türkçeye Çeviren: Cemal Bükerman, İstanbul Cumhuriyet Matbaası, 1937, s.82 vd. İngilizce metin Nejat Bayramoğlu tarafından Türkçeye çevirilmiştir.

FRANSIZ ULUSAL BAYRAMINI KUTLAMA DOLAYISIYLA FRANSA CUMHURBAŞKANI LEBRUN'A*

(13 TEMMUZ 1935)

Tel. Ankara, 13.7.1935

Fransa Cumhurbaşkanı Mösyö Albert Lebrun Hazretleri'ne

Ulusal bayram münasebetiyle Ekselansınıza en ısı[1] tebriklerimi sunar ve asil Fransız ulusunun göncnç ve genliği[2] için beslediğim dileklerin kabulünü rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.117; *Ulus*, 24 Temmuz 1935, s.2; *Cumhuriyet*, 24 Temmuz 1935, Numara: 4019, s.3; *Kurun*, 24 Temmuz 1935, Numara: 6300-240, s.2; *Tan*, 24 Temmuz 1935, Numara: 93-3396, s.3; *Ayın Tarihi*, Ağustos 1935, Sayı: 20, s.32.

1 Isı: Hararetli. (Y.N.)

2 Genlik: Refah. (Y.N.)

BAZI KİTAPLARIN GÖNDERİLMESİ HAKKINDA PARİS VE ROMA BÜYÜKELÇİLERİNE*

(21 TEMMUZ 1935)

Paris Büyükelçisi Suat Davaz'a
Roma Büyükelçisi Hüseyin Ragıp Baydur'a

Açık tel.

1. İkinci maddede yazılı mevzulara dair bulunduğunuz memleketteki otorite sahibi üniversite profesörleri, araştırmacı ve âlimlerin yayımlanmış bulunan bütün klasik eserlerini salahiyet sahibi kimselerle görüşerek tespit ediniz, derhal gönderiniz.

* Türkiye Paris Büyükelçiliği Arşivi'nden aktaran: Bilâl N. Şimşir, "Atatürk'ün Kitap Sevgisi", *Sivas'tan Ankara'ya 18-27 Aralık 1919*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1983, s.22.
Belge, kaynakta şu açıklamayla yer almaktadır:

"Temmuz 1935'te Atatürk yine Dolmabahçe Sarayı'ndadır. 21 Temmuz gecesi saat 02.00'de Özel Kalem Müdürü'nü [Süreyya Anderiman] çağırır ve kendisine aynen şunları dikte eder: [...]
Bu telgraf, Atatürk'ün dikte ettirdiği kelimelerle, aynen Hasan Rıza Soyak imzasıyla, gece yarısından sonra saat 02'de Dolmabahçe Sarayı'ndan Büyükelçilere çekilmiştir. Genel Sekreter Soyak, iki gün sonra Büyükelçilere şu şifre telgrafı çekmek gereğini duymuştur:
'Siyasi bilgilere dair kitaplar hakkında Atatürk tarafından dikte edilen notların yanlışlıkla, neticesi aynen, telgraf şeklinde ve benim imzamla çekilmesinden 24 saat sonra haberdar oldum. Yazış şeklinden dolayı özür diler ve kitapların acilen gönderilmesini derin saygılarımla rica ederim.'" Bkz. *age*. 22-23.

Bu konuyla ilgili olarak Afet İnan şunları aktarmaktadır:

"Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin kuruluşu için hazırlıklar yapılırken, o zaman Cemiyeti Akvam denilen Birleşmiş Milletler'in Cenevre'deki toplantısına Türkiye'nin Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Aras katılacak ve komisyona başkanlık edecekti (Nisan 1935). [...] Atatürk'ün yanında bu konuşulurken çok ilgilenmiştim. Dr. Aras'ın kızı Emel ile bu seyahate biz de katıldık ve Cenevre'deki toplantıyı izledik. Bu siyasi toplantıyı izlerken Cenevre üniversite çevreleriyle görüşmeler yapmış ve öğrenim konuları üzerinde bilgi edinmiştim. Bu seyahatimde Atatürk'ün uygun görmesiyle başta Paris, Londra olmak üzere hemen bütün Avrupa devlet merkezlerine gittim. Buralarda hem üniversiteleri tanımak hem de yine tarihi yerlerini gezmekle görgü ve bilgimi artırmış, kitaplarını okuduğum kişiler ve profesörlerle tanışmıştım.
Yurda döndüğümde yeni açılacak fakültede öğretim görevi almam Kültür Bakanlığı'nca teklif edildiği zaman, ben lisans ve doktora yaptıktan sonra bu vazifeyi alabileceğimi söyledim. [...]
Bunun üzerine Cenevre Üniversitesi'ni seçtim, Sosyal ve Ekonomik Bilimler Fakültesi'nin Yakınçağ ve Modern Tarih bölümüne kaydoldum.
Yeni açılacak fakültede görev alabilmek için böyle bir öğrenim devresinden geçmeyi gerekli görmüştüm. Çünkü istisnai bir durumda tayin edilmek istememiştim. O zaman öğretim üyeleri kararname ile tayin ediliyordu.
Ders programlarında, diplomatik tarih, istatistik, genel tarih, siyasi tarih, hukuka giriş, yakınçağ ve

2. Economie politique générale, Statistique générale, Histoire générale. Histoire des Institutions politiques, Introduction au Droit, Histoire Générale Moderne et Contemporaine, Sociologie et Economie Sociale, Géographie humaine. Droit constitutionnel, Antropologie, Histoire Economique, Histoire des Religions, Histoire Diplomatique, Histoire de la Philosophie, Histoire des Sciences, Histoire de l'Art. Litérature de la Période moderne et contemporaine.[1]

3. Kitapların tutarını bildiriniz.

modern tarih, sosyoloji ve sosyal ekonomi, coğrafya, mukayeseli anayasa hukuku, antropoloji, ekonomi tarihi, dinler tarihi, ilim tarihi dersleri yer alıyordu.

Okuyacağım derslerin adlarını programda görünce, bunlar hakkında ilkönce Bern Elçiliği'mizden, sonra da Atatürk'ün Genel Sekreterliği emriyle birçok elçiliklerimizden bu konulara ait bibliyografyalar istendi.

Böylece Cenevre'ye gitmeden önce bir hazırlık yapmış oluyordum."

Bkz. Prof. Dr. A. Afetinan, *Atatürk'ten Mektuplar*, 2. Basını. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, s.26-28. (Y.N.)

1 Paragrafın Türkçesi şudur: "Genel ekonomi politik, genel istatistik, genel tarih, siyasal kurumlar tarihi, hukuka giriş, yeni ve yakınçağ genel tarihi, sosyoloji ve sosyal ekonomi, beşeri coğrafya, anayasa hukuku, antropoloji, iktisat tarihi, dinler tarihi, diplomasi tarihi, felsefe tarihi, bilimler tarihi, sanat tarihi, yeni ve yakınçağ edebiyatı." (Y.N.)

LOZAN GÜNÜ'NÜN YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA GELEN KUTLAMALARA TEŞEKKÜR*

(26 TEMMUZ 1935)

İstanbul, 26 (AA) - Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği'nden bildirilmiştir:

Lozan gününün 12. yıldönümünden ötürü yurdun her tarafından gelen kutlama yazılarına teşekkürlerini iletmeye, Atatürk, Anadolu Ajansı'nı memur etmiştir.

* *Cumhuriyet*, 27 Temmuz 1935, Numara: 4022, s.1; *Kurun*, 27 Temmuz 1935, Numara: 6303-243, s.2; *Tan*, 27 Temmuz 1935, Numara: 96-3399, s.2; *Akşam*, 27 Temmuz 1935, Numara: 6024, s.2; *Son Posta*, 27 Temmuz 1935, Numara: 1789, s.6.

ÇEK ÜNİVERSİTELİLER BİRLİĞİ'NE TEŞEKKÜR*

(31 TEMMUZ 1935)

Çek Üniversiteliler Birliği Başkanı B. Batek
Prag

Sayın Bayım,

Çek Üniversiteliler Birliği tarafından Türkiye Cumhurbaşkanı Kamâl Atatürk'e gönderilen mektup kendilerine sunuldu. Kamâl Atatürk bu ince nezaket nişanesinden çok duygulanmışlar ve size teşekkürleriyle beraber Türkiye ve Çekoslovakya gençliği arasında fikri ve kültürel beraber çalışmanın gelişmesi hakkında temennilerini bildirmeye beni memur etmişlerdir.

Bu vesileyle derin saygılarımı sunarım, Sayın Bayım.

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri
H. R. Soyak

* *Kurun*, 1 Ağustos 1935, Numara: 6308-248, s.2; *Tan*, 1 Ağustos 1935, Numara: 101-3404, s.5; *Aylık Tarihi*, Ağustos 1935, Sayı: 20, s.34 ve Eylül 1935, Sayı: 21, s.57.
Belge, gazetelerde şu açıklamayla yer almaktadır:

"İstanbul, 31 (AA) - Çek Üniversite Birliği adına İstanbul'a iki grup halinde gelen Çek Üniversiteliler, Atatürk'e, son derece özenle hazırlanmış ve Prag'daki resim akademisi tarafından parşömen kâğıdına mavi şeritler üzerine beyaz boya ile yazılmış saygı mektubunu sunmuşlardır.
Bu mektupla Cumhurbaşkanlığı Sekreteri'nin Atatürk adına Prag Elçimiz vasıtasıyla gönderdiği karşılık aşağıdadır: [...]" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

MİMAR SİNAN'IN HEYKELİNİN YAPILMASI İÇİN TÜRK TARİHİ ARAŞTIRMA KURUMU'NA DİREKTİF*

(2 AĞUSTOS 1935)

T.T.A.K.

Sinan'ın heykelini yapınız.

K. Atatürk
2.8.1935
Saat: 22.50

* El yazısı belge klişesini aktaran: *Belleten*, 1 Nisan 1939, c.3, Sayı: 10, Lev.XCIV; *Ulus*, 10 Kasım 1939, s.2; *Cumhuriyet*, 10 Kasım 1953, s.2; *Aylık Ansiklopedi*, c.1, No: 12, s.373; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.834, 1092-1093.
Atatürk, önce kurşun kalemle yazdığı direktifini, daha sonra mürekkeple tekrar yukarıdaki şekliyle yazmıştır. Kurşun kalemle yazılmış olan direktifte tarih ve saat "2 Agustus 1935, Saat: 22.30" şeklindedir. Her iki belge için bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *age*, s.1092-1093
Mimar Sinan hakkında *Cumhuriyet*'te 6 Ağustos 1935'te yayımlanan haber şudur:

> "İstanbul, 5 (AA) - Türk Tarihi Araştırma Kurumu Başkanlığı'ndan bildirilmiştir:
> Türk Tarihi Araştırma Kurumu'nun verdiği karar üzerine Türk sanatının evrensel ustası Koca Sinan'ın hayatı, şahsiyeti ve eserleri üzerine toplu bir eser hazırlanacaktır.
> Bu iş için Türk Tarihi Araştırma Kurumu şimdiden çalışmaktadır. Bu yönden aynı zamanda bu büyük dâhi Türk mimarının biyolojik ve morfolojik şahsiyeti de incelenmek ve bu dâhi adamın büyük hususiyetleri iskeletinde de aranmak istenilmiştir.
> Türk Tarihi Araştırma Kurumu'nun verdiği bu karar üzerine Koca Sinan'ın mezarının ufak bir kısmı Türk Tarihi Araştırma Kurumu'nun seçtiği bir heyet önünde büyük bir dikkatle 1.8.1935 tarihinde açılmıştır. Ve ne yazık ki, iskeletin pek büyük bir kısmının çok bozulmuş bir hale geldiği görülmüştür. Zamanın ve tahrip etkenlerinin tesirinden kurtularak bugüne kadar kalabilmiş iskelet kısımlarından bazıları üzerlerinde inceleme yapılmış ve yine aynı heyet önünde mezar kapanmıştır. Aynı zamanda mezarın toprak üstündeki ve altındaki yapılış tarzı, mimari noktasından anlaşılmak üzere ölçüleri alınmıştır." Bkz. *Cumhuriyet*, 6 Ağustos 1935, Numara: 4032, s.1, 7.

Bu konuda Afet İnan şunları anlatmaktadır:

> "Atatürk bilindiği gibi tarih incelemeleri yapan ve buna önem veren bir insandı. Ancak bir devlet adamı olduğu düşünülünce onun sadece siyasi ve askeri tarihlerle uğraştığı ve o sahalarda yetişmiş insanların tanınmasını ve hatta heykellerinin yapılmasını istemiş olduğu düşünülebilir. Bu yön de doğrudur. Mesela İstanbul'da Fatih'in, Kanuni Süleyman'ın ve diğer Türklüğe şeref getirmiş Osmanlı devlet adamlarının heykel ve abidelerini görmeyi arzulamıştır. Nitekim kendi zamanında büyük denizci Barbaros Hayrettin'in İstanbul'da dikilecek heykeline özel ilgi göstermiştir. [...]
> 1935 yılında Türk Tarih Kurumu, Mimar Sinan'ın eserleri üzerinde bir çalışma programı hazırlanmıştı. Bu Türk büyüğü için yazılacak eser, evvela vesikalara dayanan bir biyografyası, O'nun bizzat veya zamanında inşa edilen eserlerin rölöveleri, resimleri ve nihayet bu dünya çapında büyük mimarın yaşadığı asırdaki dünya mimari eserleriyle mukayese ve tahlil yapan bir incelemesi olacaktı.

Türk Tarih Kurumu Koruyucu Başkanı Atatürk'e, bu mevzular anlatılarak fikir ve muvafakati alınmıştı. [...]
Bir gün, depo olarak kullanılan Ayasofya Camii yanındaki Mimar Sinan'ın yaptığı hamamdan bahsedilmişti. Onu General Kâzım Dirik ile gezmeye gittiğim zaman, General burasını bir halı müzesi haline getirmeyi teklif etmişti. Bu münasebetle Florya'da Atatürk'ün yanında bulunanlar arasında bu meseleler görüşülürken, Mimar Sinan'a bugünkü neslin bir şükran ifadesi olmak üzere, onun heykelinin yapılması icap ettiği üzerinde durulmuştu.
Heykelin dikilmesi lazım gelen yer için muhtelif meydanlar ileri sürüldü. Benim aklıma, yeni gezdiğim Ayasofya ile Sultan Ahmet arasındaki park gelmişti. Çünkü, oradaki kendi mütevazı eserinin yanına ve büyük destek duvarlarıyla Ayasofya'yı asırların mukavemetine hazırlayan, büyük Türk mimarının hatırasını ebedileştirecek bir anıt için burasını, ona layık bir meydan olarak buluyordum. Atatürk, bu parkı beğenmişti, fakat çeşitli fikirleri dinlemekle beraber, Sinan anıtının dikileceği yer üzerinde kesin bir şey söylemedi. Bu münasebetle Türk Tarih Kurumu'na hitaben 'Sinan'ın heykelini yapınız' diye yazarak imzasını attı (2 Ağustos 1935). Bir de asıl kendisi, Süleymaniye'de bir Sinan sitesini ihya etmek ve bütün onun yaptığı eserleri restore ettirerek yeni ihtiyaçlara göre kullandırmak istemiştir. Bu fikirler ilerlemiş ve bazıları tatbik edilmiştir." Bkz. Prof. Dr. Afetinan, *Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1959, s.177, 179-180.

Emlâk ve Kredi Bankası'nın Heykeltraş Hüseyin Anka'ya yaptırdığı Mimar Sinan heykeli, 1956 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin önüne dikilmiştir. (Y.N.)

OĞLUNUN EVLENMESİ DOLAYISIYLA DANİMARKA KRALI X. CHRISTIAN'I TEBRİK*

(7 AĞUSTOS 1935)

Danimarka ve İzlanda Kralı Haşmetli X. Christian Hazretleri'ne

Büyük ve Aziz Dost,

Zatı Devletleri mesut bir hadiseyi; pek sevgili oğulları, Danimarka ve İzlanda'nın Veliaht Prensi fahametli Prens Christian Frederik Franz Michael Carl Valdemar Georg ile İsveç'in Veliaht Prensi fehametli Prens Oscar Frederik Wilhelm Olaf Gustaf Adolf'un kızları fahametli Prenses Ingrid Victoria Sofia Louise Margareta'nın düğünlerini bildirmek suretiyle dostluğunun yeni bir nişanesini lütfetmiş bulunuyor.

Zatı Devletleri kendilerine ve namlı hanedanlarının saadetine tesir eden her şeyle ziyadesiyle alakadar olduğumdan şüphe etmemekle duygularıma tamamıyla tercüman olmaktadır. Zatı Devletlerine tebriklerimi, fahametli evlatlarına saadet temennilerimi gönderirken, krallıklarının refahı için olan samimi dileklerimin kabulünü rica ederim.

Bu fırsattan istifade ederek Zatı Devletlerine yüksek takdir ve değişmez dostluk hislerimi teyit eylerim, Aziz ve Büyük Dost. Halis dostunuz,

Kamâl Atatürk

Ankara, 7 Ağustos 1935[1]

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızcasını aktaran: Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.21-22. Fransızca metin Nejat Bayramoğlu tarafından Türkçeye çevirilmiştir.

1 Bu tarih, mektubun imzalanmak üzere Atatürk'e arz edildiği tarihtir. Arşiv'deki müsvedde üzerinde tarih yoktur. Belgenin kesin tarihi biraz farklı olabilir. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

AFGAN BAĞIMSIZLIK BAYRAMI DOLAYISIYLA AFGANİSTAN KRALI MEHMED ZAHİR HAN'I TEBRİK*

(19 AĞUSTOS 1935)

Tel. Ankara, 19.8.1935

Afgan bağımsızlık bayramı münasebetiyle, en hararetli tebriklerimin ve şahsi saadetleriyle kardeş ulusun refahı için olan samimi temennilerimin kabulünü Majestelerinden rica ederim.

K. Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari K. 60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları. Ankara, 1993, s.85; *Cumhuriyet*, 3 Eylül 1935, Numara: 4060, s.3; *Ulus*, 3 Eylül 1935, Numara: 5067, s.1; *Akşam*, 3 Eylül 1935, Numara: 6062, s.2; *Son Posta*, 3 Eylül 1935, Numara: 1827, s.8.

MACAR ULUSAL BAYRAMI DOLAYISIYLA MACARİSTAN KRAL NAİBİ AMİRAL HORTHY'Yİ TEBRİK*

(20 AĞUSTOS 1935)

Tel. Ankara, 20.8.1935

Macaristan Kral Naibi Amiral Horthy'ye

Macar Ulusal Bayramı dolayısıyla Altesinizden candan tebriklerimin ve özel gönencinizle asil dost ulusun genliği[1] için beslediğim dileklerin kabulünü rica ederim.

Kamâl Atatürk

* *Cumhuriyet*, 27 Ağustos 1935, Numara: 4053, s.3; *Ten*, 27 Ağustos 1935, Numara: 127-3430, s.3; *Aylık Tarihi*, Eylül 1935, Sayı: 21, s.58; *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.301.

1 Genlik: Refah. (Y.N.)

KRALİÇENİN UĞRADIĞI KAZA DOLAYISIYLA BELÇİKA KRALI III. LEOPOLD'A TAZİYE*

(29 AĞUSTOS 1935)

Tel. Ankara, 29.8.1935

Belçika Kralı Majeste III. Leopold'a

S.M. Kraliçe Astrid'in uğradığı öldürücü kazayı büyük bir üzüntüyle haber aldım. Majestenizin, asil ailelerinin ve Belçika ulusunun bu pek elemli matemine samimiyetle iştirak ve en derin taziyetlerimi beyan etmek isterim.[1]

K. Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari K. 60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.454; *Ulus*, 5 Eylül 1935, Numara: 5068, s.1; *Cumhuriyet*, 5 Eylül 1935, Numara: 4062, s.3; *Kurun*, 5 Eylül 1935, Numara: 6341-281, s.2; *Tan*, 5 Eylül 1935, Numara: 136-3439, s.3; *Aym Tarihi*, Kasım 1935, Sayı: 23, s.62.

1 İsviçre'de, Belçika Kralı'nın kendi kullandığı otomobilin uğradığı kaza sonunda Kral Leopold yaralanmış, Kraliçe Astrid ise hayatını kaybetmişti. (Y.N.)

İSVEÇ KRALI V. GUSTAF'A TAZİYE*

(29 AĞUSTOS 1935)

Tel. Ankara, 29.8.1935

İsveç Kralı Majeste V. Gustaf Hazretleri'ne

Yeğenleri Belçika Kraliçesi Majeste Astrid'in ölümü dolayısıyla Majesteleriyle yüksek ailelerinin uğradıkları acıklı keder karşısında en samimi başsağlarımın kabulünü Majestelerinden rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*., c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.86-87; *Cumhuriyet*, 6 Eylül 1935, Numara: 4063, s.3; *Tan*, 6 Eylül 1935, Numara: 137-3440, s.3; *Son Posta*, 6 Eylül 1935, Numara: 1830, s.10; *Aym Tarihi*, Kasım 1935, Sayı: 23, s.62.

BÜYÜK ZAFERİN YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA MAREŞAL FEVZİ ÇAKMAK'I TEBRİK*

(30 AĞUSTOS 1935)

Yüksek Türk ordusunun büyük zaferinin yıldönümünü, başta siz olduğunuz halde subay ve erat bütün silah arkadaşlarıma kutlar, cümleye derin sevgiler sunarken, bugünü yaratmak için ölen sayın kahramanları büyük saygı ile anarım.

K. Atatürk

* *Ulus*, 31 Ağustos 1935, Numara: 5064, s.5; *Cumhuriyet*, 31 Ağustos 1935, Numara: 4057, s.3; *Kurun*, 31 Ağustos 1935, Numara: 6336-276, s.1; *Tan*, 31 Ağustos 1935, Numara: 131-3434, s.3; *Akşam*, 31 Ağustos 1935, Numara: 6059, s.2; *Son Posta*, 31 Ağustos 1935, Numara: 1824, s.6.
Telgraf, gazetelerde şu açıklamayla yer almaktadır:

"İstanbul, 30 (AA) - 30 Ağustos Zafer Bayramı münasebetiyle Reisicumhur Atatürk tarafından Mareşal Fevzi Çakmak'a yazılan telyazısı aşağıdadır:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

ZAFER BAYRAMI'NI KUTLAYAN KAMUTAY BAŞKANI ABDÜLHALİK RENDA'YA TEŞEKKÜR*

(30 AĞUSTOS 1935)

Dolmabahçe, 30.8.1935

Kamutay[1] Başkanı Abdülhalik Renda
Ankara

Zafer Bayramı'nı kutlayan telgrafınızdan çok duygulandım. Teşekkür eder, sevgiler sunarım.

Reisicumhur
K. Atatürk

* Aslı, Rasih Nuri İleri Özel Arşivi'nde bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.
1 Kamutay: Büyük Millet Meclisi. (Y.N.)

ZAFER BAYRAMI'NI KUTLAYAN BUDAPEŞTE ORTAELÇİSİ BEHİÇ ERKİN'E TEŞEKKÜR*

(30 AĞUSTOS 1935)

Dolmabahçe, 30 Ağustos 1935

Bay Behiç Erkin
Ministre de Turquie Budapest[1]

Zafer Bayramı'nı kutlayan telgrafınızdan çok duygulandım. Teşekkür eder, sevgiler yollarım.

K. Atatürk

* Aslı, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 190, Belge No: 5'te bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.

1 Türkiye Budapeşte Ortaelçisi. (Y.N.)

BÜYÜK ZAFERİN YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA GELEN KUTLAMA TELGRAFLARINA TEŞEKKÜR*

(30 AĞUSTOS 1935)

İstanbul, 30 (AA) - Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği'nden:

Yüksek Türk ordusunun büyük zaferinin yıldönümünde Reisicumhur Atatürk yurdun her yanından birçok kutlama telgrafı almışlardır. Bundan çok duygulanan Atatürk, teşekkürlerinin Anadolu Ajansı vasıtasıyla iletilmesini emir buyurmuşlardır.

* *Cumhuriyet*, 31 Ağustos 1935, Numara: 4057, s.3; *Kurun*, 31 Ağustos 1935, Numara: 6336-276, s.1; *Akşam*, 31 Ağustos 1935, Numara: 6059, s.2; *Tan*, 31 Ağustos 1935, Numara: 131-3434, s.3; *Son Posta*, 31 Ağustos 1935, Numara: 1824, s.6.

DOĞUMUNUN YILDÖNÜMÜNÜ TEBRİK DOLAYISIYLA YUGOSLAVYA KRALI II. PIERRE'E*

(5 EYLÜL 1935)

Tel. Ankara, 5.9.1935

Yugoslavya Kralı II. Pierre Hazretleri'ne

Doğumlarının yıldönümü münasebetiyle Zatı Haşmetanelerine en hararetli tebriklerimi beyan ile dost ve asil Yugoslav milletinin refahı ve kendilerinin saadetleri hakkında beslediğim samimi temennilerin kabulünü dilerim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Yugoslavya, Tebrik ve Teşekkürler'den Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.334-335; *Ulus*, 8 Eylül 1935, Numara: 5071, s.3; *Cumhuriyet*, 8 Eylül 1935, Numara: 4065, s.3; *Tan*, 8 Eylül 1935, Numara: 139-3442, s.3; *Son Posta*, 8 Eylül 1935, Numara: 1832, s.3; *Akşam*, 8 Eylül 1935, Numara: 6067, s.2; *Ayın Tarihi*, Kasım 1935, Sayı: 23, s.63.

BREZİLYA MİLLİ BAYRAMI DOLAYISIYLA BREZİLYA CUMHURBAŞKANI GETULIO VARGAS'A*

(6 EYLÜL 1935)

Tel. Ankara, 6.9.1935

S. E. Doktor Getulio Vargas
Cumhurbaşkanı - Rio de Janeiro

Brezilya'nın milli bayramı münasebetiyle Ekselanslarınıza en samimi tebriklerimi beyan eder, Brezilya'nın refahı ve kendilerinin saadeti hakkında beslediğim sıcak temennilerimin kabulünü dilerim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari K. 60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.487; *Cumhuriyet*, 19 Eylül 1935, Numara: 4076, s.3; *Tan*, 19 Eylül 1935, Numara: 150-3453, s.3; *Aym Tarihi*, Ekim 1935, Sayı: 22, s.64.

MEKSİKA ULUSAL BAYRAMI DOLAYISIYLA CUMHURBAŞKANI LAZARO CARDENAS'A*

(16 EYLÜL 1935)

Tel. Ankara, 16.9.1935

Meksika Birleşik Hükümetleri Cumhuriyeti Başkanı
S. E. General Lâzaro Cardenas
Meksika

Meksika'nın ulusal bayramı münasebetiyle Ekselansınıza en samimi tebriklerimi beyan eder, Meksika'nın genliği[1] ve kendilerinin saadeti hakkında beslediğim sıcak temennilerin kabulünü rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari K.60-0'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.326; *Ulus*, 27 Eylül 1935, Numara: 5090, s.3; *Cumhuriyet*, 27 Eylül 1935, Numara: 4084, s.3; *Tan*, 27 Eylül 1935, Numara: 158-3461, s.10; *Ayın Tarihi*, Ekim 1935, Sayı: 22, s.65.

1 Genlik: Refah. (Y.N.)

KAYSERİ KOMBİNASININ AÇILIŞI DOLAYISIYLA EKONOMİ BAKANI CELAL BAYAR'A*

(17 EYLÜL 1935)

Türkiye
Riyaseticumhur
Umumi Kâtipliği
4/928

17.9.1935

Celal Bayar
Ekonomi Bakanı - Kayseri

C. Yurdumuzun endüstri alanında yeni bir ilerleyişi olan Kayseri Kombinasının açılması münasebetiyle bana karşı gösterilen temiz duygulara teşekkür eder ve muvaffakiyetler dilerim.

Reisicumhur

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-8, D: 56, F: 20'de bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.

YEDİNCİ BALKAN OLİMPİYATI KONGRESİ'NE*

(22 EYLÜL 1935)

Dün Fenerbahçe Stadı'nda Balkan müsabakaları yapıldığı sırada Yedinci Balkan Olimpiyatı Kongresi'nin çektiği tazim telgraflarına verilen cevaplar okunmuş ve şiddetle alkışlanmıştır.

Atatürk'e çekilen telgrafa alınan cevap şudur:

Yedinci Balkan Atletizm Kongresi tarafından çekilen telgrafa mütehassis olan Cumhurbaşkanı beni tarafınıza en samimi muvaffakiyetler temennisine ve genç Balkanlar arasında büyük dostlukların yaşamasını temenniye vazifedar etmiştir.

Soyak
Sekreter

* *Akşam*, 23 Eylül 1935, Numara: 6082, s.2.

DOĞUMUNUN YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA DANİMARKA VE İZLANDA KRALI X. CHRISTIAN'A*

(25 EYLÜL 1935)

Tel. Ankara, 25.9.1935

Haşmetli Danimarka ve İzlanda Kralı X. Christian Hazretleri'ne

Majestelerinin doğumlarının yıldönümü münasebetiyle en candan tebriklerimi ve şahsi saadetleriyle Danimarka'nın refahı hakkındaki temennilerimi sunarım.

K. Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.22.

ÜÇÜNCÜ DİL BAYRAMI DOLAYISIYLA TDK GENEL SEKRETERİ İBRAHİM NECMİ DİLMEN'E*

(26 EYLÜL 1935)

İbrahim Necmi Dilmen
Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri - Dolmabahçe

Üçüncü Dil Bayramı'nı kutlayan telgrafınızı aldım. Türk Dil Kurumu'nun verimli çalışmasını ve bütün yurttaşların dil işlerine gösterdiği büyük ilgiyi sevinçle anarım. Bayramınız mutlu olsun.

Kamâl Atatürk

* *Türk Dili*, Türk Dil Kurumu Bülteni, Ekim 1935, Sayı: 13, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*. Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.186, *Atatürk ve Türk Dili Belgeler*, Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s.431; *Atatürk ve Türk Dil Kurumu*, Hazırlayan: Nail Tan, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2006, s.77.
Telgraf, *Türk Dili*'nde şu açıklamayla yer almaktadır:

"Türk Dil Kurumu'nu kuran ve koruyan Ulu Önder, 26 Eylül 1935'te Üçüncü Dil Bayramı'nı kutlamak üzere çekilen telgrafa şu cevabı vermiştir:" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

DİL BAYRAMI DOLAYISIYLA GELEN KUTLAMALARA TEŞEKKÜR*
(27 EYLÜL 1935)

Ankara, 27 (AA) - Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği'nden bildirilmiştir:

Dil Bayramı'ndan ötürü yurdun her yerinden gelen ve yurttaşların sevinçlerini gösteren kutlama yazılarına teşekkürlerini iletmeye, Atatürk, Anadolu Ajansı'nı ödevlemiştir.

* *Cumhuriyet*, 28 Eylül 1935, Numara: 4085, s.3; *Ulus*, 28 Eylül 1935, Numara: 5091, s.1; *Kurun*, 28 Eylül 1935, Numara: 6364-364, s.2; *Tan*, 28 Eylül 1935, Numara: 159-3462, s.3; *Akşam*, 28 Eylül 1935, Numara: 6087, s.2; *Son Posta*, 28 Eylül 1935, Numara: 1852, s.6.

*ETİMOLOJİ, MORFOLOJİ VE FONETİK BAKIMINDAN TÜRK DİLİ**

(EKİM 1935)

* *Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili*. Ulus Basımevi. Ayrıca bkz. Kemal Şenoğlu, *Mayatepek Raporları Türk Tarih Tezi ve Mu Kıtası*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 2006, s.167-225. Eserin "Güneş-Dil Teorisi Esası ve Kaynakları" başlıklı bölümünün daktilo edilmiş ve Atatürk tarafından üzerine el yazısıyla çıkmalar yapılmış müsveddesinin aslı Türk Dil Kurumu Arşivi, AİK, Dosya No: 608'dedir. Fotokopisi için bkz. Kemal Şenoğlu, *age*. s.218-225; ayrıca bkz. elinizdeki ciltte, s.341-348. Türk Dil Kurumu üyeleri için basılan kitap, daha sonra, özetlenerek, *Ulus* gazetesinin 14 Kasım 1935 günlü sayısının ücretsiz eki olarak broşür halinde verilmiştir: *Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili Analiz Yolları*, Ulus Basımevi, 1935.
Eserin üzerinde yayım tarihi bulunmamaktadır. Ancak, Atatürk, Cenevre'de bulunan Afet (İnan) Hanım'a yazdığı 25-26 Kasım 1935 tarihli mektubunda şöyle demektedir:

> "Ben bildiğin gibi dil ile meşgul oluyorum. Sen giderken basılmış olan ilk broşürü tashih ve tadil ettirerek yeniden bastırttım. Bunun bir de ufak özetini broşür halinde bütün *Ulus* okurlarına dağıttılar. Sen de alınış olacaksın. Bunlardan sana yeniden beşer tane gönderiyorum. Bunlarla beraber şimdiye kadar teorinin tatbikatı olmak üzere *Ulus*'a yazdığım yazıların da kupürlerini toplu olarak gönderiyorum. Henüz basılmamış olanların suretleri de beraberdir. Buna dair arada çıkacak bazı arkadaşların yazıları da enteresan olacaktır. Bunları takip edecek olan yazıları sen toplar ve hepsini incelersin. Bence Güneş-Dil Teorisi isabet etmiştir. Hint-Avrupa dillerine de tatbiki mümkündür. Sen kendin gönderdiğim tatbikat notlarıyla teoriyi kavramaya çalış. Anlaşılmayan yerleri sor, izah edeyim. Ondan sonra belki lengüistik profesörünle beraber inceler ve eleştirir, onun da görüşünü bana bildirirsin. Kısa dediğim broşürü senin için Fransızcaya tercüme ettiriyorum, göndereceğim." Bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.28.

3-12 Eylül 1935'te bir heyetle Marmara ve Ege bölgelerindeki kazı yerlerini görmeye giden Afet (İnan) Hanım, 22 Eylül'de Ankara'ya geçmiş ve daha sonra Cenevre'ye gitmiştir. Cenevre'deyken Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği'nden aldığı ilk telgraf "5 Ekim 1935" tarihlidir (bkz. Prof. Dr. Afetinan, *Atatürk'ten Mektuplar*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, s.87). Buna göre eser 1935 Ekim ayı içinde yayımlanmış olmalıdır.
Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri Necmi Dilmen, Türkiye'nin Meksika Maslahatgüzarı Tahsin Mayatepek'e yazdığı 24 Mart 1936 tarihli mektubunda bu konuda şunu kaydetmektedir:

> "Güneş-Dil Teorisi, dil materyalleri üzerine Kurumun yıllardan beri yaptığı hazırlıkların Ulu Önder'imizin yüksek dehasında uyandırdığı jeniyal[1] bir buluştur. Teori, geçen yaz Florya deniz evinde Milli Dâhi'nizin yüce dimağında doğmuştur. Kendi isimlerinin ilanını arzu buyurmadıklarından, gazetelerdeki yazılarda 'Türk jenisinin[2] bulduğu' yolu işaretlerle yetinilmiştir." Bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran, *Atatürk ve Türk Dil Kurumu*, Hazırlayan: Nail Tan, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2006, s.83-84. (Y.N.)

1 Génial (Fr.): Dâhiyane. (Y.N.)
2 Génie (Fr.): Dâhi, deha. (Y.N.)

ETİMOLOJİ, MORFOLOJİ VE FONETİK BAKIMINDAN
TÜRK DİLİ

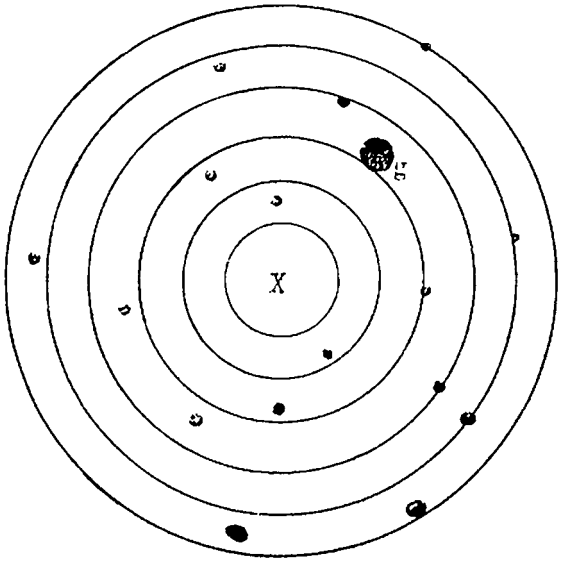

Şekil - 1

1- X: İlk insanın bulunduğu mıntıka; buradan kendisini saran harici âlemdeki "obje"leri seyrediyor ve inceliyor. "G" Güneş'tir; ilk insanların bütün dikkat ve alakasını üzerine çeken, Güneş oluyor.

2- Harici âlemi teşkil eden "obje"ler,[1] insanın bulunduğu yere göre büyüklük, küçüklük, parlaklık veya sönüklük, yakınlık veya uzaklık itibariyle farklı bulunurlar. Başka başka dairelerdeki noktalar onları gösterir.

1 Obje (Fr. Objet): Nesne. (Y.N.)

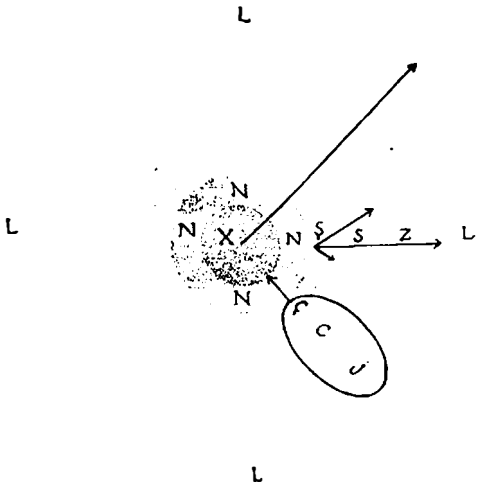

Şekil - 2

Şekil - 2'nin İzahı

1- İnsan harici âlemdeki "obje"lerin farklarını ve her birinin bulunduğu sahayı, bu sahaların birbirleriyle ve kendi ile olan münasebetlerini gösterebilmek gayreti neticesinde türlü vokalleri[1] ve konsonları[2] icat ediyor.

2- I. "a, e, ı, i" vokalleri yakın, "o, ö, u, ü" vokalleri uzak hatları gösterirler.

II. "ğ, y, g, k, h, m, b, p, v, f" konsonları, "süje"nin[3] veya "obje"nin tam kendini, içini gösterirler.

III. "n" konsonu, "süje" veya "obje"nin en yakın sahasını, kendine bitişik olan sahayı gösterir.

IV. "z" konsonu, oldukça geniş bir sahayı gösterir; "s" ve "ş" sahaları "z" sahası içindedir; "ş" sahası "n" sahasına en yakın dar bir mıntıkayı gösterir.

V. "c, ç, j" konsonları esas olarak "z" sahasında "ş, s" gibidir, fakat "süje" ve "obje"yi gösteren konsonlar yerine de geçebilir.

VI. "l" konsonu, en uzak mıntıkalara kadar, her sahadaki "obje"leri ve hareketleri gösterir.

VII. "r" konsonu "süje" veya "obje"nin gayet belirli, sabit ve kati bir sahada olmuş olduğunu gösterir.

VIII. "t-d" konsonları, çok kuvvetli yapıcı ve yaptırıcı hâkim unsurdur.

Not: "Süje" ve "obje" anlamlarına, her türlü abstre[4] anlamları ve hareket, düşünce anlamlarını da ilave etmek lazımdır.

1 Vokal (Fr.Vocal): Sesli, ünlü. (Y.N.)
2 Consonne (Fr.): Sessiz, ünsüz. (Y.N.)
3 Süje (Fr. Sujet): Fail, özne. (Y.N.)
4 Abstre (Fr. Abstrait): Soyut. (Y.N.)

Güneş-Dil Teorisi
Esası ve Kaynakları[1]

1- "Etimoloji, morfoloji ve fonetik bakımından Türk dili" hakkındaki şu notların ifade ettiği fikirler, 26 Eylül 1932 tarihinde toplanmış olan Birinci Dil Kurultayı'ndan beri geçen üç sene içinde, Türk dili üzerinde ve bu münasebetle diğer dillerde yapılan inceleme ve araştırmalardan ve dille alakadar olan filozofi, psikoloji, sosyoloji bahislerinin gözden geçirilmesinden doğmuştur. Bu doğuş, filolojide yeni bir teori olarak görülebilir. Bu teorinin temeli, insana benliğini **Güneş**'in tanıtmış olması fikridir.

İnsanın Güneş'le ilk alakası ve bütün kavramları ondan, onun türlü görünüşlerinden veya kayboluşundan, yürüyüşünden alması ve düşünüşünün gelişme ve kuvvet kazanmasıyla, nihayet Güneş'e de, bütün kâinata da hâkim olabilmesi... Bu, elbette üzerinde durulması ve düşünülmesi çok gerekli bir meseledir. İşte biz, bunu en tabii ve en lojik[2] bulduğumuz içindir ki, yukarıda işaret ettiğimiz inancı göstermiş bulunuyoruz.

Yeni dediğimiz teorinin temelini belgelemek için şu eserleri[3] gözden geçirdik:

A) Büyük Rus âlimi Pekarski'nin Petrograd'da 1907'den 1930'a kadar parça parça basılmış *Slovar Yakutskaĝo Yazıka* yani *Yakut Dili Lügati* adlı eseri;

B) Hilaire de Barenton'un 1932'de Paris'te basılmış olan *Etudes orientales No. 7 - L'origine des langues, des religions et des peuples, I. partie, Les radicaux primitifs des langues conservés dans le sumérian ou lexique sumérien-français*[4] adlı kitabı;

C) Aynı zatın 1933'te basılmış *Etudes orientales No. 8 - L'origine des langues, des religions et des peuples, II. partie, Les langues, leur dérivation du sumérien; les religions, leur origine dans le sacrifice; les peuples, ils se différencient par leurs rites*[5] kitabı;

Ç) B. Carra de Vaux'nun 1911'de Paris'te basılmış *Etrüsk dili, diller arasındaki yeri, bazı tekstlerin incelenmesi = La Langue étrusque, sa place parmi les langues, étude de quelques textes* adlı eseri;

Not: Sümerlerin ve Etrüsklerin Türk olduklarını ve dillerinin Türkçe olduğunu tarih ispat edegelmektedir.

D) İspanya'nın kuzeyinde ve Fransa'nın güneyinde bulunan Pirene dağlarında yaşayan ve bir parçası da Meksika'da olan Baskların dillerine ait "Meksiko-Çapultepe"de bulunan üyelerimizden Tahsin Mayatepek'in yerinde yaptığı incelemelere ait raporları;[6]

1 Bu bölümün daktilo edilmiş ve Atatürk tarafından üzerine el yazısıyla çıkmalar yapılmış müsveddesinin aslı Türk Dil Kurumu Arşivi, APK, Dosya No: 608'dedir. Fotokopisi için bkz. Kemal Şenoğlu, *age.* s.218-225; ayrıca bkz. elinizdeki ciltte, s.341-348. (Y.N.)

2 Logique (Fr.): Mantıklı. (Y.N.)

3 Müsveddede "başlıca şu eserleri" şeklinde. Bkz. elinizdeki ciltte, s.342. (Y.N.)

4 Dillerin, Dinlerin ve Halkların Kökeni, I. Bölüm: Dillerin Sümercede Muhafaza Edilen İlkel Kökleri veya Sümerce-Fransızca Lügat. (Y.N.)

5 Dillerin, Dinlerin ve Halkların Kökeni, II. Bölüm: Diller. Sümerceden Türeyişleri; Dinler, Kurbandaki Kökenleri; Halklar, Ayinleriyle Farklılaşmaları. (Y.N.)

6 Söz konusu raporlar için bkz. Kemal Şenoğlu, *age.* (Y.N.)

Not: Bunlar Bask diline ait olduğu gibi, ondan başka Peru'da konuşulan Keşuha ve o kıtalardaki muhtelif yerli unsurların, –ki başlıcası Mayalardır–[1] dillerine ait raporlardır.

Bütün bu eserler üzerindeki incelemelerimiz, buluşumuzu kuvvetlendirici mahiyette görülmektedir.

2- Şimdi gayet mühim bir noktayı ifade etmek lazımdır. Dil, bu buluşla, tamamen cansız olmaktan kurtulamamıştır. Ona can ve hareket vermek lazımdır. İşte bu nokta üzerinde düşünmeye ve incelemeye başladık. Dil Cemiyeti'miz ve kompetanları[2] bu mesele üzerinde derin incelemeler yaptılar ve oldukça düşüncemizi izaha yardımcı elemanlar buldular. Bu buluşlar bizi, temel buluşun izahına yardım vaat eder elemanlarla karşılaştırdı. Fakat panseyi[3] alakadar etmeksizin adeta şekil ve kalıp halinde birtakım eklentilerden ibaret olan bu elemanları yeniden incelemek lazım geldi.

Bu çalışma neticesinde, bütün konsonların ek olarak başlı başına birer anlayış ve hareket işaretleri olması lazım geldiği kanaatine vardık. Bu varışımızı kendi kendimize izah için ilk başvurduğumuz kaynak yine Türk dili camiası olmuştur.

Türk diline ait lügat kitaplarını önümüze aldık. Bu kitaplardaki tam ve belli anlamlar ifade eden sözleri ve bu sözlerde ek olarak köke yapışmış konsonları birer birer göz önünde tutarak, bunların kökte yaptıkları mana nüanslarını etüt ettik.

İşte bu etüdümüz bizi aydınlığa götürmeye başladı. Artık Türk dili cansız olmaktan kurtuluyordu. Bu sırada Dr. Phil. Orient. H. F. Kvergitch'in *Psychologie de quelques éléments des langues turques*[4] adlı basılmamış kıymetli bir eserini okuduk. Türk dilindeki süfikslerin[5] gösterici manalarını bulmak için Dr. Kvergitch'in bu teorisini Türk Dili Kurumu'nun ekler hakkındaki geniş ve çok misalli çalışmaları sayesinde anlayabildik ve istifade ettik.

"Güneş-Dil Teorisi" adını verdiğimiz bu notları sunarken ricamız şudur:

1- Tenkit ediniz;

2- Reddediniz;

3- Değiştiriniz;

4- Tamamlayınız;

5- İzah ediniz.

Not: "İzah ediniz"den maksadımız, olumlu veya olumsuz izahtır. Yani "Bu olamaz" diyorsanız, niçin? İzah ediniz ve buna karşı teorileriniz varsa onunla karşılık veriniz. "Olur" diyorsanız, niçin? Bunu izah ediniz.

1 Bu dillerde çok Türkçe unsurlar vardır. Selanik civarında "Maya + dağ = Mayadağ" adlı Yörük mıntıkası hatırlanmalı. (Kitabın notu.)
2 Kompetan: Uzman. (Y.N.)
3 Pensée (Fr.): Düşünce. (Y.N.)
4 Türk Dillerindeki Bazı Unsurların Psikolojisi. (Y.N.)
5 Suffixe (Fr.): Sonek. (Y.N.)

Türk Dilinde Kökler

Dil, psikolojik ve sosyolojik kanunlara bağlı olarak meydana gelmiştir.

Fikri hayatın en ince teferruatı, harici dünyadan gelen levhalar veya içimizde doğan ruhi cereyanlar şeklinde tezahür eder. İnsan bunları dil vasıtasıyla tespit etmeye muvaffak olur.

Dil, harici dünyayı temsil eden ve bize onu hatırlatan birçok gösterici işaretleri, ince farklarla birbirinden ayırma çabalamasından ibarettir.

Dilin fonksiyonu, açlığı bildirmek, kuvveti göstermek, zevk hislerini ifade etmek ve bütün fena hislerden ve hayat tehlikesinden nefsi korumaktır.

İnsan, benliğini, kendini saran harici âlemdeki objeleri tespit fikrine eriştiği zaman anlamıştır.

İlk insanların her şeyin üstünde tanıdığı ve her şeyin üstünde tuttuğu ilk obje, **Güneş** olmuştur. Güneş, onlar için her şey idi. Güneş'i inceleye inceleye onun vasıflarından ve hareketlerinden, maddi ve sonra ruhi, fikri kavramlara intikale başladılar. Ondan aldıkları başlıca kavramlar şunlardır:

1- Güneş'in kendisi;
2- Güneş'in saçtığı ışık, aydınlık, parlaklık;
3- Güneş'in verdiği sıcaklık;
4- Ateş;
5- Yükseklik, büyüklük, çokluk, kuvvet, kudret, esas, sahip, Allah, efendi;
6- Hareket, mekân, zaman, mesafe, hayat, gıda, büyüme, çoğalma;
7- Renk, su;
8- Yer, kara, toprak;
9- Ses, söz.

İlk insanlar, bütün bu maddi ve fikri varlıkları, Güneş'e verdikleri isimle birbirine anlatırlardı.

Türk dilinin kökü olan bu isim: **a (ağ)** olmuştur.

Türk dilinde orijinal kök, vokale, konson gelerek teşekkül etmiştir. Bunu şu kısa formülle gösterelim: (V. + K.).

Türk dilinde mana ifade eden ilk vokal "a"dır; ilk konson "ğ"dir; "ğ", "a"ya "a"lar gelmesiyle doğmuştur:

a, aa, aaa... = ağ = a + ğ = . + ğ = ğ

Denilebilir ki, dilin bütün kökleri, bu ilk ağ köküne, insanların boğaz ve ağız cihazı geliştikçe söylemeye muktedir oldukları konsonların ve vokallerin ilavesiyle teşekkül etmiştir:

ağay, ağag, ağak, ağah... gibi

Bu kompoze[1] sözlerin yavaş yavaş başlarındaki asıl kök (ağ) kendinden sonra gelen süfiks ile kaynaşarak:

ay, ag, ak, ah...

olmuştur.

Bu suretle ilk konuşma devrinin ilk konsonları "ğ" ve bunun inkılap ettiği "y", "g", "k", "h" olmuştur.

1 Composé (Fr.): Bileşik. (Y.N.)

Türkler, ilk tanıdıkları ve taptıkları Güneş'e ve yukarıda söylediğimiz gibi ondan çıkardıkları maddi ve manevi bütün kavramlara "ağ"dan başlayarak "ay", "ag", "ak", "ah" demişlerdir. Yani, esasa (Güneş'e) verdikleri ismi, maddi ve manevi kavramlara da vermişlerdir.

İnsanlar, birbirlerine Güneş'i göstermek veya anlatmak için:

ağ, ay, ag, ak, ah

dedikleri gibi, mesela parlaklığı, mesela ateşi, mesela suyu, mesela toprağı, mesela büyüklüğü... vs.yi anlatmak için dahi aynı sözleri kullanmışlardır.

Her obje ve her düşünüş için, o objelerin ve düşünüşlerin aralarındaki farkları gösterecek farklı sözleri tespit için insanlar, binlerce senc çalışmışlardır; bir dereceye kadar da muvaffak olmuşlardır.

İlk insanlar, aralarında türlü jestler yaparak anlaşmak devrinden, gayet basit ve sınırlı birkaç manalı söze jestlerini katarak anlaşma devrine geçmiş oluyorlar.

Dillerin bugünkü gelişmişliğinde bile insanlar, tam fikir ve maksatlarını anlatabilmek için sözlerine jestler katmaktadırlar. Düşünüş ve dilin mükemmeliyeti derecesinde jest azalır.

* * *

Dil, vokallerden ve konsonlardan kurulmuştur.

I- Vokaller: İnsanların kalın ve ince olmak üzere çıkarabildikleri sesler çoktur. Fakat bu seslerden dilimizde tespit olunanlar "8"dir:

A – I
E – İ
O – Ö
U – Ü

II- Konsonlar "21"dir; dört kategoriye ayırıyoruz:

1) ğ, y, g, k, h
2) v, f, m, b, p
3) d, t, r, l, n
4) s, z, c, ç, j, ş

* * *

Türk dilinde orijinal kökler, yukarıda işaret ettiğimiz gibi:

ağ, ay, ag, ak, ah

tır.

Bu orijinal kökler, görüldüğü gibi, vokallere konsonların birinci kategorisinin yapışmasıyla teşekkül etmiştir. Vokallere diğer (2, 3, 4 No'lu) kategorilerdeki konsonların yapışmasıyla teşekkül etmiş gibi görünen sözler orijinde kök değillerdir, kompozedirler. Mesela:

av = ağ + av = ağav'dır. Zamanla asıl kök süfiksle kaynaşıyor av kalıyor ve manaca da kökün yerine geçiyor.

ot: oğ + ot = oğot ..... ot
ar: ağ + ar = ağar ..... ar
as: ağ + as = ağas ..... as
heceleri de böyledir.

* * *

Türk dili orijininde, konsonla başlayan kök kelime yoktur. O şekilde görülen sözler, konsonun başındaki vokalin zamanla düşmesiyle hasıl olmuştur. Mesela, "ku (ses), kulak" orijinde

ku = uk (ses) + uğ

dur.

Kökün "u"su düşmüş, "ğ"nin telaffuzu da büsbütün bırakılmış, "ku" olmuştur. Fakat ukuma, ukumak sözlerinde kök tamam olarak kendini gösteriyor.

İşte bu hadisedendir ki, doğrudan doğruya (v. + k.) şeklinde olan orijin kökü karşısında, (k. + v) şeklinde kökün manasını ifade eden ve kök sanılan şekillere tesadüf olunur: uk – ku... gibi. Hakikatte kök, "uk"tur; "ku" kök değildir, bileşik bir sözün basit şekil almasından vücut bulmuştur.

Konuşulan bütün dillerde orijinal esas, dediğimiz gibidir. Fakat bu, zamanla unutulmuş, bırakılmıştır; ve (k. + v.) şeklinde, asıl kök olan (v. + k.)nın tersinin de aynı manada bir kök olduğu zannedilmiştir.

Şimdi, ana köklerden sonra kompoze şekilde basitleşerek kök şekline giren ve onun manasını alan kökler hakkında bir fikir edinmek için aşağıdaki tabloları gözden geçirelim:

Tablo I

ağ + ağ = ağağ (ağa)	.....	âğ
ağ + ay = ağay	.....	ây
ağ + ag = ağag	.....	âg
ağ + ak = ağak	.....	âk
ağ + ah = ağah	.....	âh
ağ + av = ağav	.....	âv
ağ + af = ağaf	.....	âf
ağ + am = ağam	.....	âm
ağ + ab = ağab	.....	âb
ağ + ap = ağap	.....	âp
ağ + ad = ağad	.....	âd
ağ + at = ağat	.....	ât
ağ + ar = ağar	.....	âr
ağ + al = ağal	.....	âl
ağ + an = ağan	.....	ân

ağ + as = ağas	.....	âs
ağ + az = ağaz	.....	âz
ağ + ac = ağac	.....	âc
ağ + aç = ağaç	.....	âç
ağ + aj = ağaj	.....	âj
ağ + aş = ağaş	.....	âş

Tablo II

ığ + ığ = ığığ	.....	ığ
ığ + ıy = ığıy	.....	ıy
ığ + ıg = ığıg	.....	ıg
ığ + ık = ığık	.....	ık
ığ + ıh = ığıh	.....	ıh
ığ + ıv = ığıv	.....	ıv
ığ + ıf = ığıf	.....	ıf
ığ + ım = ığım	.....	ım
ığ + ıb = ığıb	.....	ıb
ığ + ıp = ığıp	.....	ıp
ığ + ıd = ığıd	.....	ıd
ığ + ıt = ığıt	.....	ıt
ığ + ır = ığır	.....	ır
ığ + ıl = ığıl	.....	ıl
ığ + ın = ığın	.....	ın
ığ + ıs = ığıs	.....	ıs
ığ + ız = ığız	.....	ız
ığ + ıc = ığıc	.....	ıc
ığ + ıç = ığıç	.....	ıç
ığ + ıj = ığıj	.....	ıj
ığ + ış = ığış	.....	ış

Tablo III

eğ + eğ = eğeğ	.....	eğ
eğ + ey = eğey	.....	ey
eğ + eg = eğeg	.....	eg
eğ + ek = eğek	.....	ek
eğ + eh = eğeh	.....	eh

cğ + ev = eğcv	.....	ev
eğ + ef = eğef	.....	ef
eğ + em = eğem	.....	em
cğ + eb = eğeb	.....	eb
eğ + ep = eğep	.....	ep
eğ + ed = eğed	.....	ed
eğ + et = eğet	.....	et
eğ + er = eğer	.....	er
cğ + el = eğel	.....	el
eğ + en = eğen	.....	en
eğ + es = eğes	.....	es
eğ + ez = eğez	.....	ez
cğ + ec = eğec	.....	ec
eğ + cç = eğeç	.....	cç
eğ + cj = eğej	.....	ej
eş + eş = eğeş	.....	eş

Tablo IV

iğ + iğ = iğiğ	.....	iğ
iğ + iy = iğiy	.....	iy
iğ + ig = iğig	.....	ig
iğ + ik = iğik	.....	ik
iğ + ih = iğih	.....	ih
iğ + iv = iğiv	.....	iv
iğ + if = iğif	.....	if
iğ + im = iğim	.....	im
iğ + ib = iğib	.....	ib
iğ + ip = iğip	.....	ip
iğ + id = iğid	.....	id
iğ + it = iğit	.....	it
iğ + ir = iğir	.....	ir
iğ + il = iğil	.....	il
iğ + in = iğin	.....	ın
iğ + is = iğis	.....	is
iğ + iz = iğiz	.....	iz
iğ + ic = iğic	.....	ic

iğ + iç = iğiç	.....	iç
iğ + ij = iğij	.....	ij
iğ + iş = iğiş	.....	iş

Tablo V

oğ + oğ = oğoğ	.....	oğ
oğ + oy = oğoy	.....	oy
oğ + og = oğog	.....	og
oğ + ok = oğok	.....	ok
oğ + oh = oğoh	.....	oh
oğ + ov = oğov	.....	ov
oğ + of = oğof	.....	of
oğ + om = oğom	.....	om
oğ + ob = oğob	.....	ob
oğ + op = oğop	.....	op
oğ + od = oğod	.....	od
oğ + ot = oğot	.....	ot
oğ + or = oğor	.....	or
oğ + ol = oğol	.....	ol
oğ + on = oğon	.....	on
oğ + os = oğos	.....	os
oğ + oz = oğoz	.....	oz
oğ + oc = oğoc	.....	oc
oğ + oç = oğoç	.....	oç
oğ + oj = oğoj	.....	oj
oğ + oş = oğoş	.....	oş

Tablo VI

öğ + öğ = öğöğ	.....	öğ
öğ + öy = öğöy	.....	öy
öğ + ög = öğög	.....	ög
öğ + ök = öğök	.....	ök
öğ + öh = öğöh	.....	öh
öğ + öv = öğöv	.....	öv
öğ + öf = öğöf	.....	öf
öğ + öm = öğöm	.....	öm
öf + öb = öğöb	.....	öb
öp + öp = öğöp	.....	öp

öp + öd = öğöd ..... öd
öğ + öt = öğöt ..... öt
öğ + ör = öğör ..... ör
öğ + öl = öğöl ..... öl
öğ + ön = öğön ..... ön

öğ + ös = öğös ..... ös
öğ + öz = öğöz ..... öz
öğ + öc = öğöc ..... öc
öğ + öç = öğöç ..... öç
öğ + öj = öğöj ..... öj
öğ + öş = öğöş ..... öş

Tablo VII

uğ + uğ = uğuğ ..... uğ
uğ + uy = uğuy ..... uy
uğ + ug = uğug ..... ug
uğ + uk = uğuk ..... uk
uğ + uh = uğuh ..... uh

uğ + uv = uğuv ..... uv
uğ + uf = uğuf ..... uf
uğ + um = uğum ..... um
uğ + ub = uğub ..... ub
uğ + up = uğup ..... up

uğ + ud = uğud ..... ud
uğ + ut = uğut ..... ut
uğ + ur = uğur ..... ur
uğ + ul = uğul ..... ul
uğ + un = uğun ..... un

uğ + us = uğus ..... us
uğ + uz = uğuz ..... uz
uğ + uc = uğuc ..... uc
uğ + uç = uğuç ..... uç
uğ + uj = uğuj ..... uj
uğ + uş = uğuş ..... uş

Tablo VIII

üğ + üğ = üğüğ ..... üğ
üğ + üy = üğüy ..... üy

üğ + üg = üğüg ..... üg
üğ + ük = üğük ..... ük
üğ + üh = üğüh ..... üh

üğ + üv = üğüv ..... üv
üğ + üf = üğüf ..... üf
üğ + üm = üğüm ..... üm
üğ + üb = üğüb ..... üb
üğ + üp = üğüp ..... üp

üğ + üd = üğüd ..... üd
üğ + üt = üğüt ..... üt
üğ + ür = üğür ..... ür
üğ + ül = üğül ..... ül
üğ + ün = üğün ..... ün

üğ + üs = üğüs ..... üs
üğ + üz = üğüz ..... üz
üğ + üc = üğüc ..... üc
üğ + üç = üğüç ..... üç
üğ + üj = üğüj ..... üj
üğ + üş = üğüş ..... üş

Vokalleri değiştirerek konsonların yalnız birinci kategorisiyle yaptığımız sekiz tablodan kompoze yolu ile çıkan köklere dair (I A.) Not Tablosu ile monosilâp[1] sözleri gösteren (I B.) Not Tablosu'nu aşağıya koyuyoruz:

Not Tablosu: (I A.)

İlk kök I. dir: (ağ)

1)	21 kompoze kök:		(4 Kt.)	–	(a + .)[2]
2)	"	"	"	–	(ı + .)
3)	"	"	"	–	(e + .)
4)	"	"	"	–	(i + .)
5)	"	"	"	–	(o + .)
6)	"	"	"	–	(ö + .)
7)	"	"	"	–	(u + .)
8)	"	"	"	–	(ü + .)

1 Monosyllabe (Fr.): Tek heceli. (Y.N.)
2 (+ .)'daki sıfır konsonlarıdır. (Kitabın notu.)

Not Tablosu: (1B.)

1) 20 (monosilâp söz). (y + a + .)		
2) " " " . (g + a + .)		
3) " " " . (k + a + .)		I
4) " " " . (h + a + .)		
5) 20 (monosilâp söz). (y + ı + .)		
6) " " " . (g + ı + .)		
7) " " " . (k + ı + .)		II
8) " " " . (h + ı + .)		
9) 20 (monosilâp söz). (y + e + .)		
10) " " " . (g + e + .)		
11) " " " . (k + e + .)		III
12) " " " . (h + e + .)		
13) 20 (monosilâp söz). (y + i + .)		
14) " " " . (g + i + .)		
15) " " " . (k + i + .)		IV
16) " " " . (h + i + .)		
17) 20 (monosilâp söz). (y + o + .)		
18) " " " . (g + o + .)		
19) " " " . (k + o + .)		V
20) " " " . (h + o + .)		
21) 20 (monosilâp söz). (y + ö + .)		
22) " " " . (g + ö + .)		
23) " " " . (k + ö + .)		VI
24) " " " . (h + ö + .)		
25) 20 (monosilâp söz). (y + u + .)		
26) " " " . (g + u + .)		
27) " " " . (k + u + .)		VII
28) " " " . (h + u + .)		
29) 20 (monosilâp söz). (y + ü + .)		
30) " " " . (g + ü + .)		
31) " " " . (k + ü + .)		VIII
32) " " " . (h + ü + .)		

Hatıra: Aynı tabloları konsonların 2, 3, 4. kategorileriyle de düşündükten sonra yapılacak incelemeden şu neticeler çıkar:

1- Ana kök dediğimiz "ağ", vokallerin tamamlanmasıyla "8" tip teşkil ediyor. 8 (+ ğ) yani:

ağ, ığ, eğ, iğ, oğ, öğ, uğ, üğ

2- Kompoze yolu ile teşekkül eden köklerin sayısı 168 oluyor. (8 = V.) x (21 = K.) = 168

3- İkinci maddedeki köklere bir silâp[1] ilavesiyle dilimizde teşekkül edebilecek iki silâplı sözlerin adedi 3 528 olabilir.

kök		silâp
(V. + K.)	+	(V. + K.)
V. = 8		
K. = 21		Kök 168

Kök ve silâptaki (V.)'leri bir tutuyoruz. Onun için adet üzerinde tesiri olmayacaktır. Dolayısıyla

168 x 21 = 3 528

Hatıra: Kök sonundaki "vokal" ile silâp başındaki "vokal" eşitsiz tasavvur edildiği takdirde, teşekkül edecek olan kelime adedinin ne kadar çok olacağı düşünülebilir.

4- Kökün başındaki "vokal"ler düşerek "konson"larla başlayan monosilâp sözlerin adedi 3 360 olabiliyor;

"Başta, K. = 20 (çünkü 'ğ' başta bulunmuyor; 'r'yi alıyoruz.)

K. + V. + K. : 20 x 8 x 21 = 3 360"

5- Köklere ana kök olan "ağ" gelmekle vücut bulan "Ters kökler":

V. + K. + V. + Ğ

. + K. + V. + .

§ Baştaki "V" düşüyor, sondaki "ğ" telaffuz edilmiyor:

V. + K. = K. + V. oluyor.

Ters köklerin sayısı:

160 olabilir.

(Konsonlardan başta okunamayan "ğ"yi bırakıyoruz.)

Türk Dilinde Ekler

I. Türk dilinde "vokal"ler ek olmaz. Ek gibi görünen "vokal"ler ana kök olan "v. + ğ"nin ek olması ve "ğ"nin okunmadan düşmesi demektir. Örnekler:

1 Syllabe (Fr.): Hece. (Y.N.)

arta	=	artağ
tepe	=	tepeğ
kaya	=	kayağ
anı	=	anığ
güdü	=	güdüğ
batı	=	batığ
yüce	=	yüceğ
acı	=	acığ
duru	=	duruğ
arı	=	arığ
katı	=	katığ

II. İsim veya sıfat yapan (söz türeten) ek sesler "16"dır:

A) İsim şekilleri:

1- (v. + p - b):

Yalap, çalap, dolap, yelep.

2- (v. + ç - c):

Amaç, anaç, topaç, tıkaç, gereç, konaç, çekiç, avuç.

3- (v. + t - d):

Öğet, donat, tokat, basat, büket, yönet.

4- (v. + f):

Kuraf, eğef, yalaf, yulaf.

5- (v. + ğ):

Sorağ, sınağ, kaçağ.

İhtar: "ğ" ile biten sözlerde "ğ"nin yerine ya "v" ve yahut "k" konulmalıdır; "g" ile biten sözler için de aynı düşünce göz önünde tutulmalıdır; "f"nin kalacağı sözler de vardır.

6- (v. + h):

Sabah, harah.

7- (v. + k):

Anak, köçek, dilek, orak, ölçek, konak, durak, başak, konuk, açık.

8- (v. + l):

Kural, çatal, ağıl, çakıl, davul, gönül, çapul.

9- (v. + m):

Tutam, atım, dilim, takım, alım, satım, bakım, sürüm.

10- (v. + n):

Saman, çimen, özen, düzen, seren.

11- (v. + r):

Tomar, damar, keser, semer, şamar, çadır, onur, bakır, çukur, sınır.

12- (v. + s):

Göğüs, ulus, uras.

13- (v. + ş):

Savaş, güleş, üleş, salaş, güneş, dikiş, atış, bakış, barış.

14- (v. + v):
Sınav, saylav, söylev, sulav, ırgav.
15- (v. + y):
Kurultay, altay, kartay.
16- (v. + z):
Gündüz, boğaz, minez, talaz.

B- Sıfat şekilleri:
1- (v. + p-b):
Ap – Apaydın (çokluk ve mübalağa ifade eder).
2- (v. + ç-c):
Güleç, olgaç, inanç, dinç, gülünç.
3- (v. + t-d):
Bayat, ünat, ezit, yaşıt.
4- (v. + f):
Kof.
5- (v. + ğ):
Arığ, katığ.
6- (v. + h):
Ulah.
7- (v. + k):
Kaçak, kıyak, soyak, topak, açık, tutuk, düşük.
8- (v. + l):
Çaral, tükel, emül, kızıl, tırıl, yeşil, içkil.
9- (v. + m):
Bilem, kösem.
10- (v. + n):
Yaman, yavan, bütün, çetin, kalın, astın, açan.
11- (v. + r):
Anar, yazar, alır.
12- (v. + s):
Ayas.
13- (v. + ş):
Yavaş, geniş, sırış, öğüş.
14- (v. + v):
Bütev, yırav, yayav, verev.
15- (v. + y):
Güney, güzey.
16- (v. + z):
Gövez, uyaz, ölez, ikiz, üçüz, semiz, ucuz.

Hatıra:

1- Sesin esası olan "vokal" 8 olduğuna göre, Türk dilinde ek sesler "8 x 16 = 128" şekil alır.

2- Esas kökle r 168 olduğuna göre, Türk dilinde, iki silâplı veya bir silâplı: 168 x 128 = 21 504 söz olabilir.

Eklerin rolleri: Objeler veya düşünceler, süjeye nazaran, yakın, uzak başka başka sahalarda bulunabilirler. Her saha ayrı bir seda (V. + K.) ile anılır.

Vokaller uzak, yakın istikametlere konsonları hareket ettirir:

a, e, ı, i = yakın;

o, u, ö, ü = uzak, büyük sahayı ihtiva eder.

1) m: En yakın sahayı, mülkiyeti ve belirme sahasını gösterir.

p – b;

v – f;

ğ – y de bu sahadadır.

2) n: Sınırlı sahayı gösterir; "m"nin sahasına bitişik olan sahadaki objeleri ve düşünceleri gösterir. Herhangi bir sahada bulunan obje veya düşünceyi "m" sahasına yaklaştırır. Genellikle herhangi bir sahada bulunanları merkez olan süjeye yaklaştırır veyahut o şeylerin süje ile münasebetlerini ve o andaki zamanı gösterir. Süjenin mülkiyetini işaret eder.

3) s: Oldukça geniş bir sahayı, bu sahada bulunan "obje" veya "panse"nin yerini, süje ile bu panse ve objenin münasebetini gösterir.

z ("s"den çıkmıştır): İçine çok obje veya panse alan, "s"den farklıca –"s"yi de içine alan– büyük saha.

ş ("s" kategorisindendir): "s"den farklı, dar saha, devamlı değişir; faili kaldırır, beraberlik, genellik, kapsam gösterir.

ç: "ç, c", m ile yerini değiştirebilir. Belli, sınırlı bir saha içinde genişlik, kapsam gösterir. (Harici dünya olmaksızın, iç kavramı ve fikri yoktur.)

c, j: İdem.[1]

4) l: Uzak, büyük, birçok, belli olmayan, tespiti mümkün olmayan, gayri şahsi, belli bir sahaya bağlı değil, her sahada bulunur, her şey, enginlik, kapsam, doluluk anlamlarını gösterir ve bu kapsam içinde her obje ve düşünceyi vasıflandırır.

5) t-d: Genellikle yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık.

Bu anlamlarda katiyetle bir saha tespit ve tayin eder.

6) k: Her türlü "obje" ve düşünceyi tamamlar, manayı tayin eder. Her türlü düşünceye hareket ve faaliyet verir. Rolü oldukça kapsayıcıdır. Dilde genel etken rolünü oynar.

g, h: "k" rolünü yapar.

7) r: Yakın, belli, kati bir sahayı ve o sahadaki hareketi gösterir. Fark ve ayırmaya yarar. İstenilen şeyin olduğunu ifade eder.

Not 1: Türkçede fiil denilen ve hareket ifade eden sözlerin teşkilinde diğer sözlerin teşkilinden ayrı, başkaca bir özellik yoktur. Şema olarak alınmış olan "mek, mak", em + ek = emek; am + ak = amak sözlerinden başka bir şey değildir.

1 İdem: Onun gibi, keza; yukarıdakiyle aynı. (Y.N.)

Bu söz, hakikaten "yapmak, istemek, etmek, kuvvet sarf etmek, işlemek" anlamlarına gelir.

Sözün kökü "em"dir. Hareket ve faaliyet "em"dedir. Bu hareket ve faaliyeti tespit ve ifade eden "k"dir.

Not 2: Şimdiye kadar ek olarak kullanıldığını gördüğümüz "bak, baka, ban, bar, bız, büz, aca, çak, açak, çını, lağan, mer, arı, rak, paze, sar, cik, acak, cel, ıntı, ılı, ra, rak, ram, sak, sal, sam, anta... vs." gibi şekiller, Türk dili kök ve eklerinin hakiki orijinleri ve Türk sözlerinin teşkilindeki tabii ve lojik kanun unutulduktan sonra ortaya atılmış kalıplardır. Bunlar incelenince, hepsinin bileşik birer söz olduğu meydana çıkar. Bu kalıpların alınışında hâkim olan ilmi bir usul olmayıp bozulmuş kelimelerde tekrarlanmalarının aynı manaya geldiklerinin sezilmesidir. Dilimizin ıslahı sırasında bu gibi bellenmesi güç bir alay yapma sözleri bir tarafa bırakmak lazımdır. Bileşik ekler teşkili ancak bir usul dahilinde ve işi, anlayışı, belleyişi kolaylaştıracak tarzda olmak gerektir.

Türk Dilinin Genişliği

Bu genişlik Türk dilinin orijinindeki hususiyetten ileri gelmiştir. Şöyle ki:

A- Türk dilinde aynı bir "obje"yi veya aynı bir "düşünce"yi gösterebilen türlü söyleniş ve şekilde çok kök vardır. Burada şunu bilmeliyiz ki, bu herhangi bir anlam için, ayırtsız olarak herhangi bir kök gelişigüzel kullanılır demek değildir. Bir de aynı "obje"yi veya aynı "düşünce"yi anlatabilen türlü kökler, o "obje" veya "düşünce"nin ayırtlı bir halini, vasfını nüanslandırır. Bu, primitif[1] devirde olmasa bile, sonradan böyle olmuştur.

B- Anlatmak istediğimizi ikinci bir yönden aydınlatalım. Türkçede, aynı bir "kök", materiye[2] veya abstre, türlü anlamlara gelir.

§ Bu meseleyi nasıl aydınlatmalı? Ve bir söz karşısında, kökün hangi anlamı üzerinde durmalı? Bunun için, sözün bütün türeme şekillerini ve onun bulunduğu cümledeki yerini dikkatle göz önünde tutarak incelemek lazımdır. Bundan başka kesin bir metot yoktur.

§ Aynı bir "obje"yi veya bir "düşünce"yi türlü köklerin anlatabilir olması nasıl yol almıştır? Bunun için Türk dili köklerinin orijinine gitmek ve Türk dilinin kuruluşundaki natürel ve lojik kanunu bulmak lazımdır. Bunda Türk jenisini[3] iyice kavramak şarttır.

§ 1) Türk dilinin ana kökü ve onun doğurduğu esas kökler vardır. O köklerden zamanla bir silâplı ve çok silâplı sözler türemiştir. Bunların fonksiyonları, materiyel ve abstre anlamları nüanslandırılarak berkitmek olmuştur. Bununla beraber en modern sözlerin anlamları, orijinal ana ve esas köklerin anlamını içlerinde saklamaktadırlar. Türk sözlerinin noblesi[4] de bundadır.

1 Primitif: İlkel. (Y.N.)
2 Matériel (Fr.): Maddi. (Y.N.)
3 Génie (Fr.): Deha. (Y.N.)
4 Noblesse (Fr.): Asalet, soyluluk. (Y.N.)

2) Türk köklerinin geniş ve kapsal kapasitelerinden dolayı aynı bir "ide"yi anlatmak için başka şekillerde görünen dil elemanlarından, başka başka şekil ve söyleyişte kelimeler türemiştir. Bu, Türk dilinin ne kadar geniş ve riş[1] olduğunu göstermektedir.

Morfoloji

1) Türk dilinin etimolojisi anlaşıldıktan sonra, morfoloji bakımından incelenmesi kolaylaşır.

Türkçe sözler ya:

A- Köklere ekler gelerek teşekkül etmiştir (basit sözler);

Veya:

B- İki veya üç sözün birleşmesiyle olmuştur (bileşik sözler).

2) Bileşik sözlerde, hemen daima birinci veya ortadaki söz "kök" olan sözdür.

3) Bileşik sözlerde başa gelen kök sözün ekseriya vokali düşer; sözün konsonu sade bir prefiks[2] şeklinde bulunur.

4) Türkçe sözler etimoloji bakımından şu sıra üzere teşekkül eder: (v. + k. + v. + k. + v. + k...); fakat fonetik kanunun icabı olarak kelime büyüdükçe, baştaki vokal düşebilir; kelime içinde de ekseriya konsondan sonra onu sedalandıracak vokal gelirse, konsondan evvelki vokal düşer. Bu suretle iki konson yan yana bulunmuş olur.

5) Türkçe sözlerin etimolojisinde aynı cinsten iki konson yan yana bulunmaz.

Bu şekilde görülen konsonlardan birincisi bir uzatma sözünün, morfoloji icabı, yerini tutmak üzere, ondan sonraki konsonun tekrarlanmasıdır:

Belli = beğeli dir;

l = ğe

Not:

A) Vokallerin vazifeleri, uzak ve yakın mesafe ve hareketleri göstermektir; asıl manayı tespit eden konsonlardır.

B) Şekil olarak (8 vokal x 21 konson) 168 kök vardır. Ancak:

C) Kökler orijin ve etimoloji bakımından "7" kategoriye ayrılabilir:

I) V. + ğ (g, y, k, h)

II) V. + b (p, f, m, v)

III) V. + c (j, ç, ş, s, z)

IV) V. + d (t)

V) V. + n

VI) V. + r

VII) V. + l

Bu kategorilerin incelenmesinden şu netice çıkar:

1) Birinci kategoride görülen harfler, birtakım nüanslar yapmakla beraber, hemen hepsi aynı rolü oynar.

II., III., IV. kategorilerde de aynı hal vakidir.

1 Riche (Fr.): Zengin. (Y.N.)
2 Préfixe (Fr.): Önek. (Y.N.)

2) Kök halinde "7" kategori ve hatta "168" şekildeki kökler, evvela müştereken orijindeki "9" manayı ihtiva ederler. Bu manalar şunlardır:

1- Güneş'in kendisi;
2- Güneş'in saçtığı ışık, aydınlık, parlaklık;
3- Güneş'in verdiği sıcaklık;
4- Ateş;
5- Yükseklik, büyüklük, çokluk, kuvvet, kudret, esas, sahip, Allah, efendi;
6- Hareket, mekân, zaman, mesafe, hayat, gıda, büyüme, çoğalma;
7- Renk, su;
8- Yer, kara, toprak;
9- Ses, söz.

Manalarının nüanslanması, materiyel, konkre[1] ve abstre anlamların çoğalıp genişlemesi, köklere gelen eklerin ilave ettikleri anlamlarla belirir.

* * *

Bu notları birkaç örnekle izah edelim:

Ağ = yükseklik (5. mana, not, C 2)

+ ım = ağım = irtika,[2] yükselme ("ağ", obje veya süjenin kavramının kendisi; buna hareket veren "ım"dır).

Ak = hareket (6. mana, not, C 2)

+ ım = akım = cereyan ("ak", obje veya süje, ona hareket veren "ın").

Ap = büyük (5. mana, not, C 2)

+ ağ = apağ = apa = cet ("ap" kökündeki büyüklük manasını, süjede aydınlatıp tespit eden "ğ" konsonudur); "apa" = mabut, put manasına da gelir (Radlof).

Ar = mekân (6. mana, not, C 2)

+ ağ = arağ = ara = mesafe (izahı evvelki gibi)

Ir = mekân (6. mana, not, C 2)

+ ak = ırak = uzak

Is = ateş (4. mana, not, C 2)

+ ığ = ısığ = ısı = sıcak, hâr

İl = kudret (5. mana, not, C 2)

+ ik = ilik = melik, kral

İr = kudret (5. mana, not, C 2)

+ ez = irez = cesur ("ir"i yani kuvvet ve kudreti meydana çıkaran "z" konsonudur. Bu tecelliyi süjeye yaklaştıran "e" vokalidir).

Öz = ışık (2. mana, not, C 2)

+ en = özen = dikkat (ışığı, süjenin bitişiğinde harekete getiren "n" konsonudur).

Ur = hareket (6. mana, not C 2)

+ uş = uruş = harp, mücadele ("ur" fiilini kendi muhitinden çıkarıp gösteren ve süjenin dışında müşterek bir mıntıkada harekete getiren "ş" konsonudur).

1 Concret (Fr.): Somut. (Y.N.)
2 İrtika: Yükselme. (Y.N.)

Ut = ateş, hararet (4. ve 3. manalar, not, C 2)

+ an = utan = hicap ("ut"u, süjenin bitişiğinde belirten "n" konsonudur).

Ür = büyüklük, çokluk (5. mana, not, C 2)

+ em = ürem = faiz, çoğalma ("ür" anlamını obje veya süjede harekete getiren, "m" konsonudur).

Kapu: kelime bileşiktir:

k + apuğ

uk = . k = büyük, kudret, hâkim (5. mana, not, C 2)

+ ap = ışık (2. mana, not, C 2)

+ uğ = ışığın geldiği yer

ap + u . = apu

kapu = ışığın geldiği yeri tutan, oraya hâkim olan.

Akıl = ak = kudret, hâkimiyet (5. mana, not, C 2)

+ ıl = her şey, bütün harici ve dahili âlem, kapsam.

akıl = her şeye hâkim olan.

Orijinal Köklerin Genişlemiş Kavramları

I- V. + ğ (g, y, k, h) = Aile, akşam, alev, atmak, anlamak, ateş, ayak, ayırmak, baba, bağ, bağırmak, bina etmek, bir yıldızın kursu, bitirilmiş olmak, büyük, büyüklük, çehre, çinko, dağ, deniz, doğruluk, dolu olmak, efendi, el, elbise, eski, ezmek, feryat etmek, fışkırmak, geniş, genişlemek, gök, görmek, götürmek, gözyaşı, gün, güneş, hakikat, halat, hararet, hayat, hayvan, hiddet, hiddetli olmak, himaye etmek, hizmet, idare etmek, istikamet, iş, işletmek, iyilik, kalabalık, kalın, kalın bir şey, kapatmak, kapu, kazmak, kızarmak, kurşun, kuvvet, kuyu, liyakat, lütuf, lütufkârlık, mülk edinme, nehir, nida, noksan, olumsuzluk, parlamak, resim, sabah, sahip, sahiplenme, sanat, servet, sevk edici, sıhhat, söz, su, sürü, şarkı söylemek, şekil, şişman, tasavvur, tesis etmek, tutuşturmak, urmak, ücret, üluhiyet, yağmur, yağ sürülmüş, yakmak, yapmak, yaratıcı, yaşamak, yemek yemek, yerleşmek, yığın, yükselmek, yürüme, zekâ, ziya.

II- v. + b (p, f, m, v) = Bol miktarda bulunmak, büyük, çağırmak, deniz, düzeltilmiş, eğilmek, ehemmiyetli şahıs, eşik, ev, halat, himaye etmek, ince, iplik, kırılmış şey, kıvrımlar, kullanılmış, kuşun tepeliği, oda, oğulmuş mahal, su, şişmanlık, şualanma, tazimkâr unvan, toz, yağmur, yayla, yeni yuvarlaklaşmış şey, zürriyet.

III- v. + c (j, ç, ş, s, z) = Açık yer, açılan yer, ağız (ak) taki manalar, ateş, ayrılmak, boş, büyük, çağırmak, çıkmak, delik, deniz, doğurmak, efendi, gök, gözyaşları, güzellik, hububat ambarı, ısırmak, ilk, ilim, işitmek, kaide, kapı, kırmızılık, kızartmak, koku, nefes, pişirmek, ruh, sahip, sanat, serbest, serinlik, sıcaklık, soyunmak, su, şekil, tasavvur, toz haline koymak, vahşi, yakmak, yardım, yatak, zekâ, ziya.

IV- v. + d (t) = Akıllılık, aşınma, atmak, ayırmak, baba, bir şeyi kontrol ederek ona nezaret etmek, büyük, delik, efendi, el, evvel, feryat, geçilen yer, gürültü, hararet, hayat, himaye etmek, ısıtmak, işitmek, kâhin, kanat, kenar, kovmak, kudret, kullanma, kuvvet, nehir, nida, oda, ot, oyuk mahal, papaz, parlamak, sahip, sevk etmek, sihirbaz, söz, su, tesis etmek, urmak, uymak, valide, yağmur, yakmak, yapmak, ya-

ratılış, yardım, yatak, yayılmak, yol, yüksek mevkide olan şahsiyet, zaman geçmek, zekâ, ziya.

V- v. + n = Adam, av, azlık, birlik, büyük, efendi, esnasında, gitmek, gök, göz, içinde, ilk, inlemek, istimdat iş, işitmek, kadar, mahal, meyil, mükemmel, oğul, saadet, seda, üstünde, vahdet, vazife, yardım istemek, yüksek, zaman.

VI- v. + r = Adam, aile, akış, ateş, ayırmak, bağ, bağırmak, beyaz, büyük, çekilip gitme, dağıtmak, demir, doğurmak, dua etmek, düğme, eğrilme, erkek, gece, gün, güzel, hararet, hasat, hayat, hendek, ilkbahar, insan, kabile, kahraman, kalabalık, karanlık, kavim, nehir, nida, oğul, parlaklık, sabah, saf olmak, seyahat etmek, sıvı, soğuk, söz, su, sürü, takip etmek, tamamlanmış, taravet, temiz, tesis etmek, tomurcuk, tulû, türkü, uzun, vermek, yakmak, yar, yıkmak, yürümek, zaman, ziraat etmek, ziya, zürriyet.

VII- v. + l = Aldatmak, alıkoymak, alıp kaldırmak, ateş, bağlamak, beyaz, büyük, çitle çevrili arsa, değiştirmek, deniz, dolu, düşman, feryat, getirmek, göl, gün, hâkim, halk, hararet, himaye, kuşatmak, ittifak, kanal, kütle, millet, muhafaza, muhterem, orman, rutubet, rüzgâr, sabah, seda, söz, şehir, tulû, yabancı, yabani, yakalamak, yüksek, zaman, ziya, zürriyet.

Özet

İnsan, benliğini, kendini saran harici âlemdeki objeleri tespit fikrine eriştiği zaman anlamıştır.

İlk insanlar için ilk tanınan obje Güneş olmuştur. İlk insanlar, maddi ve abstre kavramları, Güneş'i inceleye inceleye bulmuşlar ve bütün bu kavramları, ona isnat ederek ifade etmişlerdir. İlk insanların bu yönden tespit edebildikleri evvela maddi ve çok sonra abstre manaların başlıcaları şunlardır:

1- Güneş'in kendisi;
2- Güneş'in saçtığı ışık, aydınlık, parlaklık;
3- Güneş'in verdiği sıcaklık;
4- Ateş;
5- Yükseklik, büyüklük, çokluk, kuvvet, kudret, esas, sahip, Allah, efendi;
6- Hareket, mekân, zaman, mesafe, hayat, gıda, büyüme, çoğalma;
7- Renk, su;
8- Yer, kara, toprak;
9- Ses, söz.

İlk insanlar, bütün bu materiyel ve abstre varlıkları Güneş'e ilk ve son verdikleri isimle birbirine anlatırlardı.

Türk dilinde, Güneş'e ve Güneş'ten alınan yukarıda saydığımız kavramlara verilmiş olan ilk ana isim A'dan başlayarak:

A + A,

A + A + A,

A + A + A + A = Ağ olmuştur.

O halde ilk ana kök (ağ)'dır. Bu kök, hem Güneş'in, hem ondan anlaşılan kavramların müştereken adı olarak kullanılmıştır.

İnsanın boğazı, gırtlağı, ağzı, dili, dişi ve dudakları insanlığa layık bir şekil aldıkça, bu "a" vokali birçok söyleyiş şekli bulmuştur. Bugünkü Türkçemizde biz bunları sekiz vokal olarak tespit etmiş bulunuyoruz.

Bu sekiz vokal önüne bir okunmaz "ğ" getirdiğimiz zaman hasıl olan sekiz tip kök, aynen ilk ana kök olan "ağ" mahiyetindedir.

Bunların arasında hiç fark yoktur denilemez. Çünkü vokaller yakınlık ve uzaklık gösterir. Fakat daima ana kökün yakınında ve uzağında mevcudiyetini değiştirmez.

İlk insanların ilk devrinde bu okunmaz ğ: y, k, g, h, v, m, b, p, f olmuştur. Bunlar dahi Türk dilinde esas kökler olarak kabul olunur. Bu dilin mucidi olan Türkün düşünce kuvveti yükseldikçe kendisini saran harici âlemin muhtelif tabakalarındaki yakın, uzak objeleri birbirinden ayırt etmek için çabalamış ve bunun neticesinde boğazından sonra dilini, dişini, dudağını kullanabilecek hale geldikçe, S, R, T-D, N, L... gibi türlü kategorilerden, konsonlara türlü vokalleri yardımcı kılarak kökler yaratmıştır. Bütün bu kökler –ki bugün Türkçemizde en açık olanları tespit olunmuştur– 168'dir. Bu 168 kök hep beraber bir defa Güneş'in adı olmuştur. Sonra, Güneş'ten alınmış olan ilkin anlamların da adı olmuştur. Bugün herhangi bir Türk dili lügati açınız, orada bu dediğimizin hakikat olduğuna şahit olan sayısız sözlerle karşılaşırsınız.

Şimdiye kadar olan ifademizden çıkan da şudur:

Birçok şekilde ve tipte öz sözler, ayırtsız aynı obje veya süjeleri müştereken ifade etmiştir.

Bunu başka türlü ifade edelim:

Aynı obje veya düşünce, birçok tipte köklerle ifade olunmuştur.

İşte Türk dilinin etimolojik safhası budur.

Tabii, Türk dili bu ilklikte kalmamıştır: Düşünüş, bin bir gözlem ve tecrübe ve bir de sosyal hayatın zorlamasıyla dil ikinci gelişme devrine geçmiştir. Bu devirde artık en büyük tanıdığı Güneş'i yerinde bırakmış, gözünü ve aklını Güneş'ten aldığı ışıkla kainata yaymıştır. Bu genişleme devresinde, ana kökü ve esas kökleri göz önünde bulundurmakla beraber, artık şuurunu gördükleri üzerinde hâkim kılmaya başlamış, yani **kendisini,** taptığı Güneş'in yerine koymuştur. Bu kadar değil, kendisinden başka tespit ettiği her objeyi de Güneş'in yerine koymuştur. İşte ancak bu geniş düşünce ve hareket kabiliyeti sayesindedir ki, dil denilen varlık vücut bulmuştur. Dil, düşüncenin yanında yer alınış, tabii, lojik bir varlıktır. Esas etken, düşüncedir. Bu, asla unutulmamalıdır.

* * *

Bu hakikati olduğu gibi tanıdıktan sonra şu izahlar kolayca anlaşılır:

1- Türk dilinde ana ve esas kök şekli "V. + K"dır: "ağ, ak, ah, ay, ab..." Bunlar Güneş ve Güneş'ten aldığımız kavramların ifadesidir.

2- "Ka, ha, ya, ba..." aynı kavramın ifadesi gibi alınmıştır. Hakikatte doğru olmayan bu şekiller, esas kök yerine geçmiştir. Derhal söylemeliyiz ki, bunlar şu bileşik sözlerin basitleşmiş şekilleridir:

ağ + ak + ağ = kağ

ağ + ah + ağ = hağ

Yumuşak "g"ler düşünce "ka, ha..." kalıyor.

3- "Kap, hap, maç, yat..." gibi monosilâp Türk sözleri de, daima, etimolojisinde bileşik olan ilk Türk sözünün morfolojik şeklidir. Bu sözleri etimolojilerine çevirelim.

ak + ap = akap = kap (kökün vokali düşmüştür)

ah + ap = ahap = hap (kökün a'sı düşmüştür)

ağ + anı + aç = maç (burada kökün kendisi düşmüştür; onun yerine geçen hecenin vokali de düşüyor, maç oluyor)

ay + at = ayat = yat (kökün vokali düşmüş yat olmuştur.)

Bu küçük izahtan anlaşılmak ve üzerinde durulmak lazımdır ki, "yap, yak, yat..." gibi sözler asla kök değildirler. Etimoloji ilminin emri budur. Ama bunlar birer şekildir, bu şekli izah eden morfolojidir.

Bu söz şekli üzerinde evvela hâkimiyeti gösteren etimoloji ilmi olmuştur. Morfoloji ilmi, etimolojiyi gücendirmeksizin bu aslı alıyor ve onu, etimolojinin de hoşuna gidecek şekillere sokuyor. Etimoloji bunu beğeniyor, çünkü, en nihayet, gerek etimoloji, gerek morfoloji, o dili yaratan insanın tabii ve lojik seyrinin tatbikatına hizmet etmekten başka bir şey yapmıyor.

* * *

Morfoloji, etimolojiyi şekilden şekile koyuyorsa, bu, tesadüfi bir şey değildir. Bu da ayrıca, bağımsız bir ilmin icabıdır. O ilim, fonetik ilmidir. Fonetik ilmi, etimoloji ve morfolojiyi göz önünde tutmakla beraber, kelimeleri kulağa hoş gelecek yolda, tam ve toplu manasına getirmeye hizmet eden bir ilimdir. Bu ilim şuna dikkat eder:

Kelimenin ifade etmek istediği kavramı kısa, toplu, kaynaşmış bir şekil ve ahenkte tezahür ettirmek.

Fonetik ilmi aşağıdaki rolü yapar. Orijinal sözleri bir defa morfolojiye verir, ondan çıktıktan sonra da onları kontrol eder, lüzum görürse morfolojik sözler üzerinde değişiklikler yapar. Yaptığı değişikliklerin başlıcaları şu suretle izah olunabilir:

Etimolojide, vokalsiz gelemeyen konsonlara dikkat eder: vokal + konson, vokal + konson, vokal + konson... İşte bu tekrarları görünce morfolojiyle birleşerek şu kararı verir: Kelimelerdeki konsonları okutabilmek şartıyla vokalleri mümkün olduğu kadar kaldırmak. Bu iki ilim, bu noktada ittifak eder ve karar verir. Kararları şudur:

Sözün ilk parçasından ziyade son parçasında konsonların okunmasına yardımcı vokaller geldikçe, lazımdır ki, konsonlar kendi vokallerini bıraksınlar. Örnek:

Ayıpılamak – ayıplamak

Karışılamak – karşılamak... vs.

Bizim üzerinde durduğumuz nokta şudur; yeni Türk dili âlimleri bu noktalara ehemmiyet vereceklerdir:

Türk sözlerinde kök: (V. + K.)'dır. Bu monosilâptır: "ak, ar, al, as, aş..." gibi. Fakat yine monosilâp olan "yok, çok, göz, göl..." sözleri asla kök değildirler. Bunların bileşik sözler olduğunu derhal dikkat nazarına almak lazımdır. Bu gibi monosilâp görülen bileşik sözlerde dikkat edilecek nokta şudur:

Bunlar birer kelime midir, yoksa bileşik bir söz müdür? Çünkü her ikisi de olabilir. Mesela, akıl; bu söz bir kök ve bir ekten meydana gelen tek sözdür. Ama "yağmur" bileşik bir sözdür. Bunu ve benzerlerini şöyle ikiye ayıralım:

Yağmur = ay + ağmur
Çamur = aç + ağmur
Hamur = ah + ağmur

Bu kelimelerdeki ikinci söz (ağmur), akar su manasına gelir. Kelimeye prefiks gibi girmiş görünen köklerden "ay" yüksek demektir ve süje veya objenin kendisinden sonraki mıntıkayı gösterir; "aç" yer demektir; "ah" yiyecek, hububat demektir, un demektir ki, o da hububatın ezilmiş şeklidir. Şimdi yağmurun yukarıdan gelen su, çamurun toprak kavramında olan bir şeyle karışmış olması, hamurun da hububatın insanların yiyeceği bir tarzda öğütülmesine karışması kavramları kolaylıkla anlaşılır sanırız.

* * *

Şimdiye kadar verilen izahat, Türk dilinin ilkinliğine ve ondan sonraki şuurlu vaziyetin gelişimine ait bulunmaktadır. Şüphesiz bu birinci ve ikinci devreden sonra Türk dili yaratıcılarının yüksek şuur ve kabiliyetlerinin eserlerini, yine yarattıkları dilde görmek mümkündür. Artık bu son ve yüksek sahada Türk, geçen devirleri unutmamakla beraber, jenisinin kuvvet ve kudretini, yarattığı dilin yüksek kabiliyeti ile yoğurarak yepyeni ifadeler, terimler yaptığını ve yapabilir olduğunu göstermiştir. İşte bu yüksek jeni eseriyledir ki, dünya yüzünde konuşulabilen en yüksek diller, insan zekâsının, düşüncesinin yüksek ifadesini tespite yarayabilmiştir.

* * *

Eğer biz, bugünkü Batı Türkleri, kendimizi bu mertebede dilce muvaffak görmüyorsak, bu, yalnız bizim "bizimizi" görmemekliğimizden başka bir şey değildir.

Gözümüzü aklımıza bağlayarak açarsak ve ilkin devirden başlayarak içinde bulunduğumuz zamana kadar Türk'ü ve Türk dilini değerlendirirsek, ondan sonra aklımızla beraber gözümüzü yükseklere ve bütün âleme yayabilirsek, işte o zaman kendimizin ve dilimizin ne olduğunun farkında oluruz.

Tatbikat

Türk Dilinde Olumsuzluk Edatı

1) Türk dilinde söze bağlanan olumsuzluk edatı, esas olarak birdir: "V. + Z.". Olumsuzluk edatı olarak kullanmakta olduğumuz "mez", bileşik bir sözdür; etimolojisi şöyledir: "Em + ez". "Em" kök olarak Türkçede kuvvet, hayat, hareket manalarına da gelir. "Ez", ek olarak uzaklık, uzaklaşma, yokluk anlamını gösterir: em + ez = emez; baştaki vokal fonetik icabı olarak düşebilir: "mez", kuvvet ve hareketin uzaklığını, yokluğunu, yani kuvvet ve hareket kavramının aksini bildirir. "Mez" sözünün, "mey", "meğ" ve "ğ" düşerek sadece "me" şekilleri de vardır.

"Eğ" ve "ey" sözleri, kök olarak, uzaklaşmak, nihayete varmak, bitmek, kesilmek anlamlarına da gelir; yani "ez" ekindeki manaya sahiptir. Bundan dolayı "meğ, me, mey = mez"dir. Ufak bir şekil farkıyla, aynı anlamı ifade ederler ve aynı rolü yaparlar.

İzah:

(Gel - me - m)'de "me (ğ)"i görürüz.

(gel - mez - sin)
(gel - mez)
(gel - mez - siniz)
(gel - mez - ler)

} Bu kelimelerde de "mez" şeklini görüyoruz.

(gel - mey - iz)
(gel - mey - iniz)
(gel - mey - orlar)

} Sözlerinde de "mey" şekli görülür.

"gel - iy - orum" sözünün karşısında "gel - meğ + iy - orum" şeklinin morfolojik ve fonetik icabı olarak kaynaşmış şekli olan "geliyorum" şekli pek tabiidir.

2) İsimlerin sonunda görülen olumsuzluk edatı da birinci maddede anlattığımız (V. + Z)'den başka bir şey değildir. Sanıldığı gibi "siz, süz..." değildir. Bu şekli nasıl aldığını kısaca anlatalım. Mesela:

"Evsiz, parasız, susuz, ormansız, kitapsız, odasız..." gibi kelimelere bakılınca olumsuzluk edatı olarak "siz, sız..." gibi bir şekil görünüyor ve bu ek her kelimenin sonunda aynı rolü yapıyor. Ancak, "ev, para, su, orman, kitap, oda..." kelimelerini ele alınca düşünülmek lazımdır ki, mesela "evsiz" demek, "ev yok" demek değildir, "evi yok" demektir. "Parasız", "para yok" demek değil, "parası yok" demektir; diğerleri de böyle. O halde "ev + i", "para + sı", "su + yu", "orman + ı", "kitap + ı", "oda + sı" sözlerinin sonlarındaki "i, sı, yu, ı, ı, sı" işaretleri neyi gösterir?

Görülüyor ki, herhangi bir sözün olumsuz şeklini yapmak için evvela o sözün gösterdiği şeyin bir süje veya obje ile sahiplendirilmesi lazımdır. Eğer o sözün gösterdiği mana, sahipsiz ise onu evvela sahiplendirmek, yani (sahip anlamına olan) "is" ile birleştirmek lazımdır. Şimdi:

(Ev + is) = eve sahip olan demek.

(Ev + is) + iz = evsiz = eve sahip olmayan demek.

(Para + as) = para sahibi olan demek.

(Para + as) + ız = parasız = paraya sahip olmayan demek.

3) Türk dilinde bağımsız olarak kullanılan olumsuzluk edatı "ne"dir. Bu söz orijininde şu suretle meydana gelmiştir: (en + eğ).

"En" kökü, Türk dilinde "em" köküne bitişik bir mahiyette olup hemen hemen yakın anlamları gösterir.

"En", bilindiği gibi saha ve hareket anlamlarına da gelir.

"Eğ", 1. maddede gösterildiği gibi, uzaklaşmak, nihayete varmak, bitmek, kesilmek, yani yok olmak anlamında olarak "en" köküne yapışınca, (en + eğ) = eneğ = hareket, kuvvet, faaliyet, hayat yok demektir. İşte bu şekil, morfolojik değişme ve fonetik icaplarla basit olan "ne" şeklini almış ve olumsuzluk gösterir bir edat olmuştur:

Ne yazar, ne okur;

Ne yer, ne içer... gibi.

"Ğ", "ne" şeklinde düştüğü gibi, "nah" şeklinde de (h) kılığıyla kendini göstermiştir: "nah sana", "nah ona" sözlerinde görüldüğü gibi, ki "sana yok", "ona yok" demektir.

Farsça zannolunan "nâ = nağ" şeklinde "a" uzatılarak, "ğ"ye yeri veriliyor. Söz tamamen Türkçedir. Yakut dili lügatinde:

nâ = yokluk anlamındadır:

"nâduruk" = bir şey kalmaksızın.

Görülüyor ki, "nâ" Türkçe hem olumsuzluk edatıdır, hem de başta kullanılmıştır. Aynı anlamda "nayduruk" şekli de vardır.

Yakutçada "nay nay" = yapma anlamınadır.

İhtar

Bu edat, soru edatı da olmuştur. Onu da ayrıca izah edeceğiz.

Tatbikat:

Türk Dilinde Sorucu Sözler

1) Türk dilinde genel sorucu söz: "ne?"dir. Bu söz, orijinde bileşiktir; şu suretle: (en + eğ).

"En" süjeyi doğrudan doğruya saran, ona bitişik sahayı gösterir. Bu sahada herhangi bir hareket veya mevcudiyet, süjeyi şiddetle alakadar eder. Mesela, herhangi bir alamet, işaret, yüz, ses, renk, ışık, hakikat bu sahaya girdiği vakit süjenin kuvvetle, dikkatle alakasını çeker.

"Eğ" sözü, "olumsuzluk edatı" bahsinde saydığımız bütün anlamları ihtiva eder orijinal bir Türk köküdür.

"En" ve "eğ" sözleri birleşince: en + eğ = eneğ: süjenin, genel olarak nazarı dikkatini çeken, anlamak lüzumunu duyduğu keyfiyetin ifadesi olur. Bu söz, morfoloji ve fonetik icabı olarak, son "ne" kısa şeklini almış bulunuyor.

2) Yine sorucu söz olarak kullanılan "mi?"nin etimolojisi de şudur:

"Em" sesi ve sözü, süjenin kendisidir: "men, ben"de de görüldüğü üzere, "b = m"dir.

"İğ", 1. maddede izah olunan anlamdadır. Bu iki söz birleşince: "em + iğ = emiğ", süjenin doğrudan doğruya alakalandığı, mutlaka anlamak lüzumunu duyduğu keyfiyetin ifadesi olur. Bunun basit şekli "mi?" olmuştur.

Görülüyor ki, "mi?", "ne?"den daha çok kuvvetlidir. Çünkü "mi?", süjenin doğrudan doğruya kendi içinde hasıl olan alakanın "ne?" ise yakınında hasıl olan alakanın ifadesidir.

3) İnsanları sormak için kullanılan "kim?" işaretini de gözden geçirelim. Bu söz de, görüldüğü gibi, bileşiktir. Orijinde şekli "ik + im"dir.

"İk" kökü, bundan evvelki 1. ve 2. maddelerde kapsamlı anlamları gösterilen "iğ" kökünün aynıdır.

"İm" bundan evvelki 2. maddede mahiyeti anlatılan "em"in kendisidir.

Görülüyor ki, "kim?" sözü, "miğ" sözünün ters şeklidir. Aynı rolü yapar.

4) Hem canlı ve hem cansız şeyleri göstermek için kullanılan: "hangisi?", "hangimiz?", "hanginiz?" şekillerindeki sorucu sözler bileşiktirler. Şöyle:

"han + gisi"; buradaki "gisi", "kişi"nin kendisidir.

"han + gim + iz"; bu sözün ortasındaki "gim", yukarıda bileşik anlamını ve rolünü izah ettiğimiz "kim"dir.

"han + gin + iz"; bu sözün ortasındaki "gin", "kim + in"dir; "m" düşmüştür; kimin = kin = gin olmuştur.

Bu sözlerde etimolojisi araştırılacak bir söz kalıyor: **"han"**. Bu söz de bileşiktir: "h + an + han". Kök, "h"dir; Türk dilinde orijinal kök "vokal + konson"dur. Onun için "h" konsonunun başına vuayelini[1] koyalım: **"ah"**. Bu kök, anlam itibariyle, "ak" ve "ağ" köklerinin aynıdır. Bu itibarla evvelki maddelerde anlamı izah olunmuştur.

"An"a gelince, madde 1'de gördüğümüz "en"den başka bir şey değildir.

Anlaşılıyor ki, "ah + an"ın hafif ve kısa şekli olan "han", 1. maddedeki "en + eğ"in ters şeklidir ve manası da aynen onun gibidir. Fakat bu şekilde bağımsız olarak değil, "kim" ve "kişi" ile beraber insanlar hakkında sorucu söz olmuş bulunuyor.

Hatıra: Geçen sözlerde, vokallerin değişiminin izahına itiraz görülmemiştir. Bu hususta genel olan "V. + K." formülü göz önünde tutulmalıdır.

1 Voyelle (Fr.): Sesli, ünlü. (Y.N.)

Notlarımızı anlatan

İ Z A H

1- " Etimoloji, morfoloji ve fonetik bakımından Türk dili" hakkındaki şu notların ifade ettiği fikirler, 26 Eylül 1932 tarihindeki Dil Kurultayından beri geçen üç sene içinde, Türk dili üzerinde ve bu münasebetle diğer dillerde yapılan ~~mütemadi~~ tetkik ve araştırmalardan ~~ve bu vesile ile filolojiye dair muhtelif nazariyelerin~~ ve dille alâkadar olan filozofi, psikoloji, sosyoloji bahislerinin gözden geçirilmelerinden doğmuştur. Bu doğuş, filolojide bâzı yeni bir teori olarak görülebilir. Bu teorinin temeli, ~~bugüne kadar hiç bir nazariye ve ilimde sârih olarak ifade edilmiş değildir. O, bütün bu tetkik ve tahkikların neticesinde intikal edilmiş olan bir esastır. O esas~~, insanın, a benliğinin ~~dışarıya~~ ışık ve ateş veren güneşle münasebetini tanıtmış olmasıdır fikridir.

~~Büyükçesine ve cesaretle üzerinde durulan nokta~~, insanın güneşle ilk alâkası ve bütün mefhumları ondan, onun türlü görünüşlerinde ve değişmelerinden veya kaybolmasından, yürüyüşünden alma ~~olduğunu~~ düşünüş ~~tarzıdır~~ inkişaf ve kemiyet peyda etmesidir. ~~Nihayet~~ güneşe de ve bütün kâinata da hâkim ~~olmuş~~. Bu elbette üzerinde durulmaz

Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili eserinin "Güneş-Dil Teorisi Esası ve Kaynakları" başlıklı bölümünün daktilo edilmiş ve Atatürk tarafından üzerine el yazısıyla çıkmalar yapılmış müsveddesinin birinci sayfasının fotokopisi.

lûga

ve düşünülmesi çok gerekli ~~olan~~ bir meseledir. ~~Fakat~~ biz, bunu en tabiî ve en lojik bulduğumuz içindir ki yukarıda işaret ettiğimiz inancı ~~muhafaza~~ göstermiş bulunuyoruz.

Yeni ~~dil~~ dediğimiz teorinin temelini ~~kurduğumuz~~ ~~kabul ettikten sonra bunu tetkik~~ tevsik için ~~meydan olacak tetkiklere girişti~~ ~~Bu meyanda tetkik mûcibinde~~ başlıca ~~eserlerini söylemeliyiz~~ şu eserleri gözden geçirelim:

a) Büyük, ~~muhterem~~ rus ~~dil~~ âlimi Pekarski'nin Petrograt'da 1907 den 1930 a kadar parça parça basılmış

"Slovar Yakutskago Yazıka"

yani Yakut dili lûgati adlı eseri.

b) Hilaire de Barenton'un 1932 de Paris'te basılmış olan "Etude oriental no: 7. L'origine des langues, des religions et des peuples" I. partie " Les radicaux primitifs des langues concervés dan le sumerien ou lexique sumerien - français" adlı kitabı;

c) Aynı zatın 1933 te "Etude oriental no: 8- l'origine des langues des religions et des peuples, II. partie, Les langues, leur dérivation du sumerien ; les religions, leur origine dans le sacrifice; Les

Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili eserinin 'Güneş-Dil Teorisi Esası ve Kaynakları' başlıklı bölümünün daktilo edilmiş ve Atatürk tarafından üzerine el yazısıyla çıkmalar yapılmış müsveddesinin ikinci sayfasının fotokopisi.

peuples, ils se différencient par leurs rites" kitabı

/ Not : Etrüsklerin Türk olduğunu tarih isbat edegelmiştir. Etrüskçenin de Türkçe olduğunu bu kitap ve emsalinde Türk olan okuyucular görecektir. /

ç) Etrüsk dili, diller arasındaki yeri, bazı tekstlerin incelemesi

/ La langue étrusque, sa place parmi les langues, étude de quelques textes Par B. Carra de Vaux (Paris, 1911)

/ Not : Etrüsklerin Türk olduğunu tarih isbat edegelmiştir. Etrüskçenin de Türkçe olduğunu bu kitap ve emsalinde Türk olan okuyucular görecektir. /

Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili eserinin "Güneş-Dil Teorisi Esası ve Kaynakları" başlıklı bölümünün daktilo edilmiş ve Atatürk tarafından üzerine el yazısıyla çıkmalar yapılmış müsveddesinin üçüncü sayfasının fotokopisi.

d) İspanyanın şimalinde ve Fransanın cenubunda kâin Pirene dağ larında yaşayan ve bir parçası da Meksika'da bulunan, Bask dillerine a "Meksiko - Çapultepe"de bulunan üyelerimizden, Tahsin Mayatepek'in yer de yaptığı tetkiklere ait raporları; bu raporler Bask diline ait oldu gibi, ondan başka Peru'da konuşulan Keşuha ve o kıt'alardaki muhtelif yerli unsurların - ki başlıcası Maya'lardır(+) ~~ve tarihin Türk olduklarına işaret ettiği unsurlardır~~ - onların dillerine ait raporlardır.

Bütün bu eserler üzerindeki tetkiklerimiz buluşlarımızı ~~yazıya geçirdiğimizde~~ Kurucu Meclisimize ~~bir ümit temin edecektir~~. gönderecektir.

2- Şimdi gayet mühim bir noktayı ifade ~~ve izah~~ etmek lâzımdır. ~~Evvelâ kabul~~ ettik ve iddia ediyoruz ki dilde temel olan meseleyi bulduk, keşfettik. Fakat dil bu buluşla, ~~cemiyet, ruhuna, mânasına,~~ tamamen camit olmaktan kurtulamıştır. Ona can ve hareket vermek lâzımdır. İşte bu nokta üzerinde düşünmeğe ve tetkike başladık. Dil Cemiyetimiz ve kompetanları bu mesel üzerinde derin tetkikler yaptılar ve oldukça düşüncemizi izaha yardım elemanlar buldular. Bu buluşlar bizi temel buluşun izahında ~~bakla gör~~ yardımı vâdeder ~~görünüm~~. elemanlar bir kısmı

~~Bu sahada çok türkçe kelimelerden ve~~

(+) Selânik civarında "Maya + dağ = Mayadağ" adlı yörük mıntıkası hatırlanmalı.

Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili eserinin 'Güneş-Dil Teorisi Esası ve Kaynakları' başlıklı bölümünün daktilo edilmiş ve Atatürk tarafından üzerine el yazısıyla çıkmalar yapılmış müsveddesinin dördüncü sayfasının fotokopisi.

Kaştünebi.

Hemzeye

Şöyle ki, küka, bütün orijin mânasına [illegible] sonra, çok basit olmak ve fakat paneyi alâkader etmeksizin âdeta

den ikmal edici

kil ve kalıp halinde bir takım eklentiler/ bu dil yüzeyliğiyle biraz çok

[illegible] leri eklemeleri yeniden incelemek

laylık verdiği için hemen kabul etmek temayülünde bulunduk. Meselâ

kaşüsün şekli.

[illegible] bu bizim bulduğumuz kökler, [illegible] mânalarına ve bulduk

bilirle [illegible] mânalarından biri, meselâ "ay + ıl = ayıl", "ıl"ın

ilgisidir. -ıl bir eklentidir, bize eski grammerailer diliyle değiller.

Bu -ıl sebeb yapar, tok yapar, emir yapar. Bunu tanımak için büyük

hâlük gösterdik. Çünkü kolaylık var; "ayıl" dediğimiz zaman bugün şa-

sarih bilinen bir mefhum, bir ayırmak fiilinin emri hazırını kulla-

dığımız duyulduğu oluyorum ve anlıyorlar.

Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili eserinin
"Güneş-Dil Teorisi Esası ve Kaynakları" başlıklı bölümünün daktilo edilmiş ve
Atatürk tarafından üzerine el yazısıyla çıkmalar yapılmış müsveddesinin
beşinci sayfasının fotokopisi.

"Bayal" dediğim zaman onu da hiç alâkalandıramıyorlar. Akıllarına başbaşa gibi bir şey...

Ancak "sarıl, sarıl" dediğim zaman bunu da anlıyorum ama, bundaki "l" ekiyle bundan evvelki cümlelerde ki "l" ekinin mahiyet ve münasebetini anlıyamıyorum ve hattâ düşünmiyorum.

Şimdi bütün bu muhtelif kelimelerde "k" sonunda kendisine mahsus bir mâna gösteriyor mu, göstermiyor mu, bunu şimdiye kadar hiç kimse anlamamıştır.

Başka bir misal:

"Kızgın"... bunu bütün türkçe bilenler anlar: kızmış demektir. Bu sözün esasını, terkibini, bundaki yürek kuruluş kanununu düşünmedim olduğu gibi aldım. Derakap bu kelime hikâyesinde şunlar hatırıma geldi: Yangın, ağrıyan, olgun, bastırır, ez...

Şimdi "kızgın" sözü ile diğer sözler arasında bir münasebet var mı?

Yar, dediler ve diyorlar eski grameroiler.

Ve dediklerini de gayet güzel izah ediyorlar:

"Gın, ağın" türkçede bir ektir, şiddetle tezahür beyan eder: kızgın, şiddetle kızmış, olgun çok olmuş, olgun çok olmuş.

İşte bu gibi sözler karşılarındaki düşünceler bir de ... başlı başına birer mâna, birer mefhum, birer hareket gösterir alâmetler olmasını lâzım geldiğini ihtar etti. Çünkü "k" ve "n" gibi

Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili eserinin "Güneş-Dil Teorisi Esası ve Kaynakları" başlıklı bölümünün daktilo edilmiş ve Atatürk tarafından üzerine el yazısıyla çıkmalar yapılmış müsveddesinin altıncı sayfasının fotokopisi.

Bu çalışma ve neticesinde,

olduğu gibi bütün konsonların ek olarak başlı başlarına bir anlayış ve hareket işaretleri olması lâzım geldiği kanaatine vardık. Bu varışımızı kendi kendimize izah için ilk baş vurduğumuz menba, yine Türk dili camiası olmuştur.

Türk diline ait lûgat kitapları [illegible] hepsini önümüze aldık. Bu kitaplardaki tam ve belli anlamlar ifade eden sözleri ve bu sözlerde ek olarak köke yapışmış konsonları birer birer göz önünde tutarak bunların kökte yaptıkları mana nüanslarını etüd ettik.

İşte bu etüdümüz bizi aydınlığa götürmeğe başladı. Artık Türk dili esmit olmaktan kurtuluyordu. Bu sırada "Dr. Phil. Orient. E. F. Kvergitch" [illegible] "Psychologie de quelques éléments des langues Turque" adlı basılmamış kıymetli bir eserini okuduk. Bu eserinin başında "M. le Professeur Orientaliste V. Czermak, chef des cours d'égyptologie, de hamitologie et d'africanistique à l'université de Vienne" dan ve "Les données de la psychanalisis du Professeur Sig. Freud de Vienne" dan ilham aldığını, Türk dilindeki sûfikslerin gösterici manalarını bulmak için bu [illegible] prensiplerine dayandığını söylüyor. Biz Dr. Kvergitch'in bu eserini de okuduk. Dr. Kvergitch bu nazariyesini bize muğlak anlatmış olmasına rağmen, bizim bir [illegible] ve çünkü etüdlerimiz ve Türk Dil Cemiyetinin ekler hakkında

Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili eserinin "Güneş-Dil Teorisi Esası ve Kaynakları" başlıklı bölümünün daktilo edilmiş ve Atatürk tarafından üzerine el yazısıyla çıkmalar yapılmış müsveddesinin yedinci sayfasının fotokopisi.

T. D. K.nın eğer Hak Kündak çalışmaları, geniş ve çok misalli tarayışları sayesinde anlayabilsek ve istifade etsek;

"Güneşdil teorisi" adını verdiğimiz

"Güneş-dil teorisi esasları ve kaynakları"

bu notları Osmanlıca yazmak mecburiyeti olmasa;

1.- Tenkit ediniz;

2.- Reddediniz;

3.- Tadil ediniz;

4.- İkmal ediniz;

5.- Tavzih ediniz.

Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili eserinin "Güneş-Dil Teorisi Esası ve Kaynakları" başlıklı bölümünün daktilo edilmiş ve Atatürk tarafından üzerine el yazısıyla çıkmalar yapılmış müsveddesinin sekizinci sayfasının fotokopisi.

TAHTA ÇIKIŞININ YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA BULGAR KRALI III. BORIS'E*

(2 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 2.10.1935

Bulgar Kralı III. Boris Hazretleri'ne

Majestelerinin tahta çıkışlarının yıldönümü münasebetiyle, samimi tebriklerimle beraber şahısları ve krallıklarının refahı için beslediğim dilekleri kabul etmelerini kendilerinden rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1. Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.546; *Cumhuriyet*, 10 Ekim 1935, Numara: 4097, s.3; *Ulus*, 10 Ekim 1935, Numara: 5102, s.3; *Tan*, 10 Ekim 1935, Numara: 171-3474, s.3; *Ayın Tarihi*, Kasım 1935, Sayı: 23, s.73-74.

ÇİN ULUSAL BAYRAMI DOLAYISIYLA ÇİN CUMHURİYETİ ULUSAL HÜKÜMETİ BAŞKANI LİN SEN'E*

(9 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 9 Teşrinievvel [Ekim] 1935

Çin Cumhuriyeti Ulusal Hükümeti Başkanı Bay Lin Sen'e

Ulusal Çin bayramı münasebetiyle en hararetli tebriklerimi Ekselansınıza sunmakla övünç duyarım. Şahsi saadetleriyle Çin'in bayındırlığı hususundaki samimi dileklerimin kabulünü rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari K. 60. Tebrik ve teşekkürler'den Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.620; *Ulus*, 19 Ekim 1935, Numara: 5112, s.3; *Cumhuriyet*, 19 Ekim 1935, Numara: 4106, s.3; *Ayın Tarihi*, Kasım 1935, Sayı: 23, s.74.

DOĞUMUNUN YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA AFGANİSTAN KRALI MUHAMMED ZAHİR HAN'A*

(14 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 14.10.1935

Afganistan Kralı Majeste Muhammed Zahir Han'a

Majestelerinin doğumlarının yıldönümü münasebetiyle en derin tebriklerimi sunar ve şahsi saadetleriyle kardeş Afgan ulusunun refahı hakkındaki temennilerimi arz ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari K. 60-0'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.86; *Ulus*, 25 Ekim 1935, Numara: 5117, s.2; *Cumhuriyet*, 25 Ekim 1935, Numara: 4112, s.3; *Tan*, 25 Ekim 1935, Numara: 186-3489, s.3; *Ayın Tarihi*, Kasım 1935, Sayı: 23, s.75.

DOĞUMUNUN YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA ROMANYA KRALI II. CAROL'A*

(16 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 16.10.1935

Romanya Kralı II. Carol Hazretleri'ne

Doğumlarının yıldönümü münasebetiyle Zatı Haşmetanelerine en hararetli tebriklerimi ve şahsi saadetleriyle dost ve müttefik Romanya'nın refahı hakkındaki temennilerimi arz ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrik ve Taziyetler, Romanya, İ.K.60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.49; *Ulus*, 25 Ekim 1935, Numara: 5117, s.2; *Cumhuriyet*, 25 Ekim 1935, Numara: 4112, s.3; *Tan*, 25 Ekim 1935, Numara: 186-3489, s.3; *Ayın Tarihi*, Kasım 1935, Sayı: 23, s.75.

SUİKAST TEŞEBBÜSÜ DOLAYISIYLA GELEN ÜZÜNTÜ TELGRAFLARINA TEŞEKKÜR*

(20 EKİM 1935)

Türkiye
Riyaseticumhur
Umumi Kâtipliği

Ankara, 20.10.1935

Ajansa:
Atatürk'ün Teşekkürleri

Son yağınç[1] teşebbüsü dolayısıyla yurdun her bucağından, ulusal kurum ve orunlardan[2] birçok teessür telgrafları aldım. Büyük milletimin bana karşı gösterdiği derin ilgi ve sevgiden kıvanç duydum. Hizmetinde bulunmakla övündüğüm asil milletimize şükran ve saygı duygularımı sunar ve ona sonsuz mut[3] ve genlik[4] dilerim.

K. Atatürk

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: V-5, D: 79, F: 3-177'de bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Ulus*, 22 Ekim 1935, Numara: 5115, s.1; *Cumhuriyet*, 22 Ekim 1935, Numara: 4109, s.6; *Kurun*, 22 Ekim 1935, Numara: 6388-328, s.1; *Akşam*, 22 Ekim 1935, Numara: 6095, s.5; *Son Posta*, 22 Ekim 1935, Numara: 1876, s.1; *Aylık Tarihi*, Kasım 1935, Sayı: 23, s.9. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.835.

1 Yağmç: Suikast.
1935 yılı Temmuz ayı içinde İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Sir Percy Loren'den gelen şifreli bir belgede "İngiliz istihbaratının Ürdün'ün başkenti Amman'da elde ettiği bilgilere göre Çerkez Ethem'in yanına sığınan Türkiyeli şahıslar Atatürk'e suikast için Anadolu'ya geçecekler" denilmekteydi. Belgede, bu şahıslar içinde Yahya adında bir Çerkez olduğu ve Çukurova'ya gelerek Anavarza Kalesi eteğinde çiftliği bulunan Ali Saip Ursavaş'ın çiftliğinde barındığı da bildiriliyordu. İçişleri Bakanlığı'nın emriyle zanlılar izlenmeye başlandı. 19 Ekim 1935 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi "Alçak Çerkez Ethem'in Ulu Önder'in hayatına el uzatmak kastıyla yolladığı melunlar yakalandı. Urfa Milletvekili Ali Saip tutuklandı" haberini yayımladı. Olayda adı geçenler yakalanarak Ankara'ya getirildiler. Yargılama sonucunda 17 Şubat 1936 günü karar açıklandı. Sanıklar Ali Saip ve Çerkez Üzeyir delil yetersizliğinden serbest bırakıldılar. (Y.N.)

2 Orun: Makam, mevki. (Y.N.)

3 Mut: Mutluluk, saadet. (Y.N.)

4 Genlik: Refah. (Y.N.)

GÜNEŞ-DİL TEORİSİ HAKKINDA PERİHAN ELDENİZ'E DERS*

(25 EKİM 1935)

+ ağ + aç
t + aş
ot
uT + ut + ak[1]
ağ + ız
aB + ağız
o x K + ap + uğ
porte
+ op + or + ot + eğ

***

ey + in
16
(iğ) (8 x 21)
üg + ün + eş
- ağ, ay, ag, ak, ah
2 ağ, av, ab, ün, p, f
en
s, ş, c, ç, j, z
l
r
T

* El yazısı belge fotokopisiyle birlikte aktaran: Av. Perihan Arıburun, *Hikmet Bayur*; Yusuf Hikmet Bayur Armağanı 1985'ten ayrıbasım, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1985, s.76-77, 80-81.
General Naci Eldeniz'in kızı ve Hikmet Bayur'un halasının kızı olan Perihan Eldeniz (Arıburun) el yazısı belgeye şu açıklamayla yer vermektedir:

"Yeni evlerine taşındıkları zaman, bir gün annemle ikimiz oradayken Nazife Abla[2] telaş içinde yukarı geldi.
'Atatürk gelmiş. Hikmet Bey[3] de evde yok. Şimdi ben ne yapacağım? Sen aşağı in. Ben hazırlanıp ininceye kadar onu meşgul et. Belki o zamana kadar Hikmet Bey de gelir. Biz annenle çabucak iniriz' demişti.
Yüreğim sevinçten çarparak aşağı koşmuştum. Atatürk misafir odasında oturuyordu. Elini öptüm. 'Nasılsınız çucuğum?' dedi. Manastır usulü 'çucuğum' diyordu. Hikmet Ağbeyimi sorunca, henüz eve gelmediğini, Nazife Abla'yla annemin hemen ineceklerini söyledim.

1 Atatürk'ün *Ulus* gazetesinin etimolojik ve morfolojik anketiyle ilgili notları içinde "dudak" sözcüğünün analizi hakkındaki kısım için bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.28. (Y.N.)
2 Hikmet Bayur'un eşi Nazife Bayur. (Y.N.)
3 Hikmet Bayur. (Y.N.)

Atatürk 'Yeni bir eve gidersem eşyalar nasıl yerleşmiş diye dikkat ederim; hangisi nereye konsa daha iyi olurdu diye düşünürüm' demişti. Ben de ona köşedeki küçük oturma odasını, kapalı balkonu ve kitapları göstermiştim. Sonra Atatürk, salonda alçak bir masanın yanındaki koltuğa yerleşmişti. Annemle Nazife Abla da içeri girmişlerdi. Nazife Abla özür diliyordu, eşi şu anda evde bulunmadığı için. Ben, hemen Tarih Kurumu'na telefon edip haber bırakmıştım. Masa başına gelip oturduğum zaman Atatürk şunları söylüyordu:

'Geçende grip oldum. Bir hafta yatmaya mecbur oldum. Bu sırada hep dil meselesini düşünmüştüm; insanlar konuşmaya nasıl başladılar? Her halde ilk söylenen ses ve söz 'A' olacak' dedi ve önündeki iki sayfalık esericedit kâğıdının ortasına bir 'A' harfi yazdı. Sonra:

'İnsanın dikkatini en çok çeken de Güneş olmalı' diye 'A'nın çevresini bir daire içine aldı.

Atatürk, Güneş-Dil Teorisi'ni buluşunu anlatıyordu.

'İnsanlar, sesle söylenen her harfi bir aşamada bulmuşlardır, diye düşündüm ve her milletin dilinde, her sözde müşterek bir harf bulunması gerektir diye düşündüm. T harfi bir yere tutunmaya işaret eder. Tutmak, Fransızcada Tenir, İngilizcede Take'de olduğu gibi. A harfi ve sesli harfler, sessizler arasında aracı olmaya işaret eder' anlamında söyleyerek, içinde A harfi bulunan dairenin çevresine, her harfle birer yuvarlak çizerek daireyi büyütmeye başladı.

'İlk söz, A ile başlayan Ağ olacaktır. Dikkat edersek bizim Türkçemizin sesli harfle biten her kelimemizin ucunda, hissedilir edilmez bir yumuşak ğ vardır' diyordu Atatürk. Kapı'yı kapuğ şeklinde yazıp, kâğıt üstünde onu bölerek tahlil ediyordu. Atatürk'e göre en son bulunan harf, M harfi olacak. İnsan medeniyeti bu dairede başlıyordu. Her harf güneş kursu çevresinde bir daire kuruyordu. Dikkat kesilmiştim. 'Yeni bir şey öğreniyorum ve Atatürk'ten' diye gözlerimi açmıştım. Atatürk:

'Her harf, insanın medeniyette ilerlemesini gösteren bir aşamadır' diyordu. Koca kâğıdın iki sayfası da şemalar, harfler ve sözlerle doluvermişti.

Hikmet Ağabey Tarih Kurumu'nda bulunup eve koştuğunda Atatürk, işte bunları söylüyordu. Güneş-Dil Teorisi'ne o gün bugün inanırım. Ama bizim dilcilerimiz o zamanlar önemsememişlerdi. Önemsemedikleri daha çok şeyler de olacaktı.

O gün Atatürk'ü uğurladıktan sonra, Nazife Abla bu kâğıdı ikiye bölüp yarısını bana vermişti. İmzalı olanını almıştım ve saklıyorum." Bkz. *age*, s.76-77. (Y.N.)

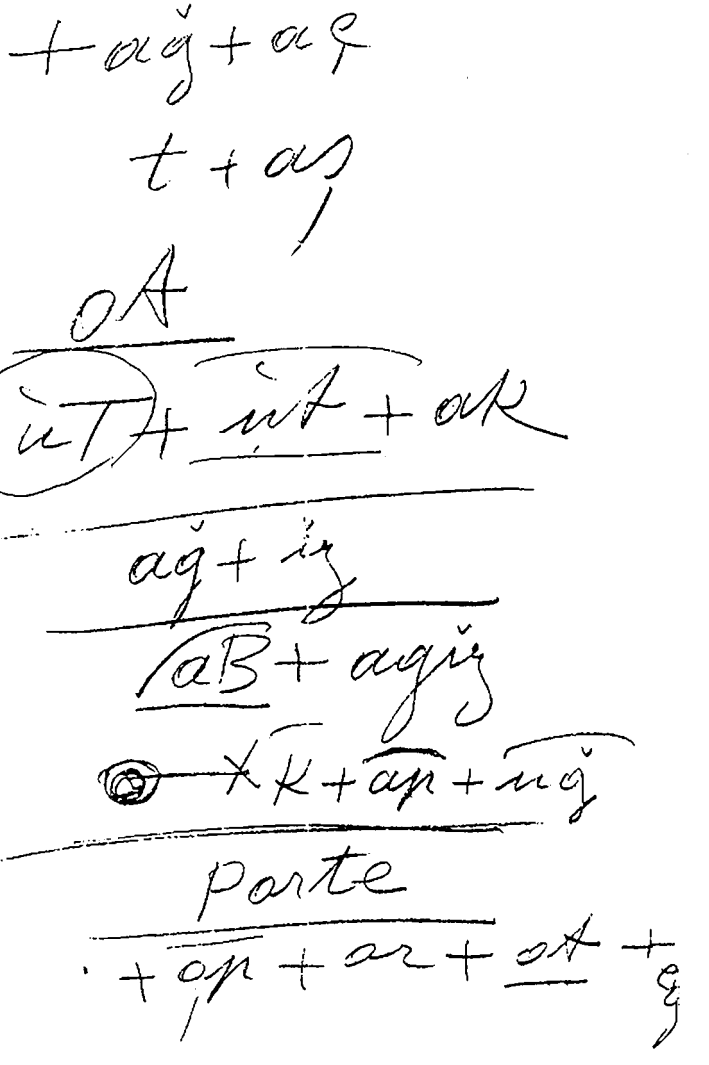

Güneş-Dil Teorisi hakkında Perihan Eldeniz'e (Arıburun) yazılan notun fotokopisi.

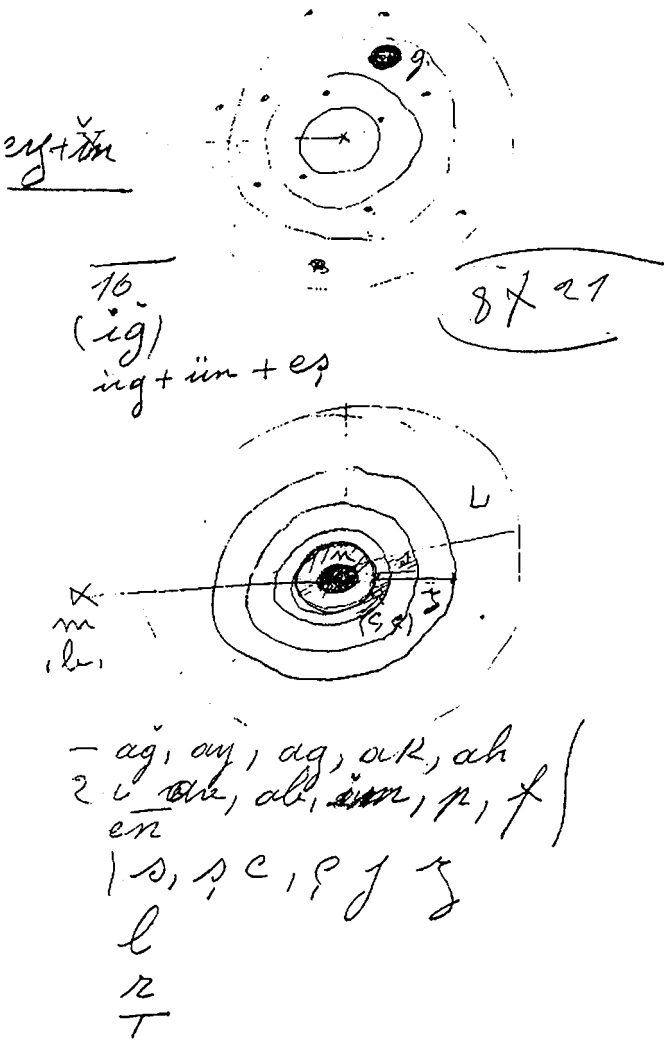

Güneş-Dil Teorisi hakkında Perihan Eldeniz'e (Arıburun) yazılan notun fotokopisi.

BİRİNCİ TÜRK BELEDİYELER KURULTAYI'NA TEŞEKKÜR*

(26 EKİM 1935)

İsmet İnönü
Başbakan,
Birinci Türk Belediyeler Kurultayı Başkanı

Kurultay'ın bana karşı gösterdiği ilgi ve sevgiyi bildiren telyazılarınızı aldım, çok duygulandım. Teşekkürlerimi iletir, başarılar dilerim.

* *Ulus*, 27 Ekim 1935, Numara: 5120, s.3; *Belediyeler Dergisi*, Mart 1936, Üsnomal Sayı, s.44; *Aylık Tarihi*, Kasım 1935, Sayı: 23, s.11.
Atatürk'ün bu telgrafı, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya tarafından, 26 Ekim 1935 akşamı saat sekizde Ankara Şehir Lokantası'nda belediye başkanları şerefine verilen ziyafette okunmuştur. (Y.N.)

ÇEKOSLOVAKYA ULUSAL BAYRAMI DOLAYISIYLA CUMHURBAŞKANI MASARYK'E*

(28 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 28.10.1935

Çekoslovakya Cumhurbaşkanı Ekselans T. G. Masaryk'e

Çekoslovakya'nın ulusal bayramı dolayısıyla en samimi tebriklerimi Ekselansınıza bildirir ve şahsi saadetleriyle Çekoslovak ulusunun refahı hakkındaki en hararetli temennilerimin kabulünü rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1 Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.591; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.6; *Tan*, 6 Kasım 1935, Numara: 198-3501, s.9; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.70.

CUMHURİYET BAYRAMI DOLAYISIYLA TÜRK TİCARET KAPTAN VE MAKİNİSTLER CEMİYETİ'NİN TEBRİKİNE CEVAP*

(29 EKİM 1935)

Ben de sizi kutlularım.

K. Atatürk

Cumhuriyet'in on üçüncü yıl dönümü münasebetiyle Büyük Önder'in yüksek makamına sunduğumuz kutlulama telyazısına aldığımız karşılığı saygıyla yukarıya koyduk.

Cihan değer bu yürekten ve yüksek iltifat bütün denizcileri sonsuz sevinçlere boğdu. Türk denizciliğinin minnet ve şükranlarını aziz Başkan'ın yüksek makamına sunarken kendisine uzun ömürler dileriz.

* *Deniz*, 1 Aralık 1935, Sayı: 6, s.1.

CUMHURİYET BAYRAMI DOLAYISIYLA BASIN ÇALIŞANLARINA*

(29 EKİM 1935)

Ankara, 29 - Bugün Kamutay'ın[1] *tören salonunda milletin bayram kutlulamasını kabul eden Atatürk'e meslek arkadaşlarımızın da saygı ve yürekten bağlılıklarını sunmak şerefine erdim. Büyük Önder'imiz teşekkürle basın çocuklarına selamlarının ulaştırılmasını emir buyurdular. Sevinerek bildiriyorum.*

İstanbul Basın Kurumu Başkanı
Tarık Us

* *Cumhuriyet*, 30 Ekim 1935, Numara: 4117, s.7; *Kurun*, 30 Ekim 1935, Numara: 6396-336, s.1; *Tan*, 30 Ekim 1935, Numara: 191-3494, s.1; *Akşam*, 30 Ekim 1935, Numara: 6019, s.2; *Son Posta*, 30 Ekim 1935, Numara: 884, s.1.

1 Kamutay: Büyük Millet Meclisi. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN BELÇİKA KRALI III. LEOPOLD'A TEŞEKKÜR*

(29 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 29.10.1935

Belçika Kralı Majeste III. Leopold'a

Nazik telgraflarından dolayı Majestelerine hararetle teşekkür ve şahsi saadetleriyle Belçika'nın refahı için olan en iyi temennilerimi kabul buyurmalarını kendilerinden dilerim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrik ve Teşekkürler 1935'ten Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.I. Hazırlayan: Bülâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1993, s.458; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.4; *Cumhuriyet*, 3 Kasım 1935, Numara: 4121, s.3; *Tan*, 5 Kasım 1935, Numara: 3500, s.10; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.69.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN AFET HANIM'A TEŞEKKÜR*

(29 EKİM 1935)

Ankara, 29 Ekim 1935

Bayan Afet[1]
Delegation Permanente Turque - Geneve[2]

Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle gönderdiğiniz tebrik telgrafını büyük memnuniyetle aldım. Telefonla en son verdiğiniz haberlerden de çok sevindim. Afiyet ve muvaffakiyet dilerim.

Atatürk

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Prof. Dr. Afet İnan*, Yayına Hazırlayan: Arı İnan, 2. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, Ekim 2005, s.258. Ayrıca bkz. Prof. Dr. Afetinan, *Atatürk'ten Mektuplar*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, s.41.

1 Afet İnan. (Y.N.)

2 Türkiye Daimi Delegasyonu - Cenevre. (Y.N.)

İNGİLTERE'DE OKUYAN KIYMET CONKER'İN CUMHURİYET BAYRAMI'NI TEBRİK*

(29 EKİM 1935)

Tebrikini aldım. Babanla beraber ben de sizi tebrik ederim kızım.

Atatürk

* Hayri Birler, "Atatürk ve Çevresi", *Milliyet*, 25 Kasım 1981, Numara: 12236, s.7.
Atatürk'ün yakın arkadaşı Nuri Conker'in kızı Kıymet Tesal anılarını Hayri Birler'e anlatmış, telgraf, kaynakta şu açıklamayla yer almıştır:

"Kıymet Hanım liseyi bitirdikten sonra İngiltere'ye gitmiş. Yıl 1935, Cumhuriyet'in 12. kuruluş yıldönümü. Kıymet Hanım ilk kez bir Cumhuriyet Bayramı'nı yurdundan uzakta geçiriyormuş. Yalnızmış, üzgünmüş. Aklına, kaldığı yurttan Atatürk'e bir telgraf çekip onun Cumhuriyet Bayramı'nı kutlamak gelmiş. Almış elinc kâğıdı kalemi ve 'Atatürk-Ankara' adresine kısacık bir kutlama telgrafı göndermiş.
Telgrafın sonrasını şöyle anlattı:
'Akşam oldu, yattım. Benim yattığım odanın hemen yanında müdire hanımın odası vardı. Ben telgrafı çekeli henüz on saat olmuş olmamıştı ki, müdire hanımın odasındaki telefon çaldı, bu sese uyandım. Baktım, müdire hanım harf harf bir şeyi yazıyor; yabancı dilde kendisine metin dikte ettirildiğini düşündüm; sonra dikkat ettim, baktım, yazdıkları Türkçe idi. Bu bir telgraftı ve altındaki imza Atatürk idi; 'Tebrikini aldım. Babanla beraber ben de sizi tebrik ederim kızım' diyordu. Bu telgrafı hâlâ saklıyorum.'" Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI DOLAYISIYLA GELEN KUTLAMA TELGRAFLARINA TEŞEKKÜR*

(30 EKİM 1935)

Ankara, 30 (AA) - Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği'nden:

Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla yurdun her tarafından ve dışarıdan kutlama yazıları gönderenlere teşekkür ve kutlamalarını iletmeye Atatürk Anadolu Ajansı'nı ödevlemiştir.

* *Cumhuriyet*, 31 Ekim 1935, Numara: 4118, s.1; *Tan*, 31 Ekim 1935, Numara: 192-3495, s.1; *Akşam*, 31 Ekim 1935, Numara: 6120, s.3; *Son Posta*, 31 Ekim 1935, Numara: 1885, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.835.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN AFGANİSTAN KRALI MUHAMMED ZAHİR HAN'A TEŞEKKÜR*

(31 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 31.10.1935

Afganistan Kralı Muhammed Zahir Hazretleri'ne

Cumhuriyet ilanının yıldönümü münasebetiyle ifade ettikleri temennilerden dolayı Majestelerine samimi surette teşekkür ve şahsi saadetleriyle memleketinin refahı için olan en iyi temennilerimin kabul buyurulmasını kendilerinden rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrik ve Teşekkürler'den Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.88; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.4; *Kurun*, 2 Kasım 1935, Numara: 6399-339, s.8; *Cumhuriyet*, 3 Kasım 1935, Numara: 4121, s.3; *Tan*, 5 Kasım 1935, Numara: 197-3500, s.10; *Aylık Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.68.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN ALMAN REICH ŞANSÖLYESİ HITLER'E TEŞEKKÜR*

(31 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 31.10.1935

Alman Reich Şansölyesi Adolf Hitler'e

Cumhuriyet'in yıldönümü münasebetiyle ifade buyurdukları samimi temennilerinden dolayı Ekselanslarına hararetle teşekkür ve şahsi saadetleriyle Alman ulusunun refahı için olan en iyi temennilerimin kabul buyurulmasını rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrik ve Teşekkürler 1935'ten Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.160-161; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.2; *Kurun*, 2 Kasım 1935, Numara: 6399-339, s.8; *Cumhuriyet*, 3 Kasım 1935, Numara: 4121, s.3; *Tan*, 6 Kasım 1935, Numara: 198-3501, s.9; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.69.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ CUMHURBAŞKANI ROOSEVELT'E TEŞEKKÜR*

(31 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 31.10.1935

Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı Franklin Roosevelt'e

Cumhuriyet'in yıldönümü münasebetiyle Zatı Devletlerinin bana göndermek lütfunda bulunmuş oldukları telgrafnameden fevkalade mütehassis olduğum halde en hararetli teşekkürlerimi arz ve şahsi saadetiniz ile Amerikan milletinin artan bir refaha nail olması hakkındaki en samimi temennilerimi kabul etmenizi rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrik ve Teşekkürler 1935'ten Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.I, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.247-248; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.2; *Kurun*, 2 Kasım 1935, Numara: 6399-339, s.8; *Son Posta*, 2 Kasım 1935, Numara: 1887, s.7; *Cumhuriyet*, 3 Kasım 1935, Numara: 4121, s.3; *Tan*, 5 Kasım 1935, Numara: 3500, s.10; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.69.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN BULGARİSTAN KRALI III. BORIS'E TEŞEKKÜR*

(31 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 31.10.1935

Bulgaristan Kralı Majeste III. Boris'e

Cumhuriyet'in yıldönümü münasebetiyle bana lütfen çektikleri nazik telgraftan dolayı pek mütehassis olarak şahsi saadetleriyle Bulgaristan'ın refahı için beslediğim samimi temennilerimin en iyi dostluk hissiyatımla birlikte kabulünü Majestelerinden rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrik ve Teşekkürler 1935'ten Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1. Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.548; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.4; *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1935, Numara: 4120, s.3; *Kurun*, 2 Kasım 1935, Numara: 6399-339, s.8; *Tan*, 4 Kasım 1935, Numara: 196-3499, s.10; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.67.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN ÇEKOSLOVAKYA CUMHURBAŞKANI MASARYK'E TEŞEKKÜR*

(31 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 31.10.1935

Çekoslovakya Cumhurbaşkanı Ekselans T. G. Masaryk'e

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle Zatı Devletlerinin göndermek lütfunda bulundukları telgraftan dolayı samimi olarak teşekkür eder ve şahsi saadetinizle Çekoslovakya'nın refahı hakkındaki temennilerimi arz ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrik ve Teşekkürler 1935'ten Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.I, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.590; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.6; *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1935, Numara: 4120, s.3; *Tan*, 2 Kasım 1935, Numara: 194-3497, s.9; *Aylık Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.65.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN ÇİN ULUSAL HÜKÜMETİ BAŞKANI LİN SEN'E TEŞEKKÜR*

(31 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 31 Ekim 1935

Çin Ulusal Hükümeti Başkanı Ekselans Lin Sen'e

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle bana lütfen çektikleri nazik telgraftan dolayı Ekselanslarına hararetle teşekkür ve memleketinin refahı için beslediğim samimi temennilerin kabul buyurulmasını kendilerinden rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari K. 60-0'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.622; *Ulus*, 2 Kasım 1935 Numara: 5126, s.4; *Cumhuriyet*, 4 Kasım 1935, Numara: 4122, s.6; *Tan*, 4 Kasım 1935, Numara: 196-3499, s.10; *Aylık Tarih*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.67.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN İRAN ŞEHİNŞAHI RIZA ŞAH PEHLEVİ'YE TEŞEKKÜR*

(31 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 31.10.1935

İran Şehinşahı Haşmetli Şah Rıza Pehlevi Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in yıldönümü münasebetiyle Haşmetaneleri tarafından vaki samimane tebriklere en derin teşekkürlerimi arz eder ve Zatı Şehinşahilerinin şahsi afiyet ve saadetleriyle asil ve dost İran milletinin refahı ve yükselmesi için en hararetli temennilerimi teyit eylerim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrik ve Teşekkürler 1935'ten aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.539; *Kurun*, 2 Kasım 1935, Numara: 6399-339, s.8; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.4; *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1935, Numara: 4120, s.3; *Tan*, 3 Kasım 1935, Numara: 195-3498, s.5; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.66.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN İSPANYA CUMHURBAŞKANI ZAMORA'YA TEŞEKKÜR*

(31 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 31.10.1935

İspanya Cumhurbaşkanı Alcala Zamora Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle Ekselanslarının ifade buyurdukları temennilerden pek mütehassis olarak kendilerine hararetle teşekkür ve şahsi saadetleriyle İspanyol ulusunun refahı için olan en iyi temennilerimi arz ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.26; *Kurun*, 2 Kasım 1935, Numara: 6399-339, s.8; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.4; *Cumhuriyet*, 4 Kasım 1935, Numara: 4122 s.6; *Tan*, 3 Kasım 1935, Numara: 195-3498, s.5; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.67.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN İTALYA KRALI III. VICTOR EMANUEL'E TEŞEKKÜR*

(31 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 31.10.1935

İtalya Kralı III. Victor Emanuel Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle Majesteleri tarafından bildirilen tebriklerden ziyadesiyle mütehassis olarak hararetli teşekkürlerimle birlikte Majestelerinin şahsi saadetleri ile İtalya'nın refahı hakkındaki samimi temennilerimin kabulünü rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrikler 1935'ten Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.174; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.4; *Kurun*, 2 Kasım 1935, Numara: 6399-339, s.8; *Son Posta*, 2 Kasım 1935, Numara: 1887, s.7; *Cumhuriyet*, 3 Kasım 1935, Numara: 4121, s.3; *Tan*, 5 Kasım 1935, Numara: 197-3500, s.10; *Aylın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.68.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN JAPONYA İMPARATORU HİROHİTO'YA TEŞEKKÜR*

(31 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 31.10.1935

Japonya İmparatoru Majeste Hirohito Hazretleri'ne

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı yıldönümü münasebetiyle Majesteleri tarafından bildirilen tebriklerden çok mütehassis olarak Majestelerine hararetle teşekkür eder ve şahsi saadetleriyle uluslarının refahı hakkındaki samimi temennilerimin kabulünü rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrik ve Teşekkürler 1935'ten Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.219-220; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.4; *Kurun*, 2 Kasım 1935, Numara: 6399-339, s.8; *Son Posta*, 2 Kasım 1935, Numara: 1887, s.7; *Cumhuriyet*, 3 Kasım 1935, Numara: 4121, s.3; *Tan*, 5 Kasım 1935, Numara: 197-3500, s.10; *Aylık Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.68.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN LİTVANYA REİSİCUMHURU ANTANAS SMETONA'YA TEŞEKKÜR*

(31 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 31.10.1935

Litvanya Cumhurbaşkanı Antanas Smetona Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in 12. yıldönümü münasebetiyle Ekselanlarınız tarafından yollanan tebriklerden çok mütehassis olarak Ekselanslarınızdan samimi teşekkürlerim ve aynı zamanda kendi şahsi saadetleriyle Litvanya'nın refahı hakkındaki temennilerimin kabulünü rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrikler (1935)'ten Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.259; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.4; *Cumhuriyet*, 4 Kasım 1935, Numara: 4122, s.6; *Tan*, 2 Kasım 1935, Numara: 194-3497, s.9; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.66.
Atatürk'ün ölümünün ardından *Ülkü*'nün Aralık 1938 tarihli sayısında *Lietuvos Aidas* gazetesinden naklen şu haber yayımlanmıştır:

"Atatürk, şöhreti dünyaya yayılmış bir şahsiyettir. Litvanyalılarla da münasebette bulunmuştur. Birçok kimseler, bilhassa gazeteciler, kendisinden mektuplar almışlardır. Matas Salcius, Cumhurreisi ile birlikte Türkiye'yi tasvir ettiği seyahat kitabını Atatürk'e göndermiştir.[1] Bir Litvanyalı da saadet getirmesi temennisiyle Atatürk'e bir parça anber göndermiştir. Bu zat Atatürk'ten anberin kendisine saadet getirmesi ümidini ifade eden bir mektup almıştır." Bkz. *Ülkü*, Aralık 1938, c.12, Sayı: 70, s.346. (Y.N.)

1 Anıtkabir Kitaplığı, Envanter No: 1457'de kayıtlı ve yazarı tarafından imzalı kitap şudur: Matas Salcius, *Sveciuose pas 40 tautar, ketveriu metu kelionės po Europa Azija ir Afrika aprasymas*. 3. dalis. Kaunas 1935 Spaudos Fondas. 8° planş, portre. 3. dolis: Po mâraja ir İrano Kalnyna. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN MACARİSTAN KRAL NAİBİ AMİRAL HORTHY'E TEŞEKKÜR*

(31 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 31.10.1935

Macaristan Kral Naibi Amiral Horthy Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle bana iletmek lütfunda bulundukları temennilerden dolayı Zatı Fahimanelerine samimi surette teşekkür eder ve en hararetli teşekkürlerimle beraber şahsi saadetiniz ve Macaristan'ın refahı hakkındaki temennilerimi kabul etmenizi rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrikler'den Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Ataturk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.303; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.6; *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1935, Numara: 4120, s.3; *Tan*, 2 Kasım 1935, Numara: 194-3497, s.9; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.65.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN MISIR KRALI I. FUAT'A TEŞEKKÜR*

(31 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 31.10.1935

Mısır Kralı I. Fuat Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle Majestelerinin ifade buyurdukları temennilerden pek mütehassis olarak şahsi saadetleri ve Mısır ulusunun refahı için olan samimi temennilerimin kabulünü kendilerinden rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.373-374; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.4; *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1935, Numara: 4120, s.3; *Kurun*, 2 Kasım 1935, Numara: 6399-339, s.8; *Tan*, 3 Kasım 1935, Numara: 195-3498, s.5; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.67.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN SOVYET RUSYA MERKEZ İCRA KOMİTESİ BAŞKANI KALİNİN'E TEŞEKKÜR*

(31 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 31.10.1935

Sovyet Rusya Merkez İcra Komitesi Başkanı Mösyö Kalinin'e

Cumhuriyet'in ilanının 12. yıldönümü münasebetiyle bana göndermek nezaketinde bulunmuş olduğunuz telgrafnameden fevkalade mütehassis olduğum halde en hararetli teşekkürlerimi ve şahsi saadetinizle dost Birlik[1] milletlerinin refahı hakkında samimi temennilerimi kabul etmenizi rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrik ve Teşekkürler 1935'ten Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.177; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.6; *Kurun*, 2 Kasım 1935, Numara: 6399-339, s.8; *Cumhuriyet*, 3 Kasım 1935, Numara: 4121, s.3; *Tan*, 6 Kasım 1935, Numara: 198-3501, s.9; *Ayın Tarihi* Aralık 1935, Sayı: 24, s.69.

1 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN YUGOSLAVYA NAİBİ ALTES PRENS PAUL'E TEŞEKKÜR*

(31 EKİM 1935)

Tel. Ankara, 31.10.1935

Yugoslavya Naibi Altes Prens Paul Hazretleri'ne

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle Altesinizin iletmek lütfunda bulundukları temennilerden fevkalade mütehassis olduğum halde sizden en hararetli teşekkürlerimi ve şahsi saadetinizle dost ve müttefik Yugoslavya'nın refahı hakkındaki temennilerimin tekidini kabul buyurmanızı rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrik ve Teşekkürler 1935'ten Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara. 2001, s 336-337; *Ulus*. 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.6; *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1935, Numara: 4120, s.3; *Kurun* 2 Kasım 1935, Numara: 6399-339, s.8; *Tan*, 3 Kasım 1935, Numara: 195-3498, s.5; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.67.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
5. DEVRE 1. TOPLANMA YILINI AÇIŞ KONUŞMASI*

(1 KASIM 1935)

Büyük Milletin Yüce Vekilleri,

Kamutay'ın[1] beşinci devresini açarken sizlere derin saygılarımı sunarım. *(Alkışlar.)*

Kamutay, arsıulusal[2] durumun çok önemli bir zamanında çalışmaya başlıyor.

Hadiseler, Türk milletine iki ehemmiyetli düsturu yeniden hatırlatıyor:

Yurdumuzu ve haklarımızı müdafaa edecek kuvvette olmak... Barışı koruyacak arsıulusal çalışma birliğine önem vermek... *(Alkışlar.)*

Barışın bozulmuş olmasından ıstırap duymamak mümkün değildir. Her halde, bugünkü ağır anlaşmazlıkların ortadan kalkması, medeni insanlığın başlıca dileği olmalıdır. *(Bravo sesleri, alkışlar.)*

Bizim barış ülküsüne ne kadar bağlı olduğumuzu, bu ülkünün güvenlik altına alınmasındaki dileğimizin ne kadar esaslı bulunduğunu izaha lüzum görmüyorum.

Bu hususta çalışan Uluslar Sosyetesi'nin[3] tecrübelerden istifade ederek prensiplerini olgunlaştırması ve barışı koruma kudretini artırması samimi arzumuzdur. *(Bravo sesleri.)*

Sayın Arkadaşlar!

İç idare teşkilatımızı, yurdun doğu bölgelerinden başlayarak genişletmek ihtiyacını duymaktayız.

Yeniden iki genel ispektörlük[4] ve yeniden bazı vilayetlerin kurulması da lüzumlu görülmektedir. Bu arada Dersim bölgesinde esaslı bir ıslahat programının tatbiki de düşünülmüştür.

Vilayetlerimizin devamlı teftişini ve müşterek işlerinin bir elden takibini kollayan genel ispektörlerden[5] çok faydalar bekliyoruz.

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 5, c.6, TBMM Matbaası, Ankara, 1935, s.2-3; *Kurun*, 2 Kasım 1935, Numara: 6399-339, s.10; *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1935, Numara: 4120, s. 1, 6; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.1; *Tan*, 2 Kasım 1935, Numara: 194-3497, s.5; *Akşam*, 2 Kasım 1935, Numara: 6122, s.1, 13; *Son Posta*, 2 Kasım 1935, Numara: 1887, s.1, 12; *Ülkü*, Kasım 1935, c.6, Sayı: 33; *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Bayındırlık Bakanlığı Yayın Direktörlüğü, Kasım 1935, Yıl: 2, Sayı: 6, s.5-7; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.13-15. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1945, s.369-371.

1 Kamutay: Büyük Millet Meclisi. (Y.N.)
2 Arsıulusal: Uluslararası. (Y.N.)
3 Milletler Cemiyeti. (Y.N.)
4 İspektörlük: Müfettişlik. (Y.N.)
5 İspektör: Müfettiş. (Y.N.)

Doğu vilayetlerimizin belli başlı ihtiyacı, orta ve batı illerimize demiryollarla bağlanmaktır. Doğuya ilerleyen iki ana demiryolunun hızla bitirilmesini ve bunları birbirine bağlayacak yollar örüğüne[1] şimdiden başlanmasını lüzumlu görüyoruz.

İran-Türkiye transit yolunun teşkilatlanması özenle bitirilmelidir.

Liman ve sulama işlerinde acele yapılacak şeyler vardır. Sağlık savaşı da yeni icaplara göre genişletilmek zaruretindedir.

Saydığım bütün bu işleri, hükümetin kesin bir program içinde gütmesini bekleyebiliriz.

Üzerinde önemle durmak istediğim bir yönü de bildirmeliyim.

Türk ülkesi içinde köylere varıncaya kadar küçük büyük bütün şehirlerimizin birer genlik[2] ve bayındırlık göreyi[3] olması önde tuttuğumuz amaçlardandır. *(Alkışlar.)*

Türk'e ev bark olan her yer sağlığın, temizliğin, güzelliğin, modern kültürün örneği olacaktır. *(Alkışlar.)*

Devlet kurumları yanında, doğrudan doğruya bu işlerle ilgin[4] olan urayların[5] bu görüş ve düşünüşle çalışmalarını istiyorum.

Urbayların[6] devlet merkezinde toplanışı, bu işin sonucu değil, başlangıcıdır.

Bayanlar, Baylar;

Endüstri programımız nomal[7] gidişindedir. Bununla beraber, yurdun endüstrileşmesine daha çok hız verilmesi ve yakın bir çağda yeni bir ikinci programa başlanması lüzumuna dikkatinizi uyandırmak isterim.

Maden işleri yeni bir açılma devresindedir. Maden mühendislerimizi ihtiyaca yeter sayı ve değerde yetiştirmeyi önemek[8] gerektir.

Kömür havzasının rasyonel işlemesi için tedbirler aramak da[9] lazımdır. *(Alkışlar.)*

Bir de arkadaşlar; köylümüzün genlik düzeyinin yükselmesi tedbirlerine daha geniş ölçüde özenle devam edeceğiz. *(Alkışlar.)*

Aydın Saylavlar;[10]

Kültür kınavınızı[11] yeni ve modern esaslara göre teşkilatlandırmaya durmadan devam ediyoruz. Türk tarih ve dil çalışmaları büyük inanla beklenilen ışıklı verimlerini şimdiden göstermektedir.

Ulusal musikimizi modern teknik içinde yükseltme çalışmalarına bu yıl daha çok emek verilecektir.

Ulusal kültür için pek lüzumlu olduğu gibi arsıulusal ilgiler bakımından da yüksek değeri belli olan radyo işine önem vermeniz çok yerinde olur.

1 Örü: Şebeke, ağ. (Y.N.)
2 Genlik: Refah. (Y.N.)
3 Görey: Manzara. (Y.N.)
4 İlgin: Alakalı. (Y.N.)
5 Uray: Belediye. (Y.N.)
6 Urbay: Belediye başkanı. (Y.N.)
7 Nomal: Normal. (Y.N.)
7 Önemek: Önem vermek. (Y.N.)
9 *Ulus* ve *Ülkü*'de "almak da" şeklinde. (Y.N.)
10 Saylav: Milletvekili. (Y.N.)
11 Kınav: Faaliyet. (Y.N.)

Sayın Arkadaşlar;

Maliyede geçen yıl cesaretle aldığımız tedbirlerin ne kadar yerinde olduğu sabit olmuştur. Tuz ve şeker fiyatlarının düşürülmesi halkı hoşnut etmiş ve yoğaltımı[1] artırmıştır.

Bu yıl başka konularda da bu yönden tedbirler alacaksınız. Sayım vergisinde ve bina kıymetlerinde indirim faydalı olacaktır. Arazi ve yapı vergilerinin özel idarelere devri önemli ıslahattan sayılacaktır.

Vergi indirimlerini hazinenin karşılayabilmesi, ülke ekonomi kudretinin yüksekliğine değerli bir belgedir. *(Alkışlar.)*

Ekonomik teşkilat teknik temeller üzerine yerleşerek yükseldikçe yurdun verimi çok daha ziyade olacaktır. Ancak, bütün özenimizi vererek vatanın teşkilatlanması hızını artırmak gerektir.

Arsıulusal siyasanın gidişi, ulusal korum[2] araçlarını artırmaya da lüzum göstermektedir. Bunun mali çarelerini dikkatli ve isabetli bir surette araştırmanızı dilerim.

Tayyare filolarımızı vücuda getirmek için büyük milletimizin yüce ilgisini heyecanla anmak borcumdur.

Son arsıulusal hadiseler, Türk milleti için kudretli bir hava ordusunun hayati önemde tutulmasına bir daha hak verdirdi. *(Alkışlar.)* Çok emekle kurduğumuz, canımızla korumaya ant içtiğimiz kutsal yurdun havadan saldırışlara karşı güvenlik altında bulunması demek, bize saldıracakların kendi yurtlarında bizim de aynı zararları yapabileceğimize güvenimiz demektir. *(Şiddetli alkışlar, bravo sesleri.)* Bu güveni her gün artıracak araç bulmakta, büyük Türk ulusunun ne göksel bir duyguyu kalbinde taşıdığını her ferdinin vatan için tutuşan gözlerinde okumaktayız. *(Alkışlar.)*

Havacılarımız, bütün ordu ve donanmamız gibi vatanı korumaya anık[3] kahramanlardır. *(Alkışlar.)* Büyük millet bu soyak[4] evlatlarıyla kendini mutlu sayabilir. *(Alkışlar.)*

Sevgili Arkadaşlarım;

İşlerimiz çoktur, geniştir, önemlidir. Fakat başarılacağına sarsılmaz güvenim vardır. Çünkü Kamutay vatanseverliğin, çalışkanlığın, tedbirde isabetin ideal örneğidir. *(Alkışlar.)* Kamutay, yurdun korunması, onun bayındırlığı için en yüksek ulusal ilham ve kudret kaynağıdır. *(Şiddetli ve sürekli alkışlar.)*

1 Yoğaltım: Tüketim. (Y.N.)
2 Korum: Savunma, müdafaa. (Y.N.)
3 Anık: Hazır; kabiliyetli. (Y.N.)
4 Soyak: Soylu, asil. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN ARNAVUTLUK KRALI I. ZOGU'YA TEŞEKKÜR*

(1 KASIM 1935)

Tel. Ankara, 1.11.1935

Arnavutluk Kralı Majeste I. Zogu'ya

Cumhuriyet'in yıldönümü münasebetiyle Majesteleri tarafından ifade edilen hissiyat ve temennilerden nihayetsiz bir surette mütehassis olarak kendilerine bundan dolayı samimi bir surette teşekkür ederek, saadetleri ve Arnavutluk'un refahı için olan temennilerimin kabulünü kendilerinden rica ederim.

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.4; *Cumhuriyet*, 3 Kasım 1935, Numara: 4121, s.3; *Tan*, 4 Kasım 1935, Numara: 196-3499, s.10; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.68; *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.346.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN BREZİLYA CUMHURBAŞKANI GETULIO VARGAS'A TEŞEKKÜR*

(1 KASIM 1935)

Tel. Ankara, 1.11.1935

Brezilya Cumhurbaşkanı Getulio Vargas'a

Cumhuriyet'in yıldönümü münasebetiyle gönderdikleri tebriklerden pek mütehassis olarak Ekselanslarından şahsi saadetleriyle Brezilya'nın refahı için beslediğim en hararetli temennilerimin kabulünü rica ederim.

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.4; *Cumhuriyet*, 4 Kasım 1935, Numara: 4122, s.6; *Tan*, 4 Kasım 1935, Numara: 196-3499, s.10; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.68; *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1. Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.489.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN HİCAZ KRALI ABDÜLAZİZ İBNİSSUUD'A TEŞEKKÜR*

(1 KASIM 1935)

Tel. Ankara, 1.11.1935

Hicaz Kralı Abdülaziz İbnissuud Hazretleri'ne

Türk Cumhuriyeti'nin yıldönümü münasebetiyle Haşmetaneleri tarafından vaki tebriklere teşekkür eder ve gerek Zatı Haşmetanelerinin ve gerek asil memleketlerinin refah ve saadetlerini temenni eylerim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.211; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.4; *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1935, Numara: 4120, s.3; *Tan*, 3 Kasım 1935, Numara: 195-3498, s.5; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.66.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN IRAK KRALI GAZİ'YE TEŞEKKÜR*

(1 KASIM 1935)

Haşmetli Gazi Hazretleri
Irak Kralı - Bağdat

Türk Cumhuriyeti'nin yıldönümü münasebetiyle vaki olan hararetli tebriklerinden dolayı Zatı Haşmetanelerine teşekkürlerimi takdim eder ve Zatı Haşmetanelerinin saadetleriyle asil Irak milletinin refahı için samimi temennilerimi tekrar eylerim.

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.4; *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1935, Numara: 4120, s.3; *Kurun*, 2 Kasım 1935, Numara: 6399-339, s.8; *Tan*, 3 Kasım 1935, Numara: 195-3498, s.5; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.66.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN MEKSİKA CUMHURBAŞKANI LAZARO CARDENAS'A TEŞEKKÜR*

(1 KASIM 1935)

Tel. Ankara, 1.11.1935

Meksika Cumhurbaşkanı Lazaro Cardenas'a

Nazik tebrik telgraflarından dolayı Ekselanslarına teşekkür ve şahsi saadetleri için en iyi temennilerimi kabul etmelerini rica ederim.

Kamâl Atatürk

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrik ve Teşekkürler 1936'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.328; *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.6; *Tan*, 6 Kasım 1935, Numara: 198-3501, s.9; *Aym Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.69-70.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN SALVADOR CUMHURREİSİ MARTINEZ'E TEŞEKKÜR*

(1 KASIM 1935)

Tel. Ankara, 1.11.1935

Salvador Cumhurbaşkanı Ekselans Maksimiliano Hernandez Martinez'e

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle bana göndermiş oldukları kalpten tebriklerden dolayı Ekselansınıza samimi surette teşekkür ederim.

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.4. 6; *Tan*, 2 Kasım 1935, Numara: 194-3497, s.9; *Cumhuriyet*, 4 Kasım 1935, Numara: 4122, s.6; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.66; *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.84.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN YUNANİSTAN HÜKÜMET NAİBİ GENERAL KONDİLİS'E TEŞEKKÜR*

(1 KASIM 1935)

Tel. Ankara, 1.11 1935

Yunanistan Hükümet Naibi E. General Kondilis'e
Atina

Cumhuriyet'in ilanının yıldönümü münasebetiyle göndermek lütfunda bulunmuş oldukları dostane telgraftan fevkalade mütehassis oldum. Bundan dolayı samimi surette teşekkür ederim. Türkiye ile Yunanistan'ı birbirine bağlayan dostluk bağları, bu iki memleketin derin bir surette bağlı olduğu dostluk ve barış eserine etkili bir surette hizmet etmeye vesile olacaktır.

Kamâl Atatürk

* *Ulus*, 2 Kasım 1935, Numara: 5126, s.6; *Kurun*, 2 Kasım 1935, Numara: 6399-339, s.8; *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1935, Numara: 4120, s.3; *Tan*, 2 Kasım 1935, Numara: 194-3497, s.9; *Ayın Tarihi*, Aralık 1935, Sayı: 24, s.65; *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.418.

CUMHURİYET BAYRAMINI KUTLAYAN BUDAPEŞTE ORTAELÇİSİ BEHİÇ ERKİN'E TEŞEKKÜR*

(1 KASIM 1935)

1 Kasım 1935

Monsieur Behiç Erkin
Ministre de Turquie Budapest[1]

C. Bayram tebrikinize teşekkür eder, ben de sizi kutlarım.

K. Atatürk

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi. Kutu No: 190, Belge No: 6.
1 Türkiye Budapeşte Ortaelçisi Behiç Erkin. (Y.N.)

DİZİN

Abdülaziz İbnissuud (Suudi Arabistan Kralı, Hicaz ve Necid Kralı), 62, 122, 172, 386.
Abdülhak Hamit, 205.
Abdülhalik Renda (CHP 4. Büyük Kurultay Başkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Türk Hava Kurumu Kurultay Başkanı), 205, 255, 300.
Abide, 45, 280, 281, 284, 292.
Abidin Özmen (Aydın Milletvekili, Maarif Bakanı), 145.
Abidin Özsutekin, 124.
Acun bkz. Dünya.
Adalet, - divanı, 258, - fikirleri, 264.
Adana, 69, - istasyonu, 70.
Adatepe Destroyeri, 136, 137, 163.
Aday, 233-236, 243, 245, 249, 250.
Âdet (tura), 106.
Adli (tüzel), 209, 232, - siyaset, 227.
Adliye, 145, 231.
Adolphe, Oscar Frederik Wilhelm Olaf Gustaf (İsveç Prensi), 24, 83, 173, 266, 294.
Afet (İnan) Hanım (Türk Tarih Kurumu As Başkanı), 104, 134, 136, 269, 276, 278, 279, 281, 288, 292, 311, 363.
Afgan, 81, 82, 295, - devleti, 207, - milleti, 159, - ulusu, 164, 351.
Afganistan, 58, 159, 164, 351, 366, - bağımsızlık bayramı, 295, - milleti, 37, 75.
Afyon, 128, 145.
Ahali, 177.
Ahlak, 223, 225.
Ahlaki kargaşalık, 262.
Ahmet Bey (Müdafaai Hukuk Cemiyeti Üyesi), 111.
Ahmet Cevat Emre, 278.
Ahmet İhsan Tokgöz, 92.
Aile, 227, 333, 334.
Ajans, 38, 47, 118, 130, 157, 276, 290, 302, 310, 353, 365.
Akademi, 278, 280, 291.
Akdeniz, 137, 163, 206.
Alanya, 134, 137.
Alaturka musiki, 43, 46.
Alessandri, Arturo (Şili Cumhurbaşkanı), 147.
Alexandre, I. (Yugoslavya Kralı), 28, 30-32, 176.
Ali Çetinkaya (Afyon Milletvekili, Nafıa Bakanı), 70, 100, 145, 271, 272.
Ali Fuat Cebesoy, 91.
Ali Kılıç, 137, 276, 278.
Ali Rana Tarhan (İstanbul Milletvekili, Gümrük ve İnhisarlar Bakanı), 145.
Ali Saip Ursavaş, 103.
Ali Sait Akbaytugan (General), 121.
Ali Şefik Bey, 211.
Âlim, 282-284, 288, 336.
Allah, 317, 332, 334.
Alman, 63, 137, 157, - ulusal bayramı, 199, - ulusu, 199, 367.
Almanca, 284.
Almanya, 63, - Devleti, 179, - Elçisi, 205.
Alpullu Şeker Fabrikası, 211.
Altay Dağı, 82.
Altay İdman Yurdu Kulübü, 253.

Altay Spor Kulübü, 81.
Altı Ok, 233.
Altınordu Spor Derneği, 90.
Amasya Tarihi, 275.
Amazon, 97.
Amerika (Birleşik Amerika Cumhuriyetleri), 48, 147, 258, 283, 286, 368, - Daimi Adalet Mahkemesi, 264, - egemenliği, 277, -lı gazeteci, 257, 260, 265, - tarafsızlık siyaseti, 258, 262.
Amerika Adalet Divanı, 258.
Amerikan milleti, 368.
Anadolu, 45, 70, 206, 257, 283.
Anadolu Ajansı, 38, 47, 118, 130, 157, 276, 290, 302, 310, 365.
Anadolu Hisarı, 257.
Anaiş, 81.
Anane, 257, 260.
Anayasa (Teşkilatı Esasiye Kanunu, Temelyasa), 81, 113, 146, 147.
Anayasa hukuku (Droit constitutionnel [Fr.]), 289.
Anıt, 45, 293.
Anka (Yugoslavya Kadınlar Birliği Başkanı, Doktor), 189.
Ankara, 23, 24, 27, 28, 30-32, 34, 36-40, 43, 45, 46, 66, 72, 75-78, 80, 82-86, 88, 92, 94, 95, 101, 111, 112, 117-119, 125, 127, 128, 130, 141, 145, 146, 148, 149, 151-162, 164-167, 169-176, 178, 179, 181, 183, 186-188, 190-193, 198-200, 202-205, 210, 232, 233, 245, 256, 257, 265-271, 273, 276, 277, 279-281, 286, 287, 294, 295, 297, 298, 300, 303, 304, 308, 310, 349-353, 359, 362-364, 366-380, 384-386, 388-390, - Halkevi, 181, - Kız Lisesi, 96, 104, - Orduevi, 194, 196, 197, - Radyosu, 43, - Sergievi, 73, - Vapuru, 276.
Ankara Palas, 40, 92, 94.
Anlaşma, 40, 261.
Anne, 226, 227, 241.
Antalya, 128, 132, 134, 136, 191, 206.
Antlaşma (Misak), 43, 44, 131, 258, 259, 261.
Antropoloji (Antropologie [Fr.]), 282, 289.
Antropolojik araştırma, 281.
Arabistan bkz. Suudi Arabistan.
Arap harfleri, 81.
Arapça, 24, 130, 281.
Arazi vergisi, 383.
Arjantin, 49.
Arkeoloji, 282.
Arkeolojik araştırma, 281.
Arnavut, - ulusu, 165, -lar, 85.
Arnavutluk, 165, 384, - milli bayramı, 88.
Arşiv, 279.
Asayiş, 209.
Asım Us, 80.
Asker, 97, 188, 257, - kadın geleneği, 97, -ler, 259, -lik, 96, 97, 188, 229, 263, -lik borcu, 224, -lik dersi, 96.
Askeri (süel), 105, - fazilet (süerdemlik), 25, 44, - hüner, 25, - kahraman, 258, - müze, 28, - tarih, 292.
Astakos depremi, 39.
Astrid (Belçika Kraliçesi), 297, 298.
Asya, 189.
Atadoğu, 187.
Ataşark, 187.
Atatürk İnkılap Müzesi, 116.
Atina, 38, 39, 153, 174, 390.
Atletizm, 307.
Avni Doğan (Yozgat Milletvekili), 138.
Avni Taşan (Binbaşı), 136.
Avrupa, 25, 32, 125, 189, 283, - barışı, 207, - devlet merkezleri, 288, - gazetesi, 257.
Avusturya, 156, - ulusal bayramı, 198.
Ayasofya Camii, 293.
Aydın, 145.
Aydın, 28, 104, 194, 260, 280, 261.
Ayin, 315.
Azı bkz. İsyan.

Baba, 241, 333.
Babürname, 281.
Bağdat, 161, 171, 178, 387.
Bağımsız, 97, 336, - aday, 127, 128, - mebus, 127, 128, - üye, 127.
Bağımsızlık (erginlik), 187, 188, 280, - bayramı, 295.
Bağlaşık bkz. Müttefik.
Baker, Gladys (Gazeteci), 257, 260.
Balıkçı, 218, -lık, 220.
Balkan, - birliği, 40, - devletleri, 43, -lar, 307, -lı bağlaşıklar, 207, - milletleri, 30, - müsabakaları, 307.
Balkan Anlaşmış Devletleri, 40.
Balkan Antlaşması (Paktı), 40, 43, 207, 261.
Balkan Atletizm Kongresi, Yedinci, 307.
Balkan Birliği Konseyi, 66.
Balkan Güreş Kongresi, 33.
Balkan Güreş Şampiyonası, Üçüncü, 33.
Balkan Olimpiyatı Kongresi, Yedinci, 307.
Balo, 82, 94, 248.
Banka, 177, 218, 248.
Baraj, 271, 272.
Barbaros Hayrettin Paşa, 292.
Barenton, Hilaire de, 315, 342.
Barış (sulh, baysal), 25, 29, 40, 43, 44, 131, 187, 207, 228, 258, 260-264, 381, - bozucuları, 259, - dostları, 32, - eseri, 390, - ülküsü, 381.
Barışsever, 263, -lik, 40, - tesirler, 261.
Baro, 110.
Barthou (Fransız Dışişleri Bakanı), 28, 32.
Basın, - çocukları, 361, - evreni, 89.
Basın Kurultayı, Birinci, 265.
Basın Kurumu (Matbuat Cemiyeti), 89, 361.
Bask, 315, 344, - dili, 316.
Batck (Çek Üniversiteliler Birliği Başkanı), 291.
Batı, - âlimleri, 282, 284, - lengüistleri, 282, - medeniyeti, 283, - tekniği, 43, 46.
Batı, - illeri, 382, - Türkleri, 337.
Bayındırlık, 42, 100, 132, 206, 216, 217, 221, 271, 272, 275.
Bayrak, 205, 233.
Bayram, 27, 45, 47-67, 88, 141, 174, 186, 198, 199, 210, 276, 287, 295, 299-301, 304, 305, 309, 310, 350, 359-380, 384, 385, 387-391.
Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun, 95.
Beden, - eğitimi, 226, - terbiyesi, 132, 283.
Bedeni gelişme, 223.
Behçet Salih Uz (İzmir Belediye Başkanı, Doktor), 68.
Behiç Erkin (Budapeşte Ortaelçisi), 301, 391.
Bekir Sami Baran (Yozgat Valisi), 274.
Belçika, 76, 362, - ulusu, 297.
Belediye (şarlık, uray), 27, 68, 231, 240, 247, 250, 281, 382, - bütçesi, 248, -ler kurultayı, 358, - seçimleri, 43, 96.
Belgrad, 28, 67, 117, 125, 151, 152, 189, 190, - Askeri Müzesi, 28.
Benes, Edvard (Çekoslovakya Dışişleri Bakanı), 166.
Berlin, 157.
Bern, 289.
Beste, 46.
Beşeri coğrafya (Géographie humaine [Fr.]), 289.
Beyaz Saray, 277.
Beyoğlu, 182.
Bilardo, 28.
Bilgi, 223.
Bilim, 132, 223.
Bilimler tarihi (Histoire des Sciences [Fr.]), 289.
Birinci Dünya Savaşı bkz. Umumi Harp.

Birleşmiş Milletler, 288.
Biti bkz. Mektup.
Bitki hastalıkları, 222.
Biyolojik, 292.
Boğaziçi, 257, 276.
Boğazlar, 259, 263, - meselesi, 207.
Boisacq, 70.
Bolşeviklik, 259.
Borç, 217.
Boris, III. (Bulgaristan Kralı), 23, 64, 147, 212, 349, 369.
Boyacılık, 283.
Brezilya, - Birleşik Devletleri, 203, 385, - milli bayramı, 304.
Briç, 163.
Broşür, 311.
Brüksel, 76.
Budapeşte, 301, 391.
Budun bkz. Millet.
Buğday, 221.
Bulaşıcı hastalıklar, 227.
Bulgar, 23, 64, 147, 213, 349, - Türkleri, 107.
Bulgaristan, 23, 64, 107, 369.
Bursa, 281.
Bükreş, 66, 72, 210.
Bütçe, 42, 131, 222, 235, 238, 240-242, 248, 284.
Büyük Britanya Birleşik Krallığı, 147, 202.
Büyük Zafer bkz. 30 Ağustos Zafer Bayramı.
Büyükada, 257.

Cardenas, Lazaro (Meksika Birleşik Hükümetleri Cumhuriyeti Başkanı), 192, 305, 388.
Carol, II. (Romanya Kralı), 40, 66, 112, 147, 210, 352.
Caz, 276.
Ceket, 137.
Celâl Bayar (İzmir Milletvekili, İktisat Bakanı), 116, 145, 205, 256, 263, 276, 306.
Celâl Esat Arseven, 283.
Celâl Tolgay (Başyaver), 136, 137.
Cemaat, 216.
Cemal Tunca (Antalya Milletvekili, Doktor), 191.
Cemil Uybadin (Tekirdağ Milletvekili), 87.
Cemiyet, 73, 89, 94, 191, 195, 228, 233, 247, 251, 258, 276, 316, 344, 360, -ler kanunu, 233.
Cemiyeti Akvam bkz. Milletler Cemiyeti.
Cenevre, 288, 289, 311, 363, - Üniversitesi, 288.
Cevat Abbas Gürer (Yaver), 126, 136, 276.
Christian Frederik Franz Michael Carl Valdemar Georg (Danimarka ve İzlanda Prensi), 294.
Christian, X. (Danimarka ve İzlanda Kralı), 147, 294, 308.
Cihan bkz. Dünya.
Cinayet, 30.
Coğrafi vaziyet, 258.
Coğrafya, 288, 289.
Cumhuriyet (Cumurluk), 38, 52, 54, 55, 62, 89, 105, 106, 111, 131, 147, 154, 155, 167, 183, 188, 192, 195, 206, 207, 214, 215, 216, 258, 260, 264, 268, 273, 276, 279, 305, 350, 360, 372, 376, - Bayramı, 45, 47-67, 360-380, 384-391, - hükümeti, 43, 200, 201, 263, -'in ilanı, 48-51, 53, 56, 57, 59-61, 63-68, 366, 370, 371, 373-375, 377-380, 389, 390, -'in kanunları, 46, - Kanunu, 233, - ordusu, 229, - Türkiye'si, 43.
Cumhuriyet Halk Fırkası (Partisi), 33, 90, 92, 110, 111, 127, 128-130, 132, 138, 144, 183, 204-206, 208, 211, 216, 218, 220, 222, 224-227, 229, 235, 239, 240, 242-244, 247, 248, 250, 251, 252, 253, 279, 281, - İkin-

ci Büyük Kurultayı, 206, - Üçüncü Büyük Kurultayı, 206, 214, - Dördüncü Büyük Kurultayı, 211, 251-253, - Nizamnamesi, 233, 234, 236-238, 242, 247, 249-251, - Program ve Nizamname Komisyonu, 214, - Programı, 214, 237, 242, 243, 245, 249-251.
Cumhuriyetçi, 128, 216, 223.
Cumurluk bkz. Cumhuriyet.

Çağdaş (muasır), 229, - medeniyet, 217, - uluslar, 216.
Çanakkale, 137, 257, 262, 263.
Çankaya, 24, 111, 187, - Köşkü, 127, 195.
Çankırı, 128.
Çapultepe, 315, 344.
Çarşaf, 96.
Çek Üniversiteliler Birliği, 291.
Çekoslovak, - Cumhurluğu, 113, - ulusu, 359.
Çekoslovakya, 50, 113, 119, 160, 166, 169, 370, - gençliği, 291, - ulusal bayramı, 359.
Çeşme, 136.
Çiftçi, 216, 222, - kredileri, 218.
Çiftlik, 73, - sahipleri, 218.
Çin, 371, - ulusal bayramı, 350.
Çinko, 333.
Çocuk, 42, 45, 109, 129, 191, 196, 201, 223, 224, 241, - bakımı, 226, 227, -lar, 361.
Çocuk Esirgeme Kurumu (Himayei Etfal Cemiyeti), 94, 250.
Çubuk Barajı, 271, 272.

Dağ, 333.
Danimarka, 147, 173, 266, 294, 308.
Dava usulleri, 228.
Delegasyon, 363.
Delege, 187, 188, 195, 205, 207, 280.
Demiryolları, 42, 132, 206, 221, 382.
Demokrasi, 216.
Demokrat, 276.
Deniz, 163, 201, 276, 333, 334, - ekonomisi, 206, - iktisadı, 132, - nakliyeciliği, 221, - subayı, 136, - ürünleri, 218.
Denizaltı, 163.
Denizci, 292, -ler, 276, -lik, 222, 360.
Denizli, 128.
Deprem, 213.
Dernek, 194.
Dersim, 381.
Devlet (uluş), 36, 40, 43, 45, 92, 105, 104, 106, 131, 146, 147, 179, 192, 205-207, 215, 217, 222-224, 227-229, 247, 250, 261, 263, 264, 280, 292, 368, - adamı, 262, 276, 292, - Deniz İşletmesi, 221, - fabrikaları, 219, - geliri, 42, - hazinesi, 130, 132, 223, - idaresi, 231, - kurumları, 226, 278, 382, - merkezi, 280, 288, 382, - şekli, 215, 216, - yardımı, 220.
Devletçi, 215, 216, 222, 223, -lik prensibi, 263.
Devlet Demiryolları, 206.
Devlet Mahallesi, 45.
Devrim, 137, 205, 209, 214, 217, 225, 229, - anlayışı, 229, - eğitimi, 226, - ler, 276, - müzesi, 225, - sonuçları, 227.
Devrimci, 215-217, - yurttaş, 223.
Dış, - siyaset, 132, 189, 227, - ticaret, 41, 219, 220.
Digor, 213.
Diktatör, 259, -lük, 257.
Dil (lisan), 24, 42, 44, 69, 80, 104, 194, 206, 224, 284, 285, 315-319, 326, 329-331, 334-343, 347, - bahisleri, 70, - Bayramı, Üçüncü, 309, 310, - birliği, 215, - cemiyeti, 344, - çalışmaları, 382, - Devrimi, 78, 137, - işleri, 309, - Kurultayı, Birinci, 315, 341, - materyalleri, 311, - mese-

lesi, 355, - prensipleri, 282, - teorisi, 311, 315, 316, 341, 342, 344-348, 354-357.
Dilci, 355.
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 288.
Dillerin, Dinlerin ve Halkların Kökeni, I. Bölüm: Dillerin Sümercede Muhafaza Edilen İlkel Kökleri veya Sümerce-Fransızca Lügat (Etudes orientales No. 7 - L'origine des langues, des religions et des peuples, I. partie, Les radicaux primitifs des langues conservés dans le sumérian ou lexique sumérien-français), 315.
Dillerin, Dinlerin ve Halkların Kökeni, II. Bölüm: Diller, Sümerceden Türeyişleri; Dinler, Kurbandaki Kökenleri; Halklar, Ayinleriyle Farklılaşmaları (Etudes orientales No. 8 - L'origine des langues, des religions et des peuples, II. partie, Les langues, leur dérivation du sumérien; les religions, leur origine dans le sacrifice; les peuples, ils se différencient par leurs rites), 315.
Din, 87, 217, 289, 315.
Dinler tarihi (Histoire des Religions [Fr.]), 289.
Diplomasi tarihi (Histoire Diplomatique [Fr.]), 289
Diyarbekir, 132, 206.
Doğu, 206, - vilayetleri, 382.
Doğumevi, 227.
Doktor, 68, 145, 189, 191, 288.
Dolmabahçe, 300, 301, 309, - Sarayı, 125, 127, 257, 275, 276, 279, 288.
Donanma, 200, 276, 383.
Doumergue, Gaston (Fransa Başvekili), 34.
Döviz, 140.
Dünya (cihan, acun), 25, 43, 44, 89, 96, 97, 105, 106, 130, 133, 188, 200, 201, 207, 208, 217, 228, 257-260, 262, 263, 278, 292, 317, 376, - barışı, 40, - buhranı, 206, - dilleri, 282, 283, - hadiseleri, 261, - kadınları, 187, - kadınlığı, 187, 188, 195, - mimari eserleri, 292.
Düşman, 205, 334, -lık, 260.

Ebû Hayyan, 69.
Edebiyat, 69.
Edirne, 281.
Efsane, 97.
Ege, - adaları, 136, -liler, 283, - vapuru, 136, 137, 163.
Egemen bkz. Hâkim.
Egemenlik bkz. Hâkimiyet.
Eğitim, 223, 225, 230, - sıfatları, 223, - siyaseti, 223.
Ekim bkz. Ziraat.
Ekim İhtilali bkz. Sovyet İhtilali.
Ekonomi bkz. İktisat.
El yazmaları, 280.
Elaziz, 145.
Elektrik, 222.
Elen bkz. Yunanistan.
Emanuel, Victor III. (İtalya Kralı), 65, 79, 147, 374.
Emek, 383.
Emel Aras, 288.
Emlak Bankası, 218.
Emlak kredisi, 218.
Endüstri bkz. Sanayi.
Enis Akaygen (Türkiye'nin İran Büyükelçisi), 36.
Enstitü, 226, 228.
Entelektüel, 258.
Enver Bey (Moskova Büyükelçiliği'nde Ataşemiliter, Yüzbaşı), 82.
Erat, 299.
Erdoğan Tözge (Altay Spor Kulübü Başkanı), 81.
Erginlik bkz. Bağımsızlık.
Erkek, 97, 188, 206, 215, - seçmen, 132.
Erzurum, 132, 206.
Esenbuğa köyü, 271.

Esenlik bkz. Sıhhat.
Eser, 45, 46, 94, 97, 132, 206, 215, 225, 279-284, 292, 293, 315.
Esir, 271.
Eski eserler, 225.
Eskişehir, 128.
Esnaf, 177, 216, 218, - örgütlenmesi, 228, - teşekkülleri, 252.
Esnaf ve Ahali Bankası, 177.
Estonya, 147, 167.
Eşitlik, 215.
Eşref Binzet (Işık Lisesi Müdürü), 108.
Ethem Kadri (CHP 4. Büyük Kurultay Kâtibi), 205.
Etiler, 97, 283.
Etimesut, 128.
Etimolog, 70.
Etimoloji, 70, 194, 276, 311, 315, 331, 337, 340-348, - ilmi, 336.
Etimolojik, 335.
Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımdan Türk Dili Analiz Yolları, 311, 313, 341-348.
Etnoloji, 282.
Etrüsk, - dili, 343, -ler, 283, 315.
Etrüsk dili ve diller arasındaki yeri, bazı tekstlerin incelenmesi (La Langue étrusque, sa place parmi les langues, étude de quelques textes), 315.
Etude oriental no: 7. L'origine des langues, des religions et des peuples, 342.
Etude oriental no: 8. L'origine des langues, des religions et des peuples, 342.

Fabrika, 41, 211, 219, 226.
Fahrettin Altay (Orgeneral), 81, 136, 159.
Faiz (ürem), 231.
Fakihe (Öymen) (CHP 4. Büyük Kurultay Kâtibi), 205.
Fakülte, 228, 278, 280, 288.
Farsça, 281, 339.
Fatih Sultan Mehmet, 292.
Feher, G., 107.
Fekete (Macar Arşiv Uzmanı), 279.
Felaket, 39, 188, 206.
Felsefe tarihi (Histoire de la Philosophie [Fr.]), 289.
Fen, 41.
Fenerbahçe Stadı, 307.
Fenni usuller, 226.
Fethi Okyar, 123.
Fevzi Çakmak (Mareşal), 28, 201, 299, 283.
Feyziye Mektepleri bkz. Işık Lisesi.
Fırka (Parti), 33, 90, 92, 110, 111, 127, 128, 130, 132, 133, 138, 183, 204-206, 208, 211, 214-218, 220, 222, 224-227, 229, 233-235, 241-243, 245, 247-251, 252, 253, 279, 281, - Nizamnamesi, 183, - prensipleri, 238, 250, - programı, 128, 228, - teşkilatı, 234-237, 243, 244, 248, 250, 251, - üyesi, 237, 239, 240, - Yüksek Divanı, 129.
Fikir terbiyesi, 132.
Fikri gelişme, 223.
Filo, 136, 200, 276, 383.
Filoloji 315, - ilimleri, 282.
Filotilla, 136.
Filozof, 262.
Filozofi, 315, 341.
Finans bkz. Maliye.
Finansal bkz. Mali.
Fiyat kontrolü, 219.
Florya, 276, 278, 279, 293, 311, - plajı, 275.
Fonetik, 276, 311, 313, 315, 338, 341-348, - ilmi, 336.
Fotoğraf, 281, 283.
Fransa, 32, 34, 147, 154, 269, 315, 344, - ulusal bayramı, 287.
Fransız, 103, 287, - Cumhuriyeti, 154, -lar, 137, - ulusu, 154, 287.

Fransızca, 25, 26, 43, 137, 311, 315.
Frederik (Danimarka Prensi), 173, 266.
Frengi, 227.
Fuat Ağralı (Elaziz Milletvekili, Maliye Bakanı), 145.
Fuat Bulca (Türkiye Hava Kurumu Başkanı), 201.
Fuat Köprülü (Profesör), 278, 281, 283.
Fuat, I. (Mısır Kralı), 61, 147, 175, 378.
Furugi Han (İran Başbakanı), 81.

Gazete, 78, 80, 86, 104, 188, 257, 260, 281.
Gazeteci, 104, 188, 250, 257, 260, 265, 376, -lik tarihi, 80.
Gaziantep, - ağzı, 69, - Halkevi, 69.
Gaziyülevvel (Irak Kralı), 51, 147, 161, 171, 178, 212, 387.
Gece okulları, 224.
Gelir aracı, 223.
Gemi, 136, 163, 137, 276.
Genç, 42, 94, 212, 233, -ler, 276, -lik, 73, 104, 226, 238, 291, -lik devrimi, 225, -lik örgütü, 225, - subaylar, 137, - unsurlar, 283.
Genel ekonomi politik (Economie politique générale [Fr.]), 289.
Genel istatistik (Statistique générale [Fr.]), 289.
Genel tarih (Histoire générale [Fr.]), 288, 289.
Gensoru, 245.
George, V. (Büyük Britanya, Kuzey İrlanda, Denizaşırı Britanya Arazisi Kralı, Hindistan İmparatoru), 147, 202.
Giritliler, 283.
Giyim, 94.
Gomez, Juan Vicente (Venezuela Cumhurbaşkanı), 147.
Göçmen, 227.
Göztepe Spor Kulübü, 124.
Gramofon, 116.
Grekçe, 70.
Grev ve lokavt yasağı, 219.
Guatemala, 147.
Gustaf, V. (İsveç Kralı), 25, 83, 147, 270, 298.
Gümrük, 139, 145, - tarifeleri, 223.
Güneş, 313, 315, 317, 318, 332-355.
Güneş-Dil Teorisi, 137, 315, 316, 348, 354-357.
Güneş-Dil Teorisi Esası ve Kaynakları, 311, 341-348.
Güreş Kongresi, 33.
Güven Anıtı (Emniyet Abidesi), 45.
Güzel sanatlar (ar), 42, 132, 206, 208, 229.
Güzel zanaatlar, 225.

Haakon, VII. (Norveç Kralı), 147, 254.
Haberleşme, 36, 242, 243.
Habeşistan, 147.
Hacı Mehmet Erten, 276.
Hacim Kezer (Balıkesir Milletvekili), 214.
Hak, 381.
Hâkim (egemen), 229.
Hâkimiyet (egemenlik), 146, 201, 215, 216, 230, 277.
Hâkimiyeti Milliye bkz. *Ulus*.
Hakkı Tarık Us (İstanbul Basın Kurumu Başkanı), 361.
Hakyeri bkz. Mahkeme.
Halı, -cılık, 283, - müzesi, 293.
Halil Ethem Eldem (Türk Tarih Kurumu As Başkanı), 279-281.
Halil Menteş (İzmir Milletvekili), 127, 128.
Halim Kütükçü (Müdafaai Hukuk Cemiyeti Üyesi), 111.
Halk, 33, 73, 92, 104, 111, 127, 130, 132, 138, 184, 205, 213, 214, 216, 220, 227, 233, 240, 259, 276, 278, 281, 315, 334, 383, - eğitimi, 225, - hatipleri, 238, - kürsüleri, 238, - kütlesi, 275, - tabakaları, 280, 281.
Halkçı, 215, 216, 223.

Halkevi, 69, 104, 181, 182, 208, 225, 226, 238, 243, 248, 251, 252, 281, - dergisi, 70, - tiyatro salonu, 104.
Hamam, 293.
Hâmit Ongunsu (Ord. Profesör), 283.
Hâmit Zübeyr (Müzeler Umum Müdürü), 281.
Hammadde, 219.
Hapis, 233.
Hapisevleri, 228.
Harabe, 271.
Harbiye Mektebi, 28.
Harf, 81, 206.
Harita, 114, 137.
Harp, 187, 257, 258, 261, 262, 271, - felaketi, 188, - kahramanlığı, 280.
Hasan Cemil Çambel (Türk Tarihi Araştırma Kurumu Başkanı), 278, 279.
Hasan Rıza Soyak (Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri), 89, 90, 114, 124, 134, 177, 180, 288, 291, 307.
Hasta yurtları, 227.
Hastalık, 222, 227, 271.
Hava, - nakliyeciliği, 221, - ordusu, 383, - subayları, 200.
Havacı, 109, -lar, 383.
Hava filosu, 200.
Havuz projesi, 272.
Havza, 382.
Haydar Bey (Belgrad Elçisi), 125.
Haydarpaşa Garı, 275.
Hayri Birler, 364.
Hayvan, 218, 333, -cılık, 222, - hastalıkları, 222, - ürünü, 222.
Hazine, 130, 132, 383.
Hazinei Evrak, 278-280.
Herodot, 97.
Heykel, 292, 293.
Hırvat ayrılıkçısı, 28.
Hicaz, 62, 386.
Hikmet Bayur, 278, 354.
Hilali Ahmer Cemiyeti bkz. Kızılay.
Himayei Etfal Cemiyeti bkz. Çocuk Esirgeme Kurumu.
Hindistan, 147, 202.
Hindistan Tarihi, 97.
Hint-Avrupa (Endo-Öropeen), 282, - dilleri, 311.
Hirohito (Japon İmparatoru), 53, 147, 162, 193, 375.
Hitler, Adolf (Alman Devlet Başkanı), 63, 157, 179, 199, 367.
Hollanda, 147.
Horthy, de Nagybánya (Macaristan Hükümet Naibi, Amiral), 60, 147, 296, 377.
Hububat, 337.
Hukuk, 289.
Hukuka giriş (İntroduction au Droit [Fr.]), 288, 289.
Hukukçu, 181.
Hukukçular Kurumu, 181.
Hurafe (urasa), 231.
Hususi teşebbüs, 263, 264.
Hüda Şaravi, 187.
Hükümet, 26, 41-43, 60, 82, 128, 142, 187, 200, 201, 207, 215, 217, 240, 242, 244, 248, 259, 263, 273, 279, 281, 305, 371, 382, - otoritesi, 227, 281.
Hürriyet (özgenlik), 230, 259.
Hüsameddin Bey (*Amasya Tarihi* Yazarı), 275.
Hüseyin Ragıp Baydur (Türkiye'nin Roma Büyükelçisi), 288.
Hüsrev Gerede (Türkiye'nin Tahran Büyükelçisi), 120.

Irak, 51, 147, 161, 178, 387, - Kraliçesi, 212, - milleti, 171, 212, 387.
Irk, 97.
Irki deha, 283.
Islahat, 383, - programı, 381.
Işık Lisesi (Feyziye Mektebi), 108.

İbrahim Akıncı (CHP 4. Büyük Kurultay Kâtibi), 205.

İbrahim Halil Bey (Gazi Antep Defterdarı), 150.
İbrahim Necmi Dilmen (Türk Dili Araştırma Kurumu Genel Sekreteri), 278, 285, 309, 311.
İbrahim Tali Öngören, 115.
İç, - pazar, 206, - siyaset, 132, 227.
İdeoloji, 181.
İhsan Sungu (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı), 281, 283.
İhtilal, 74.
İhtiyarlar, 227.
İktidar, 179, - mevkii, 147.
İktisadi (ekonomik, ökonomik), 41, 44, 264, - alan, 106, 216, 229, - bilimler, 288, - düzen, 206, - gelişme, 132, - girişim, 219, - ihtiyaçlar, 221, - kargaşalık, 262, - kudret, 383, - menfaat (asığ), 223, - tesir, 262, - teşkilat, 383.
İktisat (ekonomi), 73, 105, 131, 132, 145, 204, 206, 217, 220, 222, 256, 283, 306, - Haftası, 104, - sahası, 116, - tarihi, 289.
İktisat tarihi (Histoire Economique [Fr.]), 289.
İlim, 217, 282, 336, - metotları, 279, - tarihi, 289, - unsurları, 280.
İlkokul, 114, 224, 225.
İlmi, - araştırma, 279, 282, - çalışmalar, 278, - ebe, 227, - esas, 280, - eser, 284, - heyet, 280, - inceleme, 280-282, - müzik, 206, - otorite, 283, - salahiyet, 282, 283, - tarih, 280, - tecrübeler, 279, - teknik kurumlar, 206.
İmparator, 53, 62, 147, 193, 202, 375, -luk, 45, 53.
İngiliz, 202, - ülkeleri, 202.
İngilizce, 70, 137, 284, 286.
İngiltere, 116, 364.
İngrid Victoria Sofia Louise Margareta (İsveç Prensesi), 25, 83, 173, 266, 294.
İnhisar (tekel, tekit), 231.
İnkılap, 45, 78, 96, 97, 194, 209, 229, 278, - müzesi, 116, 238, - tarihi, 77.
İnkılapçı, 132, 257.
İnönü Meydan Muharebeleri, 77.
İnsan, 200, 313-315, 317, 335, 337, 339, 355, -lık, 40, 188, 195, 208, 260, 261, 264, 381, -lık yolu, 263.
İnsani, 106, 131, - sonuçlar, 208, - tarih, 278, - tesirler, 261.
İpotek, 218.
İran, 81, 147, 155, 207, -Afgan sınırı, 81, 82, - devleti, 36, - milleti, 36, 52, 170, 372, -Türkiye transit yolu, 382.
İrlanda, 147, 202.
İskele, 136, 137, 220, 275.
İskitler, 97.
İslavca, 70.
İsmail Hakkı Tekçe (Muhafız Kıta Komutanı), 136.
İsmet İnönü (Başvekil, Malatya Milletvekili), 33, 34, 73, 77, 89, 90, 92, 93, 104, 127, 128, 142-145, 157, 168, 182, 189, 204, 256, 265, 272, 274, 358.
İspanya, 147, 315, 344, 373.
İspanyol ulusu, 373.
İstanbul, 28, 99, 125, 127, 128, 130, 133, 134, 145, 163, 185, 188, 189, 191, 206, 276, 279, 281, 291, 292, 299, - Basın Kurumu, 361, - limanı, 136, - Matbuat Cemiyeti, 89, - Okutanlar Birliği, 182, - polisleri, 45, - Radyosu, 43, -'un kurtuluş bayramı, 27.
İstanköy, 163.
İstasyon, 70, 127, 128.
İstatistik, 288.
İstifa, 142, 243, 244.
İstihbarat, 130.
İstiklal Harbi (Kurtuluş Savaşı), 105, 114, 120, 187, 258.
İstiklal Madalyası, 150, 184.

İstiklal Marşı, 73, 276.
İsveç, 24, 25, 147, 173, 266, 270, 294, 298, - milleti, 83.
İsviçre, 147, 297.
İsyan (azı), 137, 208.
İş Bankası, 73.
İş kanunu, 219.
İşadamları, 217.
İşçi, 216, 219, 226, - analar, 227, - çocukları, 227, - örgütlenmesi, 228, - sıhhati, 227, - teşekkülleri, 252.
İşyar bkz. Memur.
İtalya, 65, 79, 147, 374, - Elçisi, 205.
İtalyanca, 37, 284.
İtalyan milleti, 65.
İttifak, 334.
İzlanda, 147, 294, 308.
İzmir, 127, 128, 134-137, 145, 168, 206, 263, 281, - Barosu, 110, - Belediyesi, 68, - Esnaf ve Ahali Bankası, 177, - Halkevi, 252, -liler, 135, 138, - Muallimler Birliği, 180, 253, - Panayırı, 263.

Japon, 147, 162, 193, - malları, 139.
Japonya, 162, 193, 375.
Justo, P. Agustin (Arjantin Cumhurbaşkanı, General), 49.

Kabartma, 107.
Kâbil, 37, 159, 164.
Kabine, 142-144.
Kabotaj hakkı, 276.
Kaçakçılık, 223.
Kadın, 96, 97, 106, 187, 195, 206, 227, - erkek eşitliği, 215, - gazeteci, 188, 257, -lara oy hakkı, 185, -ların askerlik yapması, 188, -lık, 194, - seçmen, 132, - yazar, 189.
Kadınların milletvekili seçme ve seçilme hakkı, 96, 97, 101.
Kadın Esirgeme Kurumu, 194, 195, 197.
Kadınlar Birliği, 185.
Kadınlar Kongresi, 189.
Kafes, 96.
Kalamış Vapuru, 257.
Kalinin, Mikhail İvanoviç (Sovyetik Sosyalist Cumhuriyetleri İttihadı Merkez İcra Komitesi Başkanı), 56, 74, 147, 268, 273, 379.
Kamâlizm prensipleri, 215.
Kamusal, - haklar, 215, - sıhhat, 226.
Kamutay bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi.
Kanun, 77, 81, 84, 95, 146, 179, 215-217, 222, 227, 233, 242, 247, 248, 274, 317, -lar, 150, 220.
Kanuni müddet, 127.
Kanuni Sultan Süleyman, 292.
Kapital bkz. Sermaye.
Kaptan ve Makinistler Cemiyeti, 276.
Kara, - nakliyeciliği, 221, - ordusu, 200.
Karadeniz, 206, - Boğazı, 276.
Karageorgeviç, Paul (Yugoslavya Prensi, Kral Naibi), 28, 40, 117, 125, 151, 190, 380.
Karagöl, 271.
Karahan (Rus Büyükelçisi), 201, 205.
Karı koca, 241.
Kars depremi, 213.
Kartel, 219.
Kasket şapka, 137.
Kastamonu, 128.
Kavimler, 283.
Kaya kabartmaları, 107.
Kayseri kombinası, 306.
Kazı, 281.
Kâzım Dirik (İzmir Valisi), 168, 293.
Kâzım Özalp (Meclis Başkanı, Balıkesir Milletvekili, Milli Müdafaa Bakanı, Ulusal Ekonomi ve Artırma Kurumu Kongre Başkanı), 33, 77, 89, 92, 93, 145, 182, 204.
Keşuha, 316, 344.
Kırım, 97.

Kıymet N. Conker (Tesal), 104, 364.
Kız, 97, - Lisesi, 96, 104, - okulları, 96.
Kızılay (Hilali Ahmer Cemiyeti), 191, 250.
Kitabe (yazıt), 107, 278, 280.
Kitap, 24, 225, 238, 288, 338, 355, 376.
Kitapsaray bkz. Kütüphane.
Klas bkz. Sınıf.
Kocaeli, 127.
Kondenser, 163.
Kondilis (Yunanistan Hükümet Naibi, General), 390.
Kongre (kurultay), 33, 89, 124, 180-183, 185, 187, 189, 204-206, 211, 235-243, 249-253, 255, 256, 263, 265, 307, 328, 358.
Konser, 82, 248.
Konya, 28, 128.
Kooperatif, 218, -çilik, 218.
Kozan, 103.
Kömür, - havzası, 132, 382, - yurdu, 206.
Köprü, 221.
Körfez, 137.
Köşk, 127, 187, 275.
Köy, 107, 224-226, 229, 234, 235, 239, 271, 382, - çocukları, 224, - Kanunu, 274, - okulları, 224, 225, - öğretmenleri, 274.
Köylü, 128, 218, 226, 229, 271, 382.
Kral, 23, 25, 28, 30, 31, 37, 40, 51, 58, 61, 64-66, 76, 79, 83, 85, 88, 107, 112, 122, 147, 159, 161, 164, 165, 171, 175, 176, 178, 202, 210, 212, 213, 254, 270, 294-298, 303, 308, 349, 351, 352, 362, 366, 369, 377, 378, 384, 386, 387.
Kraliçe, 39, 147, 212, 297, 298.
Krallık, 117, 151, 190, 202, 294, 349.
Kredi, 217, 218, 227, - kooperatifleri, 218, - müesseseleri, 132.
Kurtuluş bayramı, 27.
Kurultay bkz. Kongre.
Kurun (Vakit), 77, 80, 146, 181.
Kurun Han, 107.
Kutadgubilik, 281.
Kuvvet birdir, egemenlik ulusundur, 215.
Küba Cumhurbaşkanı, 147.
Kükürt, 271.
Kültür, 106, 132, 223, 225, 226, 233, 248, 382, - anlayışı, 229, - birliği, 215, - enerjisi, 278, - faaliyeti, 382, - hayatı, 263, - işleri, 42, - kahramanlığı, 280, - malları, 281, - seviyesi, 132, - sınırları, 206, - tarihi, 278.
Kültürel, 206, - çalışma, 291, - devrim, 208.
Kütahya, 128, 145.
Kütüphane, 104, 225, 246, 281, 284.
Kvergitch, H.F. (Dr.), 316, 347.
Kviesis, Albert (Letonya Cumhurbaşkanı), 147.

Laik, 215, 216, 223, -lik, 217.
Lakap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanun, 84.
Lâtife Bekir Işık (Türk Kadın Birliği Başkanı), 99.
Le langue étrusque, sa place parmi les langues, étude de quelques textes Par 8., 343.
Lebrun, Albert (Fransa Cumhurbaşkanı), 32, 34, 147, 154, 269, 287.
Lebrun, Madam (Fransa Cumhurbaşkanı Eşi), 269.
Leh milleti, 232.
Lehistan, 158.
Lengüistik, 282, - profesörü, 311.
Leopold, III. (Belçika Kralı), 76, 297, 362.
Letonya, 147.
Liberalizm, 264.
Liman, 136, 137, 206, 220, 221, 382.

Lin Sen (Çin Cumhuriyeti Ulusal Hükümeti Başkanı) 350, 371.
Lisan bkz. Dil.
Lise, 69, 96, 104, 108, 224, 280, 283.
Litvanca, 70.
Litvanya, 59, 147, 376, -lılar, 376, - milli bayramı, 141, - Cumhurbaşkanı, 59.
Lokanta, 265, 358.
Lokavt, 219.
Londra, 288.
Louise (İsveç Prensesi), 25, 83.
Lozan, 73, - Antlaşması, 259, - günü, 290.
Lütfi Müfit Özdeş, 71.

Maarif, 114, 145.
Maaş, 238, 242, 248.
Macar, 107, 279, 296.
Macaristan, 60, 147, 377, - ulusal bayramı 296.
Madalya, 150, 184.
Madara kayaları, 107.
Maden, 217, - işleri, 382, - mühendisleri, 382, - ürünleri, 296.
Madenci, 218.
Mahkeme (hakyeri), 230, 264, -lerin kuruluşu, 227, - sicilleri, 280.
Mahkûm, 233.
Mahpus (kapsık), 228, 230.
Makbule Atadan (Boysan), 134, 136, 276.
Makbule Eldeniz, 194, 195.
Maket, 45.
Mal, 248.
Malatya, 142, 144.
Mali (finansal), 130, 230, - çareler, 383, - hükümler, 248, - kudret, 258, 281, - kurum, 222.
Maliye (finans), 41, 42, 131, 132, 145, 206, 209, 222, 283, 383.
Marie (Yugoslavya Kraliçesi), 30.
Marmara, 276.
Marmara Köşkü, 187.
Marmaris, 163.
Marsilya, 30.
Marş, 73, 233, 276.
Martinez, Maksimiliano Hernandez (Salvador Cumhurbaşkanı), 147, 389.
Masaryk, Thomas G. (Çekoslovakya Cumhurbaşkanı), 50, 113, 119, 160, 169, 359, 370.
Matbua, 250.
Matbuat, 78, 89, - Umum Müdürlüğü, 281.
Matbuat Cemiyeti bkz. Basın Kurumu.
Mayadağ, 316, 344.
Mayalar, 316, 344.
Mebus (saylav, milletvekili), 28, 92, 97, 101, 103, 128, 138, 142, 144, 145, 146, 187, 191, 195, 205, 235, 236, 238, 241, 244, 245, 247, 248, 271, 272, 276, 328, 382, - seçim kanunu, 215, - seçimi, 127, 130, 133, 216, - seçme, 96.
Mecdi Boysan, 134.
Meclis, 41-43, 45, 46, 67, 77, 81, 84, 92, 95, 96, 127, 128, 130, 144-147, 150, 168, 184, 235, 244-246, 250, 361, 381.
Mecmua, 250, 281.
Medeni, - insan, 262, - insanlık, 381, - memleket, 96, - mevki, 96, - milletler, 260, 261.
Medeniyet (soysallık), 45, 105, 217, 283, 355, - sahası, 263.
Mediha Kâzım Urbay, 194, 195.
Mehmet Cemal Bey (Vize Kaymakamı), 184.
Meis Adası, 137.
Mekke, 122, 172.
Meksika Birleşik Devletler Cumhuriyeti, 54, 192, 305, 311, 344, 388, Cumhurbaşkanı, 54, - ulusal bayramı, 305.
Meksiko-Çapultepe, 315, 344.

Mektep (okul), 73, 92, 96, 108, 224-226, 278, 280, 281.
Mektup (biti), 36, 86, 113, 127, 147, 159, 179, 192, 203, 269, 277, 279, 376.
Mektuplaşma, 128.
Melikşah köyü, 271.
Memleket, 74, 88, 96, 97, 104, 147, 176, 189, 207, 219-222, 224, 227, 233, 254, 257, 258, 263, 264, 267, 280, 281, 283, 288, 386, 390, - liseleri, 283.
Memur (işyar), 44, 216, 227, 228, 230, 238, 248.
Mersin, 70.
Meslek (ertik), 225, 230, - okulları, 224, - sahipleri, 227, 228.
Mesleki araştırmalar, 274.
Mısır, 61, 147, 175, 378, - kadınları, 187, -lılar, 283, - ulusu, 378.
Miklas, Wilhelm (Avusturya Cumhurbaşkanı), 156, 198.
Millet (budun, ulus), 24, 25, 28-30, 32, 36-46, 56, 57, 62, 65, 67, 75, 77, 80, 81, 83, 84, 92, 93, 95, 96, 105, 106, 116, 117, 122, 127, 128, 130-133, 146-148, 150, 151, 153-155, 159, 164, 165, 170, 171, 174, 176, 184, 187-191, 198, 199, 201, 205, 207, 208, 212, 215, 217, 222, 223, 225, 226, 228, 231, 232, 235, 244-246, 250, 257-263, 268, 271, 276, 278, 280, 287, 295, 297, 303, 311, 334, 351, 353, 355, 359, 361, 367, 368, 372, 373, 375, 378, 379, 381, 383, - egemenliği, 216, - gençliği, 42, -lerin dili, 282.
Milletlerarası (uluslararası, arsıulusal), 260, - Kadınlar Birliği, 185, 187, - Kadınlar Kurultayı, 188, 195, - panayır, 263, - siyaset, 383, - teşekküller, 261, - teşkilat, 258.
Milletler Cemiyeti (Cemiyeti Akvam, Uluslar Sosyetesi), 207, 208, 258, 262, 263, 381.
Milli (ulusal), 24, 42, 216, 217, 219, - bayram, 88, 141, 174, 198, 199, 210, 254, 287, 296, 304, 305, 350, 359, - belgeler, 279, - birlik, 132, - çalışma, 128, - çehre, 206, - dil, 80, 224, 282, - dilek, 103, - duygu, 132, - düzen, 227, - eğitim, 223, - ekonomi, 105, 204, 220, - giyim, 94, - hâkimiyet, 146, - hayat, 200, - hükümet, 350, 371, - ıra (seciye), 223, - iktisat, 106, 223, - ilmi tarih, 280, - işler, 220, - jeni, 283, - korunma, 131, - kurumlar, 252, - kültür, 132, 280, 283, 382, - kültür tarihi, 278, - musiki, 43, 46, 382, - mücadele, 233, - müdafaa, 132, 163, - opera, 226, - ödev, 229, 278, - ruh, 281, - sanat, 281, - savunma, 383, - tarih, 206, 223, - tarih malları, 281, - tarih tezi, 280, - terbiye, 248, - teşekkül, 237, - tiyatro, 226, - ülkü, 41, 97, 229, - ürünler, 220, - varlık, 224, 229, - vazife, 280, - vesika, 280, 284.
Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, 73.
Milli Müdafaa Cemiyeti, 145.
Milliyetçi, 128, 215, 216, 223, -lik, 86, 105, 257, - Türk işçileri, 219.
Mimar, 73.
Mimari, 283, 292, - eserler, 283, - eserler, 292.
Mimar Sinan, 292, 293, - anıtı, 293, - heykeli, 293.
Minger (İsviçre Konfederasyonu Başkanı), 147.
Misak bkz. Antlaşma.
Mithat Üler (Üsteğmen), 136.
Modern, - ilim, 279, - tarih, 282, 288.
Morfoloji, 276, 311, 313, 315, 331, 338, 341-348, - ilmi, 336.
Morfolojik, 292.

Moscicki, İgnace (Polonya, Lehistan Cumhurbaşkanı), 147, 158, 232.
Moskova, 74, 81, 268, 273.
Motor, 276.
Muallim (öğretmen, okutan), 114, 182, 274, 280, 283.
Muallimler Birliği (Okutanlar Birliği), 180, 182.
Muasır bkz. Çağdaş.
Muğla, 128, 145, - Tugay Komutanı, 163.
Muhabir, 194.
Muhalefet, 128.
Muhalif yayınlar, 249.
Muhammed Zahir Han (Afganistan Kralı), 37, 58, 75, 159, 164, 295, 351, 366.
Muharebe, 116, 77, 271.
Muhittin Üstündağ (İstanbul Valisi, Belediye Başkanı), 27, 116.
Muhlis Erkmen (Kütahya Milletvekili, Ziraat Bakanı), 145.
Muhlis Güremen (Yüzbaşı), 136.
Muhteşem Öksüzcü, 137.
Mukayeseli anayasa hukuku, 289.
Musiki, 42, 43, 46, 283, 382.
Muzaffer Göker (Profesör), 283.
Müdafaai Hukuk Cemiyeti, 111.
Müfettiş, 381.
Mühendis, 100.
Mühendisler Birliği, 100.
Mükrimin Halil Bey, 281, 283.
Mülk, 218.
Mülkiye Mektebi bkz. Siyasal Bilgiler Okulası.
Mülkiyeliler, 92.
Mülkiyet hakları, 215.
Mümtaz Ökmen (Ankara Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet İdare Heyeti Başkanı), 111.
Münir Hayri Egeli, 96, 97.
Müttefik (bağlaşık), 208, 352.
Müzakere, 81, 236, 237, 239-242, 244-247.
Müze, 28, 116, 225, 238, 280, 281, 287, 293.
Müzik, 206, 225.

Naci Bey (Mahalli İdareler Genel Müdürü), 92.
Naci Eldeniz (Seyhan Milletvekili, General), 194, 354.
Naim Hazım Bey bkz. Ülkü Onat.
Nakliye, 248, -cilik (taşıncılık), 221.
Naşid Mengü (Yaver), 136.
Naşit Bey (CHP 4. Büyük Kurultay Kâtibi), 205.
Nazife Bayur, 354, 355.
Nebile Hanım, 134, 136.
Necdet Uran (Üsteğmen), 136, 137.
Necid, 62.
Nehir, 333, 334.
Nevzat Tandoğan (Ankara Valisi ve Belediye Başkanı), 111.
Niğde, 128.
Nikaragua, 147.
Norveç ulusal bayramı, 254.
Numan Rifat Menemencioğlu (Hariciye Umumi Kâtibi, Hariciye Bakan Yardımcısı), 40, 260, 269.
Nuri Conker (Kamutay Başkan Vekili), 136, 137, 163, 194, 195, 197, 364.
Nüfus, 226, 227.

Oğul, 334.
Okul bkz. Mektep.
Okutan bkz. Muallim.
Okutanlar Birliği bkz. Muallimler Birliği.
Okyanus, 276.
Olimpiyat, 307.
Omurtak Kağan, 107.
Opera, 82, 226.
Ordu, 97, 121, 130, 200, 229, 299, 302, 383.
Orduevi, 194, 196, 197.

Orman, 217, 334, 338, - işleri, 222, -lar, 201.
Orman Çiftliği, 73.
Ortaokul, 114, 224.
Ortaöğrenim, 224.
Oslo, 254.
Osman Aksu (Binbaşı), 136.
Osmanlı, - belgeleri, 279, - devleti, 292.
Osmanlıca, 24-26, 214, 229-231.
Otomobil, 104.
Otorite, 215, 227, 281, 283, 288.
30 Ağustos Zafer Bayramı (Büyük Zafer), 299, 300-302.
Oy, 43, 214, 229, 236, 239-241, 243, 245, 246, 249, 251, - hakkı, 185.

Ödeme dengesi, 130, 219.
Öğrenci bkz. Talebe.
Öğrenim, 288.
Öğretim derecesi, 223.
Öğretmen bkz. Muallim.
Öğretmenler Birliği, 253.
Ökonomik bkz. İktisadi.
Öksüz yurtları, 227.
Ömer Asım Aksoy (Gaziantep Halkevi Başkanı, Gaziantep Lisesi Türk Dili Edebiyatı Öğretmeni), 69.
Örgüt, 225.
Özgenlik bkz. Hürriyet.

Paets, Constantin (Estonya Cumhurbaşkanı), 147, 167.
Pantolon, 137.
Papaz, 333.
Para, 42, 130, 163, 224, 234, 235, 245, 247, 248, 251, 338, - iktisadı, 105, -sız doğum, 227.
Paris, 32, 34, 35, 154, 269, 288, 342, 343.
Parti bkz. Fırka.
Pasaport, 140.
Peçe, 96.
Pekarski (Rus Âlim), 315.
Perihan Eldeniz (Arıburun), 354, 356, 357.
Peru, 316, 344.
Petrograd, 315.
Pılsudski (Mareşal), 232.
Pierre, II. (Yugoslavya Kralı), 31, 147, 176, 303.
Pirene dağları, 315, 344.
Piyasa, 42, 220.
Plak, 116, - doldurma makinesi, 116.
Planlı, - eğitim, 225, - kültür, 225.
Poincaré, Raymond (Fransa Cumhurbaşkanı), 34, 35.
Poincaré, Raymond (Madam), 35.
Polis, 45.
Politika, 189.
Politika, 238.
Polonya, 147, 232.
Portre, 28, 94.
Posta, 221, - pulları, 277.
Prag, 119, 160, 166, 169, 291.
Prens, 28, 31, 40, 67, 83, 117, 125, 151, 173, 266, 294, 380.
Prenses, 24, 25, 83, 173, 266, 294.
Prensip, 208, 215-219, 227, 228, 233, 238, 250, 261, 263, 282.
Prestij, 185.
Program, 41, 42, 46, 128, 132, 134, 137, 205-208, 214, 219, 221, 224, 226, 228, 229, 233, 234, 236-238, 242, 245, 249-251, 278, 279, 282, 284, 381, 382.
Proje, 45, 272, 281, 283, 284.
Propaganda, 249, 281.
Psikoloji, 315, 316, 341.
Psikolojik kanun, 317.
Psychologie de qualques éléments des langues Turque, 347.
Pul koleksiyonu, 277.

Radyo, 40, 81, 226, 238, 382, - programları, 43.
Ragıp Raif Bey (Stockholm Ortaelçisi), 167.
Rayaz, 62.
Recep Peker (Cumhuriyet Halk Partisi Umumi Kâtibi), 33, 90, 92, 127, 128.
Recep Zühtü Soyak, 278.
Refah (Genlik), 23, 29, 36, 44, 49-53, 56-61, 63-65, 67, 74, 75, 79, 105, 113, 117, 133, 141, 148, 151, 154-156, 158, 160-162, 164, 165, 167, 169, 170, 173-175, 192, 198, 203, 210, 216, 228, 254, 277, 287, 295, 296, 303, 304, 308, 349, 351-353, 359, 362, 366-380, 382, 384-387.
Refik Saydam (İstanbul Milletvekili, Sağlık-Sosyal Yardım Bakanı, Doktor), 145, 191.
Resim, 333, - akademisi, 291.
Ressam, 94.
Reşat Leblebicioğlu (Altınordu Spor Derneği Başkanı), 90.
Reşit Saffet Bey, 281, 283.
Rıhtım, 206, 220, 276.
Rıza Şah Pehlevi (İran Şehinşahı), 36, 52, 147, 155, 170, 207, 372.
Rifat Börekçi (Diyanet İşleri Başkanı), 111.
Rio de Janeiro, 304.
Roma, 65, 79, 288, - kültürü, 283.
Romanya, 66, 72, 112, 147, 352, - milli bayramı, 210.
Romen milleti, 40.
Roosevelt, Franklin (Amerika Birleşik Devletleri Başkanı), 48, 147, 277, 368.
Rus âlim, 315.
Rusça, 284.
Rusya, 56, 81, 140, 189.
Ruşen Eşref Ünaydın, 98.
Rüsumat, 163.
Sabiha Gökçen, 97, 109, 134.
Sacasa, Juan Bautista (Nikaragua Cumhurbaşkanı), 147.
Sadri Maksudi Arsal, 278.
Saffet Arıkan (Kültür Bakanı, CHP 4. Büyük Kurultay Başkanı), 205, 214, 229, 279.
Sağlık bkz. Sıhhat.
Sağlık-Sosyal Yardım Bakanlığı, 42.
Saip Tuna (Ressam), 94.
Sait (Yarbay), 195, 196.
Sait Halman (Filotilla Komodoru, Albay), 136, 137, 163.
Sait Özege (Ege Vapuru Kaptanı), 136.
Sakarya Motoru, 276.
Sakatlar, 227.
Salcius, Matas, 376.
Salih Bozok, 278.
Salih Omurtak, 107.
Saltanat, 67, 117, 125.
Salvador, 55, 147, 389, - Cumhurbaşkanı, 55.
Sanat tarihi (Histoire de l'Art [Fr.]), 289.
Sanat, 42, 132, 206, 208, 229, 278, 281, 292, 333.
Sanatkâr, 43, 46, 281, 283.
Sanayi (endüstri), 209, 216-218, 220-222, 230, 247, 250, 256, 306, -ciler (endüstrieller), 216, -de plan, 219, -erbabı, 230, - kurumları, 219, -leşme, 219, 382, -leşme programı, 132, -nin korunması, 219, - programı, 41, 206, 382, - sergisi, 73.
Saray, 125, 257, 275, 279, 288.
Savaş, 40, 103, 105, 114, 120, 188, 205, 271.
Sayım vergisi, 383.
Saylav bkz. Mebus.
Saz, 276.
Seçim, 43, 96, 101, 130, 132, 133, 142, 144, 146, 149, 205, 208, 214-216, 236, 238, 240, 241, 243, 245, 247,

249, 250, 283, - esasları, 127, - kanunu, 215.
Seçmen, 127, 132, 215.
Selâhattin Göken (Üsteğmen), 137.
Selanik, 316, 344.
Sellasie, Haile (Habeşistan İmparatoru), 147.
Senihi Naziki (Üsteğmen), 137.
Serbest meslek (özgür ertik) sahipleri, 228.
Sergi, 73.
Sermaye (kapital), 217-219, 230, 247, 250, 281, - sahipleri, 220.
Seyahat, 81, 82, 127, 134, 135, 138, 163, 248, 281, 288, 376.
Seyhan, 195.
Sherrill, Charles H. (ABD Ankara Büyükelçisi), 286.
Sıhhat (esenlik, sağlık), 26, 44, 132, 145, 160, 212, 222, 225-227, 229, 382.
Sıhhi, 259, - ihtiyaç, 227, - sebep, 243, - şartlar, 226.
Sınai, - mamulat, 130, - ürün, 131.
Sınıf (klas), 216, 230, - fikirlerini yayma, 228, - kavgası, 216, 228.
Sınır, 43, 69, 81, 82, 206, 215.
Sırrı Bellioğlu (Kocaeli Milletvekili), 127-129.
Sıtma, 227.
Sıyasa bkz. Siyaset.
Sıyasal Bilgiler Okulası (Mülkiye Mektebi), 92, 93.
Sıyasal bkz. Siyasi.
Sigorta, 218.
Silah, - arkadaşları, 299, -lı mukavemet, 258.
Silahlanma, 43.
Sinema, 226, 238.
Sinop, 97.
Sivas, 128, - Kurultayı, 205.
Siyasal, - alan, 101, - düşünce, 229, - hak, 188, - hayat, 208, - kurumlar tarihi (Histoire des İnstitutions politiques [Fr.]), 289, - sınır, 215.
Siyaset (sıyasa), 41, 44, 105, 207, 132, 208, 217, 223, 227, 228, 258, 262, 283, 383.
Siyasi (sıyasal), 34, 44, 78, - bağımsızlık, 280, - bilgiler, 288, - cemiyet, 233, - eğitim, 226, - hak, 185, - hayat, 96, - karakter, 233, - olgunluk, 128, - parti, 234, - pasaport, 140, - tarih, 288, 292, - tesir, 262.
Slovar Yakutskağo Yazıka (Yakut Dili Lügati), 315, 342.
Smetona, Antanas (Litvanya Cumhurbaşkanı), 141, 147, 376.
Smokin, 259.
Sofya, 23, 64.
Sosyal, 206, - bütünlük, 215, - devrim, 208, - ekonomi, 289, - hayat, 216, 226, - ihtiyaç, 227, - yardım, 42, 132.
Sosyalizm, 263.
Sosyal ve Ekonomik Bilimler Fakültesi, 288.
Sosyete bkz. Toplum.
Sosyoloji, 289, 315, 341.
Sosyolojik kanun, 317.
Sosyoloji ve sosyal ekonomi (Sociologie et Economie Sociale [Fr.]), 289.
Sovyet İhtilali (Ekim İhtilali), 74.
Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (Sovyet Rusya, Sovyetik Sosyalist Cumhuriyetleri İttihadı), 56, 74, 147, 201, 207, 268, 273, 379.
Soyadı Kanunu, 77, 81, 109.
Soysallık bkz. Medeniyet.
Spor, 90, 222, 225, 238, 248, - derneği, 90, - kulübü, 124, - örgütü, 226.
Stad, 307.
Stockholm, 167, 173, 266, 270.
Su işleri, 222.
Suat Davaz (Türkiye'nin Paris Büyükelçisi), 288.
Subay, 136, 137, 200, 283, 299.
Suikast (yağınç), 28, 30-32, 172, 353.

Sulh bkz. Barış.
Sultan Ahmet Camii, 293.
Suudi Arabistan, 122, 172.
Süel bkz. Askeri.
Süerdemlik bkz. Askeri fazilet.
Süleymaniye, 293.
Sümerbank, 73.
Sümerce, 315.
Sümerler, 283, 315, 343.
Süngerci, 218, -lik, 220.
Süngü, 205.
Süreyya Anderiman (Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürü), 288.
Süt çocukları, 227.

Şahap Gürel (Üsteğmen), 137.
Şam, 257.
Şapka, 137.
Şar bkz. Şeltir.
Şarkı, 116.
Şarlık bkz. Belediye.
Şehir (şar), 27, 33, 39, 43, 224-227, 234, 235, 275, 281, 283, 382.
Şehirlerarası telefon bağları, 221.
Şehir Lokantası (Ankara), 265, 358.
Şeker fabrikası, 211.
Şemsettin Günaltay (Türk Tarihi Araştırma Kurumu Üyesi), 281.
Şevket Aziz Kansu (Profesör), 281.
Şevki Bey (Beyoğlu Kırk Beşinci Okul Başokutanı), 182.
Şevki Bey (Mimar), 73.
Şili, 147.
Şirket, 206, 247, 250.
Şumnu, 107.
Şükrü (Şükür) Okan (Harp Filosu Kumandanı, Deniz Miralayı), 276.
Şükrü Kaya (Muğla Milletvekili, Dahiliye Bakanı, Basın Kurultayı Başkanı), 45, 145, 187, 265, 358.
Şükrü Özer (Yaver), 136.
Şükrü Saraçoğlu (İzmir Milletvekili, Adliye Bakanı), 93, 145.
Taarruz, 131, 257, 258.
Tabanca, 97.
Tabiat, 200.
Tablo, 281.
Tahran, 81, 120, 155, 170.
Tahsin Mayatepek (Meksika Maslahatgüzarı), 311, 315, 344.
Tahsin Uzer, 102.
Taht, 122, 202.
Talebe (Öğrenci), 24, 104, 223, 224, 283, - cemiyetleri, 228.
Tarafsızlık siyaseti, 258, 262.
Tarım, 206, 217, 224, 231, - kooperatifi, 218, - kredi kooperatifleri, 218, - sanayileri (endüstrileri), 222.
Tarım Bankası, 218.
Tarih, 24, 42, 45, 77, 80, 89, 96, 104, 111, 195, 206, 223, 224, 263, 271, 278, 279, 283, 284, 288, 292, 315, 343, 355, - çalışmaları, 382, - dersleri, 114, - eserleri, 225, - hakikatleri, 282, - ilmi, 282, - incelemeleri, 279, 292, - malları, 281, - muallimleri (öğretmenleri), 104, 114, 280, 283, -öncesi devirler, 261, - seferberliği, 280, -sel devirler, 206, - tezi, 280, - yazma, 282, - yazma sanatı, 278.
Tarihçi, 278, 280, 282.
Tarihi, - araştırma, 292, - değer, 279, - deliller, 280, - derinlik, 215, - devirler, 261, 283, - eser, 279-281, - kıymet, 280, - malzeme, 280, - münasebetler, 97, - vesika, 280.
Tasarruf Cemiyeti, 73.
Tayyareci, 201.
Tayyare filoları, 383.
Tebriz, 81.
Tecavüz, 137.
Tecim bkz. Ticaret.
Tecimer bkz. Tüccar.
Tefecilik, 218.
Tekel (tekit), 223.
Teknik metotlar, 280.

Telefon, 28, 81, 104, 127, 189, 221, 263.
Telgraf, 27, 32-34, 37-39, 48-51, 53, 56, 57, 59-61, 63-65, 68, 72, 81, 89, 101, 124, 151, 153, 155, 156, 161, 162, 165, 166, 171, 174, 178, 182, 185, 193, 204, 211, 213, 221, 252, 253, 265, 274, 288, 300-302, 307, 309, 353, 364, 365, 369-371, 388, 390.
Telgrafname, 119, 161, 213, 368, 379.
Telsiz, 81, 138, 221.
Temelyasa bkz. Anayasa.
Teori, 137, 311, 315, 316, 341, 342, 344-348, 354-357.
Terbiye, 230.
Terra, Gabriel (Uruguay Cumhurbaşkanı), 147.
Teşkilat (örgüt), 127, 226, 234-239, 243, 244, 248, 250, 251, 260, -landırma, 382, -lanma, 228.
Teşkilatı Esasiye Kanunu bkz. Anayasa.
Tevfik Rüştü Aras (İzmir Milletvekili, Hariciye Bakanı, Doktor), 28, 40, 125, 145, 263, 288.
Ticaret (Tecim), 41, 130, 131, 206, 209, 217, 219, 231 247, 256, 283, -in korunması, 220, - odaları, 250.
Ticari, 231.
Timurlenk, 271, 272.
Tiran, 85, 88, 165.
Titülesko (Romanya Hariciye Bakanı), 72.
Tiyatro, 104, 226.
Tokat, 128.
Tokyo, 162, 193.
Tophane rıhtımı, 276.
Toplum (sosyete), 205-208, 216.
Toplumsal, 106, - hak, 185, - hayat, 96.
Toprak, 72, 200, 215, 263, 280, - dağıtma, 222, - işleri, 222, - sahibi, 222, -sız çiftçi, 222, - ürünleri, 221.
Torpido, 136, 137, 163.
Trahom, 227.
Tren, 70, 81, 128, 275.
Tröst ve kartel yasağı, 219.
Tuna Bulgar Türkleri, 107.
Tura bkz. Âdet.
Turancılık, 82.
Turizm, 220.
Tutuklu, 228.
Tüccar (tacir, tecimer), 216, 218, 231.
Türk, 105, 201, 258, 315, 343, - âlimler, 282, - basın evreni, 89, - Belediyeler Kurultayı, Birinci, 358, - büyüğü, 292, - Cumhuriyeti, 263, - çiftçisi, 222, - çocuğu, 201, - denizciler, 276, - denizciliği, 276, 360, - devleti, 146, 223, - devrimi, 214, - dil çalışmaları, 382, - dili, 42, 224, 282, 283, 285, 309, 311, 313, 315-319, 326, 329-331, 334-341, 347, - dilleri, 316, - erkekleri, 188, - gençleri, 233, - gençliği, 225, - genel devrimi, 205, - generalleri, 82, - halkı, 213, 281, - hazinesi, 223, - hukuku, 181, - hükümeti, 259, - ırkı, 97, - istikbali, 194, - İstiklal Harbi, 258, - işçileri, 219, 228, - jenisi, 280, - Kadın Birliği, 99, - kadını, 96, 97, 106, 187, 188, 194, - kadınlığı, 99, 101, 195, - kafası, 80, - kavimleri, 283, - kökleri, 331, - kumandanı, 271, - kültürü, 233, , -ler, 97, 106, 107, 227, 283, 318, 337, -lük, 24, 80, 292, - medeniyeti, 45, - memleketi, 97, - milleti, 28, 30-32, 40, 45, 83, 116, 146, 159, 271, 278, 280, 381, - mimarı, 292, 293, - mimari eserleri, 283, - mimarisi, 281, 283, - musikisi, 42, - mühendisleri, 100, - ordusu, 97, 229, 299, 302, - parası, 42, - posta pulları, 277, - sanatı, 292, -Sovyet dostluğu, 207, - sözleri, 330, 336, - tarih çalışmaları, 382, - tarihi, 42, 96, 111, 195, 224, 279-281, 283, - toplumu,

206, 216, - toprakları, 72, - ulusal kuramı, 216, - ulusal musikisi, 43, - ulusları, 24, - ulusu, 80, 131, 132, 146, 155, 187, 188, 191, 200, 201, 206-208, 215, 223, 268, 383, - ülkesi, 382, - varlığı, 228, - vatandaş, 233, - vatanı, 131, 220, 222, -Yugoslavya dostluğu, 189.
Türkçe, 24-26, 44, 69, 70, 78, 80, 104, 130, 137, 187, 201, 214, 229-231, 233, 251, 276, 284, 315, 330, 335, 339, 346, 355, 364, - sözler, 331.
Türk Dili Araştırma Kurumu (Türk Dil Kurumu), 24, 70, 104, 282, 285, 309, 311, 316, 348.
Türk Dili Edebiyatı, 69.
Türk Dillerindeki Bazı Unsurların Psikolojisi (Psychologie de quelques éléments des langues turques), 316.
Türk Hava Kurumu (Türk Kuşu Kurumu), 200, 267, - Altıncı Kurultayı, 255.
Türk Hukukçular Kurumu, 181.
Türkiye, 24, 41, 43, 77, 83-85, 88, 95, 104, 119, 133, 139, 140, 146, 147, 150, 157, 160, 184, 187-189, 215, 219, 225, 226, 228, 229, 259, 262, 263, 286, 291, 301, 306, 353, 363, 376, 382, 390, 391, - Cumhuriyeti, 62, 106, 147, 155, 167, 188, 195, 206, 207, 216, 260, 273, 375, 386, 387, - Cumhuriyeti Devleti, 264, - Cumhuriyeti Donanması, 276, - Cumhuriyeti Hükümeti, 200, 263, - Daimi Delegasyonu, 363, - ekonomisi, 220, - hükümeti, 187, 273, - İktisat Haftası, 104, - vatanı, 264.
Türkiye Büyük Millet Meclisi (Kamutay), 41-43, 45, 46, 77, 81, 83, 89, 92, 95, 96, 127, 128, 130, 144-147, 149, 150, 168, 182-184, 194, 204, 214, 215, 223, 230, 235, 244-246, 250, 256, 300, 361, 381, 383.
Türkiye Tarım Bankası, 218.
Türkkuşu, 109.
Türk Tarihi Araştırma Kurumu (Türk Tarih Kurumu), 104, 279-284, 292, - Programı, 278.
Türk Tarihinin Ana Hatları, 279, 280, 282-284.
Türk Tecim ve Endüstri Odaları, 256.
Türk Ticaret Kaptan ve Makinistler Cemiyeti, 360.
Türkü, 334.
Tüzel bkz. Adli.

Ubico, Jorge (Guatemala Cumhuriyeti Başkanı), 147.
Ulus (Hâkimiyeti Milliye), 86, 100.
Ulus bkz. Millet.
Ulusal Artırım ve Yerli Mallar Yedigünü (Ulusal Tutum ve Artırım Haftası), 104-106.
Ulusal bkz. Milli.
Ulusal Ekonomi ve Artırma Kurumu, 204.
Ulusçu bkz. Milliyetçi.
Uluslar Sosyetesi bkz. Milletler Cemiyeti.
Uluş bkz. Devlet.
Umumi Harp, 262.
Unvan, 84.
Urasa bkz. Hurafe.
Urfa, 103.
Uruguay, 147.
Utku bkz. Zafer.
Uyuz hastalığı, 271.

Ülke, 41, 43, 97, 101, 113, 131, 192, 202, 203, 205, 206, 270, 382, 383.
Ülkü, 41, 97, 106, 216, 229, 381, - birliği, 215.
Ülkü, 70.
Ülkü Onat (Naim Hazım Bey) (Konya Milletvekili, Profesör), 28, 69, 71.

Üniversite, 225, 226, 283, 288, -liler Birliği, 291.
Ürem bkz. Faiz.
Ürün, 42, 130, 131, 206, 218, 220-222.
Üye, 40, 41, 104, 111, 127, 146, 182, 187, 188, 191, 194, 205, 208, 234-251, 256, 265, 279, 281, 283, 311.

Vagon, 128.
Vakfiye, 280.
Vakit bkz. *Kurun.*
Vapur, 134, 136, 137, 163, 257, 276.
Vargas, Getulio (Brezilya Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı), 203, 304, 385.
Varşova, 158, 232.
Vasfi Menteş (Türkiye'nin Prag Elçisi), 291.
Vasıf Çınar (Türkiye'nin Moskova Büyükelçisi), 45, 81, 82, 268, 273.
Vatan, 24, 42, 81, 87, 97, 113, 130-132, 149, 160, 192, 200, 201, 205, 206, 208, 215-217, 219-222, 225, 228, 229, 258, 264, 278, 290, 302, 364, 365, 381, - çocukları, 224, - ekonomisi, 206, - müdafaası, 187, - teşkilatı, 383, - toprakları, 280.
Vatandaş, 39, 96, 132, 206, 208, 215, 216, 218, 222-224, 227, 229, 233-235, 249, 258, 310.
Vatani vazife, 280.
Vatansever, 383.
Vaux, Carra de, 315, 343.
Vedat Nedim Tör, 73.
Venezuela, 147.
Verem, 227.
Vergi, 131, 383, - ıslahatı, 132, - indirimleri, 383, - kanunları, 222.
Vilayetler Evi, 45.
Viyana, 156.
Vize, 184.
Voroşilof, Yefremoviç (SSCB Harbiye Komiseri), 82.

Washington, 277.
Wilhelmina (Hollanda Kraliçesi), 147.

Yabancı, 249, 334, - âlimler, 283, - devlet, 147, - diller, 44, 284, - fikirler, 223, - kelime, 69, - müesseseler, 283, - tarih, 281.
Yakınçağ ve Modern Tarih, 288.
Yakut Dili Lügati, 315, 342.
Yakutça, 339.
Yalova, 285.
Yapı vergisi, 383.
Yardımsevenler Derneği, 194.
Yasa, 109.
Yat Kulübü, 257.
Yatı evleri, 225.
Yavuz zırhlısı, 28.
Yazar, 250.
Yazıt, 24.
Yeni, - harfler, 206, - Türkiye, 229.
Yeni ve yakınçağ edebiyatı (Litérature de la Période moderne et contemporaine [Fr.]), 289.
Yeni ve yakınçağ genel tarihi (Histoire Générale Moderne et Contemporaine [Fr.]), 289.
Yenişehir, 73.
Yevtiç (Yugoslavya Başbakanı), 125, 152.
Yıldırım Beyazıt, 271.
Yıldız, 185.
23 Nisan Bayramı, 186.
Yoksul Kadınlar Cemiyeti, 195.
Yozgat, 128, 138, 274.
Yörük, 316, 344.
Yugoslav, 152, -lar, 189, - milleti, 28-30, 40, 67, 176, 189, 303, - ulusu, 151, 190.
Yugoslavya, 28, 30-32, 67, 125, 151, 176, 189, 303, 380, - Kadınlar Birliği, 189, - Kralı, 40, - Krallığı, 190, - milleti, 117, - Naiplik Meclisi, 40.
Yunan, - medeniyeti, 283, - milleti, 38, 57, 174, - milli bayramı, 174.

Yunanca, 70.
Yunanistan (Elen), 38-40, 57, 137, 153, 174, 390, - ulusu, 153.
Yurt bkz. Vatan.
Yurt gezileri, 69.
Yurtbilgisi dersi, 96.
Yurtçu, 223.
Yurtta barış, dünyada barış, 228, 263.
Yurttaş bkz. Vatandaş.
Yüksek, - mektep (okullar), 225, 280, - öğretim, 224.

Zafer (Utku), 25, 44, 116, 187, 280, 282, 299-302.
Zafer Destroyeri, 136, 137, 163.
Zaimis, Aleksandr (Yunanistan Cumhurbaşkanı), 38-40, 57, 147, 153, 174.
Zamora, Niceto Alcala (İspanya Cumhurbaşkanı), 147, 373.
Zanaat, 94, 216, 224, 225, - gece okulları, 224, - okulları, 224, - sahipleri, 218.
Zekâi Apaydın (Milli Müdafaa Bakanı, Türkiye'nin Moskova Büyükelçisi), 273.
Ziraat (ekim), 44, 130, 146, 231, 247, 283, - etmek, 334.
Zirai ürün, 131.
Zogu, I. (Arnavutluk Kralı), 85, 88, 165, 384.

KİTAP